

ΕΦΗΜΕΡΙΣ

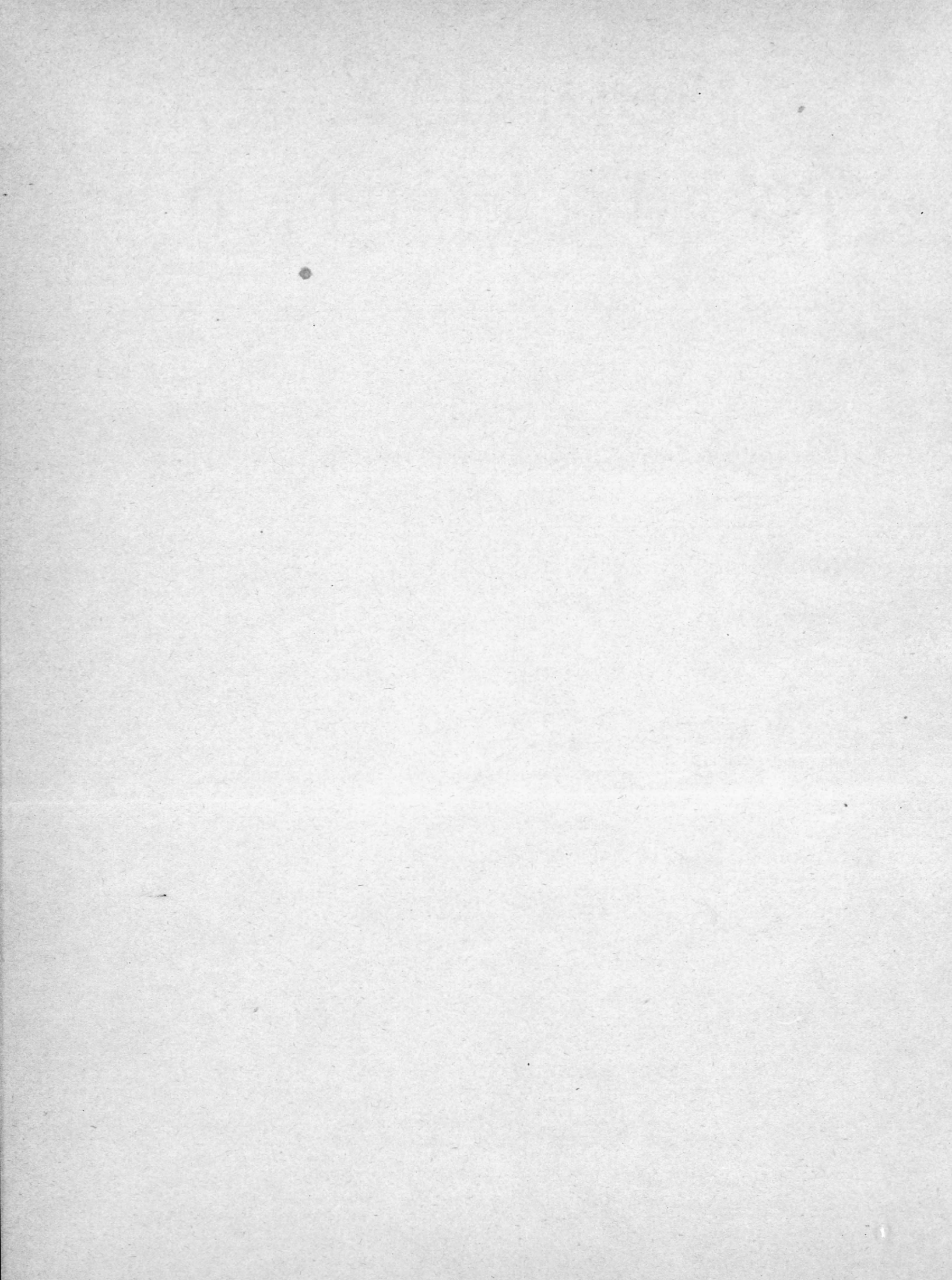
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

11

1893

Δ

135

ΕΦΗΜΕΡΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ

ΥΠΟ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

1893

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1893

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΕΛ.
ΚΑΒΒΑΔΙΑ, Π. Νίκη ἐξ Ἀθηνῶν καὶ τὸ βᾶθρον τοῦ Βρυᾶξιδος (Πίν. 4-7 καὶ ἕτερος παρένθετος)	39
— Ἀνάγλυφον ἀναθηματικὸν Ἑρμῆ καὶ Νύμφαις (Πίν. 9-10)	129
— Ζεὺς Ἀμμων ἐξ Αἰγύπτου (Πίν. 12-13)	187
ΛΕΠΕΡ, Ρ. Ἀπόσπασμα καταλόγου Πρυτάνεων	201
LOLLING, H. G. Ἐφηβικαὶ ἐπιγραφαί	65
ΜΥΛΩΝΑ, Κ. Δ. Ψήφισμα Ἀττικόν	49
— Πτυκτὸν ἐκ Κορίνθου κάτοπτρον (Πίν. 11 μετὰ δύο ζιγγογραφημάτων ἐν τῷ κειμένῳ)	161
— Πτυκτὸν ἐξ Ἐρετρίας κάτοπτρον (Πίν. 15)	213
ΜΑΥΕΡ, ΜΑΧΙΜΙΛΙΑΝ. Ἐναέτια συμπλέγματα ἀγαλμάτων ἐν Ἐλευσίνι (Πίν. 14 μετὰ τριῶν ζιγγογραφημάτων ἐν τῷ κειμένῳ).	191
ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗ, Γ. Ἡ κοσμικὴ τῶν Βυζαντινῶν γραφικὴ	21
ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ, Γ. Περὶ Καλλιρρόης τῆς καὶ ἑνεακρούνου	177
ΣΒΟΡΩΝΟΥ, Ι. Ν. Νομισματικά, τύποι ἀναφερόμενοι εἰς τὴν ἐν Κρήτῃ παιδοτροφίαν τοῦ Διὸς (Πίν. 1 μετὰ ζιγγογραφήματος ἐν τῷ κειμένῳ)	1
— Νομισματικὰ σύμβολα τῆς ἀρχαίας Κρήτης	147
SAUER, BRUNO. Δύο ἀνάγλυφοι παραστάσεις τῶν Ἐλευσινίων θεοτήτων (Πίν. 8 καὶ ἕτερος παρένθετος)	35
ΣΚΙΑ, Α. Ἐπιγραφαὶ ἐκ Θυρρείου τῆς Ἀκαρνανίας	29
— Κυπριακά	61
— Ἐπιγραφαὶ Κορίνθου (μετὰ ζιγγογραφήματος ἐν τῷ κειμένῳ)	113
WEISSHAEUPL, R. Ἐρυθρόμορφα ἀγγεῖα ἀττικῶν τάφων (Πίν. 2-3 μετὰ 2 ζιγγογρα- φημάτων ἐν τῷ κειμένῳ).	13

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

ΔΡΑΓΟΥΜΗ, ΣΤΕΦΑΝΟΥ, Ν. Ἐπιγραφικὰ φροντίσματα	99	165
ΚΑΒΒΑΔΙΑ, Π. Ἀνασκαφαὶ καὶ εὐρήματα.		104
ΜΥΛΩΝΑ, Κ. Δ. Ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι	170	221
— Ἀνασκαφαὶ καὶ εὐρήματα		174
ΣΚΙΑ, Α. Ἡ κοίτη τοῦ Ἰλισσοῦ παρὰ τὸ Ὀλυμπιεῖον		103
— Προσθήκη		176

ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΜΑΤΑ

- Πίναξ 1 Νομισματικοὶ τύποι Διὸς τοῦ Κρηταγενοῦς.
 — 2 Τεμάχια ἀγγείου ἀπτικοῦ.
 — 3 Λήκυθος ἐξ Ἐρετρίας.
 — 4 Νίκη ἐξ Ἀθηνῶν (ἐμπροσθία πρόσοψις).
 — 5 Νίκη ἐξ Ἀθηνῶν (ὀπισθία πρόσοψις).
 — 6 Βάθρον τοῦ Βρυάζιδος (πλευρὰ Α. Β).
 — 7 Βάθρον τοῦ Βρυάζιδος (πλευρὰ Γ. Δ).
 — 8 Ἀνάγλυφον ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως.
 — 9 Ἀνάγλυφον ἀναθηματικὸν Ἑρμῆ καὶ Νύμφαις (πλευρὰ Α).
 — 10 Ἀνάγλυφον ἀναθηματικὸν Ἑρμῆ καὶ Νύμφαις (πλευρὰ Β).
 — 11 Κάτοπτρον ἐκ Κορίνθου.
 — 12 Ζεὺς Ἄμμων (ἐμπροσθία πρόσοψις).
 — 13 Ζεὺς Ἄμμων (ὀπισθία πρόσοψις).
 — 14 Λεῖψανα ἀετώματος ἐξ Ἐλευσίνος.
 — 15 Κάτοπτρον ἐξ Ἐρετρίας.
 Σελ. 12 Σχεδιάσμα Βοώτου.
 — 13 Σχεδιάσμα ἀρυβάλλου.
 — 17 Σχεδιάσμα ληκύθου.
 — 38 Παρένθετος πίναξ Ῥαμουσίου ἀναγλύφου.
 — 47 Παρένθετος πίν. τῆς ἐξ Ἀθηνῶν νίκης κατ' ἐνώπιον καὶ ἐν κατατομῇ.
 — 113 Ἀπεικόνισις λατινικῆς ἐπιγραφῆς.
 — 163 Κεφαλή Ἀφροδίτης ἐπὶ Κνιδίου νομίσματος.
 — 164 Κεφαλή Ἀφροδίτης ἐπὶ Κορινθιακοῦ νομίσματος.
 — 192 Σχεδιάσματα δύο ἀνακεκλιμένων μορφῶν.
 — 196 Σχεδιάσμα κανάθρου.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΑ

ΤΥΠΟΙ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΝ ΚΡΗΤΗ ΠΑΙΔΟΤΡΟΦΙΑΝ ΤΟΥ ΔΙΟΣ

(Πίν. 1).

Τὰ ἐν πίνακι 1 ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 16 ἀπεικονισθέντα δύο νομίσματα εἶνε ἐκ τῶν σπουδαιότερων καὶ σπανιωτέρων τῆς ἀρχαίας Κρήτης· τὸ δεύτερον παραμένει μέχρι τοῦδε μοναδικόν, τὸ δὲ πρῶτον εἶναι πάντως τὸ καλλιτεχνικώτατον τῶν ἐν τῇ νήσῳ κοπέντων· ἀμφότερα δὲ φέρουσιν εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος ἀνερμηνεύτους τύπους, πολλάκις τοὺς περὶ τὴν κρητικὴν ἀρχαιολογίαν καὶ μυθολογίαν καταγινόμενους ἀπασχολήσαντας. Ἡ ἐρμηνεία τῶν τύπων τούτων ἀποτελεῖ κυρίως τὸ θέμα, περὶ οὗ ἐνταῦθα ὁ λόγος.

Πολλὰ χωρὰ τῆς Ἑλλάδος ἤρισαν ἐν τῇ ἀρχαιότητι περὶ τοῦ τίς ἢ τὸν Δία γεννήσασα. Ἐξ ὄλων ὁμως ἢ πάντων μᾶλλον ὡς τοιαύτη ἀνεγνωρισμένη ἦτο, ὡς τοῖς πᾶσι γνωστόν, ἡ νῆσος Κρήτη. Περιττὸν θὰ ἦτο νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα τὰ χωρία τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν συγγραφέων τῶν τοῦτο παραδεχομένων. Ἀρκεῖ ν' ἀναφέρωμεν ὅτι μεταξὺ αὐτῶν εὗρηται καὶ οἱ ἀρχαιότεροι π. χ. ὁ Ἡσίοδος¹. Ἐν δὲ τῇ Κρήτῃ ἐπὶ τοσοῦτον ἐπιστεῦετο ὅτι ὁ Ζεὺς ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ, ὥστε οὐχὶ μόνον οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐν γένει ἐνόμιζον ἑαυτοὺς ἀπογόνους τῶν Κουρήτων (=Κρητῶν) τῶν παραστάντων εἰς τὴν γέννησιν τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ διάφοροι πόλεις προσέδιδον εἰς ἑαυτὰς τὴν τιμὴν ταύτην· κυρίως δὲ αἱ πόλεις τῆς κεντρῆς Κρήτης, αἵτινες ὡς τόπον τῆς γεννήσεως παρεδέχοντο τὸ περίφημον Ἰδαῖον ἄντρον², καὶ αἱ πόλεις τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τῆς νήσου, καθ' ἃς ὁ θεὸς ἐγεννήθη ἐν ἄντρῳ τινὶ τοῦ ὄρους τῆς Δίκτης³. Ὑπὲρ τοῦ μέρους τούτου τῆς

νήσου τοῦ κατοικουμένου ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων κρητικῶν γενῶν (ἐτεοκρητῶν, αὐτοχθόνων⁴) εἰσὶν αἱ ἀρχαιότεραι τῶν πηγῶν. Οὕτω καθ' Ἡσίοδον ἡ Ῥέα ἐγέννησε τὸν Δία ἐν Λύκτῳ πόλει τῆς Δίκτης καὶ ἔκρυψεν αὐτὸν « ἄντρῳ ἐν ἡλιβάτῳ ζαθέης ὑπὸ κεύθει γαίης Αἰγαίῳ ἐν ὄρει ».

Κατὰ δὲ τινὰ παραλλαγὴν τοῦ μύθου ὁ θεὸς ἐγεννήθη μὲν ἐν τῇ Δίκτῃ μετεκομίσθη δὲ εἰς τὸ ἄντρον τῆς Ἰδῆς⁵.

Ἐν τοῖς ἐξῆς θέλομεν ἶδει ὅτι πιθανῶς καὶ οἱ κάτοικοι τῆς δυτικῆς Κρήτης, τὸ ἀρχαιοτάτον γένος τῶν Κυδωνίων, εἶχον ἰδίαν παράδοσιν, καθ' ἣν ἐγεννήθη ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ὁ ὑπατος τῶν θεῶν.

Πασίγνωστος τυγχάνει ὁ μῦθος καθ' ὃν ὁ Ζεὺς, βρέφος ὢν, ἐτρέφη ἐν Κρήτῃ ὑπὸ αἰγός· οἱ δὲ περὶ τὴν μυθολογίαν ἀσχολούμενοι γνωρίζουσιν ὅτι παρὰ τὴν αἶγα καὶ τρία ἄλλα εἶδη ζῶων ἀναφέρονται ὡς τροφοὶ αὐτοῦ, ἦτοι ὁ ἀετός⁶, αἱ μέλισσαι⁷ καὶ αἱ περιστεραί⁸. Ὀλιγώτερον γνωστός εἶναι ὁ μῦθος, καθ' ὃν ἐτρέφη ὑπὸ ὕδατος ὑπὸ οὐδενὸς σχεδὸν τῶν νεωτέρων μυθολόγων ἀναφερόμενος. Ὁ Ἀθήναιος (IX, 376^a) ἐν τούτοις γράφων ὅτι οἱ Κρήτες θεωροῦσιν τὴν ὕδιν ζῶων ἱερὸν παραδίδει ἡμῖν ὅτι κατὰ Νεάνθην τὸν Κυζικηνὸν καὶ Ἀγαθοκλῆν τὸν Βαβυλωνίων « μυθεύουσιν ἐν Κρήτῃ γενέσθαι τὴν

ἐκεῖ τεχθῆναι. Εἰς ἐν τοιοῦτον σηλαίων ἀναφέρεται ἴσως καὶ τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Museo Italiano III σελ. 641 τῶι δικαίῳ τὰς χεῖρας, ἐνθα ὁ κ. Α. Σκιας (Περὶ τῆς Κρητ. διαλέκτου σελ. 124-125) ὀρθότερον ἢ ὁ Halbherr ἀνέγνωσε· τῶι δικαίῳ (= Μίρωσ) τὰς χεῖρας.

¹ Στράβων X, 475, 478.

² Σχολ. Ἀράτ. ἐ. ἀ.

³ Μοιρῶ, παρ' Ἀθηναίων 497⁶.

⁴ Καλλιμάχ. I, 46 π. ἐ. — Διόδωρ. V, 70. — Βοῖδς παρ' Ἀντων. Λιβερ. Μεταμ. XIX. — Vergil. Georg. IV, 1, παραβ. καὶ τὰ σχόλια τοῦ Probus. — Columela, IX, 2, 3.

⁵ Ὀμήρου Ὀδ. 11, 62· Μοιρῶ καὶ Κράτης παρ' Ἀθηναίων 490 καὶ 497⁶. — Ἐπίσης Grabara τις (Pistolesi Vatican V, πίν. 662. — Overberk Kunstmythologie II, 229) δεικνύει παρὰ τὴν θηλάζουσαν τὸν Δία αἶγα δύο περιστεράς καὶ ἀετόν.

¹ Θεογονία 477 καὶ ἐξ. Ἴδε καὶ Schoemann, De Jovis incunabulis: Opuscula Academica II σελ. 250-263.

² Ἴδε Fabricius, die Idäische Zeusgrotte ἐν τοῖς Mitth, d. d. arch. Inst. Athen. 1885 σελ. 59 κ. ἐ.

³ Διονυσ. Ἀλικαρν. Ρωμ. Ἀρχ. II, 61. — Μέγα Ἐτυμολογικόν: Δίκτη εἴρηται παρὰ τῷ τίκτῃ (!), Τίκτῃ τις οὔσα ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ τεχθῆναι τὸν Δία. — Σχολ. Ἀράτ. στ. 33: Δίκτῃ-λέγεται διὰ τὸν Δία

τοῦ Διὸς τέκνωσιν ἐπὶ τῆς Δίκτης, ἐν ἣ καὶ ἀπόρροητος γίνεταί θυσία. Λέγεται γὰρ ὡς ἄρα Διὶ θηλήν ὑπέσχετο ὅς καὶ τῷ σφετέρῳ γρυσίμῳ περιουχρεῦσα, τὸν κενυζηθμόν τοῦ βρέφους, ἀνεπαίστοτον τοῖς παριοῦσιν ἐτίθει. Διὸ πάντες τὸ ζῶον τοῦτο περίσεπτον ἠγοῦνται, καὶ οὐκ ἄν, γρησί, τῶν κρεῶν δαίσαυντο. Πραῖσιοι δὲ καὶ ἱερὰ ῥέζουσιν εἶ, καὶ αὕτη προτελής αὐτοῖς ἡ θυσία γενόμεσται».

Φρονῶ δὲ ὅτι ἡ ὕς, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν κύριον τύπον τῶν νομισμάτων τῆς Λύκτου καὶ τὸν ἀρχαιότερον τῆς Ἱεραπύτνης, αἱ μέλισσαι τῶν ἐν Ἐλύρω, Ὑρτάκῳ, Ἀπτέρῳ, Τάρρῳ, Πριανσῷ κτλ. κοπέντων, οἱ ἀετοί, τῶν ἐν Λύκτῳ, Ἰτάνῳ, Ἱεραπύτνῃ, Μάλλῳ, Χερσονήσῳ, Κνωσσῷ, κτλ., αἱ περισσεύοντες τῶν τῆς Πραισοῦ καὶ Ἀπτέρῳ καὶ αἱ αἴγες αἱ ἐπὶ τῶν νομισμάτων πολλῶν ἄλλων κρητικῶν πόλεων, ἀναφέρονται εἰς τὰ ἱερὰ ταῦτα ζῶα, τὰ τὸν Δία κατὰ διαφόρους κρητικὰς παραδόσεις, ἐκθρέψαντα.

Κατὰ τ' ἀνωτέρω λοιπὸν ἔχομεν πέντε διάφορα εἶδη ζῶων τροφῶν τοῦ Διὸς ἐν Κρήτῃ. Ἐπιχειροῦμεν δὲ νῦν ν' ἀποδείξωμεν ὅτι καὶ οἱ τύποι τῶν περὶ ὧν πρόκειται νομισμάτων παριστώσι κύνα καὶ βοῦν, τὸ βρέφος Δία τρεφούσας, ἂν καὶ τοιοῦτός τις μῦθος ἄγνωστος ἐντελῶς ἐν τῇ μυθολογίᾳ τυγχάνει.

α') Ζεὺς ὑπὸ κυνὸς τρεφόμενος.

Τὸ θαυμάσιον τὴν τέχνην διδραχμον τὸ ἐν πίν. 1 ἀρ. 1 ἀπεικονισθὲν ἐκόπη ἐν τῇ Κυδωνίᾳ τὸν 4^{ον} π. Χ. αἰῶνα. Ἐφ' ἐνὸς φέρει κεφαλὴν νεαροῦ Διονύσου πρὸς ἀριστεράν, τέχνης ἀληθῶς πραξιτελείου, ἐφ' ἐτέρου δὲ κύνα βρέφος θηλάζουσαν. Ὁ δεύτερος οὗτος τύπος εἶναι ὁ καὶ ἰδιαίτατος τοῖς Κυδωνιάταις, ἀπαντῶν συχρὰ καὶ ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων τῆς πόλεως νομισμάτων μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς¹, φέρεται μάλιστα καὶ ὡς σύμβολον χαρακτηριστικὸν τῆς Κυδωνίας ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν ἀπτικῶν τύπων τῶν παρ' αὐτοῖς κοπέντων (πίν. 1 ἀρ. 2). Ἐρμηνεύουσι δὲ οἱ νομισματικοὶ καὶ μυθολόγοι τὸν τύπον τοῦτον, ὡς παριστῶντα τὸν Μίλητον ὑπὸ κυνὸς θηλαζόμενον²,

¹ Ἴδε Svoronos, Numismatique de la Crète ancienne pl. IX, 22-26 καὶ X, 2, 12-14, 21, 26.

² Mionnet Supplement IV, 311 καὶ ε. καὶ ἅπαντες σχεδὸν οἱ πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν μέχρι Wroth (1885) νομισματικοί.

στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ ἐξῆς χωρίου τοῦ Ἀντωνίου Λιβεράλι (XXX). « Ἀπόλλωνος καὶ Ἀκακαλλίδος τῆς Μίρω θυγατρὸς ἐγένετο παῖς ἐν Κρήτῃ Μίλητος· τοῦτον ἡ Ἀκακαλλίς δείσασα ἐξέβαλεν εἰς τὴν ἕλην· καὶ αὐτὸν ἐπιροϊτῶνες λύκοι βουλήν Ἀπόλλωνος, ἐφύλαττον καὶ ὄρεγον παρὰ μέρος γάλα· ἔπειτα δὲ βουκόλοι περιτυχόντες ἀνείλοντο καὶ ἔτρεφον ἐν τοῖς οἰκείοις ».

Ἔτεροι δὲ νομισματικοί, ἐπιφυλακτικώτεροι πῶς, ὑποθέτουσι μᾶλλον ὅτι ὑπῆρξέ ποτε ἀνάλογός τις μῦθος ἀναφερόμενος εἰς τὸν Κύδωνα τὸν κτίστην τῆς πόλεως¹. Ἡμεῖς οὐδετέρων τῶν ἐξηγήσεων τούτων δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, διότι ὁ Μίλητος εἶνε ὄλος ξένος πρὸς τοὺς Κυδωνιάτας καὶ τοὺς κατοίκους τῆς δυτικῆς Κρήτης. Ἐξ αὐτοῦ ἐκλήθη ἡ ἐν τῇ μέσῃ Κρήτῃ πόλις τῆς Μιλήτου, ἡ γείτων τῆς Λυττοῦ καὶ Χερσονήσου, πρὸς δὲ ἡ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ περίφημος πόλις², ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν ὁποίων ἐδικαιοῦτό τις μᾶλλον ἢ ἐπὶ τῶν τῆς Κυδωνίας ν' ἀναμένη τὸν περὶ οὗ πρόκειται τύπον. Πρὸς τοῦτους τὸ βρέφος παρίσταται ἐπὶ τῶν νομισμάτων τρεφόμενον ὑπὸ κυνὸς καὶ οὐχὶ ὑπὸ λυκαίνης ὡς ἔπρεπε κατὰ τὴν περὶ Μιλήτου παράδοσιν ἢ δὲ ὑπόθεσις ὅτι ὑπῆρξέ ποτε περὶ τοῦ Κύδωνος, υἱοῦ ὡσαύτως τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀνάλογος μῦθος τοῦ περὶ τοῦ Μιλήτου, εἶναι μὲν πιθανὴ ὡς ὑπαρχόντων ἐν τῇ νήσῳ ἀναλόγων μύθων καὶ περὶ ἄλλων υἱῶν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀκακαλλίδος π. χ. ἐν Ἐλύρω περὶ Φιλάνδρου καὶ Φυλακίδου, τῶν ὑπὸ αἰγῶν τραφέντων³· ἀλλὰ καὶ αὕτη εἶνε καθ' ἡμᾶς παντελῶς ἀπαράδεκτος ἕνεκα τοῦ κεραυνοῦ τοῦ ἐνίοτε ὡς σύμβολον τὸν νομισματικὸν τοῦτον τύπον συνοδεύοντος (πίν. ἀρ. 4). Διότι πῶς νὰ ἐξηγήσῃ τις τὸ σύμβολον τοῦ Διός, παρὰ υἱὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἂν πράγματι ὁ τύπος ἀνεφέρετο εἰς τὸν Κύδωνα. Ἀπ' ἐναντίας μάλιστα φρονοῦμεν ὁ κεραυνὸς ἐνδεικνύει ἡμῖν ὅτι πρὸ παντὸς πρέπει νὰ ἐρευνήσωμεν μή τοι ὁ τύπος σχετίζεται πρὸς

¹ Worth, Catal. of Crète and the Aegean Islandson XXXIII.

² Ὁμήρου Ἰλιάδ. Β, 647 καὶ τὰ σχετικὰ σχόλια. — Στράβων XII, 573, 5: XIV, 634, 6. — Εὐστάθιος, Σχολ. εἰς Διονύσ. 823. — Πausan. X, 30, 2. — Plinius IV, 12, 59.

³ Πausan. X, 16, 5. Παρατηρητέον ἐν τούτοις ὅτι ὁ μὲν Στέφανος ὁ Βυζάντιος (ἐν λ. Κυδωνία) λέγει τὸν Κύδωνα ὡσαύτως υἱὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὁ δὲ Πausanίας (VIII, 53, 4) ὅτι οἱ Κρήτες « οὐχ ὁμολογοῦντες τῷ Τεγεάτῳ λόγῳ (καθ' ὃν ἦτο υἱὸς τοῦ Τεγεάτου) Κύδωνα μὲν Ἀκακαλλίδος Μίρω καὶ ΕΡΜΟΥ φασιν εἶναι ».

τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν τοῦ Διός, ποσοῦτον μᾶλλον ἔσον ἔχομεν καὶ ἄλλα ἐντελῶς ὅμοια παραδείγματα, ὡς λόγου χάριν ἀνάγλυφόν τι, ἐφ' οὗ βλέπομεν κεραυνὸν παρακείμενον αὐτῷ¹ ὡς ἐνδεικτικὸν τοῦ ὅτι τὸ μεταξὺ δύο Κορυθάντων κείμενον βρέφος εἶναι ὁ Ζεὺς.

Πολλοὶ λόγοι συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς τοῦ ὅτι ὁ κυδωνιατικὸς τύπος ἀναφέρεται εἰς τὸν Δία. Ἡ Κυδωνία ἦτο τὸ κέντρον τῆς ἀρχαιοτάτης φυλῆς τῶν Κυδώνων τῶν ἄπασαν τὴν δυτικὴν Κρήτην κατεχόντων², οἵτινες ὡς αἱ φυλαὶ τοῦ κεντρικοῦ καὶ δυτικοῦ μέρους τῆς νήσου θὰ εἶχον ἰδίαν περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Διὸς παραδόσεις, ποσοῦτον μᾶλλον, ἔσον καὶ οὗτοι συνδέονται πρὸς τὰς γνωστὰς μυθολογικὰς παραδόσεις περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ θεοῦ. Οὕτως αὐτοὶ εἶνε οἱ ἀποκαλέσαντες Ὁμφάλιον πεδίον τὸ χωρίον, ἔνθα κατέπεσεν ὁ ὀμφαλὸς τοῦ νεογνοῦ³. Τὰ δὲ νομίσματα τῆς Δικτύνης, μιᾶς τῶν πόλεων αὐτῶν (πίν. 1 ἀρ. 7) παριστῶσι τὸ βρέφος ὑπὸ νύμφης φερόμενον καὶ ὑπὸ δύο Κορυθάντων προστατευόμενον. Εἶπομεν πρὸς τούτους ἀνωτέρω, ὅτι ἡ τὸ βρέφος θηλάζουσα κύων ἀπαντᾷ ὡς σύμβολον τῶν Κυδωνιατῶν ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων τῆς πόλεως τῶν φερόντων τοὺς ἀπτικοὺς τύπους. Τὸ σύμβολον ὅμως τοῦτο ἀντικαθίσταται ὑπὸ ἐτέρου συμβόλου παριστῶντος (Πίν. 1 ἀρ. 3) Δία πανόμοιον πρὸς ἐκεῖνον τρίτου νομίσματος χαλκοῦ τοῦ κοινοῦ τῶν Κρητῶν (Πίν. 1 ἀρ. 8) κοπέντος ἐν Κυδωνίᾳ φέροντος δὲ περὶ τὸν θεὸν τὴν ἐπιγραφὴν ΖΕΥΣ ΚΡΗΤΑΓΕΝΗΣ. Σημειωτέον ὅτι τοιαύτη εἶναι ἡ ὁμοιότης μεταξὺ τοῦ συμβόλου τοῦ ἀργυροῦ καὶ τοῦ τύπου τοῦ χαλκοῦ νομίσματος, ὥστε οὐδεὶς δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ ὅτι ἀμφότεροι εἶναι ἀντίγραφα ἀγάλματός τινος τοῦ Διὸς Κρηταγενοῦς ἐν Κυδωνίᾳ. Τέλος καὶ τὰ νομίσματα τοῦ Πολυρηνίου, ἐτέρας πόλεως τῶν Κυδώνων, φέρουσιν εἰκόνα τοῦ Διὸς συνοδευομένην ὑπὸ τῆς ἐπιγραφῆς ΤΑΝ ΚΡΗΤΑΓΕΝΗΣ⁴. (= Ζεὺς Κρηταγενῆς)

Ταῦτα ἀρκοῦσι, φρονῶ, ἵνα ἐνδείξωσιν ἡμῖν ὅτι

¹ Overbeck, *Kunstmythologie* Πίν. IV, ἀρ. 4. Ἔτις Mus. Borb. XI, 21.

² Hoeck, *Kreta I*, 142 κ.εξ.

³ Καλλιμάχ. I, 45. — Διόδωρ. V, 70. — Στέφαν. Βυζάντ. Ὁμφάλιον.

⁴ Numism. de la Crète ancienne σελ. 284, 52 πίν. XXVI, 30.

καὶ οἱ Κύδωνες ὡς οἱ Ἐπεόκρητες, καὶ οἱ τῆς μέσης Κρήτης κάτοικοι εἶχον ἰδίαν περὶ τῆς παρ' αὐτοῖς γεννήσεως τοῦ Διὸς παραδόσεις.

Ὡς εἶπομεν οὐδεὶς μῦθος τῶν μέχρις ἡμῶν διασωθέντων λέγει ὅτι Ζεὺς ἐτράφη ὑπὸ κυνός. Λείψανα ὅμως καὶ παραλλαγαὶ τοιοῦτου τινὸς μύθου εἶναι πιθανῶς τὸ λεγόμενον ὅτι κύων χρυσοῦς ἐφύλαττε τὴν νύμφην Αἶγα τὴν θηλάζουσαν τὸ βρέφος, ὅτε ἡ Ῥέα φοβουμένη τὸν Κρόνον κατέκρυψεν αὐτὸ ἐν ἀντρῷ τῆς Κρήτης¹. Πρὸς δὲ τὸ νόμισμα τοῦ Κοινοῦ τῶν Κρητῶν τὸ ἀπεικονισθὲν ἐπὶ Πίν. 1 ἀρ. 6. φέρει παρὰ τὸν ἐπὶ σφαίρας καθήμενον παῖδα Δία τὸν Κρηταγενῆ, κύνα πρὸς αὐτὸν ἀποβλέπουσαν καὶ ἕτερα δέ τινα νομίσματα ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς τῆς Ἀπαμείας καὶ τῶν Συννάδων τῆς Φρυγίας, παριστῶσι κύνα συνοδεύουσαν τὴν νύμφην καὶ τοὺς Κορυθάντας τοὺς προστατεύοντας τὸ θεῖον βρέφος². Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλαι μαρτυρίαι τῶν ἀρχαίων, αἵτινες συνδυαζόμεναι πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τὸν νομισματικὸν τύπον καθιστῶσιν ἀναμφίβολον ὅτι ὁ Ζεὺς ἐθηλάσθη ἐν Κρήτῃ ὑπὸ κυνός. Ὁ Ἄρατος (στ. 26 κ.έ.) ἄρχεται τῶν Φαινομένων αὐτοῦ διὰ τῆς περιγραφῆς τῶν γνωστοτάτων ἀστερισμῶν τῶν δύο Ἄρκτων λέγων πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι,

Κρήτηθεν κείναί γε Διὸς μεγάλου ἰότητι
οὐρανὸν εἰσανέβησαν, ὃ μὴ ποτε κουρίζοντα
Δίκτω ἐν εὐώδει, ὄρεος σχεδὸν Ἰδαίου,
ἄντρῳ ἐγκατέθεντο, καὶ ἔτρεφον ἐνιαυτὸν
Δικταῖοι Κουρήτες, ὅτε Κρόνον ἐψέδοντο.

διδάσκων ἡμᾶς οὕτω ὅτι κατὰ τὴν κρητικὴν μυθολογίαν αἱ δύο οὐράνιοι ἄρκτοι ἦσαν εἰκόνας δύο τῶν τροφῶν τοῦ Διὸς.

Ἐφ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω οὐδεὶς ποτε ἐσκέφθη ὅτι ὑπὸ τὴν λέξιν ἄρκτος δύναται νὰ ἐννοηθῇ ἕτερόν τι ἢ τὸ θηρίον· ὅτι ὅμως τὸ πρᾶγμα ἡδύνατο νὰ ἔχῃ καὶ ἄλλως νὰ σημαίνῃ π.χ. νύμφη ἢ παρθένος, παρομοίως πρὸς τὰς ἄρκτους καὶ ἀρκτηνομένας παρθένους τῆς ἐν Βραυρωῖνι Ἀρτέμιδος, ἂν καὶ δὲν θὰ ἦτο ἀδύνατον ν' ἀποδείξωμεν ἐνταῦθα, ὅμως τὸ παραλείπομεν περιοριζόμενοι εἰς ὅ,τι ἀρκεῖ ἡμῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἦτοι ὅτι κατὰ μὲν τὸν Ἀριστο-

¹ Ἀντωνίνος Λιβερ. XXXVI.

² Mionnet, IV, σελ. 239 ἀρ. 270. — 364 σελ. 364 ἀρ. 961. Πρὸς Imoof-Blumer, *Monnaies grecques* σελ. 413.

τέλην (περὶ θαυμασ. ἀκουσμ.) «ἐν Κρήτῃ λύκους καὶ ἄρκτους οὐ φασὶ γενέσθαι διὰ τὸ τὸν Δία γενέσθαι ἐν αὐτῇ» κατὰ δὲ Θαλῆν τὸν Μιλήσιον¹, τὸν πρῶτον γνωρίσαντα τοῖς Ἕλλησι τὸν ἀστερισμὸν τῆς Μικρᾶς ἄρκτου τῆς κατ' Ἄρατον καταστερηθείσης, ὡς θρεψάσης τὸν Δία ἐν Κρήτῃ, αὕτη ἦτο εἰκὼν κυνός! Πρὸς ταῦτα δὲ θαυμασίως συμβιβάζονται καὶ τὰ ἐν Κυδωνίᾳ κοπέντα νόμισματὰ τοῦ Κοινοῦ τῶν Κρητῶν τὰ φέροντα περὶ τὸν Κρηταγενῆ Δία ἢ τὸν πρὸς αὐτὸν ἐξισούμενον ὑπὸ τῆς κρητικῆς κολακείας Αὐγουστον, ἐπτὰ ἀστέρας (Πίν. 1. ἀρ. 8, 10-12) διότι, ὡς τοῖς πᾶσι γνωστόν, ἐκάτερος τῶν ἀστερισμῶν τῆς ἄρκτου ἀποτελεῖται ἐξ ἐπτὰ λαμπρῶν ἀστέρων.

Οἱ ἀρχαῖοι ὀμιλοῦντες περὶ τῶν κυνῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐπαινοῦσι τοὺς Λακωνικοὺς καὶ Κρητικούς. Ὁ δὲ σχολιαστὴς ἐξηγῶν τοὺς στίχους τοῦ Καλλιμάχου ('Αρτεμ. 94 κ.έ.)

ἐπτὰ δ' ἔδωκε (κύνας)
θάσσορας αὐράων Κυνοσουρίδας

σημειοῖ ὅτι κυνοσουρίδας ἐκάλουν «τὰς ἀπὸ κυνῶν καὶ ἀλώπεκων τικτομένας κύνας ἢ τὰς λακωνικάς»· τοιαύτη τις κυνοσουρίς τὸ εἶδος φαίνεται καὶ ἡ ἐπὶ τῶν περὶ ὧν πρόκειται νομισμάτων κύων, ἐκ τῆς ὡς ἀλώπεκος κεφαλῆς αὐτῆς· περιέργως δὲ ἀνταποκρίνεται πληρέστατα εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν κρητικῶν κυνῶν τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἐπισκεφθέντος τὴν νῆσον διασήμεου Tournefort λέγοντος (Voyage de Levant I σελ. 113) «tous les chiens de Candia sont des *leniers* bâtards, *fort élancés* et qui paraissent tous de même race... et par leur air il semble qu'il tiennent quelque chose *du loup et du renard*».

Ἡ πρὸς λύκον μεγάλη αὕτη ὁμοιότης ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ περιγραφῶσι πολλάκις τὰ νομίσματα (ὑπὸ τοῦ Mionnet π.χ.) ὡς παριστῶντα *λύκαινας* θηλάζουσαν βρέφος.

Πρὸς τὴν ὁμοίαν ταῖς λακωνικαῖς κρητικὴν κυνοσουρίδα τῶν νομισμάτων, σχετίζεται καὶ τὸ ἐξῆς σπουδαιότατον διὰ τὸ ἡμέτερον ζήτημα, χωρίον τοῦ Ἡσυχίου «Κυνόσουρα· φυλὴ Λακωνικὴ, καὶ ἡ μικρὰ ἄρκτος, καὶ οἱ ΚΥΔΩΝΙΑΤΑΙ οὕτω καλοῦνται». Οὐδόλως δὲ ἀπίθανον νὰ ἐκλήθησαν

οὕτως οἱ Κυδωνιάται ἐκ τοῦ ἱεροῦ ζώου τοῦ παρ' αὐτοῖς τὸν Δία ἐκθρέψαντος, ὡς οἱ Κρήτες ἐν γένει ἔχουσι τὸ ὄνομα αὐτῶν ἀπὸ τοὺς Κουρητας (= Κρητας) τοὺς φύλακας τοῦ Διός. Κατὰ πόσον δὲ καὶ τὸ ὄνομα *Κύδων* συγγενεῖ γλωσσικῶς πρὸς τὸ *κύων* ἀφίνω εἰς τοὺς περὶ τὰ γλωσσικὰ εἰδικούς· Κατ' ἄλλην τέλος παράδοσιν ὑπῆρχεν ἐν Κρήτῃ — ἴσως παρὰ τὴν Κυδωνίαν — καὶ λιμὴν καὶ τόπος Κυνοσουρά καλούμενος οὕτω ἀπὸ μιᾶς τῶν Ἰδαίων *νυμφῶν*, τροφοῦ δὲ τοῦ Διός¹.

Κατὰ ταῦτα εἶναι, φρονῶ, βέβαιον ὅτι ὁ τύπος τοῦ νομίσματος τῶν Κυνοσουρέων Κυδωνιατῶν πρέπει νὰ ἐξηγηθῆ ὡς ἀναφερόμενος εἰς ἱεράν κρητικὴν κύνα, κυνοσουρίδα, τὸν Δία κατ' ἐγγώριον παράδοσιν θηλάσασαν. Πρὸς τὴν παράδοσιν ταύτην ἴσως σχετίζεται, φρονῶ, καὶ ὁ *Σκύλιος Ζεὺς* ὁ μόνον ἐν Κρήτῃ γνωστός καὶ δὴ ἐκ τῶν ἔρκων τῶν Πριαισίων, Ἱεραφυτνίων καὶ Γορτυνίων², καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς χωρίου Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου: *Σκυλλ[ή-]τιον* (*Σκύλιον* κατὰ διόρθωσιν Salman) ὄρος Κρήτης. *Οἱ παροικοῦντες Σκυλαῖοι. Σκύλιος γὰρ Ζεὺς αὐτοῦ τιμᾶται, ἐνθα φασὶν ἀποθέσθαι τοὺς Κουρητας μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν τὸν Δία*». Γνωστὸν τυγχάνει δὲ ὅτι σκύλαξ ἐκαλεῖτο ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὸ νεογνὸν τοῦ κυνός, εἰς μεταγενεστέρους δὲ χρόνους³ καὶ νῦν σκύλλος ὁ κύων. Ὡς λοιπὸν ἐκ τῆς Αἰγὸς ἐκλήθη ἐν Κρήτῃ τὸ Αἰγαῖον ὄρος καὶ ὁ Αἰγίος Ζεὺς, οὕτω καὶ ἐκ τῆς *σκύλλας* ὠνομάσθη τὸ Σκύλιον ὄρος καὶ ὁ Σκύλιος Ζεὺς.

β') Ζεὺς ὑπὸ βοῶς τρεφόμενος.

Τὸ ἐν Πίν. 1 ἀρ. 16 ἀπεικονισθὲν νόμισμα εἶναι δίδραχμον κοπὲν τὸν 5^{ον} π. Χ. αἰῶνα ἐν Πραισιῶ τῆς ἀνατολικῆς Κρήτης. Ἐφ' ἐνὸς φέρει τὴν ἐπιγραφὴν ΜΙΑΔΠ (= Πραισι[ίων]) καὶ τοξότην, ἐφ' ἐτέρου δὲ βοῦν βρέφος θηλάζουσαν.

Παρατηρητέον πρὸ παντὸς ἄλλου ὅτι οὐδεὶς κρητικὸς ἢ ἑλληνικὸς ἐν γένει μῦθος διεσώθη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσι, καθ' ὃν ὁ Ζεὺς ἐθηλάσθη ἐν Κρήτῃ ἢ ἀλλαχοῦ ὑπὸ βοῶς. Ἐν τούτοις, φρονῶ, ὅτι λείψανα τοιοῦτου τινὸς εἶναι τὰ λεγόμενα

¹ Ἀγλαοσθένης παρὰ Ἐρατοσθ. II.

² Bergmann, De Inscription. Cretensi. Berlin 1865.

³ Μέγα Ἐτυμολ. Σκύλιος καὶ Νίκανδ. Θηρ. 670.

¹ Σχολ. Ἀράτου (ἐκδ. Buhle) στ. 26.

μενα περί τῆς τροφοῦ τοῦ Διὸς νύμφης Ἀμαλθείας τῆς διὰ γάλακτος ἐκ τοῦ ἰδιάζοντος αὐτῆ κέρατος τὸν Δία ἐκθρεψάσης.

Τὸ κέρασ τοῦτο εἰκονίζεται πάντοτε ἐπὶ τῶν ἀπειραρίθμων μνημείων ὡς κέρασ βοός. Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲ συγγραφεῦσι μαρτυρεῖται ὡς κέρασ βοός. Ὁ Φιλῆμων π. χ. (παρὰ Στοβαίου Ἀνθολ. 94, 13) λέγει «Τὸ τῆς Ἀμαλθείας δοκεῖ εἶναι κέρασ, ὅσον γράφουσιν οἱ γραφεῖς κέρασ βοός». Προῆλθε δὲ πιθανῶς ἐκ τῆς ἐξῆς ἀνεπίξεως. Ἡ συμβολικὴ τῶν ἀρχαίων ἥτις ἔλεγε τὸν Δία «ζῶον ἐκ ζῶων καὶ θεὸν ἐκ θεῶν»¹ παρίστα αὐτὸν κατὰ τοὺς ἀρχαιότερους χρόνους ἐπὶ τῶν νομισμάτων κυρίως, ὡς μόσχον ὑπὸ βοός θηλαζόμενον. Διότι οὕτω φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ ἐρμηνευθῶσιν οἱ ἀπειράριθμοι νομισματικοὶ τύποι τῆς Κερκύρας, Καρύστου τῆς Εὐβοίας, Μακεδονίας καὶ Μικρᾶς Ἀσίας (Πίν. 1 ἀρ. 17-25),² οἵτινες πάντες πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐνέχοντες θρησκευτικὴν σημασίαν, συμφῶνως πρὸς τὸ ἔθιμον τῶν ἀρχαίων ἀπεικονιζόντων ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ πεδίου τῶν νομισμάτων αὐτῶν τύπους οὐχὶ ἀπλῶς φυσικὰς σκηναὶς ἀπεικονίζοντας, ὡς πολλοὶ πολλάκις ἐσφαλμένως ἐνόμισαν ἀλλὰ βαθυτέραν θρησκευτικὴν σημασίαν ἐνέχοντας.

Κατόπιν ὅτε ὁ ἀνθρωπομορφικὸς χαρακτήρ ἤρξατο κατισχύων ἐν τῇ μυθολογίᾳ καὶ πρὶν ἢ εἶτι τὸ θηλάζον ζῶον ἀντικαταστήσῃ νύμφη τις, ὁ μόσχος ἀντικατεστήθη ὑπὸ βρέφους, ὡς ἐπὶ τοῦ περὶ οὗ ἐνταῦθα πρόκειται νομίσματος. Τότε ὅμως παρουσιάσθη ἡ ἐξῆς σπουδαία δυσκολία. Ὁ καλλιτέχνης ὅστις ἠδύνατο ἀρίστα νὰ παραστήσῃ αἶγα ἢ κύναν ἢ ἄλλο τι ὁμοίου μεγέθους ζῶον θηλάζον ἀνθρώπινον βρέφος, δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ ἂν τὸ θηλάζον ἦτο βοὺς ἐνεκα τῆς δυσαναλογίας τῶν μεγεθῶν τοῦ ζώου καὶ τοῦ βρέφους. Οὕτω ὁ τύπος τοῦ κρητικοῦ νομίσματος εἶναι ὑπὸ ἔποψιν καλλιτεχνικὴν ἀνεπιτυχῆς τὰ μέγιστα³, καὶ δὲν εὔρε μμητὰς ὡς ἀντικείμενος εἰς τὰς συνηθείας τῆς ἐλληνικῆς καλλιτεχνίας, ἧς ἡ πρώτη τῶν ἀρετῶν ἦτο τὸ κατὰ φύσιν ποιεῖν. Διὰ ταῦτα ὁ ἀρχαιότερος τύπος,

ἢ τὸ βρέφος θηλάζουσα βοὺς, παραμένει ὁ αὐτὸς καὶ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους, ὡς ἐπὶ τῶν νομισμάτων Δυρραχίου καὶ Ἀπολλωνίας (Πίν. 1 ἀρ. 24-25). Τέλος ἡ βοὺς ἀντικαθίσταται ὑπὸ αἶγός, ἢ συμφῶνως πρὸς τὰς γνωστὰς ἀρχὰς καὶ συνηθείας τῆς συμβολικῆς τῶν ἀρχαίων, ἀντικαθίσταται τὸ ὄλον διὰ τοῦ μέρους, ἢ βοὺς διὰ τοῦ κέρατος αὐτῆς, ὅπερ τίθεται εἰς τὰς χεῖρας τῆς νύμφης Ἀμαλθείας τῆς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀφθορίας προσωποποιούσης. Τῆς Ἀμαλθείας ταύτης ἀρχαιότερα καὶ φυσικωτέρα βεβαίως ὑπόστασις εἶνε ἡ βοὺς παρὰ ἡ αἶξ. Διότι, ὡς τοῖς πᾶσι γνωστόν, ἡ βοὺς ἐθεωρεῖτο ἐν τῇ συμβολικῇ τῶν ἀρχαίων ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν σύμβολον πάσης εὐφορίας καὶ ἀφθορίας.

Εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ ἀστερισμὸς τῆς μικρᾶς Ἄρκτου ἦτο εἰκὼν κυνός, ἄρα καὶ ὁ τῆς μεγάλης ἠδύνατο κατὰ τοὺς ἀρχαιότερους τοῦλάχιστον χρόνους νὰ ἦτο εἰκὼν οὐχὶ ἄρκτου, ἀλλὰ ἄλλου τινὸς ζώου. Τίνος ὅμως; Τὰ σωζόμενα ἕτερα ἐπιθέτα καὶ ὀνόματα αὐτῆς παρὰ τοῖς Ἑλλήσι καὶ Ῥωμαίοις δύνανται, φρονῶ, νὰ διδάξωσιν ἡμᾶς τοῦτο. Παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις οἱ ἐπτὰ λαμπροὶ ἀστέρες οἱ ἀποτελοῦντες τὸν ἀστερισμὸν ἐκαλοῦντο γενικῶς διὰ τῆς ἀρχαίας λατινικῆς ἐκφράσεως *Septem triones*. Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι *triones boves appellantur*¹. Ὁ ἀστὴρ ἀρκτοῦρος ἦτοι ὁ κατὰ τὴν ἐλληνικὴν μυθολογίαν φύλαξ τῆς οὐρανοῦ ἄρκτου, καλεῖται ἐπίσης παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ *Βοώτης* ἦτοι φύλαξ ἢ ὁδηγὸς τῆς βοός². Ἀμφότεραι δὲ αἱ ἄρκτοι ἐκαλοῦντο καὶ ἅμαξαι «καὶ γὰρ ἐπιεικῶς ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀκολουθοῦσιν ἀλλήλαις ἰσοταχεσί βουσί χρώμεναι τῇ πορείᾳ». Ἡ μεγάλη Ἄρκτος ἐκαλεῖτο καὶ *Ἐλίκη*. Ὑπενθυμίζομεν δὲ ὅτι ἐξ ὄλων τῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων εἰς τὰς βοῦς προσαπτομένων ἐπιθέτων οὐδὲν εἶνε κοινότερον τοῦ *Ἐλιξ* καὶ *Ἐλίκη*. Τίς δὲν ἐνθυμεῖται στίχους τοῦ Ὀμήρου ἢ Θεοκρίτου ἢ Σοφοκλέους ἐν οἷς ἀποκαλοῦσιν οὗτοι τοὺς βόας *ἐλικας*³. Κατὰ τὸν

¹ Varro, *De ling. lat.* VI, 4. Ἴδε καὶ Gellius N. A. II, 21. «Hoc sidus quod antiqui graecorum ἅμαξαν dixerunt, nostri quoque veteres a bubus junctis *septem triones* appellaverunt, id est a septem stellis.

² Ἀράτου *Φαινόμενα* στ. 92. — Σχολ. Ἀρατ. στ. 91 — Hygin. II, 4. — Σουΐδας, Ἀρκτοῦρος.

³ Ἰλιάδ. Ο, 633 ἔλικες βόες. — Ὀδυσ. Α, 92, εἰλίποδας ἔλικας βοῦς. — Σοφοκλ. Αἴας στ. 374 ἐν δ' ἔλικεσσι βουσί. — Θεοκρίτου 2 ὅ,

¹ Πορφύριος παρὰ Στοβαίου Ἐκλογ. I, 2, 25.

² Ἴδε Imhoof-Blumer, *Monnaies Grecques* σελ. 103 σημ. 72.

³ Ἴσως ὅμως ὁ χαραξάς τὸν τύπον καλλιτέχνης ποιῶν τὸ βρέφος κατὰ πολὺ τοῦ φυσικοῦ μεγαλύτερον ἠκολούθησε τὴν παράδοσιν, καθ' ἣν (Ἡσίοδου Θεογονία 491 κ. ἑ.) «καρπαλίμως φαίδιμα γυῖα ἠΐξετο» τοῦ θείου βρέφους, ὅπερ «ἀέξετο πᾶσι μέλεσσι (Μοιρῶ ἑ. ἀν.)

σχολιαστήν τοῦ Ὀμήρου ἔλικες βόες εἶναι οἱ «ἐλικοειδῆ τὰ κέρατα ἔχοντες». Οἱ Ideler καὶ Buttman λέγουσιν ὅτι ὁ ἀστερισμὸς τῆς μεγάλης ἄρκτου ἐκλήθη Ἑλίκη «wegen der liegenden Schlangenlinie (ελίξ), welche die sieben Hauptsterne des grossen Bären bilden». Τὰ δὲ νομίσματα τῆς κρητικῆς πόλεως Λάππας (πίν. 1 ἀρ. 14) φέρουσι τύπον κεφαλῆς βοῦς τοιαῦτα ἐλικοειδῆ κέρατα ἐχοῦσης. Ὁ τύπος οὗτος παρέμεινε μέχρι τοῦδε ἀνεξήγητος, ἀν καὶ ὁ θρησκευτικὸς αὐτοῦ χαρακτήρ εἶναι κατάδηλος². Ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὸν ἀστερισμὸν τῆς Ἑλίκης, διότι ἐνίοτε ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς κεφαλῆς ταύτης ἀπαντᾷ ἀστὴρ ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων νομισμάτων τῆς Λάππας (πίν. 1 ἀρ. 15), ὅστις βεβαίως δηλοῖ τὴν ἀστρονομικὴν τοῦ τύπου σημασίαν. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι ὅμοια ἐλικοειδῆ κέρατα ἐν ὅλῃ τῇ νομισματικῇ φέρει μόνον ἡ βοῦς Κερκυραϊκῶν καὶ Μακεδονικῶν νομισμάτων, ἐνθα ἐκόπησαν τὰ τὸν ἀρχαιότερον τύπον φέροντα νομίσματα³.

Ταῦτα πάντα ὑποδεικνύουσι, φρονῶ, ὅτι κατὰ τοὺς ἀρχαιότερους χρόνους ἡ μεγάλη ἄρκτος ἦτο εἰκὼν βοῦς κατὰ τινὰς τοῦλάχιστον τῶν Ἑλλήνων. Παρατηρῶ δ' ὅτι ἐπὶ πάντων τῶν ἀρχαίων μνημείων τῆς τέχνης — ἐξαιρέσει τινῶν ἀνηκόντων εἰς τοὺς τελευταίους ῥωμαϊκοὺς χρόνους — εἰς μάτην ἐζήτησα τὴν εἰκόνα ἄρκτου ἐν τῇ θέσει τοῦ ἀστερισμοῦ. Ἐπὶ τοῦ σπουδαιότερου τῶν μνημείων τῆς κατηγορίας ταύτης ἦτοι τῆς σφαίρας τοῦ οὐρανοῦ, ἣν φέρει ἐπὶ τῶν ὤμων ὁ Ἄτλας τοῦ Μουσείου τῆς Νεαπόλεως, εἶναι δυστυχῶς ἀποκεκρουσμένοι αἱ εἰκόνες τῶν ἄρκτων. Ἐν τούτοις ἡ εἰκὼν τοῦ Βοώτου διεσώθη παριστῶσα αὐτὸν ὡς ποιμένα ὀδηγοῦντα τὸ ζῶον τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς Μεγάλης ἄρκτου. Καὶ τὸ μὲν ζῶον ἐλλείπει, ὡς εἶπομεν, ἀλλ' ἀπλοῦν βλέμμα τοῦ ἀναγνώστου ἐπὶ τοῦ ἐνταῦθα δημοσιευομένου ζυ-

127 ταῖς δὲ τριηκόσιοι ταῦροι συνάμ' ἐπιχέωντο, κνήμαργοι δ' ἐλικές τε.

¹ Ideler, Historische Untersuchungen über die Beobachtungen der Alten σελ. 276: καὶ Untersuchungen über den Ursprung und die Bedeutung der Sternnamen. Berlin σελ. 8 — Buttman, Ueber die Entstehung der Sternbilder auf die Griech. Sphaere. Abh. der Berl. Akad. 1826 σελ. 20.

² Müller, Numism. d'Alexandre le Grand. σελ. 132.

³ A. Ποστολάκα Κατάλογος τῶν νομισμ. τῶν νήσων Πίν. Α. 166. — Cat. British Museum Thessalie pl. XXII, 1, XXIII, n° 4-5.

λογραφήματος τοῦ γενομένου κατ' ἄτεχνον σχέδιον ἡμῶν ἀντιγραφάντων ἄλλοτε αὐτὸ ἐκ τοῦ ἐν τῇ Βασιλ. Βιβλιοθήκῃ τοῦ Βερολίνου φυλασσομένου Codex Pighianus, ἐν ᾧ εὔρηται χειρόγραφον σχεδιογράφημα τοῦ δυστυχῶς εἰσέτι ἀνεκδότου μνημείου τούτου, πείθει, φρονῶ, ὅτι τὸ ὀδηγούμενον ζῶον δὲν ἦτο ἄρκτος ἀλλὰ πιθανώτατα βοῦς. Μέγα δέ τι χαλκοῦν νόμισμα τῆς Βιθυνίας, παριστᾷ τὸν Ἀντίνοον ἐνδεδυμένον ἀκριβῶς ὡς τὸν Βοώτην τοῦτον, καὶ ὀδη-

γοῦντα βοῦν ἣς ὑπέρεκειται ἀστὴρ ἵνα ἐνδείξη τὴν ἀστρονομικὴν τοῦ τύπου σημασίαν (πίν. 1 ἀρ. 2). Ὁ τύπος οὗτος δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ μετ' ἴσης πιθανότητος ὡς παριστῶν τὸν Ἀντίνοον — Ἐρμῆν, παρὰ τὴν οὐράνιον βοῦν Ἰώ, ἢ τὸν Ἀντίνοον — Βοώτην παρὰ τὴν κατηστερισμένην βοῦν Ἑλίκην ἰστάμενον¹.

Ἄν λοιπὸν κατὰ ταῦτα ἡ Μεγάλη ἄρκτος ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τινῶν ὡς εἰκὼν βοῦς, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι καὶ ὁ τύπος τοῦ κρητικοῦ νομίσματος ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐν Κρήτῃ ὑπὸ βοῦς παιδοτροφίαν τοῦ Διός. —

Διὰ τῶν ἀνωτέρω ἐρμηνειῶν προστίθενται νέα παραδείγματα τῆς ἀστρονομικῆς σημασίας παμπόλλων νομισματικῶν τύπων περὶ ἧς ἐγράψαμεν πρό τινος ἐν τῷ ἄρθρῳ Sternbilder als Münztypen τῷ δημοσιευθέντι ἐν τῷ Zeitschrift für Numismatik (Τομ. XVI φυλαδ.) 3/4 ἐνθα ἐξηγοῦντες νομισματικοὺς τύπους τέως ἀκατανοήτους ἰσχυρίσθημεν ὅτι διὰ τοῦ νέου τούτου συστήματος δυνατόν εἶναι νὰ κατανοηθῶσιν πλεῖστοι ἄλλοι τύποι αἰνιγματώδεις ἕλως, καὶ νὰ ἀνατραπῶσιν ἐκ βάρων πλεῖστοι τῶν παρὰ τοῖς νομισματικοῖς καὶ μυθολογοῖς ἐρμηνειῶν καὶ ἰδεῶν. Ἄλλὰ περὶ τοῦ θέματος τούτου θέλομεν πραγματευθῆναι λεπτομερῶς ἐν ἰδίᾳ μελέτῃ.

¹ Ἐν Ἀθήναις τῇ 25 Νοεμβρίου 1892.

I. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

¹ Ἐρατοσθ. Καταστ. Ταῦρος Hygin. II, 21.

ΕΡΥΘΡΟΜΟΡΦΑ ΑΓΓΕΙΑ ΑΤΤΙΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

(Πίν. 2 και 3).

Τὰ ἐν πίνακι 2 κατ' ἰχνογράφημα τοῦ Gillieron ἀπεικονιζόμενα τεμάχια ἀγγείου εὐρίσκονται ἐν τῇ συλλογῇ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας

(ὑπ' ἀρ. 3839) καὶ ἀνήκουσιν εἰς ἀρύβαλλον¹ τοῦ σχήματος Furtwängler Berliner Vasensammlung Taf. VI 240 κατὰ τὸ ἐνταῦθα σχεδιογράφημα. Λείπουσιν ὁ λαιμὸς μετὰ τῆς λαβῆς καὶ τοῦ στομίου, ὡσαύ-

τως μέγα μέρος τοῦ ὤμου καὶ τῆς κοιλίας καὶ ὁ πούς. Ἡ περίμετρος τοῦ ἀγγείου κατὰ τὸν ὤμον εἶνε 0,32 μ. Οὗτος δὲ τὸ ἔδαφος ἔχει ἐρυθρὸν καὶ κοσμεῖται ὑπὸ μέλανος κυματίου. Ἡ περιθέουσα τὴν κοιλίαν παράστασις εἶνε ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐρυθροῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ καὶ ἐν μέρει μεταβαίνει εἰς τὸ τοῦ ὤμου κόσμημα. Ἀπεικονίζεται τόπος ταφῆς, χαρακτηριζόμενος ὑπὸ τριῶν στηλῶν. Μία ἐκ τούτων ἐξάιρεται ὡς κύριον τῆς παραστάσεως γνώρισμα διὰ τῆς συμμετρικῆς περὶ αὐτὴν κατατάξεως τῶν ταύτης προσώπων· ἀριστερὰ μὲν ἴστανται δύο νέοι πολεμισταί, δεξιὰ δὲ γέρον καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ νεαρὸς ἵππεύς, ὅστις ὀδηγεῖ τὸν ἵππον ἐκ τοῦ χαλινοῦ. Ὁ συνδυασμὸς δὲ τῆς κυρίας παραστάσεως μετὰ τῆς παρακειμένης ἐπιφανείας καὶ τῶν δύο αὐτῆς στηλῶν γίνεται διὰ μεσολαβήσεως τῆς πρώτης ἀριστερόθεν μορφῆς, ἣτις εἶνε μὲν ὀλίγον πρὸς τὰριστερὰ ἐστραμμένη, ἀλλὰ περιβλέπει πρὸς τὰ δεξιά.

Ἡ παράστασις διεχαράχθη πρῶτον ἐλαφρῶς διὰ λεπτῆς σμίλης. Κατόπιν διεγράφη τὸ σχεδιάσμα καθόλου καὶ ἐσωτερικῶς διὰ γανώματος πολὺ ἀνοικτῆς βαφῆς, ἣτις ἐν μέρει παρηκολούθησε τὰς ἐγκεχαραγμένας γραμμὰς τοῦ πρώτου σχεδιογραφήματος, ἀλλ' ἐπέξετάθη καὶ πολὺ μερικώτερον. Τέλος ἠκολούθησεν ἡ διὰ μέλανος γανώματος σχεδιογραφησις, ἣτις ὅμως πολλάκις ἐξῆλθε τῶν πρότερον διαγραφεισῶν γραμμῶν. Ἐξ οὗ προήλθεν ὥστε τοῦ ἀρι-

στερόθεν τῆς κυρίας στήλης νεανίου ὁ τελαμὼν νὰ μὴ συνάπτηται πρὸς τὸν κολεὸν κατὰ τὴν προσήκουσαν θέσιν. Κατὰ τὴν δευτέραν σχεδιογραφῆσιν ἀπέφυγεν ὁ τεχνίτης τὸ σφάλμα. Ὅμοίως πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς βακτηρίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ ἐστηρίζετο ὁ γέρον, ὡς πρέπει νὰ κρίνωμεν ἐκ τῆς στάσεως τοῦ σώματος καὶ τῆς κολπώσεως τῶν πτυχῶν ὑπὸ τὴν δεξιὰν μασχάλην. Μετὰ τὴν τελευταίαν συμπλήρωσιν τῆς σχεδιογραφῆσεως ἐξήρθησαν διὰ λευκῆς βαφῆς αἱ στήλαι, ἡ κόμη καὶ τὸ γένειον τοῦ γέροντος, τὸ πιλίον καὶ ὁ λόφος τοῦ κράνους, ἡ λαβὴ τοῦ ξίφους καὶ τὰ σήματα τῆς ἀσπίδος. Τότε δὲ μόλις ἐπεβλήθη τὸ γάνωμα τοῦ ἀγγείου, ὅπερ ἐν μέρει ἐπεκάλυψε τὴν λευκὴν βαφήν, διεκρίθησαν αἱ ταινίαι, τὸ πιλίον καὶ τὰ ἄνω μεθόρια τῶν φοινικοειδῶν κοσμημάτων τοῦ κράνους ὅπου ἀκόμη ἔλειπαν, δι' ἐρυθροῦ χρώματος καὶ διεγράφησαν τὰ διὰ λευκῆς βαφῆς ἐξέχοντα μέρη δι' ἐπιγανώσεως· καὶ ἡ στενὴ ταινία ἡ περὶ τὴν μίαν στήλην τῆς ὀπισθεν πλευρᾶς εἶνε ἐπιγεγανωμένη. Δὲν εἶνε σαφὲς ἂν ὁ στέφανος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διεχαράχθη ἀπλῶς ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐρυθροῦ τοῦ ἐδάφους ἢ ἂν ἐχρίσθη καὶ διὰ βαφῆς. Τοῦ ὤμου τὸ κόσμημα συνεπληρώθη μετὰ τὴν ἐπιθεσιν τοῦ λευκοῦ καὶ πρὸ τῆς τοῦ ἐρυθροῦ, ἐπομένως συγχρόνως πρὸς τὴν ἐπιγάνωσιν τοῦ ἀγγείου.

Πρὸς μυθολογικὴν τῆς παραστάσεως ἐξήγησιν οὐδεμίαν βλέπω ἀφορμὴν, πρέπει δὲ νὰ ἐκλάβωμεν αὐτὴν ἀπλῶς ὡς συνήθη ἐκ τοῦ βίου σκηνῆν. Τὸν νεκρὸν, ὅστις ἦτο πολεμιστῆς, πενθοῦσιν ὁ γέρον πατὴρ καὶ οἱ ἑταῖροι. Ἐκεῖνος μὲν τὴν δεξιὰν ἐμβάλλει εἰς τὴν κόμην ὀρητῶν, δύο δὲ ἐκ τούτων ὑπὸ λύπης κλίνουσι τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω. Μόνον ὁ πρὸς ἀριστερὰν πολεμιστῆς δὲν φαίνεται συμπάσχων, ἀλλὰ μᾶλλον περιεργίαν ἐκφράζει διὰ τοῦ βλέμματός, ὅπερ συμφωνεῖ πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ μεσολαβοῦντος προσώπου, ἣν ἀπεδώσαμεν αὐτῷ προηγουμένως. Ἐκ τῶν πολλῶν στηλῶν θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἡ παράστασις μεταφέρει ἡμᾶς εἰς πεδῖον μάχης, ἀλλ' ἴσως σημαίνεται δι' αὐτῶν ἀπλῶς πολυάνδριον ἢ τάφος οἰκογενειακός.

¹ Τὸ καθ' ἡμᾶς φρονοῦμεν ὅτι τὸ ἀγγεῖον τοῦ σχήματος τούτου εἶνε λήκυθος καὶ οὐχὶ ἀρύβαλλος, ὡς ἀποδεικνύει καὶ ἡ ἐνεπίγραφος λήκυθος τοῦ Διονυσίου Annali 1831, πίναξ D. 2. πρὸλ. καὶ Wolters Ath. Mitth. XVII σελ. 434 καὶ εἰ.

Πρβλ. τὰς ληκύθους, ἐφ' ὧν δύο μνήματα ἀπεικονίζονται, ὡς ἡ ὑπ' ἀρ. 3791 τῆς ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ συλλογῆς (Pottier, Étude sur les lec. blancs σ. 144, 40)· αὐτόθι 381² παρὰ Benndorf Vasenbilder XIX, 1, Pottier ἐνθ. ἀν. 148, 62 παρὰ Collignon Cér. gr. fig. 86. αὐτόθι 153, 86. Stackelberg Gräber der Hell. Πίναξ XLV, 3. συλλογὴν Brantegham, Berl. Club Expos. Cat. n. 55.

Ἡ λεπτή καὶ αὐστηρά ἔτι σχεδιογράφησις ἀνάγει τὸ ἀγγεῖον εἰς τὰ μέσα τοῦ ε' αἰῶνος, ἡ δὲ πολλή χρῆσις τοῦ ἐρυθροῦ καὶ λευκοῦ χρώματος εἰς τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἐπὶ τῶν ληκύθων τῆς δυτ. Ἑλλάδος ἤρχισε νὰ ἐπικρατῇ ἡ πολυχρωμία. Καὶ ἡ σύγκρισις πρὸς τὰ ἀγγεῖα, ἅτινα πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ μαρμάρου καὶ ἄλλως ἐπὶ τοῦ λευκοῦ ἢ ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ ἐδάφους φέρουσι δεύτερον λευκοῦ χρώματος στρῶμα¹, παρέχεται ἀφ' ἑαυτῆς καὶ ὑποστηρίζει τὸν χρονικὸν τοῦτον καθορισμὸν.

Σπάνια δὲν εἶνε αἱ παραστάσεις σκηνῶν ἐκ τοῦ βίου ἐπὶ ἀρυβάλλων, ὡς ἐν μόνον βλέμμα εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐν Βερολίῳ ἀγγείων πείθει. Ἄλλ' ὡς ἐντάφιον ἀγγεῖον τὸ ἡμέτερον παραμένει μοναδικὸν μέχρι τοῦδε. Εἰς ἐμὲ εἶνε γνωστὰ τέσσαρα μόνον παραδείγματα, ἧτοι τὰ δύο τῆς δυτ. Ἑλλάδος ἀγγεῖα παρὰ Stefani, Vasensamml. der Eremitage N° 1646, ἐναγίσματα παρὰ τὴν στήλην· αὐτόθι N° 1647, νεανίας καὶ νεᾶνις τείνουσιν ἀλλήλοισ τὴν χεῖρα παρὰ τὸν τάφον (;), τὰ δύο ἐρυθρόμορφα ἀγγεῖα τοῦ ἐν Ἀθήναις Κεντρικοῦ μουσείου Δελτ. 1889 σ. 142, 21² καὶ τὰ δύο ἐρυθρόμορφα Triest Mus. civ., περιγραφόμενα ἐν arch. epigr. Mitth. aus Oesterreich. III σ. 65 D 3, ἐξ Ἀττικῆς (;): Σφιγξ ἀριστερόθεν στενῆς ἀντηρίδος· τοῦ Κεντρικ. Μουσείου Ἀθηνῶν Δελτ. 1889 σ. 142, 21 :

¹ Πρβλ. Ath. Mittheil. 1890 σ. 40 ἐ. Ἰκανὸν ἀριθμὸν τοιούτων ληκύθων, αἵτινες διὰ τῶν ἐπ' αὐτῶν ὀνομάτων Ἀκαστορίδης, Γλαύκων, Λίχας, καὶ Νίκων τάσσονται παρὰ τὰς ληκύθους τοῦ Διπύλου, παρέχει ὁ κατάλογος παρὰ Klein, Lieblingsinschriften. Ἐκ τῶν ἐνταφίων ληκύθων μετ' ἐδάφους λευκοῦ ἀνήκουσιν ἐνταῦθα πλὴν τῶν ἐν Mitth. 1890 πίν. I αἱ ἐν Δελτίῳ 1889 σ. 139, 8 καὶ 245, 6. παράβαλε τὰ ἀγγεῖα Berlin 2684 ἐ., ἅτινα ὅμως πρέπει ν' ἀναχθῶσιν εἰς ἄλλην, μεταγενεστέραν ἐποχὴν τῆς τέχνης. Ἐκ τῶν ἐρυθρομόρφων ἀγγείων τάφων πρβλ. τὴν λουτροφόρον Arch. Mitth. 1891 πίν. VIII ἀρ. 4 καὶ 6.

² Ὁ λαιμὸς κοσμεῖται ὑπὸ λεσβίου κυματίου ὅπερ ὁμοίως ὡς καὶ τὸ δώριον ὑπὸ τὴν παράστασιν εἶνε μελανὰ ἐπὶ ἐρυθροῦ. Τὸ ἐσωτερικὸν σχεδιογράφημα φέρει ἐν μέρει κιτρίνην ἐπιγάνωσιν, ἡ δὲ περὶ τὴν κόμην ταινία τῆς Σφιγγὸς ἀσθενὲς ἐρυθρόν.

Σφιγξ (ἐρυθρὰ ταινία περὶ τὴν κόμην καὶ ἐνώτια) φέρει γυμνὸν νεκρὸν νεανίαν πρὸς τὰριστερὰ εἰς τὸ μνήμα, χαμηλὴν ἀντηρίδα μετὰ εἶδους τινὸς Ἴων. κιονοκράνου ἐπὶ βάσεως μιᾶς ἀναβαθμίδος. Ὑπὸ τὴν παράστασιν εἶνε δώριον κυμάτιον, ὅπερ ὁμοίως ὡς καὶ τὸ λεσβιον κυμάτιον ἐπὶ τοῦ ὤμου εἶνε μελανὰ ἐπὶ ἐρυθροῦ. Ἡ τεχνοτροπία εἶνε αὐστηρά, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν σχεδιογράφημα παρουσιάζει τὸ μὲν ἐξελούσας, τὸ δὲ ἐπιπέδους γραμμὰς. Οὐδὲ πιστεύω ὅτι μέλλουσαι ἀνασκαφαὶ θὰ φέρωσιν εἰς φῶς πλούσια εὐρήματα καθ' ὅμοιον τρόπον κεκοσμημένων ἀρυβάλλων. Τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐντάφιον ἀγγεῖον εἶνε ἀκριβῶς ἡ λήκυθος. Ἄλλ' ἤδη τὰ τέσσαρα ταῦτα ὑποδείγματα ἀποδεικνύουσιν πῶς, ἢ διακόσμησις αὐτῆς καὶ ἐπὶ ἄλλων ἐλαιοδόχων ἀγγείων ἐπέδρασεν ἄνευ διακρίσεως μάλιστα μεταξὺ λευκοῦ καὶ μέλανος ἐδάφους.

II.

Τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς εὐρίσκει ἡ ἡμέτερα ἀρύβαλλος ἐν ταῖς ἐρυθρομόρφους ἐνταφίους ληκύθους. Ἐκ τούτων γινώσκω τὰς ἐξῆς :

1) Berlin Furtwängler Vasenkat 2426 ἀπεικον. ἐν Furtwängler Samml. Saboureff Vign. zu VI. Taf. XV-XVII· ἐπὶ τῆς βάσεως στήλης μετ' ἀετώματος περιβαλλομένης ὑπὸ μελαίνης ταινίας κάθηται γυνὴ παρεμπερῆς πρὸς Πηνελόπην.

2) αὐτόθι N° 2427, ἀντὶ τῆς γυναικὸς νεανίας πενθῶν « ἔργον τῆς αὐτῆς χειρὸς » τῆς ὑπ' ἀριθ. 1.

3) ἐν τῷ Ἀθήνησι Κεντρικῷ μουσεῖῳ, Δελτ. 1889 σ. 173, 3 ἐξ Ἐρετρίας· παρὰ στήλην κοσμουμένην ὑπὸ ταινίας μετ' ἀνθεμίου νεᾶνις πυξίδα ἔχουσα καὶ ταινίαν καὶ ἀνὴρ πωγωνοφόρος ἐν ἱματίῳ ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς βακτηρίας.

4) αὐτόθι, Δελτίον 1889 σ. 138, 7 ἐξ Ἐρετρίας· ὁμοίως ἀλλ' ἐξελήφθη κατ' ἐναντίαν ἔννοιαν· ἡ ταινία λευκή· τὸ ἀνάλογόν του ἔχει ἐν ἀρ. 3· ἀμφότεραι αἱ παραστάσεις ἀμελῶς ἐξεργασμέναι.

5) Ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ Ἀθηνῶν 3510 ἐξ Ἐρετρίας (Ath. Mitth. XI σ. 94, 9) ὕψος 0,32, περίμετρος 0,29· στόμιον πλατύ, λαιμὸς ὑψηλὸς καὶ εὐμήκης, ὦμος ὑψηλὰ ἀνατεινῶν, κοιλία ἐν τῷ μέσῳ πεπλατυσμένη πῶς, κάτω διάτρητος¹, πούς πολὺ

³ πρβλ. Ath. Mitth. 1890 σ. 50 N° 5, 6· ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ Δελτίον 1889 σ. 77, 8, 173, 1, 174, 5· ὅμοιον θὰ εἶνε καὶ Berlin Furtwängler Vasenkat. 2684 ἐ.

ύψηλός, λαιμός και λαβή έξωτερικῶς ἐπιγανωμένα, ὦμος μὲ ἔδαφος τοῦ φυσικοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ καὶ τρία φοινικοειδῆ κοσμήματα· ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς παραστάσεως ἀπλοῦς μαϊάνδρος μεταξὺ τεσσάρων παραλλήλων, ὁμοίως μέλανος χρώματος ἐπὶ ἐρυθροῦ, ὑπ' αὐτὴν δὲ ἐρυθρὰ βάσεως γραμμὴ, ἐπὶ τῆς κάτω κοιλίας τρία συμπλέγματα συνεσπειρωμένων γραμμῶν διαξεσθεισῶν πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ μέλανος γανώματος. Παράστασις: ἀριστερόθεν στήλης διὰ τριῶν ταινιῶν περιταινιούμενης καὶ ὁμαλῶς ἀποληγούσης ἴσταται νεανίας ἐν ἱματίῳ, στηριζόμενος εἰς ὀζῶδη βακτηρίαν. Ἡ στήλη εἶνε στενὴ, δυσαναλόγως πρὸς τὸ ὕψος, ἡ μιᾶς βαθμίδος βᾶσις ἄνωθεν κοίλη. Ἡ γραμμὴ τῆς βάσεως ἀπὸ μὲν τῆς ἐπικειμένης ἐπιφανείας χωρίζεται μόνον ἐκεῖ, ὅπου συναντᾷ τὸ ἐρυθρόν, ἀπὸ δὲ τῆς κάτω κοιλίας διὰ πλατείας γραμμῆς τοῦ φυσικοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ. Τοῦ αὐτοῦ χρώματος γραμμὴ περιβάλλει τὴν βοστρυχώδη τοῦ νεανίου κόμην. Ἡ ἐρυθρὰ βακτηρία αἱρεται ἀπὸ τῆς ἐρυθρᾶς τῆς στήλης βάσεως, ἣν διατέμνει, ἐκατέρωθεν διὰ γραμμῆς τοῦ γανώματος πλατείας

1 χιλιοστοῦ τοῦ μ. Αἱ δύο ἐξωτερικαὶ ταινίαι τῆς στήλης εἶνε ἐκ μέλανος γανώματος, ἡ μεσαία ἀσθενοῦς ἐρυθροῦ ἐπὶ μέλανος. Ὁ ζωγράφος ἐπέθεσε τὸ χρῶμα ἐπὶ κεχαραγμένου προσχεδιάσματος. Τοῦτο εἶνε πολὺ χονδροειδές, τὸ γάνωμα παχὺ καὶ ὑπερβολικῶς λαμπροῦ μέλανος χρώματος.

6) Ἐν τῷ Κεντρικῷ μουσεῖῳ Ἀθηνῶν, Δελτ. 1889 σ. 115, 8 ἐξ Ἐρετρίας, τοῦ ἐνταῦθα ἀπεικονιζομένου σχήματος, οὔτινος τὴν παράστασιν ἴδε ἐν πίνακι 3. κατὰ σχεδιογράφημα Gillieron. ὕψος 0,37 σχῆμα ὡς περίπου τὸ ὑπ' ἀριθ. 5, ἡ κοιλία

κάπως χωνοειδής, λαιμός καὶ λαβὴ φέρουσι γάνωμα, ἐπὶ τοῦ ὦμου τρία πλούσια φοινικοειδῆ κοσμήματα μετὰ στιγμάτων, ἄνωθεν δώριον κυμά-

τιον μέλανος χρώματος ἐπὶ ἐρυθροῦ ὡς καὶ οἱ μαϊάνδροι τῆς κοιλίας οἵτινες μετὰ τῶν περιλαμβανουσῶν αὐτοὺς παραλλήλων ἐκτείνονται μόνον ἐντὸς τῆς ἐπιφανείας τῆς παραστάσεως. Ἡ ἐπὶ τῆς κοιλίας παράστασις ἀπεικονίζει ἐναγίσματα. Ἡ γυνὴ κοσμεῖ ταινίαις τὴν στήλην, ὁ νεανίας ἀφιερώνει εἰς τὸν νεκρὸν πολεμιστὴν πλὴν τῆς ἐπερηρισμένης ἤδη ἐπὶ τῆς στήλης ἀσπίδος κράνος κορινθιακόν. Ἡ τεγνοτροπία εἶνε ἤδη ἐντελῶς ἐλευθέρα, τὸ ἐσωτερικὸν σχεδιογράφημα ἔγινεν ἢ διὰ μέλανος χρώματος ἢ ὡς εἰς τὰς πτυχὰς τοῦ ἱματίου τοῦ νεανίου μὲ ἤρραιωμένον γάνωμα, αἱ ταινίαι τῆς στήλης εἶνε ἐναλλάξ λευκοῦ καὶ ἐρυθροῦ βαθέος χρώματος. Ἀξιοπαρατήρητον εἶνε ὅτι διὰ λόγους προοπτικῆς χάνεται ἡ δεξιὰ τῆς γυναικὸς ὀπισθεν τῆς στήλης, τὸ πρωϊμώτατον γνωστὸν εἰς ἐμὲ παράδειγμα· πρβλ. Πολυτεχνείου 972 (Gollignon 634, ἀπεικον. παρὰ Dumont-Chaplain I πίν. XXIV). Benndorf ἔνθα ἄνωτ. πίν. XXXIV. (Wien Antikencabinet). Πολυτεχν. 3811 (Pottier ἔνθα ἄνωτ. σ. 142, 26), αὐτόθι 3815 (Pottier σ. 143, 33), Δελτ. 1889 σ. 142, 20.

7) ἐν τῷ Κεντρικῷ μουσεῖῳ Ἀθηνῶν Δελτ. 1889 σ. 231, 31· παρὰ τὴν στήλην ἀνὴρ καὶ γυνή.

8) Πολυτεχνείου Ἀθηνῶν ἀρ. 2797 ἐκ Τανάγρας ὕψος 0,18 σχήματος περίπου ὡς ὑπ' ἀρ. 5, ὦμος κοσμούμενος ὑπὸ 1 + 3 + 1 φοινικοειδῶν κοσμημάτων μετ' ἐνσπαρμένων στιγμάτων καὶ ἐπικειμένου δωρίου κυματίου, ἡ μὲν κοιλία ἄνωθεν καταλήγουσα εἰς γραμμὴν περιθέουσαν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ, ἡ δὲ παράστασις κάτωθεν εἰς ἀπλοῦν μαϊάνδρον. Τὰ κοσμήματα μέλανα ἐπὶ ἐρυθροῦ. Παράστασις: Σφιγξ μὲ ἀναπεπταμένας πτέρυγας πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπὶ βάσεως ἐν εἴδει βωμοῦ· δεξιόθεν λωτοῦ κληματίς (Ath. Mitth. 1890 σ. 41), ἀριστερὰ ἴχνη ἐπιγραφῆς. Ἀποβλέπων εἰς τὸ ἀγγεῖον τοῦτο ἐσχημάτισα τὴν ἰδέαν ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ αὐτὸ ἐργοστάσιον καὶ ἴσως εἰς τὴν αὐτὴν χεῖρα κατὰ τε τὸ σχῆμα καὶ τὴν διακόσμησιν καὶ τὴν τέχνην, εἰς ὃ ἀνήκει καὶ ἡ λήκυθος τοῦ Πολυτεχνείου ἀρ. 3500 ἀπεικον. ἐν Ἐφημ. ἀρχ. 1886 πίν IV¹.

¹ Ἐνταῦθα δὲν ἀνήκει ἡ λήκυθος arch. Zeit. 1870 σ. 16, 16, ἀλέκτωρ παρὰ τὴν στήλην. Περίεργον θὰ ἦτο ἂν ἡ λήκυθος Γλαύκωνος (Klein Lieblingsinschriften σ. 81, γυνὴ στεφανώνει στήλην) ἀπεδεικνύετο ὡς ἐντάριον ἀγγεῖον. Ἡ ἐπιγραφή θὰ εἶχε τὸ ἀνάλογον

Ἡ ἐποχὴ τῶν ὀκτώ τούτων ληκύθων δύναται κατὰ προσέγγισιν καὶ νὰ ὀρισθῇ. Τὸ κατὰ τὸν ὤμον φυσικὸν τοῦ πηλοῦ χρῶμα τῶν ὑπ' ἀρ. 1, 2, 5, 6, 8, — αἱ ὑπ' ἀρ. 3, 4, 7 δὲν μοι εἶνε ἀκριβῶς γνωσταί, — ὁμοίως τὸ περὶ τὸν λαιμὸν τοῦλάχιστον τῶν ὑπ' ἀρ. 1, 2, 8 (3), ἢ διακόσμησις τοῦ ὤμου διὰ διπλοῦ μὲν κυματίου τῶν ὑπ' ἀρ. 1, 2, διὰ 5 δὲ φοινικοειδῶν κοσμημάτων καὶ κυματίου τῆς ὑπ' ἀρ. 8, ὁ τρόπος καθ' ὃν ἀπολήγει ἢ παραστάσις τῶν ὑπ' ἀρ. 2, 5, 6, 8, αἱ ἐγκεχαραγμέναι γραμμαὶ τῆς κάτω κοιλίας τῆς ὑπ' ἀρ. 5, ἢ διάτρησις αὐτῆς ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 4, ἢ χρῆσις λευκοῦ χρώματος ἐν ταῖς ὑπ' ἀρ. 4, 6, ὁ περιορισμὸς τῆς παραστάσεως εἰς μίαν καὶ μόνην μορφήν ἐν ταῖς ὑπ' ἀρ. 1, 2, 5, τὸ ἀγαλμάτιον τῆς Σφιγγός, ἢ κληματίς τοῦ λωτοῦ καὶ ἢ ἐπιγραφὴ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 8 — πάντα ταῦτα ἐν μέρει μὲν καθ' ἑαυτά, ἐν μέρει δὲ ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὰ ἄλλα γνωρίσματα ἀνάγουσι τὴν ἡλικίαν αὐτῶν εἰς τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, εἰς τὰ μέσα δηλ. τοῦ ε' αἰῶνος. — Ἡ ὑπ' ἀρ. 5 μετὰ τῶν τριῶν κατὰ τὸν ὤμον φοινικοειδῶν κοσμημάτων καὶ ἢ ὑπ' ἀρ. 6 μετὰ τούτων καὶ τοῦ δωρίου κυματίου δεικνύουσι κόσμημα, ὅπερ κατὰ τὰ 460 τὸ πρῶτον ἀναφαινόμενον ἐντὸς βραχείου χρόνου καθίσταται διαρκὲς κόσμημα τῶν τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ληκύθων. Σύμπτωσις βεβαίως δὲν εἶνε ὅτι ἀκριβῶς τούτων τῶν ἀγγείων ὁ λαιμὸς φέρει ἤδη ἐπιγάνωσιν. Ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 5 παρατηροῦμεν ἐκείνην τὴν ἰδέαν τῆς παραστάσεως ἄρχουσαν, ἣτις ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων ληκύθων συχνότερον ἐμφανίζεται, ἀμφοτέρω δὲ τὰ ἀγγεῖα καὶ διὰ τῆς ἀτέχνου προσέτι αὐτῶν σχεδιογραφῆσεως, ἣτις αὐτὸ τοῦτο τὴν τεχνὴν τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας ἀνακαλεῖ, ἀφίστανται σημαντικὰ ἀπὸ τῶν ἀρχαιότερων συντρόφων αὐτῶν. Ἄλλ' ἀμφοτέρω πάλιν αἱ λήκυθοι μετέχουσι τῶν γνωρισμάτων ἐκείνων τῆς ἀρχαιότερας ἐργασίας καὶ διὰ τοῦτο μόλις δύνανται νὰ θεωρηθῶσι κατὰ 10-15 ἔτη νεώτερα τοῦ 450. Χρονικῶς ἴστανται ἐν τέλει τῆς ἀνωτέρω σειρᾶς τῶν ἐρυθρομόρφων ληκύθων καὶ ὡς πιστεύω

ἐν τέλει τῆς κατεργασίας ἐν γένει τοιούτων ληκύθων.

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν λευκοῦ καὶ μέλανος ἐδάφους ληκύθων προέβη ἀνέκαθεν παραλλήλως. Ἀμφοτέρω τὴν γένεσιν αὐτῶν χρεωστοῦσιν εἰς τὸν κατὰ τοῦ ἐρυθροῦ ἐδάφους ἀγῶνα. Καὶ εἰς μὲν τὴν μίαν περίπτωσιν ἐπετέθη ἐπὶ τούτου λευκὴ βαφή, εἰς δὲ τὴν ἄλλην τὸ γάνωμα. Ἐὰν δὲ αἱ λήκυθοι τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος μέχρι προιόντος τοῦ ε' αἰῶνος φέρουσι μελαίνας σκιαγραφίας¹, τοῦτο καθίστα δυνατὸν ἀκριβῶς τὸ ἔδαφος αὐτῶν· ἀλλ' ἤδη κατὰ τὸ τέλος τοῦ ε' αἰῶνος ἴσχυσε καὶ ἐπ' αὐτῶν ἡ μέλαινα σχεδιογράφησις. Τῶν τε λευκοῦ καὶ μέλανος ἐδάφους ληκύθων ἐφύλαξε κατ' ἀρχὰς ὁ λαιμὸς, ἢ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς καὶ ὁ ὤμος τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ, ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν δύο πρώτων μερῶν ἐπεβλήθη κατόπιν γάνωμα, καὶ ὁ ὤμος δὲ ἐπεκαλύφθη τῶν μὲν διὰ μελαίνης, τῶν δὲ διὰ λευκῆς βαφῆς. Τὴν στενὴν ταύτην συνάφειαν ἐπιμαρτυροῦσι νόθοι σχηματισμοὶ ὡς ἡ λήκυθος Ἀκεστορίδου τῆς συλλογῆς Brantegham (Klein Lieblingsnamen σ. 79) καὶ τὰ ἀθηναῖκα ἀγγεῖα Ath. Mitth. 1890. σ. 56, 14 ἐ., ὧν ἡ μὲν κοιλία εἶνε λευκὴ, ὁ δὲ ὤμος μέλας, ἢ τὰ ἐν τῷ Πολυτεχνεῖφ ἀγγεῖα 680 (Coll. 593), 2868-2870, ὧν ἡ μέλαν τὸ ἔδαφος ἔχουσα ἀνωτέρα κοιλία ἐκατέρωθεν κατὰ τὰ ἄκρα εἶνε λευκὴ· πρβλ. καὶ Berlin Furtw. 1995, 2003.

Ἀμφοτέροι τῶν ἀγγείων οἱ τύποι κοσμοῦσι τὸν ὤμον μετὰ τὴν λωτοῦ κληματίδα τῶν ἐρυθροῦ ἐδάφους ληκύθων πρῶτον μὲν διὰ τοῦ διπλοῦ κυματίου, ἔπειτα διὰ 3 + 1 ἢ 1 + 3 + 1 φοινικοειδῶν κοσμημάτων καὶ τοῦ ὑπερκειμένου λεσβίου κυματίου, τέλος δὲ διὰ τριῶν φοινικοειδῶν κοσμημάτων μετὰ ἢ ἄνευ τοῦ δωρίου κυματίου. Ἀμφοτέρω ἀναμηνύουσιν εἰς τὸν μαίανδρον τῆς ἀνω κοιλίας σταυροειδῆ κοσμήματα, ἀλλὰ καὶ ἀντικαθιστῶσιν αὐτὸν διὰ διπλῆς σειρᾶς στιγμάτων ἢ κυματίου, εἰς τὰ μεθόρια τῆς παραστάσεως θέτουσιν ἐνίοτε καὶ κάτωθεν καὶ ἐκ τῶν πλαγίων κοσμήματα, σύρουσι περὶ τὸ ἀγγεῖον μέχρις ἐντὸς τὰς παραλλήλους αἵτινες περικλείουσι τὸ κόσμημα, ἢ φέρουσιν αὐτὰς μόνον μέχρι τούτου, σχηματί-

αὐτῆς ἐν τῷ ἀγγεῖφ τοῦ Χάρωνος ἐν Μονάχῳ Jahn Vasenkat. 209 καὶ αὐτόθι N° 199. πρβλ. καὶ ληκύθους Διπύλου ἐν Ath. Mitth. 1890 σ. 49 ἐ. N° 5-7, αὐτόθι σ. 57 ἐ. N° 15 καὶ ἀνωτέρω ἀρ. 8 Διὰ τὴν παράστασιν πρβλ. π. γ. Jahn Vasenkat. 200, arch. Anz. 1861. σ. 163 (Conze).

¹ πρβλ. M. Meyer Ath. Mitth. XVI. σ. 300 ἐ., ἂν καὶ οὗτος παρὰ πολὺ τὴν ἡλικίαν αὐτῶν καταβιβάζει.

ζουσιν ἐπὶ τοῦ γανώματος τῆς κάτω κοιλίας λευκοῦς, ἐρυθροῦς ἢ τοῦ φυσικοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ παραλλήλους κύκλους καὶ τὸν πόδα ἔχουσιν ἀπλοῦν ἢ δίδουσιν εἰς αὐτὸν πλινθίον γεγανωμένον ὡς βάσιν. Ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν ἀγγείων ἐπικρατοῦσι κατ' ἀρχὰς μυθολογικοὶ τύποι, οἵτινες κατὰ μικρὸν ὑποχωροῦσιν εἰς μονομόρφους ἢ πολυμόρφους εἰκόνας ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου καὶ τέλος κοσμοῦνται αἱ τε λευκοῦ καὶ μέλανος ἐδάφους λήκυθοι μὲ σκηνὰς ἐνταφιασμοῦ. Εἰς δύο σημεῖα μόνον δὲν βαίνουσι παραλλήλως, δηλονότι ἐν τῇ χρήσει τοῦ ἡραιωμένου γανώματος καὶ τῆς ἀτόνου βαφῆς· πρὸς τοῦτο δὲν ἦσαν εὐνοικὰ τὸ ἔδαφος μὲ τὸ φυσικὸν τοῦ πηλοῦ χρῶμα καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ γειτονεῦον μέλαν. Ἡ μὲν γάνωσις εὐρίσκειται κυρίως ἐν τῇ ἐσωτερικῇ σχεδιογραφίᾳ, ἡ δὲ ἄτονος βαφή περιορίζεται εἰς τὸ λευκὸν καὶ ἐρυθρόν· τὸν τόπον τοῦ ἀτόνου μέλανος ἐπέχει ἡ γάνωσις.

Ὅτε κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ ε' αἰῶνος ἡ ἄτονος βαφή ἐπὶ τῶν ληκύθων τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἐπεκράτησε μόνη, ὅτε καὶ τὰ σχεδιάσματα τοιοῦτον χρωματισμὸν ἔλαβον, τότε δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ βαδίσῃ ἐκ παραλλήλου ἡ μέλανος ἐδάφους λήκυθος καὶ ἐξέλιπεν ἐκ τῆς ἀττικῆς ἀγγειοπλαστικῆς¹.

Μόνον ὀκτὼ μέλανος ἐδάφους λήκυθοι ἀττικαὶ ἐντάφιοι διεσώθησαν εἰς ἡμᾶς. Ἀλλὰ μετὰ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων ἀποδεικνύουσι πάλιν ὅτι ἡ παράστασις νεκρικῶν σκηνῶν δὲν περιορίζετο εἰς τὸν λευκὸν χρωματισμὸν. Οὗτος μόνον ἐπὶ τοσοῦτον δύναται νὰ θεωρηθῇ γνώρισμα τῶν ἀττικῶν ἐνταφίων ληκύθων, ἐφ' ὅσον διὰ λόγους χρονολογικοὺς τὸ μέγιστον πλῆθος τῶν ἀγγείων τούτων φέρει αὐτόν.

Pola. Ἰανουάριος 1893.

R. WEISSHÆUPL

Η ΚΟΣΜΙΚΗ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΓΡΑΦΙΚΗ

Ἡ βυζαντινὴ γραφικὴ δὲν περιορίζεται εἰς μόνας τὰς παραστάσεις θρησκευτικῶν ὑποθέσεων, ὡς οἱ πολλοὶ παρ' ἡμῖν πιστεύουσιν ἴσως. Ἀπ' ἐναντίας οἱ βυζαντινοὶ ἐκαλλιέργησαν ἅπαντας τοὺς κλάδους τῆς τέχνης μετὰ τῆς αὐτῆς καὶ πλειοτέρας ἴσως ἐπιτυχίας, ἕνεκα τῆς ἐλευθερίας ἣν εἶχον νὰ διασκευάσωσι κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῶν τὸν πίνακά των, ἐνῶ ὅτε ἐπρόκειτο νὰ εἰκονίσωσι θρησκευτικὰς ὑποθέσεις, ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ περιορισμένοι ἐντὸς κύκλου σπανίως διαρρηγνυομένου. Οἱ κατὰ τῶν βαρβάρων πόλεμοι καὶ τὰ τρόπαια τῶν αὐτοκρατόρων τῶν ἐκόσμησαν πολλάκις τὰ βασιλικά ἀνάκτορα καὶ τὰ μέγαρα τῶν βυζαντινῶν μεγιστάνων. Ἐπίσης ὁ θρησκευτικὸς καὶ ἀλιευτικὸς βίος, ἦτο ἐν τῶν φαιδροτάτων θεμάτων διὰ τὸν χρωστικῆρα τοῦ βυζαντινοῦ καλλιτέχνου, ἡ δὲ προσωπογραφία εἶχε φθάσει εἰς ἀκμὴν σχετικῆς τινος τελειότητος, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν ὀλίγων διασωθει-

σῶν τοιούτων εἰκόνων. Ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς γελοιογραφίας δὲν ἀπηξίωσαν νὰ κάμωσι χρῆσιν οἱ βυζαντινοὶ ὅσάκις ἐπρόκειτο νὰ σατυρίσωσι τοὺς εἰκονομάχους ἢ ἄλλους αἰρετικούς, καὶ νὰ διασύρωσι τοὺς συγχρόνους των, τοὺς καπηλευμένους τὴν θρησκείαν σιμωνιακοῦς. Ἐὰν δὲ μόνον περὶ θρησκευτικῶν γραφῶν ἐγένετο πλεῖστος λόγος, καὶ ἐὰν μόναι αὗται εἶνε κοινῶς γνωσταί, τοῦτο συμβαίνει διότι μόνον τοιαῦτα ἔργα διεσώθησαν μέχρι τῆς σήμερον ἐν ταῖς σωζομέναις ἐκκλησίαις, μαρτυροῦντα τὴν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν τέχνην ἐνασχόλησιν τῶν καλλιτεχνῶν ἐκείνων. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ βυζαντινοὶ συγγραφεῖς, ἐξ ὑπερβάλλοντος θρησκευτικοῦ αἰσθήματος κινούμενοι, τὰς θρησκευτικὰς γραφὰς κυρίως περιέγραψαν, καὶ ταύτας ἐνησιμενίζον νὰ καταστήσωσι γνωστὰς τοῖς ἐπερχομέ-

¹ Αἱ λήκυθοι Berlin Furtw. 3209 εἰ. ἀτε μιμήσεις τῶν τῆς μεσημέρ. Ἰταλίας δὲν δύναται νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν.

νοισ. Οὐδὲν ἤττον λαθραίως πως ἐξέφυγον τοῦ κα-
λάμου των καὶ εἰδήσεις τινὲς περὶ ἔργων ἀναγομέ-
νων εἰς τὰ ἄλλα εἶδη τῆς γραφικῆς, τὰς ὁποίας συλ-
λέγοντες, δυνάμεθα ὁπωσοῦν νὰ ἐνοήσωμεν ὁποίαν
θέσιν κατεῖχεν ἡ γραφικὴ ἐν τῇ βυζαντινῇ κοινω-
νίᾳ καὶ ὁποίας ὑπηρεσίας προσέφερεν αὐτῇ.

Αἱ πρῶται εἰδήσεις, ἃς ἔχομεν περὶ γραφῶν ἐχου-
σῶν ὡς θέματα κυνηγέσια καὶ ἀλιείας, περιέχον-
ται ἐν τινι ἐπιστολῇ τοῦ ἁγίου Νείλου, τοῦ μαθη-
τοῦ τούτου καὶ συγγρόνου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἡ
περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιστολὴ ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Νείλου
εἰς ἀπάντησιν ἐτέρας τοῦ ἐπάρχου Ὀλυμπιόδωρου,
ἐρωτῶντος αὐτὸν ἐὰν κρίνῃ πρέπον νὰ κοσμήσῃ
τοὺς τοίχους τῆς ὑπ' αὐτοῦ οἰκοδομουμένης ἐκκλη-
σίας διὰ γραφῶν παριστανουσῶν θήρας καὶ ἀλιείας,
καὶ μόνον σταυροὺς νὰ γράψῃ ἀντὶ εἰκόνων. Φαί-
νεται ὅτι ὁ Ὀλυμπιόδωρος οὗτος δὲν ἦτο ἀρκούν-
τως πεπεισμένος περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς εἰς τὰς
θρησκευτικὰς εἰκόνας ἀποδιδομένης λατρείας, διὸ
ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο ἴσως εὐσεβέστερον νὰ καλύψῃ
τοὺς τοίχους τῆς ἐκκλησίας του δι' ἱστοριῶν, ὧν
διέγραφεν ὡς καλλιτέχνης λεπτομερῶς τὰ θέματα.
Ταῦτα δὲ ἦσαν ἐν μὲν τῇ χέρσῳ δίκτυα ἐντεινό-
μενα, καὶ λαγωοὶ καὶ δορκάδες, καὶ ἄλλα ζῶα
φεύγοντα, τοὺς δὲ κυνηγοὺς μετὰ τῶν κυνιδίων
διώκοντας αὐτὰ ἐκθύμως. Εἰς δὲ τὸ μέρος τῆς θα-
λάσσης ῥιπτόμενα ἀμφίβλιστρα, καὶ ἀλιευόμενα
πᾶν γένος ἰχθύων καὶ ἐξαγόμενα εἰς τὴν ξηρὰν ὑπὸ
τῶν ἀλιέων. Τὰς τοιαύτας τοῦ Ὀλυμπιόδωρου
ιδέας ἀπεδοκίμασεν ὁ Νεῖλος, θεωρήσας νηπιῶδες
ὄλωσ καὶ βροφροπρεπὲς διὰ τοιούτων γραφῶν νὰ
παραπλανῶνται οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν πιστῶν. Συνί-
στα δὲ αὐτῷ νὰ ἱστορίσῃ σκηνὰς εἰλημμένας ἐκ
τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης καθὸ εὐσεβέστε-
ρον τοῦτο καὶ ἀρμόζον μᾶλλον εἰς ἱερὸν ναόν. Ἐκ
τῶν ἀνωτέρω βεβαίως ἐξάγεται ὅτι τοιαῦται γρα-
φαὶ ἦσαν συνήθεις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀφοῦ
ὁ ἐπάρχος ἐκεῖνος ἐσκέπτετο δι' αὐτῶν νὰ κοσμήσῃ
τὴν ἀνεγειρομένην ἐκκλησίαν του.

Αἱ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἐν τῇ λεγομένῃ Χαλκῇ διὰ
ψηφίδων κατασκευασθεῖσαι γραφαὶ εἶχον μὲν ἄλ-
λότρια τῆς θρησκείας θέματα, ἀλλ' ἐκ τῶν περι-
γραφῶν τῶν χρονογράφων ἐξάγεται, ὅτι ἦσαν ἀκρι-
βῶς κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν ῥυθμὸν τεταγμένα
τὰ ἱστορούμενα πρόσωπα. Κάλιστον δεῖγμα τοῦ

ῥυθμοῦ τούτου εἶνε τὰ ἐν τῷ Ἀγίῳ Βιταλίῳ τῆς
Ραβέννης σωζόμενα μέχρι τῆς σήμερον σύγχρονα
ψηφοθετήματα. Ἐν τῇ Χαλκῇ ταύτῃ, ἧτις ἦτο
τὰ προπύλαια τῶν βυζαντινῶν ἀνακτόρων, παρί-
στατο ὁ στρατηγὸς Βελισάριος ἐπανερχόμενος ἀπὸ
τῆς Ἰταλίας νικητῆς πρὸς τὸν βασιλέα. Ἐν μέσῳ
τῆς γραφῆς ἴστατο ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ Θεοδώρα,
πρὸς οὓς προσήρχοντο οἱ δορυάλωτοι βασιλεῖς τῶν
βανδῆλων καὶ γόθων. Περὶ δὲ τὸν βασιλέα ἴσταντο
ἅπαντες οἱ συγκλητικοὶ μειδιῶντες καὶ ὑπερηφα-
νεύομενοι διὰ τοὺς θριάμβους τοῦ νικητοῦ στρατοῦ.

Ἀληθεῖς ὅμως γραφαὶ μαχῶν διαφόρου ῥυθμοῦ,
ἦσαν ἴσως αἱ γενόμεναι ἐπὶ Μαυρικίου τοῦ αὐτο-
κράτορος (582-602). Ἐπὶ τοῦ βασιλέως τούτου
ἐκτίσθη ὁ ἐν Βλαχέρναις Καριανὸς λεγόμενος ἔμ-
βολος, ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ ζωγράφοι τῶν χρόνων ἐκεί-
νων ἱστῶσαν ἀπάσας τὰς πολεμικὰς πράξεις τοῦ
δυστυχοῦς ἐκείνου βασιλέως, ἀπὸ τῆς νεότητος
μέχρι τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσεώς του. Ἀληθῶς
δὲ αἱ πολεμικαὶ πράξεις τοῦ στρατηγοῦ Μαυρικίου
ἦσαν θέματα ἄξια τοῦ χρωστήρος δεξιῦ καλλι-
τέχνου.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοφίλου ἀνεπτύχθη ἔτι
μᾶλλον ἡ κοσμικὴ τέχνη. Ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων
βασιλέων οὐ μόνον νέαι θρησκευτικαὶ γραφαὶ δὲν
ἐγένοντο, ἀλλὰ καὶ αἱ ὑπάρχουσαι ἀπεξέοντο, ὅπως
ἀντ' αὐτῶν ἱστορηθῶσι ζῶα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα
οὐδεμίαν ἔχοντα πρὸς τὴν θρησκείαν σχέσιν. Ἀφοῦ
δὲ ἡ αὐτοκρατορικὴ αὐλὴ καὶ οἱ λοιποὶ μεγιστᾶνες
ὄπαδοὶ τῆς εἰκονομαχίας οὐδεμίαν ἐχορήγουν προ-
στασίαν ἢ ἐνθάρρυνσιν εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἀπει-
κονίσεις, φυσικῶ τῷ λόγῳ οἱ καλλιτέχνηαι ὄφειλον
ν' ἀφιερῶσωσι τὴν εὐφυίαν των εἰς ἐξιστορήσεις
μαχῶν καὶ κυνηγεσιῶν, ἢ εἰς παραστάσεις σκηνῶν
τοῦ οἰκιακοῦ καὶ ἀγροτικοῦ βίου, καὶ εἰς τοιαῦτα
εἶδη ν' ἀπασχολήσωσι τὴν γραφίδα των.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν κτιρίων, δι' ὧν ἐπηύξησε
καὶ κατεκόσμησε τὰ βυζαντινὰ ἀνάκτορα ὁ Θεόφι-
λος, ἦτο καὶ ὁ τρίκλινος ὁ καλούμενος Ἐρωσ, ἡ
Ἄρης κατ' ἄλλους. Τὸ οἶκημα τοῦτο ἐχρησίμευεν
ἀντὶ βασιλικῆς ὀπλοθήκης, ἐπὶ δὲ τῶν τοίχων αὐ-
τοῦ εἶχον ζωγραφηθῆ καταλλήλως καὶ μετὰ πλεί-
στης τέχνης τὰ διάφορα ἐν χρήσει τότε ὄπλα, οἶον
ἀσπίδες, τόξα, φαρέτραι καὶ λοιπά. Ἐπίσης ὁ τρί-
κλινος, ὁ Μαργαρίτης λεγόμενος, ἀνεγερθεὶς ἐκ

βάθρων ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου, εἶχε τοὺς τοίχους κατακόσμους δι' εἰκόνων παντοδαπῶν ζώων καὶ θηρίων. Ἐτερος πολυτελής τρίκλινος ἦτο ὁ Καμιλάς λεγόμενος, εἰς τοὺς τοίχους τοῦ ὁποίου παρίσταντο διὰ χρυσαυγῶν ψηφίδων ἀγάλματα τριγῶντα καρπούς. Ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ ἀναφέροντος ταῦτα χρονογράφου, ὑποθέτομεν ὅτι αἱ ἐν τῷ τρικλίνῳ τούτῳ γραφαὶ ἦσαν μονόχρωμοι γραφαὶ ἢ λευκογραφαὶ ἐν χρυσῷ ἐμβαδῷ, οἷαι εἶνε αἱ ὑπὸ τῶν νεωτέρων καλούμεναι grisailles.

Ἐκλειψάντων τῶν εἰκονομάχων, ἀνεφάνη ἡ θρησκευτικὴ τέχνη μετὰ νέας πομπῆς καὶ πολυτελείας ἐν τῇ Νέᾳ ἐκκλησίᾳ, τῇ οἰκοδομηθείσῃ ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, ἣν αὐτὸς ὁ πολυμαθὴς Φώτιος περιέγραψε διὰ πομπῶδους καὶ ῥητορικοῦ ὕφους. Ἄλλ' ἐν τῷ ἀνακτόρῳ, ὃ ἐκλήθη *Καινούργιον*, ἐζωγραφήθησαν διὰ ψηφίδων πόλεμοι καὶ μάχαι, καὶ ἐπὶ τῶν τεσσάρων τοίχων μιᾶς αἰθούσης ἀπεικονίσθη ἅπανα ἢ βασιλικὴ οἰκογένεια. Αἱ γραφαὶ αὗται, ὡς αἱ γενόμεναι ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ἐγένοντο ἀκριβῶς κατὰ τὸν παραδεδεγμένον ἐκκλησιαστικὸν ῥυθμόν.

Οἱ βυζαντινοὶ συγγραφεῖς, οἵτινες εἶνε συνήθως πλεῖστον φειδῶλοι εἰς τὰς περιγραφὰς τῶν τῆς γραφικῆς ἔργων, μόνον περὶ τῶν ἐπὶ Κομνηνῶν γενομένων παρέχουσιν ἡμῖν ἐκτενεστέρας ὁπωσοῦν πληροφορίας, ἀλλὰ καὶ ταύτας ἐν παρόδῳ καὶ χάριν ἱστορικῆς ἀκριβείας. Ὁ ἱπποτικώτατος Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς εἶχε κτίσει ἀναμέσον τῶν δύο ἀνακτόρων μακροὺς περιστύλους, εἴτε στοάς, ἐν αἷς ἦσαν διὰ ψηφίδων ἀπεικονισμένα ὑπὸ χειρὸς θαυμασίας, λέγει Παῦλος ὁ διάκονος, ὅσα οὗτος ἤγειρε τρόπαια κατὰ βαρβάρων, καὶ ὅσα ἄλλα διέπραξε πρὸς βελτίωσιν τῶν ῥωμαϊκῶν πραγμάτων. Οὗτος ἀνεκαίνισε καὶ τὸ παλάτιον τῶν Βλαχερνῶν, ὃ κατεκόσμησε δι' ὠραίων πινάκων. Μία αἰθουσα τοῦ παλατίου τούτου ὠνομάσθη *Πολύτιμος*, διὰ τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν πλουσίαν αὐτῆς διασκευῆν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, οἱ αὐλικοὶ καὶ λοιποὶ ἄρχοντες τοῦ βυζαντινοῦ κράτους συνειθίζον νὰ κοσμῶσι τοὺς τοίχους τῶν λαμπρῶν μεγάρων των διὰ γραφῶν παριστανουσῶν, κατὰ προτίμησιν, τὰς πράξεις τῶν βασιλέων, καὶ τὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τρόπαιά των. Ἡ πληροφορία αὕτη, ἣν λαμβάνο-

μεν ἐκ τοῦ Κιννάμου¹, εἶνε λίαν σπουδαία καὶ διαφέρουσα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς βυζαντινῆς τέχνης, διότι μαθητόμεν ἐκ ταύτης ὅποιον στάδιον ἠνοίγετο εἰς τοὺς βυζαντινοὺς ζωγράφους, καὶ ὅπόσον τοιαύτη ἐνθάρρυνσις καὶ προστασία χορηγομένη ὑπὸ τῶν πλουσίων καὶ ἰσχυρῶν, θὰ ἐξῆπτε τὴν ἄμιλλαν εἰς παραγωγὴν καλῶν ἔργων.

Ἄλλ' ἔτι πληρεστέρας καὶ πῶς τεχνικωτέρας περιγραφὰς ὀφείλομεν εἰς τὸν φιλόπατριν ἱστορικὸν Χωνειάτην περὶ τῶν γενομένων γραφῶν ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Κομνηνοῦ, τοῦ Ἀλκιβιάδου τούτου τῶν βυζαντινῶν χρόνων, ὡς καταλλήλως ὠνομάσθη οὗτος.

Οἱ μελετήσαντες τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν δὲν ἀγνοοῦσι τὸν πλάνην καὶ περιπετειώδη βίον τοῦ ἀνδρὸς τούτου, οὗ αἱ μεγάλαι κακίαι εἶχον ἰσόρροπα μεγάλα πλεονεκτήματα, καὶ ὅστις διὰ μεγάλων κακουργημάτων ἐσφετερίσθη τὴν βασιλικὴν ἀρχήν, ἀφ' ἧς ὁμως ἐξέπεσεν ἐλεεινῶς ἀποτίσας πολλαπλασίως τὰ ἀντίποινα ὧν ἔπραξε. Τὸ παράδοξον δ' εἶνε ὅτι εἰς τὰ τοιαῦτα κακουργήματά του ἐπὶ τοσοῦτον ἐνετρύφα, ὥστε διενόηθη νὰ τὰ ἐξεικονίσῃ ἐπὶ μεγάλων πινάκων, (διότι ἦτο καὶ φιλότεχνος) οὗς ἔθεσεν εἰς περίοπτον θέσιν, εἰς τὰς πρὸς τὴν ἀγορὰν τετραμμένους πύλας τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα. Ἐν μιᾷ τῶν γραφῶν ἐκείνων παρίστατο ὁ Ἀνδρόνικος οὗτος ἐνδεδυμένος οὐχὶ ὡς βασιλεύς, ἀλλ' ὡς πολὺτλας τις ἐργατικὸς ἄνθρωπος ἡμφιεσμένος κυανοῦν ῥάκος, καθικνούμενον μέχρι τῶν γλουτῶν. Φέρων δὲ φαιὰ ὑποδήματα, καὶ βασιτάζων εἰς τὰς χεῖρας ἐπικαμπὲς δρέπανον, ἤραπαζε δι' αὐτοῦ καὶ ἤγρευεν ὠραῖον νεανίσκον, οὗ μόνον οἱ ὄμοι καὶ ὁ τράχηλος ἐφαίνοντο. Ὁ εἰκονιζόμενος νεανίσκος ἦτο ὁ ἀτυχῆς Ἀλέξιος, ὁ γνήσιος τοῦ θρόνου διάδοχος, ὃν ὁ Ἀνδρόνικος εἶχε θανατώσει ὅπως σφετερισθῆ τὴν βασιλικὴν ἀρχήν.

Ἐτεραι γραφαὶ, ἄξιαι λόγου διὰ τὸ εἶδος τῆς συνθέσεως, ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Ἀνδρονίκου καὶ κατὰ διαταγὴν του ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν πολυτελεῶν οἰκημάτων, τὰ ὅποια εἶχεν ἀνεγείρει, πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ οἰκῆσιν, πλησίον τοῦ ἀνω εἰρημένου ναοῦ τῶν ἁγίων Μ'. Ἐν ταῖς γραφαῖς ἐκείναις ἔβλεπέ τις ἱππηλασίας καὶ κυνηγέσια, ἧτοι ἐλάφων καὶ λαγῶν θηρεύσεις, ἀγριοχοίρους διακοντιζομένους, καὶ

¹ Κιννάμος. Βιβλ. σ'.

ἄλλα θηρία βαλλόμενα διὰ τῶν δοράτων. Ἄλλα-
χοῦ ἐξεικονίζετο ὁ ἀγροϊκὸς καὶ σκηνίτης βίος, ὃν
διῆγε πρὶν ἢ βασιλεύσει ὁ Ἀνδρόνικος. Ἀπεικονί-
ζετο δηλαδή οὗτος παρασκευάζων πρόχειρον ἐστία-
σιν ἐκ τῶν θηρευθέντων ζώων, κατατέμων διὰ τῶν
χειρῶν του τὰ ἐλάφεια καὶ κάπρεια κρέατα, καὶ
ὄπτων αὐτὰ εἰς τὸ πῦρ μετὰ δεξιότητος ὀμηρικοῦ
ἤρωος ¹. Αἱ γενόμεναι αὐταὶ γραφαὶ ἐπὶ τῶν ἡμέ-
ρῶν τοῦ Ἀνδρονίκου τούτου τεκμαίρουσιν ὅτι ἀνε-
πτύχθη ἡ πραγματικὴ λεγομένη σχολή (école réa-
liste), εἰ καὶ οὐδεμία τοιαύτη γραφὴ διεσώθη μέ-
χρις ἡμῶν, ὅπως ἀντιληφθῶμεν τοῦτο καὶ διὰ τῶν
ἡμετέρων αἰσθήσεων. Οὐδὲν ἦττον ἐκ τινος μικρο-
γραφίας σωζομένης ἐν ἐνὶ ἑλληνικῷ χειρογράφῳ
τῆς ἐν Παρισίοις ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, δυνάμεθα
κατ' ἀναλογίαν νὰ εἰκάσωμεν καὶ περὶ τῆς ἀξίας
ἐκεῖνων. Ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος μικρογραφία παρί-
σταται βυζαντινὸς τις ἄρχων ἐξερχόμενος εἰς θή-
ραν· παρακολουθεῖται δὲ ὑπὸ τριῶν ὑπηρετῶν του,
οἵτινες φέρουσι τὰ κυνηγετικὰ ὄπλα, καὶ παρορμῶσιν
ἢ περιστέλλουσι τοὺς ἐφορμῶντας θηρευτικοὺς κύ-
νας. Ἡ μικρὰ ἐκείνη σύνθεσις μετέχει ζωῆς καὶ
κινήσεως, οἱ δὲ ζωγραφούμενοι φέρουσι βραχέα καὶ
στενὰ ἐνδύματα, ἴσως τὰ εἰς θήραν συνήθη.

Περίεργος εἶνε καὶ ὅλως πρωτοφανῆς ἡ συμβο-
λικὴ προσωποποιία τοῦ Καιροῦ, ἣν εἶχον ἐπινοήσει
οἱ βυζαντινοὶ ζωγράφοι καὶ πλάσται. Ὁ χρόνος
παρίσταται συνήθως ὡς πολὺς γέρον μεγάλως
ἔχων πτέρυγας, βαστάζων διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς
δρέπανον, διὰ δὲ τῆς ἐτέρας χρονόμετρον. Οἱ βυζαντι-
νοὶ καλλιτέχναι παρίσταν αὐτὸν ἔχοντα ἐξυρισμέ-
νην ἐν χρῶ τὴν κόμην ὀπισθεν, μακρὰν δὲ ἔχοντα
αὐτὴν εἰς τὰ ἔμπροσθεν, θέλοντες διὰ τούτου νὰ
διδάξωσιν ὅτι ὑπισθόπους μὲν γενόμενος ὁ Καιρὸς
κρατεῖται ἴσως ἀπὸ τῆς κόμης, ἀλλ' ἔμπροσθόπους
γενόμενος τέλειον διαφεύγει οὐδεμίαν λαβὴν παρέ-
χων τῷ διώκοντι ².

Ἡ γελοιογραφία, ἣτις κατὰ τὰς ἡμέρας μας
μεγάλως ἀναπτυχθεῖσα, ἔρχεται εἰς ἐπικουρίαν τῆς
ἐφημεριδογραφίας, τῆς ἀποτελούσης σπουδαίαν ἐν
ταῖς νέαις πολιτείαις δύναμιν, δὲν ἦτο ὅλως ξένον
τι παρὰ βυζαντινοῖς, οἵτινες ἐποίουν χρῆσιν εἰς τὰς
θρησκευτικὰς διενέξεις των κατὰ τῶν εἰκονομάχων

καὶ ἄλλων αἰρετικῶν, καὶ προσέτι κατὰ τῶν σιμω-
νιακῶν. Τοιαῦται γελοιογραφίαι περιέχονται ἐν τινι
χειρογράφῳ ἑλληνικῷ ψαλτηρίῳ τῆς ἐνάτης ἐκα-
τονταετηρίδος, ἀνήκοντι νῦν εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ
βώσσου Cloudoff ¹· ἀλλὰ τὴν περιγραφὴν γελοιο-
γραφίας πολιτικῆν ἐχούσης σημασίαν, εὐρίσκομεν
εἰς τὸν ἱστορικὸν Γρηγορᾶν. Ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀνα-
φερομένη γελοιογραφίᾳ παρίστατο ἐν τῷ μέσῳ ὁ
Χριστός, ἐκατέρωθεν δὲ αὐτοῦ ὁ Παλαιολόγος Ἀν-
δρόνικος ἔχων χαλινὸν εἰς τὸ στόμα, καὶ ὁ πα-
τριάρχης Ἀθανάσιος ἔλκων αὐτὸν διὰ τοῦ χαλινοῦ
ὡς ὁ ἡνίοχος τὸν ἵππον. Ἡ γελοιογραφία αὕτη
καταφανῆ σκοπὸν εἶχε νὰ ἐλέγξῃ τὸν αὐτοκρά-
τορα ὡς φερόμενον καὶ ἀγόμενον ὑπὸ τοῦ Πα-
τριάρχου.

Ἐπειδὴ δὲ περὶ γελοιογραφιῶν ὁ λόγος, δεόν νὰ
κατατάξωμεν ἐνταῦθα καὶ τὰς γενομένας κατὰ τῆς
ὠραίας βασιλίδος Μαρίας, ἐνὸς τῶν θυμάτων τοῦ
τυράννου Ἀνδρονίκου. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος, ὀρρω-
δῶν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ πλήθους διὰ τὸν θάνα-
τον τῆς γυναικὸς ἐκείνης καὶ τὸν οἶκτον ὃν ἐνέπνεον
εἰς τὰ πλήθη αἱ εἰκόνες αὐτῆς, διέταξε ν' ἀναζω-
γραφήθωσιν αὐταὶ ἐπὶ τὸ γελοιοδέστερον, καὶ ἐνῶ
αἱ ὑπάρχουσαι παρίστανον αὐτὴν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς
νεότητος καὶ τοῦ κάλλους, αἱ κατὰ διαταγὴν αὐ-
τοῦ παραμορφωθεῖσαι παρουσιάζον αὐτὴν γεραιτέ-
ραν καὶ ρικνὴν, καὶ ὅλως γελοῖον γύναιον.

Ἡ προσωπογραφία, ἧς ἔργον εἶνε νὰ διαφυλάξῃ
ἐπὶ πολὺν χρόνον εἰς τὴν μνήμην συγγενῶν καὶ
φίλων τοὺς χαρακτῆρας προσφιλοῦς προσώπου, ἢ
νὰ δαιωνίσῃ τοὺς τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, ἐκαλλιερ-
γήθη, ὡς ἦτο φυσικόν, καὶ ὑπὸ τῶν ἐν πολιτισμένη
κοινωνίᾳ ζώντων βυζαντινῶν μετὰ τῆς δεούσης
στοργῆς καὶ ἀγάπης. Αἱ τοσοῦτον θορυβήσασαι τὸν
Ἀνδρόνικον εἰκόνες τῆς βασιλίσσης Μαρίας, περὶ
ᾧ ἐγένετο ἀνωτέρω λόγος, ἐθεωροῦντο ὠραῖαι ὑπὸ
τῶν συγχρόνων, καὶ βεβαίως θὰ ἦσαν ἄξια λόγου
ἀφοῦ ἠνάγκασαν τὸν τύραννον ἐκεῖνον νὰ ἀφανίσῃ
ἢ νὰ μεταμορφώσῃ αὐτάς, φοβηθέντα τὸν ἐκ τῆς
θέας τῶν εἰκόνων ἐκεῖνων ἐμπνεόμενον εἰς τὰ πλήθη
ἔλεον. Ἐπίσης ἢ ἐν τῷ λουτρῷ τοῦ Ζευξίππου διὰ
χρωμάτων εἰκῶν Φιλιππικοῦ τοῦ Πράου, ἐθαυμά-
ζετο ὑπὸ τῶν συγχρόνων, καὶ ἐπαινεῖτο λίαν ὁ γρά-

¹ Χωνειάτης, Βιβλ. Β'.

² Εὐάγγελος, Βιβλ. Γ' § 27.

¹ Ἐδημοσιεύθησαν τινὲς ἐν τῷ περιοδικῷ Magazin pittoresque.

φας αὐτὴν διὰ τὴν τελείαν πρὸς τὸ πρωτότυπον ὁμοιότητα καὶ ἀκριβείαν.

Ὡς δ' εἶνε γνωστὸν ἐκ τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος ἐπέδωκε τὴν συμμαχίαν τοῦ ἄρχοντος τῶν Τούρκων, τῷ ἐπρότεινε νὰ τῷ δώσῃ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Εὐδοκίαν εἰς γάμον, καὶ πρὸς πληροφориαν περὶ τῆς ὠραιότητος τῆς νύμφης τῷ ἀπέστειλε τὴν εἰκόνα τῆς. Ὁ βάρβαρος ἐκεῖνος ἰδὼν τὴν ὠραίαν τῆς νεάνιδος εἰκόνα καὶ τὸν περὶ αὐτὴν κόσμον, ἐτρόβη σφοδρῶς καὶ ἐδέχθη τὰς προτάσεις τοῦ Ἡρακλείου¹. Ἄλλ' ὡς γνωστὸν, ὁ γάμος ἐκεῖνος δὲν ἐτελέσθη, διότι, καθ' ὁδὸν οὐσης τῆς νύμφης, ἐγνώσθη ὅτι ἀπέθανεν ὁ Σουλτάνος ἐκεῖνος.

Προσέτι ἐν Τραπεζοῦντι, τῇ πρωτεύουσῃ τῶν Κομνηνῶν, γινώσκωμεν ὅτι ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν πολυτελῶν ἀνακτόρων τῶν ὑπῆρχον ἀνηρημέναι αἱ εἰκόνες πάντων τῶν μεγάλων Κομνηνῶν, τεταγμέναι κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς μεταξύ αὐτῶν συγγενείας. Ἐν δὲ ταῖς ἐν Μιστρᾷ ἀρχαίαις βυζαντιναῖς ἐκκλησίαις σώζονται εἰσέτι αἱ εἰκόνες Μανουὴλ τοῦ Λασκάρως καὶ δύο Παλαιολόγων, ἔργα τῶν τελευταίων βυζαντινῶν χρόνων. Ἐν δὲ τῇ Ἀνθολογίᾳ πλεῖστα ἐπαινετικά ἐπιγράμματα ἀναφέρονται εἰς εἰκόνας ὠραίων γυναικῶν καὶ ἐπισημῶν προσώπων.

Λόγου δὲ γενομένου περὶ προσωπογραφῶν παρὰ

τοῖς βυζαντινοῖς, ὀφείλομεν νὰ ἀναφέρωμεν τὰς ὠραίας μικρογραφικὰς εἰκόνας, τὰς περιεχομένας ἐν τισιν ἑλληνικοῖς χειρογράφοις τῆς ἐν Παρισίοις ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, περὶ τῶν ὁποίων ὁ συγγραφεὺς τῆς ἱστορίας τῆς βυζαντινῆς τέχνης κ. Charle Bayet ἐπιφέρει τὰς δε τὰς κρίσεις: « Αἱ ἀναλογίαι, λέγει, τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐν ταῖς μικρογραφίαις ταύταις εἶνε ἐν γένει ἀκριβεῖς, καὶ ὁ γράφας αὐτὰς φαίνεται ὡς εἰδήμων τῆς ἀνατομίας. Λεπτὴ καὶ ἀκριβὴς εἶνε ἐν αὐταῖς ἡ πλαστικότητα, οὐδ' εἶνε ἐλάσσονες αἱ περὶ τὴν ἐργασίαν ἀρεταί. Τὸ διάγραμμα εἶνε σταθερόν, ὠρισμένον καὶ εὐκαμπτον συνάμα, ὁ δὲ λαμπρὸς καὶ ζωηρὸς αὐτῶν χρωματισμὸς εἶνε πάντῃ ἀπηλλαγμένον τῶν ἐν ταῖς μικρογραφίαις τῆς Δύσεως παρατηρούμενων ἀναρμόστων καὶ ἀποτόμων τόνων. Μόνῃ ἡ γνῶσις τῆς προοπτικῆς ἐλλείπει ἀπ' αὐτῶν¹ ».

Εἰ καὶ ἅπασαι αἱ μὴ θρησκευτικαὶ μεγαλογραφίαι τῶν βυζαντινῶν ἐξηφανίσθησαν, οὐδὲν ἤπτον ἐκ τῶν διασωθεισῶν μικρογραφῶν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ κοσμικὴ αὐτῶν τέχνη ἦτο διάφορος τῆς ἐκκλησιαστικῆς κατὰ τὸν ρυθμὸν, ὅτι ἀπετέλεσε σπουδαῖον μέρος τοῦ βυζαντινοῦ βίου καὶ προσέφερε πλείστας ὑπηρεσίας εἰς τὴν βυζαντινὴν κοινωνίαν.

Γ. ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΚ ΘΥΡΡΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

Αἱ ἐνταῦθα δημοσιευόμεναι ἐπιγραφαὶ ἀντεγράφησαν κατὰ τὴν πρὸ ὀλίγου βραχεῖαν ἡμῶν ἐκδρομὴν εἰς Ἀκαρνανίαν ἐν Ἀγίῳ Βασιλείῳ, χωρίῳ κειμένῳ ἐπὶ τῶν ἑρειπίων τοῦ ἀρχαίου Θυρρείου. Πᾶσαι εἶνε κεχαραγμέναι ἐπὶ ἐγγχωρίου σκληροῦ τιτανολίθου.

1

Στήλη ἀποκειμένη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Θεμιστοκλέους Στρατοῦ, εὐρεθεῖσα δέ, ὡς ἐμάθομεν, κατὰ

¹ Νικηφόρος Κάλιστος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

τὴν θέσιν Γυαῖρι ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐν τῷ κτήματι Ἰωάννου Τσαμποῦ. Ἄνω καὶ πρὸς ἀριστερὰν εἶνε ἀκεραία, κατὰ τὸ φαινόμενον δὲ καὶ πρὸς δεξιὰν, κάτωθεν δὲ ἠκρωτηριασμένη. Μέγιστον ὕψος αὐτῆς 0,37 μ., πλάτος 0,52, πάχος 0,10. Ὁ λίθος εἶνε ἐπιγεγραμμένος ἀμφοτέρωθεν, ἀλλ' ὄχι ὁμαλῶς κατεξεσμένος. Ἐκτὸς δὲ τοῦ ἡμετέρου ἀντιγράφου εἶχομεν ὑπ' ὄψιν καὶ ἕτερον τοῦ ἡμετέρου φίλου Κωνστ. Σαμίου περιέχον καὶ τὸ μικρὸν τεμάχιον 16, ὅπερ ἡμεῖς δὲν

¹ Charle Bayet. L'art byzantin.

ἡδυνήθημεν νὰ ἰδῶμεν. Ἐκτυπον δὲ εἶχομεν μόνον ἐκ τῆς πλευρᾶς Α. Ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῶν γραμμάτων φαίνεται ἀναγομένη εἰς τὸν Γ' αἰῶνα, ἀρχαιότερα ἴσως οὔσα πασῶν τῶν τέως γνωστῶν Ἀκαρνανικῶν ἐπιγραφῶν, ἀπασῶν δυστυχῶς ἐκ μεταγενεστέρων χρόνων προερχομένων.

Α.

ΧΩΡΟΙΕΠΩΛΗΘΕΝΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΕΟ
ΤΟΝΔΕΜΗΚΑΤΑΒΑΛΟΝΤΑΗΜΙΟ
ΔΡΥΜΩΙΟΦΙΛΟΜΗΛΟΥΓΕΝΟΜΕ
ΤΑΝΜΑΚΡΑΝΚΑΙΕΙΣΤΑΝΕ
5 ΔΡΥΝΤΟΝΠΟΤΙΤΑΙΟΔΩΙ
ΛΥΡΟΛΑΟΥΤΑΕΠΙΛΟΙΠ
ΠΕΝΤΕΕΤΕΩΝΑΡΥ
ΚΑΙΑΔΡΑΙΝΕΤΟ
ΛΑΠΙΑΔΙ

Β.

ΠΙΑΑΡΓΙΛΟΣΜΝΑΣΠΛΕΘΡΟΝΕΑΝΤΑΙ
ΥΚΑΙΟΙΣΤΡΑΤΑΓΟΙΕΤΕΟΜΑ
ΥΝΕΥΔΟΚΟΥΝΤΩΝΥΠΕΡΤΑΜ
ΟΥΚΑΙΣΥΜΠΡΟΒΟΥΛΩΝΚΑΙΤΩΝ
5 ΙΤΩΝΕΥΚΡΑΤΕΟΣΛΥΚΙΣΚΟΥ
ΛΕΤΥΟΣΑΡΙΣΤΑΣΑΛΚΕΤΑ
ΟΣΑΡΙΣΤΩΝΟΣΛΥΚΙΣΚΟΥΑ
ΑΠΜΟΝΟΣΜΝΑΣΙΚΡΑ

16.

ΜΑΤΑ
ΚΑΙΕΥΑ
ΧΩΡΗΣ
ΜΑΧΟ

Ὁ πρῶτος στίχος τοῦ μὲν Α καίται 0,15 μ. κατωτέρω τῆς ἄνω ἄκρας τοῦ λίθου, ὁ δὲ τοῦ Β 0,08.

Α. Στ. 9 Τὸ πρῶτον γράμμα ἀβέβαιον.

Β. Στ. 1 Τὸ πρὸ τοῦ Α γράμμα εἶνε ἐξ ἄπαντος Ι, τὸ δὲ πρὸ αὐτοῦ ἐξ ἄπαντος δὲν ἦτο Γ, ὅπερ οὐδέποτε ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ἔχει ἰσομήκη τὰ σκέλη.

Στ. 2 Μετὰ τὸ τελευταῖον Α ἴχνη δυσδιαγνώστου γράμματος· ἐφεξῆς δὲ δὲν διακρίνονται ἴχνη

γραμμάτων. Ἐφεξῆς ἔχει ἀφεθῆ χῶρος ἐνὸς στίχου ἀνεπίγραφος.

Σ. 8 Τὰ πρῶτα γράμματα εἶνε ἠκρωτηριασμένα.

Α

χῶροι ἐπωλήθεν Ἀριστοκράτεο[ς]
τὸν δὲ μὴ καταβαλόντα ἡμιό[λιον] --- [τῶ]
δρυμῶ ὁ Φιλομήλου γενόμε[νος]
τὰν μακράν, καὶ εἰς τὰν Ἐ-
5 δρῦν τὸν ποτὶ τῶ ὁδῶ
Λυρολάου τὰ ἐπίλοιπ[α]
πέντε ἐτέων Ἀρυ-
καὶ Ἀδραϊνέτο[υ]

Β

-- ἄργιλος μνάς πλέθρον, ἐὰν τῶ
- ο]υ καὶ οἱ στραταγοὶ Ἐτεόμα[χος]
[Σ]υνευδοκούντων ὑπὲρ ταμ-
-ου καὶ συμπροβούλων καὶ τῶν
5 -ίτων Εὐκράτεος Λυκίσκου,
Λέτυος, Ἀρίστας Ἀλκέτα
-ος Ἀρίστωνος, Λυκίσκου, Α-
[Φι](λήμ)ονος Μνασικρά[τεος].

Τοῦ μικροῦ τεμαχίου 16 ἡ ἀνάγνωσις δὲν εἶνε κατορθωτὴ ἕνεκα τῆς ὀλιγότητος τῶν ἐν αὐτῷ περισθέντων γραμμάτων, ἄδηλον δ' εἶνε καὶ εἰς τίνα τῶν δύο ἐπιγεγραμμένων πλευρῶν τοῦ λίθου ἀνήκει.

Ἡ ἐπιγραφή περιέχει προφανῶς καταγραφὴν πωληθέντων κτημάτων ἰδιωτικῶν περιελθόντων δι' ἄγνωστον αἰτίαν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ δημοσίου, ἐν Β, 3 ἐξ. δὲ περιέχεται πιθανῶς ἡ ἐπίσημος ἐπικύρωσις ἢ ἔγκρισις τῆς πωλήσεως ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν. Ἐκάστου κτήματος τὰ ὅρια περιγράφονται ἐν Α, 3 ἐξ. ἰδιαιτέρως κατὰ τὸν καὶ ἐξ ἄλλων ἐπιγραφῶν γνωστὸν τρόπον¹ Τὸ δὲ μέγεθος τῆς ἐπιγραφῆς ἦτο ἀναμφιβόλως μέγα, ἐξ οὗ μικρὸν

¹ Πρὸς. παραδ. χάρ. τὴν ἐν Monumenti antichi I σελ. 4 20 Κρητικὴν ἐπιγραφὴν.

μόνον μέρος περιεσώθη, ὡς δύναται τις νὰ κρίνη παραβάλλων ἰδίως τὸν στίχον Α, 2 πρὸς τὸν ἀμέσως προηγούμενον Α, 1 καὶ πρὸς τὸν ἐπόμενον Α, 3. Ὅμοια κατὰ τὸ περιεχόμενον εἶνε ἡ ἐκ Δελφῶν ἐπιγραφή CIG 1690 ἔνθα ἴδε καὶ τὰς σημειώσεις τοῦ Böckh.

Α. στ. 3. Τὸ περὶ οὗ πρόκειται κτήμα ἀναγράφεται ὡς ἀνήκον πρὸ τοῦ τελευταίου κυρίου εἰς τὸν Φιλόμηλον.

στ. 5. Ἐκ τοῦ ἄρθρου τῆς παραθέσεως τὸν ποτὶ τῆ ὁδῶ φαίνεται ὅτι τὸ ὄνομα δρῦς ἀπαντᾷ κατ' ἄρσενικὸν γένος, ὡς μνημονεύεται ἤδη παρὰ τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Ἀριστοφάνους¹.

Στ. 6. Τὸ ὄνομα *Λυρόλαος* νομίζομεν ὅτι πρῶτην ἤδη φορὰν ἀπαντᾷ. Ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν δὲ εἶνε ἀνάλογον πρὸς τὸ *Ἰππόλαος*, ἐν ᾧ ἡ σημασία τοῦ πρῶτου συνθετικοῦ μέρους εἶνε ἐντελῶς ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸ δεύτερον². Ὅνομα *Λύρων* ἀπαντᾷ ἐν Ἀνθολ. Πλανοῦδ. 55, *Λύρος* δὲ παρ' Ἀπολλοδώρῳ 3, 12, 2.

Στ. 7. Ἐν τῷ τέλει πρέπει νὰ συμπληρωθῆ πιθανῶς κύριόν τι ὄνομα οἷον Ἄρτος.

Στ. 8. Τὰ γράμματα ΔΙ ἀνήκουσι πιθανῶς εἰς τὸ ὄνομα *δίκεη* ἢ τι τῶν παραγῶγων αὐτοῦ.

Β. 1. Ἄργιλος ἐνταῦθα κεῖται ἀναμφιβόλως εἰς δήλωσιν γηπέδου ἀργιλώδους συστάσεως, ἐν ᾗ σημασία κεῖται καὶ ἐν Ἀνθολ. Παλατ. VII 194 :

Ἄκριδα Δημοκρίτου μελεσίπτερον ἄδε θανοῦσαν
ἄργιλος δολιχὰν ἀμφὶ κέλευθον ἔχει³.

Ἡ ἐν τῇ παρούσῃ ἐπιγραφῇ τιμὴ τοῦ γηπέδου τούτου ἐκ μιᾶς μνᾶς κατὰ πλῆθρον εἶνε ἀνωτέρα τοῦ ὑπὸ τοῦ Λυσίου⁴ μνημονευομένου κτήματος, οὗ τὴν

¹ Νεφ. 401 Σημειωτέον δὲ ὅτι Πελοποννήσιοι ἀρσενικῶς λέγουσι τοὺς δρῦς.

Παραδείγματα τινὰ ἐκ μεταγενεστέρων συγγραφέων ἴδε ἐν τῷ Ἐπιστολῶν τοῦ Στεφάνου.

² Πρὸς Brugmann, Grundriss d. vergl. Gram. II. σελ. 32 ἐξ. Griech. Gram 2 § 104.

³ Πρὸς. Ἡσύχ. ἄργιλος· ἡ σημητρὶς γῆ, ἡ λευκόγειος. Σουῖδ. ἀργιλώδης· ὁ ἄρσενος· ἡ ἀργιλώδης γῆ, λευκὴ καὶ καθαρὰ. Ἄκριδα Δημοκρίτου κτλ.

Πλημμελῶς ἐν τῇ παρὰ Didot ἐκδόσει τῆς Ἀνθολογίας ἐξηγεῖται Argilus urbs.

⁴ Ἡ δὲ γραφὴ ἄργιλλος εἶνε, ὡς φαίνεται, πλημμελής, προσελθοῦσα πιθανῶς ἕνεκα τῆς ἐν τῷ μέτρῳ μακρότητος τῆς παραληγούσης.

⁵ 19, 29, καὶ 42.

τιμὴν ὁ μὲν Böckh, Staatshaushaltung d. Ath.³ σελ. 79 ὑπολογίζει εἰς 90 δραχμὰς κατὰ πλῆθρον, ὁ δὲ Büchsenschütz¹ εἰς 83 1/3 δραχμὰς.

Ἡ ἐπιχώριος διάλεκτος δὲν παρίσταται δυστυχῶς ἀδιάφορος ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ, διότι καίτοι ἐπιγραφαὶ ἐν γνησίᾳ Ἀκαρνανικῇ διαλέκτῳ δὲν εὑρέθησαν μέχρι τοῦδε, ἐν τούτοις ἤκιστα δύναται νὰ ὑπόκειται εἰς ἀμφισβήτησιν ὅτι τύποι, οἱ εἰς Α 3, Φιλομήλου Α 3. Λυρολάου Α, 6, Ἀδραϊνέτου Α, 8, Λυκίσκου Β, 7, ἐὰν Β, 1, συνευδοκούντων Β 3, συμπροβούλων Β 4, εἶνε ἐκ τῆς Κοινῆς παρειλημμένοι. Ἐν τούτοις οὔτε ὀλίγα οὔτε ἀνάξια λόγου εἶνε τὰ διασωθέντα ἀκραιφνῆ διαλεκτικὰ στοιχεῖα, οἷον ὁ ῥηματικὸς τύπος ἐπωλήθη Α, 1, τὸ ἀσυναίρετον καὶ ἀμετάβλητον εο ἐν τοῖς Ἀριστοκράτεο[ς] Α 1, ἐτέων Α 7, Εὐκράτεος Β, 5, τὸ κατ' ἄρσενικὸν γένος ἐκφερόμενον δρῦν Α 5 κτλ. Περὶ τοῦ Φιλομήλου Α, 3 πρὸς Meister, Die griech. Dial. I σελ. 221 ἐξ, Hoffmann, Die griech. Dial. I σελ. 146.

2.

Στήλη μετ' ἀετωματίου ὕψους 0,62 μ., πλάτους 0,30. Ἐν τῇ οἰκίᾳ Κωνστ. Λιαροστάθη.

ΝΙΚΑΣΙΣ	Νικασίς
ΚΑΣΑΝΔΡΟΥ	Κασάνδρου

3.

Στήλη τετραυσιμένη καθέτως εἰς δύο μέρη. Ὑψος σωζόμενον 0,30 μ., πλάτος 0,35. Ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ. Τὰ γράμματα εἶνε κεχαραγμένα ἐπὶ ἐγγεγλυμμένης ταινίας.

ΚΑΛΛΟΙ	Καλλοῖ
ΧΑΙΡΕ	χαῖρε

4.

Μικρὸς λίθος ἐντετοιχισμένος ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Γεωργίου Κυριάκου, ἔνθα καὶ ἡ ὑπὸ Cousin² ἐκδοθεῖσα *συμμαχία ποτὶ Ῥωμαίους*.

ΝΙΚ. Σ.

¹ Besitz und Erwerb im gr. Alt. σελ. 83.

² Bulletin d. Corr. hell. 1886 σελ. 1t5 ἐξ. Πρὸς Oberhummer, Akarnanien σελ. 197 ἐξ. Τὸ ὑφ' ἡμῶν ληφθὲν ἀντίγραφον

5.

Στήλη ἄνωθεν καὶ κάτωθεν ἠκρωτηριασμένη. Πλάτος αὐτῆς 0,56. Ἀπόκειται ἐν τῇ αὐλῇ Ἀποστόλη Σαββατοπούλου.

ΟΣΣΩΤΙΩΝΟΣΧΑΙΡΕ — ος Σωτίωνος χαῖρε.

6.

Στήλη ἠκρωτηριασμένη μετὰ ἀετωματίου, κά-

τωθι τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἀνάγλυφος κλάδος μυρσίνης καὶ ὑπ' αὐτὸν κυμάτιον. Μέγιστον ὕψος αὐτῆς 0,35 μ., πλάτος 0,45. Τὰ γράμματα προέχουσιν ἀναγεγλυμμένα ἐντὸς κοίλης ταινίας, ὡς καὶ ἐν ἄλλαις ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου ἐπιτυμβίους ἐπιγραφαῖς.

ΑΛΚΕΤΑ ΧΑΙΡΕ Ἀλκέτα χαῖρε

Μηνί Ἰουλίου 1892

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΣΚΙΑΣ

ΔΥΟ ΑΝΑΓΛΥΦΟΙ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΕΥΣΙΝΙΩΝ ΘΕΟΤΗΤΩΝ

(Πίν. 8)

Δύο ἐκ πολλοῦ γνωστὰ ἀπτικὰ ἀνάγλυφα, ὧν τὸ μὲν ἐκ Ραμνοῦντος προερχόμενον ἐγένετο κτῆμα τῆς ἐν Μονάχῳ Γλυπτοθήκης, τὸ δὲ ἀνευρεθὲν κατὰ τὰς ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀνασκαφὰς ἀποτελεῖ νῦν ἐν τῶν κυριωτέρων κοσμημάτων τοῦ ἐπ' αὐτῆς Μουσείου, δὲν ἠρμηνεύθησαν ἄχρι τοῦδε προσηκόντως. Τὸ δεύτερον τοῦτο, τὸ ἐν Ἀθήναις ἀποκείμενον, οὐτινος παρέχόμενον πιστὴν φωτοτυπικὴν εἰκόνα ἐν τῷ 8^ο πίνακι, ἐδημοσίευσεν ὁ Schöne ὑπ' ἀρ. 57 ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς ἀναγλύφοις¹, δούς ἀπλῶς ἐρμηνεῖαν τινὰ αὐτοῦ καθ' ὑπόθεσιν. Ἐν τῇ παραστάσει δηλονότι τῆς μιᾶς ἐκ τῶν δύο γυναικείων μορφῶν, ἣτις τὸν μὲν δεξιὸν βραχίονα ἱκανῶς ἐπὶ τὰ πρόσω προβάλλει, τὸν δὲ ἀριστερὸν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ὑψηλὰ ἀνατείνει, ἐνόμισεν ὅτι ἀναγνωρίζει γυναῖκα κλώθουσαν, τὴν εἰκασίαν τοῦ δὲ ταύτην ἐνίσχυε καὶ ἡ ἐν τῷ οὕτως ὀνομασθέντι τότε ἀνδρῶ τῆς Ἐργάνης Ἀθηναῖς ἀνεύρεσις τοῦ κομψοῦ ἀναγλύφου. Ἐν τούτῳ δὲ ἄπαξ σφαλεῖς ἠστόχησεν ἔπειτα

καὶ τῆς βραχίονος συμπληρώσεως τῆς ἀμέσως ὑπὸ τὸ ἄνω γείσον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἀναγλύφου κεχαραγμένης ποτὲ ἐπιγραφῆς, ἐξ ἧς μόνον τὰ δύο τελευταῖα γράμματα ΗΡ διεσώθησαν. Ὁ χῶρος ἀπὸ τοῦ Η μέχρι τοῦ ἀποκεκρουσμένου τεμαχίου τοῦ μαρμάρου θὰ ἐξήρκει πρὸς πᾶν ἄλλο γράμμα πλὴν τῶν Γ Τ ἴσως δὲ καὶ τοῦ Γ ἢ Υ. Τολμηρὰ ἐπομένως δὲν θὰ ἦτο ἡ συμπλήρωσις Δ Η Μ Η Τ Η Ρ καὶ ἡ ἐρμηνεία τῶν δύο γυναικείων μορφῶν ὡς παριστανουσῶν οὐχὶ τὰς δύο τοῦ Κέρκροπος θυγατέρας, ἀλλὰ τὰς δύο ἐλευσινίους θεότητας. Ὄντως δὲ ἀσφαλέστατα δύναται ν' ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ ἐρμηνεία αὕτη εἶνε καὶ ἡ μόνη ὀρθή.

Μεταξὺ τῆς ἀριστερᾶς γυναικὸς καὶ τῆς ἀποκεκρουσμένης πλευρᾶς τῆς πλακὸς διατηροῦνται δύο σφόδρα βεβλαμμένα λείψανα τρίτης τινὸς μορφῆς. Τὸ κατώτερον τούτων ἐξέλαβεν ὁ Schöne ὡς τὸ περίγραμμα τῆς βράχως μορφῆς τινος γονυπετούσης ἢ κυπτούσης, σιωπᾶ δ' ἐντελῶς περὶ τοῦ δευτέρου λειψάνου, ὅπερ ἐγγύτατα ὑπὸ τὸν δεξιὸν τῆς γυναικὸς βραχίονα κεῖται. Ἀκριβεστέρα ὁμῶς παρατήρησις δεικνύει ὅτι τὸ κατώτερον ἐκεῖνο λείψανον, ὅπερ διατέμνει ὀλίγον τὸ ἱμάτιον τῆς γυναικὸς,

συμφωνεῖ κατὰ πάντα πρὸς τὸ τοῦ πρώτου ἐκδότου, πλὴν ὅτι γράμματα τινὰ δὲν ὑπάρχουσι πλέον ἐπὶ τοῦ λίθου ἀποκρουσθέντα, ὡς φαίνεται, κατὰ ἐνοικοδόμησιν αὐτοῦ.

¹ Παρὰ τῷ v. Sybel ὑπ' ἀρ. 5691.

εἶνε παντελῶς στρογγύλον καὶ λεῖον, ἄλλο δὲ μικρὸν τεμάχιον καμπύλης παραλλήλου πρὸς ἐκεῖνο σώζεται ὁμοίως πρὸς τῷ τετραυσιμένῳ τῆς πλακὸς ἄκρῳ. Σχῆμα δὲ καὶ θέσις τούτων τῶν γραμμῶν ἀναμφίβολον καθιστῶσιν ὅτι ὄφρις ἀνέρωπων ἐνταῦθα παριστάνετο, ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὁποῦ διεσώθη τὸ μνημονευθὲν ἀνώτερον λείψανον¹. Παρίστανεν ἄρα τὸ ἀνάγλυφον τὴν ἀποστολὴν τοῦ Τριπτολέμου. Εἰς τὸν Ἦρωα, ὅστις ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ ἄρματος τῶν δρακόντων, προσφέρει ἡ Δημήτηρ, εἰς ἣν προφανῶς ἀνεφέρετο ἡ ἐξηφανισμένη σχεδὸν νῦν ἐπιγραφή, τὸ ἀποχαιρετιστήριον πόμα. Ἐν τῇ μεγαλειότητι αὐτῆς, καὶ πῶς μάλιστα ἐπὶ τὸ θεατρικώτερον, παρίσταται ἡ θεά, ἐστηριγμένην ἔχουσα τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ τοῦ σκήπτρου, ὅπερ διὰ χρώματος ἐδηλοῦτο καὶ δὲν ἐξεῖχεν ὑπὲρ τὴν μικρὸν μόνον κυρτουμένην παλάμην τῆς ἀριστερᾶς χειρός. Παρ' αὐτὴν ἴσταται ὡσεὶ εἰς σκέψεις βεβυθισμένη, οὐχὶ ζωηρῶς μεταλαμβάνουσα τῆς πράξεως, ἀλλ' εἰς ὑπηρεσίαν μόνον ἐτοιμῆ ἡ Κόρη ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ κρατοῦσα ἰδιαιτέρως εἰργασμένον τι σύμβολον, τὴν δ' ἄρα ἴσως, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ, εἰς ἣν πάντως ἕνεκα τῆς ἐλαφρᾶς αὐτῆς ἀνυψώσεως σύμβολόν τι πρέπει νὰ δώσωμεν, διὰ χρώματος πιθανῶς δηλοῦμενον στέφανον διὰ τὸν προστατευόμενον αὐτῆς.

Τὸ ἐξαγόμενον τοῦτο διττῶς εἶνε λόγου ἄξιον. Πρῶτον μὲν παρατηροῦμεν ὅτι εἰς θεότητά τινα ὡς τὴν Ἀθηνᾶν ἐνταῦθα ἀνατίθενται εἰκόνες ἄλλων θεοτήτων ἢ τοῦλάχιστον ἡ παράστασις κυριωτέρου τινὸς μύθου αὐτῶν· διότι ὁ τε τόπος τῆς εὐρέσεως τοῦ ἀναθήματος καὶ ἡ διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ὑποδήλωσις αὐτοῦ ἀποκλείουσι τὴν παραδοχὴν ὅτι δι' αὐτὴν τὴν Δήμητρα καὶ τὴν Κόρην ἦτο ὠρισμένον τοῦτο. Δεύτερον δὲ ἀποκτῶμεν ἀσφαλῆ παραδείγματα τῆς παραστάσεως τῶν δύο ἐλευσινίων θεοτήτων ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ Φειδίου ἐξαρτωμένη ἀττικῇ σχολῇ. Τὴν μὲν μητέρα βλέπομεν ἀπλουστέραν τῆς θυγατρὸς περιβολὴν φέρουσαν, τοιαύτην δὲ διάταξιν τοῦ ἱματίου ταύτης, ὅποια βεβαίως τότε κατὰ συνθήκην δεκτὴ ἐγένετο πρὸς διάκρισιν ἑκα-

¹ Πρὸς τὴν παράστασιν τῶν ὄφρων ἐπὶ τῆς ἐρυθρομόρφου φιάλης παρὰ Overbeck, *Kunstmythologie Atlas* 15, 8, ὅπου καὶ τὸ ἄρμα δὲν φέρει τὴν προβάλλουσαν ἀναβάθραν, ἧτις συνήθως εἶνε εἰς τὰς ἐπὶ ἀγγείων παραστάσεις τοῦ Τριπτολέμου.— Εἶχα γράψει τὸ ἀνωτέρω ὅτι παρετήρησα ὅτι τὰ δύο ταῦτα λείψανα ἤδη παρὰ Friedrichs-Wolters, *Berliner Gypsabgüsse* 1191 ἠρμηνεύθησαν ὡς ὄφρις.

τέρας τῶν ἀλλήλαις πάνυ ὁμοίων θεοτήτων. Ἐπιμαρτυρεῖται δηλ. ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου ὅτι πρὸ τινος ὁ Ροβέρτος von Schneider ἐξ ἄλλων μνημείων ὁρμώμενος περὶ τῶν ἀττικῶν τῆς Κόρης τύπων ἐδίδαξεν¹. Τὰ παρ' αὐτοῦ δὲ ἀναπτυχθέντα μὲ ἀπαλλάττουσι τοῦ κόπου νὰ καταδείξω τὴν καὶ ἐν ἄλλοις μνημείοις ἐφαρμογὴν τοῦ σχήματος τούτου τῆς περιβολῆς. Ἄλλως ἡ ἀκριβεστέρη πραγματεία ἢ περιλαμβάνουσα τὰς πολυαριθμούς κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν ἐποχὴν παραστάσεις τῆς Κόρης, περὶ ὧν μακρότερος λόγος προσήκει νὰ γίνῃ, ὑπερβαίνει τῆς παρούσης διατριβῆς τὰ ὅρια.

Μόνον περὶ τοῦ Ραμνουσίου ἀναγλύφου² ὅπερ νεωστὶ πάλιν ἐξήτασα, θὰ προσθέσω λέξεις τινάς. Τοῦτο δὲν ἀνήκει εἰς ζωφόρον, ἀλλ' εἶνε ἀνάγλυφον ἄνωθεν καὶ κάτωθεν γείσον ἔχον, οὐχὶ ὅμως καὶ παρ' ἑκατέραν τῶν μακρῶν πλευρῶν. Ἀκεραία εἶνε ἡ δεξιὰ πλευρά, ἀποκεκρουσμένη δὲ ἡ ἀριστερά. Ἐξ αὐτοῦ ἄλλως τοῦ σχήματος αὐτοῦ δηλον ὅτι ἦτο ἀνάθημα, βεβαίως δὲ ἀδύνατον νὰ θεωρηθῆ σχέσιν ἔχον πρὸς τὸν ἐν Ραμνοῦντι τῆς Νεμέσεως ναόν. Τὰ ἐκ πρώτης ὄψεως ἰκανῶς ὅμοια φαινόμενα σύμβολα τῶν δύο προσώπων τῆς παραστάσεως καθιστῶσι συμφανεῖς, ὡς τὸ ἐν τῷ παρενθέντῳ πίνακι ἀπεικόνισμα δεικνύει, παρὰ τὴν σημαντικὴν βλάβην τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀναγλύφου, καὶ διαφορὰς οὐσιώδεις. Τὰ σκηπτροειδῆ ταῦτα σύμβολα ἔπρεπε νὰ ἐξέχωσιν ἐκ τοῦ ἐδάφους τῆς πλακὸς μεταξὺ τῶν μορφῶν καὶ τοῦ ὑπὲρ αὐτὰς γείσου· ἀντὶ τούτου ὅμως ὁ γλύπτῃς ἵνα καταστήσῃ στερεώτερον τὸ ἔργον ἀφῆκεν ὑπὲρ ἀμφοτέρω τὰ σύμβολα μικρὸν ὑποστήριγμα, ὅπερ κατὰ τὸ δεξιὸν σύμβολον πλατύνεται πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐν γένει καθιστᾷ τοῦτο παχύτερον κἄπως τοῦ ἀριστεροῦ. Ὅτι δὲ τοῦτο δὲν εἶνε ἀπλή σύμπτωσις βεβαιούμεθα παρακολουθοῦντες προσεκτικῶς τὰ σύμβολα. Κατὰ τὸ ἡμισυ δηλονότι τοῦ ὕψους τῶν μορφῶν τὸ μὲν ἀριστερὸν πλάτος ἔχει 5 περίπου χιλιοστῶν τοῦ μέτρου, τὸ δὲ δεξιὸν μέχρις 9 καὶ ἐκεῖνο μὲν ἐντελῶς κάτω 7, τοῦτο δὲ ὡσαύτως 10. Οὐδεμία λοιπὸν ἀμφιβολία ἀπομένει ὅτι ἡ μὲν ἀριστερὰ μορφή κρατεῖ σκήπτρον, ἡ δὲ

¹ *Ide* Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des allerhöchsten Kaiserhauses XII (1891) σ. 72 ε.

² Brunn, *Glyptothek* 85; ἀπεικον. παρὰ Lebas, *voy. arch. p. 11*. 19; Lützwow *Münchener Antiken* 34.

δεξιά δ᾿αὖ καὶ ὅτι κατὰ τοῦτο αὐτὴ μὲν, ἥτις, ὡς ἢ ἐν τῷ ἀθηναϊκῷ ἀναγλύφῳ δεξιά, διὰ τοῦ ἱματίου χαρακτηρίζεται, Κόρη πρέπει νὰ ὀνομασθῆ, ἐκείνη δὲ Δημήτηρ. Ἄλλ' ὁ Lützow ὠνόμασεν αὐτὰς ἀντιστρόφως, ὁ δὲ Brunn, ὅστις δὲν θεωρεῖ ἀποδεδειγμένα τὰ ὀνόματα Δημήτηρ καὶ Κόρη, ἔκαμε τὴν κατὰ τὸ φαινόμενον εὐστοχον παρατήρησιν ὅτι ἡ στάσις τῆς δευτέρας μορφῆς εἶνε «ἐλευθερωτέρα καὶ μᾶλλον ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν χαρακτῆρα γυναικὸς ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν παρθενικὴν αἰδημοσύνην τῆς πρώτης». Ἐγὼ λοιπὸν συμπεραίνω ὅτι τὴν στάσιν τῶν δύο τούτων μορφῶν κατ' ἄλλον τρόπον πρέπει νὰ κρίνωμεν, πρὸς τοῦτο δὲ βοηθεῖ ἡμᾶς τὸ ἀθηναϊκὸν ἀνάγλυφον. Ἐν ἐκείνῳ τὸ ἐνεργοῦν πρόσωπον εἶνε ἡ ἀριστερὰ ἰσταμένη Δημήτηρ, ἐνῶ ἡ Κόρη παρίσταται σχεδὸν ἀμέτοχος· καὶ ἐν τῷ βραμνουσίῳ ἐπομένως δύ-

ναται ἴσως νὰ ἐξηγηθῆ ἢ μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον αἰδήμων τῆς Δήμητρος στάσις ἔκ τινος ἰδιαιτέρας αὐτῆς ἐνεργείας, ἢ δὲ ἐλευθερωτέρα τῆς Κόρης ἐκ τῆς ἀπραξίας αὐτῆς. Ὄντως δὲ τοῦτο ἐγὼ πιστεύω. Ἀριστερόθεν λείπουνσι πιθανῶς εἰς ἡ πλειότεροι μικροτέρου μεγέθους προσευχόμενοι, ὡς ἐν τοῖς ἀναθηματικῶς ἀναγλύφοις παρὰ Overbeck, Kunstmythologie Atlas 14, 2 καὶ 5· πρὸς αὐτοὺς ἴλεως ἀποβλέπει ἡ Δημήτηρ, ἐνῶ ἡ Κόρη, ἥτις δὲν κοινωνεῖ ἀμέσως τῆς πράξεως ὡς ἡ μήτηρ αὐτῆς, ἐπιθέτει μὲν μετὰ τινος συμπαθείας τὴν δεξιάν ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐκείνης, δὲν στρέφει ὅμως ὡς ἡ μήτηρ τὸ βλέμμα πρὸς αὐτοὺς τοὺς τὴν λατρείαν προσφέροντας.

Giessen

BRUNO SAUER

ΝΙΚΗ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΙ ΤΟ ΒΑΘΡΟΝ ΤΟΥ ΒΡΥΑΞΙΔΟΣ

(Πλ. 4, 5, 6, 7)

Ἐν τῇ ἀνορυχθείσῃ τάφρῳ πρὸς προέκτασιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀθηνῶν-Πειραιῶς ἤχθησαν εἰς φῶς, ἐν ἔτει 1891, κατὰ τὸ μέρος τὸ βορειοανατολικῶς τοῦ Θησείου, πρὸς τὴν Στοᾶν τοῦ Ἀττάλου, δύο σπουδαῖα μαρμάρινα ἔργα τῆς γλυπτικῆς, τὸ γνωστὸν βάθρον τοῦ Βρυάξιδος καὶ ἄγαλμα Νίκης. Φρονῶ ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἔργα σχετίζονται ἀλλήλοις καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ἐπομένοις θέλω συγχρόνως πραγματευθῆ περὶ ἀμφοτέρων.

ΝΙΚΗ

Τὸ ἐν τοῖς πίναξιν 4 καὶ 5 εἰκονιζόμενον ἄγαλμα Νίκης εὐρέθη ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ βάρου τοῦ Βρυάξιδος εἰς ἀπόστασιν πεντήκοντα περίπου μέτρων πρὸς ἀνατολὰς τοῦ μέρους ἐν ᾧ εὐρέθη κατὰ χώραν κείμενον τὸ μνημονεὺθὲν βάθρον. Εὐρέθη δὲ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἄγαλμα ἐρριμένον ἐντὸς χωμάτων καὶ κοινῶν λίθων καὶ ἤτο,

ώς φαίνεται, έντετειχισμένον έν μεταγενεστέρω τινί τειχίσματι (ϊδε 'Αρχαιολ. Δελτίον, 1891, σ. 89, άρ. 18).

Παριστάνει δέ τοῦτο γυναικείαν μορφήν, ήτις, ὡσπερ έκ τοῦ ἱματισμοῦ καί έκ τῆς στάσεως δῆλον γίνεται, εἶνε Νίκη· παραδόξως ὁμως δέν ἔχει πτέρυγας, ὡστε ἐκκληπτέα ὡς Νίκη ἄπτερος. Ἐλλείπουσιν ή κεφαλή μετά τοῦ λαιμοῦ, ὁ δεξιὸς βραχίον ὀλόκληρος, ὁ ἀριστερὸς βραχίον ἀπό τοῦ ὑπέρ τὸν ἀγκῶνα μέρους, καί οἱ πόδες ἀπό τῶν γονάτων. Σωζόμενον ὕψος 1,40.

Κατὰ τὸ κάτω μέρος τοῦ ἀγάλματος ἐξείχεν ὁ λίθος καί ἀπετέλει τετραγωνικὸν ἐπίμηκες ἔμβολον δι' οὗ τὸ ἀγαλμα ἐνεγομοφῶτο τῷ βάρῳ. Τὸ ἔμβολον τοῦτο ἔχει περιφέρειαν έν ὄλῳ 0,66 (μῆκος ἐκάστης αὐτοῦ πλευρᾶς 0,16 περίπου) καί σώζεται νῦν εἰς μῆκος 0,08. Σημειωτέον δέ ὅτι έντελῶς ὁμοία ἔμβολα εἶχον καί αἱ τρεῖς ἐξ Ἐπιδαύρου Νίκαι αἱ ὑπ' άρ. 159-161 τοῦ καταλόγου τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου¹. Ἐν τῇ μιᾷ τούτων, τῇ ὑπ' άρ. 159, σώζεται ὀλόκληρον σχεδὸν τὸ ἔμβολον τοῦτο. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐγγομφώσεως ἦτο συνήθης κυρίως δι' ἀγάλματα Νίκης. Ἐπειδὴ δὴλ. ταῦτα δέν ἴσταντο ἐπὶ τοῦ βάρου καθέτως ἀλλ' ἔκλινον πρὸς μίαν τῶν πλευρῶν, ἀνάγκη ἦτο νὰ ἐγγομφῶνται βαθέως έν τῷ βάρῳ πρὸς τήρησιν τῆς έκ τῆς παρεκκλίσεως τοῦ κέντρου τῆς βαρύτητος ἀπειλουμένης ἰσορροπίας τοῦ ἀγάλματος.

Ἡ θεὰ παρίστατο έν κινήσει, πρὸς τὰ ἐμπρὸς κεκλιμένη, μόλις ἀπτομένη τοῦ ἐδάφους διὰ τῶν ἄκρων ποδῶν. Εἶνε δ' ένδεδυμένη ποδήρη ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφὺν χιτῶνα σχηματίζοντα ὑπέρ τὴν ζώνην διπλοῖδιον, οὗ τὰ ἄκρα συνέχονται ἐκατέρωθεν ἐπὶ τῶν ὤμων. Εἶνε δέ τοῦτο ἀναπεπταμένον κατὰ τὰ πλάγια τοῦ θώρακος, ὡστε ἰκανὸν μέρος τούτου, τὸ ὑπὸ τὴν μασχάλην, εἶνε γυμνόν. Οἱ βραχίονες ἦσαν πρὸς τὰ κάτω κεκλιμένοι.

Ὁ χιτῶν εἶνε σχιστός, ὡστε τὸ προβεβλημένον δεξιὸν σκέλος, ὀλόκληρον, εἶνε γυμνόν. Τοιοῦτος χιτῶν, κατάλληλον ὦν ένδυμα διὰ τὴν αἰεποτε έν πτήσει ἢ έν κινήσει εἰκονιζομένην Νίκην, καθί-

στα δυνατόν τοῖς τεχνίταις νὰ εἰκονίζωσι τὸ ἕτερον τῶν σκελῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καί ἦττον γυμνόν καί νὰ εὐαρεστῶσι τῷ θεατῇ διὰ τῆς ἐπιδείξεως γυμνῶν σκελῶν τοῦ γυναικείου σώματος καί διὰ τῆς εὐαρέστου ἀντιθέσεως τῶν γυμνῶν τούτων μελῶν πρὸς τὰ ένδεδυμένα. Τὸ πρῶτον παρατηροῦμεν τὴν τάσιν ταύτην έν τῇ Νίκη τοῦ Παρθενῶνος, ἔνθα μικρὸν μέρος τοῦ μηροῦ τῆς θεᾶς εἶνε ὀρατόν. Ἐν τῇ Νίκη τοῦ Παιωνίου, έν ταῖς ἀνωτέρω μνημονευθείσαις Νίκαις ἐξ Ἐπιδαύρου καί έν τῇ προκειμένη ὀλόκληρον τὸ σκέλος εἶνε γυμνόν. Ἐν ἀγάλμασι δέ ὑστερωτέρων χρόνων, ἰδίως έν ἀγαλματίοις ἐξ ὀπτῆς γῆς, οὐ μόνον τὸ σκέλος, ἀλλὰ καί τὸ ὑπέρ αὐτὸ μέρος τοῦ θώρακος μέχρι τῆς μασχάλης, εἶνε γυμνόν. Ἀπὸ τοῦ πρέποντος ἄρα καί τοῦ ἀναγκαίου ὀρηθεῖσα ἡ τέχνη ἐτράπη σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὸ ὑπερβολικὸν έκ τῆς τάσεως πρὸς παραγωγήν ἰσχυροτέρας ὅσον ἔνεστιν έντυπώσεως ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων τοῦ θεατοῦ.

Ὁ ἀκρωτηριασμός τοῦ προκειμένου ἀγάλματος καί ἡ κακὴ διατήρησις αὐτοῦ, ἰδίως ἡ ἀποκοπὴ πολλῶν πτυχῶν τοῦ ἱματισμοῦ, σπουδαίως μειοῦσι τὴν καλλιτεχνικὴν αὐτοῦ ἀξίαν. Βεβαίως ἔχει τι τοῦτο τὸ μονότονον καί βαρὺ έν τῷ σχηματισμῷ τῶν πτυχῶν, δέν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν μεγαλοπρεπῆ μορφήν τῆς Νίκης τοῦ Παιωνίου, ὑστερεῖται δέ ὡς πρὸς τὴν δύναμιν τῆς παραστάσεως καί τὸ εὐκίνητον καί αὐτῆς τῆς έκ Μεγάρων Νίκης (ϊδε Mittheilungen d. arch. Inst. 1881, πίν. X καί XI) καί δέν ἔχει τὴν κομψότητα καί χάριν τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν ἐξ Ἐπιδαύρου Νικῶν ὑπ' άρ. 159-161· ἀλλὰ καί ἡ στάσις τοῦ ἀγάλματος καί τὸ ὄλον τῆς μορφῆς καί τὸ περίγραμμα καί ὁ κάλλιστος ἀληθῶς σχηματισμός τῆς σαρκός, ὅστις ἀναπολεῖ ἡμῖν τὴν έκ τῶν ἀετωμάτων τοῦ έν Ἐπιδαύρῳ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ὑπ' άρ. 155 Νίκη¹, ταῦτα πάντα πείθουσιν ὀπωσδήποτε ὅτι εἶνε ἔργον τῆς Δ'. ἑκατονταετηρίδος ἢ, τοῦλάχιστον, ὅτι δύναται νὰ προέρχεται έκ τῆς ἐποχῆς ταύτης, καθόσον οὐδέν γνώρισμα ἔχει τὸ ἀγαλμα οὗ ἔνεκα θὰ ἐπιθετό τις νὰ ἐκλάβῃ αὐτὸ ὡς ἔργον χρόνων ὑστερωτέρων.

Τὸ χρονολογικὸν τοῦτο συμπέρασμα εἶνε ἰκανόν,

¹ Π. Καβαδία: Γλυπτὰ τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου, άρ. 159-161. Πρὸς καί τὸ περὶ Ἐπιδαύρου βιβλίον μου, « Fouilles d'Epidaure », τόμ. I, 1893, πίν. XI, άρ. 1-3.

¹ Π. Καβαδία: Γλυπτὰ τοῦ Ἐθν. Μουσείου άρ. 155 καί Fouilles d'Epidaure pl. XI, άρ. 12.

ἵνα ὁδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν περαιτέρω ἐρμηνείαν τῆς Νίκης καὶ εἰς τὴν ἐξακριβώσιν τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὸ βάθρον τοῦ Βρυάξιδος.

ΒΑΘΡΟΝ

Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς εὑρέσεως τῆς Νίκης εἶχεν εὑρεθῆ τὸ ἐν τοῖς πίναξι 6 καὶ 7 εἰκονιζόμενον βάθρον τοῦ Βρυάξιδος. Εὑρέθη δὲ τοῦτο βορειοανατολικῶς τοῦ Θησείου κατὰ χώραν κείμενον¹. Ἔχει σχῆμα τετραγωνικὸν (ὑψ. 0^μ, 23, πλ. 0^μ, 15) καὶ ἐδράζετο ἐπὶ τετραγώνου πειραικοῦ λίθου ἔχοντος ὕψος 0,29. Οὗτος ἔχει καὶ τὰς τέσσαρας πλευρὰς λείας, ὥστε φαίνεται ὅτι δὲν ἦτο ὀλόκληρος ἐμπεπηγμένος τῷ ἐδάφει.

Ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν πλευρῶν ἔχει τὴν ἐπιγραφὴν :

Φύλαρχοῦντες ἐνίκων ἐν ἀνθιππασίαι
 Δημῖνετος Δημέο Παιανιεὺς
 Δημέας Δημῖνετο Παιανιεὺς
 Δημοσθένης Δημῖνετο Παιανιεὺς.
 Βρυάξις ἐπόησεν.

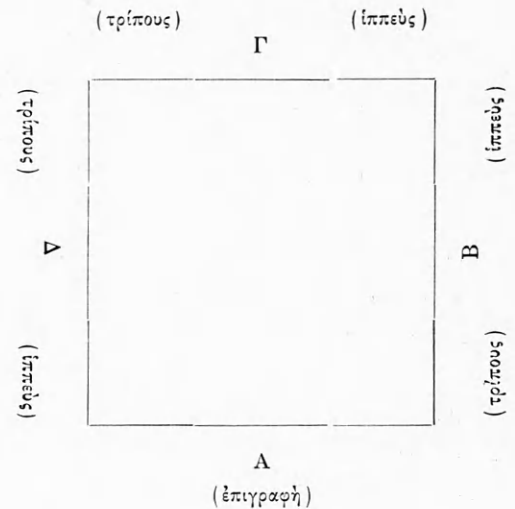
Ἐκάστη δὲ τῶν τριῶν ἐτέρων πλευρῶν ἔχει πρόστυπον ἀνάγλυφον εἰκονίζον πωγωνοφόρον χλαμύδα ἐνδεδυμένον ἵππεα, καὶ πρὸ αὐτοῦ τρίποδα ἐπὶ βάθρου ἰδρυμένον. Ἐν τῇ ἄνω δ' ἐπιφανείᾳ προεξέχει ὁ λίθος μικρὸν (εἰς ὕψος 0,05), κυκλικῶς (διάμετρος 0,49 καὶ 0,42), πρὸς ὑποδοχὴν περιφερικοῦ ἐτέρου βάρου ἢ κίονος (ὅστις δὲν εὑρέθη ἐν ταῖς σκαφικαῖς ἐργασίαις), ἐφ' οὗ τὸ πάλαι ἦτο ἰδρυμένον τὸ ἀνάθημα². Συνείχετο δὲ τὸ περιφερικὸν βάθρον ἢ ὁ

¹ Τὰ τῆς εὑρέσεως καὶ ἐρμηνείας τοῦ βάρου τούτου ἐξέθηκα ἅμα τῇ εὑρέσει αὐτοῦ ἐν Ἀρχαιολογικῷ Δελτίῳ 1891, σ. 34 ἀρ. 34. Παράβαλε καὶ τὴν διατριβὴν τοῦ Λόλλιγκ ἐν τῷ αὐτῷ Δελτίῳ, 1891, σ. 55. Περὶ τοῦ αὐτοῦ βάρου ἐπραγματεύθησαν ἐν τῷ Bulletin de Correspondance hellénique ὁ Homolle (1891, σ. 369) καὶ ὁ Couve (1892, σ. 550), ὅστις καὶ ἐδημοσίευσεν εἰκόνας μιᾶς τῶν πλευρῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἵππεων τῶν ἐν ταῖς δύο ἐτέραις πλευραῖς. Ἀναδημοσιεύω δὲ τοῦτο ἐνταῦθα, διότι προτίθεμαι νὰ σχετίσω αὐτὸ πρὸς τὴν ἀνωτέρω Νίκην κατ' αὐτὴν φρονῶ ὅτι προκειμένου περὶ ἔργου γνωστοῦ τεχνίτου ἀνάγκη νὰ δοθῇ πλήρης εἰκὼν τῶν τεσσάρων αὐτοῦ πλευρῶν καὶ δὴ καὶ τῆς πέμπτης, τῆς ἄνω πλευρᾶς, ἣτις δύναται νὰ καθοδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν ἐξακριβώσιν τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ἰδρυμένου τὸ πάλαι ἀναθήματος.

² Διὰ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος προεξοχῆς τοῦ λίθου ἀποτελεῖται ἀρχιτεκτονικὴ τις μορφή προσομοιάζουσα οἰνοῖς ἡμίσει τροχίλῳ. Ὑποδηλοῖ ἄρα ἡ μορφή αὕτη ὅτι ἄλλη τις ἀρχιτεκτονικὴ μορφή, σπιέρα ἢ τις παρεμφερὴς ὑπερέκειτο αὐτῆς· διὰ τοῦτο φρονῶ ὅτι τὸ ἀνάθημα

κίων τῷ προκειμένῳ βάθρῳ διὰ τόρμου, ὡς δείκνυται ἐκ τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ βάθρου ὀπῆς.

Ἡ θέσις τῶν τεσσάρων ἐν τοῖς πίναξι 6 καὶ 7 εἰκονιζόμενων πλευρῶν, τῶν διὰ τῶν στοιχείων Α, Β, Γ καὶ Δ διακρινόμενων, ἔχει οὕτως :

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς γίνεται δῆλον ὅτι τὸ βάθρον τοῦτο ἀνήκεν εἰς μνημεῖον ἰδρυθὲν πρὸς ἀνάμνησιν νίκης, ἧς ἔτυχον ἐν ἀνθιππασίᾳ οἱ Παιανιεὺς φύλαρχοι Δημῖνετος καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Δημέας καὶ Δημοσθένης. Τῆς νίκης ὁμοῦς ταύτης δὲν ἔτυχον καὶ οἱ τρεῖς φύλαρχοι συγχρόνως, κατὰ τὸν αὐτὸν ἀγῶνα, ὡς ὀρθῶς παρατήρησεν ὁ Λόλλιγκ (ἰδ. σ. 43 σημ. 1), ἀλλὰ κατὰ διαφόρους ἐποχάς, διότι ἐκάστοτε εἷς φύλαρχος, προϊστάμενος τῶν τῆς ἑαυτοῦ φυλῆς ἵππεων, ἠγωνίζετο πρὸς τοὺς λοιποὺς τῶν ἄλλων ἐννεα φυλῶν φυλάρχους. Τὸ μνημεῖον ἄρα ἦτο οἰκογενειακόν, ἰδρυθὲν δηλ. πρὸς ἀνάμνησιν τῶν νικῶν, ἃς ἐνίκησαν τρία μέλη τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, προφανῶς μετὰ τὴν νίκην τοῦ τελευταίου τούτων, τοῦ Δημοσθένους Δημῖνετου.

Οἱ τρεῖς ἐπὶ τοῦ βάρου εἰκονιζόμενοι ἵππεῖς εἶνε αὐτοὶ οἱ νικηταὶ φύλαρχοι, οἵτινες εἰκονίζονται οὐχὶ ἐν ὑποκειμενικῇ ὁμοιότητι ἀλλ' ἐν καθολικαῖς μορφαῖς κεκαθαρμέναις προσωπικῶν γνωρισμάτων, ἀναπολούσαις τὰς ἐν τοῖς ἐπιτυμβίοις ἀναγλύφοις τῆς Δ'. ἑκατονταετηρίδος μορφάς. Καὶ ἡ στάσις τοῦ ἵππου, καὶ ἡ διάθεσις τῶν ἵππεων, καὶ ὁ ἵματι-

δὲν ἦτο ἰδρυμένον ἀμέσως ἐπὶ τοῦ βάρου τούτου ἀλλ' ἐπὶ παρεμβεβλημένου περιφερικοῦ βάρου ἢ κίονος.

σμός, και αι μορφαὶ αὐτῶν εἶνε ἐντελῶς ὁμοιαί, ἐπανάληψις ἀκριβῆς τοῦ αὐτοῦ τύπου. Καὶ ἐν συμμετρίᾳ δὲ διατελοῦσιν αἱ μορφαὶ αὗται πρὸς ἀλλήληλας, διότι καὶ ἡ ἀπόστασις ἐκάστου ἰπέως ἀπὸ τοῦ τρίποδος εἶνε ἡ αὐτῆ, καὶ τὸ ὕψος τοῦ τρίποδος καὶ τῶν ἰπέων τὸ αὐτό. Ἐκ τούτων δῆλον ὅτι ὁ τεχνίτης ἀπέβλεψε μόνον εἰς τὸ ἀρχιτεκτονικὸν σχῆμα τοῦ βάρου, καὶ εἰς τοῦτο ὑπήγαγε τὰς μορφάς, ὡς ἐπεξεργάσατο ἀπλῶς ὡς κοσμητικὰς τῆς ἐπιφανείας τοῦ λίθου μορφάς.

Ἐκαστος ἰπέως βαίνει πρὸς τὸ μέρος ἔνθα ὁ τρίπους, καὶ διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ τὰ χρώματι δεδηλωμένα τὸ πάλαι ἡνία τοῦ ἵπου, τὴν δὲ δεξιὰν ἔχει μικρὸν ἀνυψωμένην, ὡσεὶ δίδων τὸ πρὸς κίνησιν τῶν ἰπέων πρόσταγμα ἢ ὡσεὶ προτεινὼν τὴν χεῖρα, ἵνα λάβῃ τὸ τῆς νίκης γέρας, ὡς ὁ Couve παρατηρεῖ (ἴδε σ. 43 σημ. 1).

Τὸ γέρας τῆς ἐν ἀνθιππασίᾳ νίκης ἦτο, ὡς ἐκ τῶν ἐν τῷ προκειμένῳ βάρῳ παραστάσεων φαίνεται, τρίπους, διότι ἄλλως οὐδένα λόγον θὰ εἶχε ἢ ἐφ' ἐκάστης πλευρᾶς τοῦ βάρου, ἀπέναντι τοῦ ἰπέως, ἀπεικόνισις τρίποδος. Αἱ θεωρίαι ἄρα τοῦ Reisch (De musicis Graecorum certaminibus, σ. 25), ὅτι μόνον κατὰ τοὺς μουσικοὺς ἀγῶνας ἐδίδοτο τοῖς νικηταῖς τρίπους ὡς γέρας, τροποποιητέαι τυγχάνουσι.

Τὰ βραχέα ταῦτα ἔστωσαν ἀρκετὰ διὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἐπὶ τοῦ βάρου παραστάσεων, περὶ ὧν κυρίως ἐνταῦθα δὲν πρόκειται. Τὸ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς ζήτημα εἶνε ποῖον τὸ ἐπὶ τοῦ βάρου ἰδρυμένον τὸ πάλαι ἀνάθημα.

Παρατηρήσαμεν ἀνωτέρω ὅτι ἐπὶ τοῦ βάρου τούτου ὑπῆρχε δεύτερον βάρον περιφερὲς ἢ κίων, ἐφ' οὗ ἦτο ἰδρυμένον τὸ ἀνάθημα. Ἀφ' οὗ γέρας τῶν ἐν ἀνθιππασίᾳ νικητῶν ἦτο τρίπους, φυσικὸν εἶνε νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι τρίπους ἦτο καὶ τὸ ἀνάθημα. Ἀλλ' ἡ ἐπισκόπησις τῶν ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ προκειμένου βάρου μᾶς πείθει ὅτι ἀπίθανος εἶνε ἡ ὑπόθεσις αὕτη.

Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἐπιφανείας ταύτης ὑπάρχει ὀπή, ἣτις ὑπέδεχτο σιδηροῦν μολύβδῳ ἐσφηνωμένον γόμφον συνδέοντα τὸ βάρον μετὰ τοῦ ὑπερκειμένου περιφερικοῦ βάρου ἢ κίονος. Ἀλλ' ἡ ὀπή αὕτη ἔχει διαστάσεις ὑπὲρ τὸ σύνηθες μεγάλας. Βάθος ἔχει 0,16 καὶ κάτω διάμετρον 0,07 εὐρυνομένην λίαν

πρὸς τὰ ἄνω¹. Ὑπὲρ τὸ δέον ἄρα παχὺς καὶ μακρὸς γόμφος ἦτο ἐν αὐτῇ ἐσφηνωμένος. Ἀλλ' ἂν τὸ ἀνάθημα ἦτο τρίπους, τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος ἦτο κάθετον, ὃ ἐστὶ συνέπιπτε τῷ ἄξονι τοῦ ὄλου μνημείου, ὥστε οὐδεμίαν ἀνάγκη θὰ ἦτο τοσοῦτον ἰσχυροῦ συνδέσμου πρὸς συνοχὴν τοῦ βάρου μετὰ τοῦ ὑποθέματος τοῦ ἀναθήματος. Τοῦναντίον, ἡ χρῆσις τοιοῦτου συνδέσμου δεικνύει ὅτι τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος τοῦ ἀναθήματος παρεξέκλινε τοῦ ἄξονος τοῦ μνημείου. Τὸ ἀνάθημα ἄρα δὲν ἦτο τρίπους ἢ ἄλλο τι πρᾶγμα καθέτως ἰδρυμένον, ἀλλὰ μορφή τις κεκλιμένη πρὸς μίαν οἰανδήποτε διεύθυνσιν, πιθανῶς Νίκη, διότι ἡ Νίκη συνήθως εἰκονίζεται οὐχὶ καθέτως ἰσταμένη ἀλλ' ἔχουσα τὸ σῶμα πρὸς τὰ ἐμπρὸς κεκλιμένον. Προφανὲς δ' εἶνε ὅτι τοιοῦτον ἀνάθημα, ἀγαλμα δηλ. Νίκης, ἀρμόζον καὶ καταλληλότατον ἦτο πρὸς ἀνάμνησιν τῆς νίκης τῶν προκειμένων τριῶν φυλάρχων, οἵτινες οἰκογενειακὸν μνημεῖον τὴν νίκην αὐτῶν ἀναμιμνήσκον ἠθέλησαν νὰ ἀνιδρύσωσι

ΒΑΘΡΟΝ ΚΑΙ ΝΙΚΗ

Ἀφ' οὗ πιθανώτερον εἶνε ὅτι οὐχὶ τρίπους ἀλλὰ Νίκη ἦτο ἰδρυμένη ἐπὶ τοῦ βάρου τοῦ Βρυάζιδος, ἢ τοῦλάχιστον, ἀφ' οὗ δυνατόν εἶνε νὰ ἦτο ἰδρυμένη ἐπὶ τοῦ βάρου τούτου Νίκη, ἐννοεῖ τις εὐκόλως ὅτι δυνάμεθα πλέον νὰ σχετίσωμεν τὴν ἀνωτέρω περιγραφεῖσαν Νίκην πρὸς τὸ βάρον τοῦ Βρυάζιδος, δυνάμεθα δηλ. νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ Νίκη αὕτη ἦτο ἰδρυμένη ἐπὶ τοῦ βάρου τούτου,

¹ Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ μνημείου, ἦτο μετὰ τὴν κατάπτωσιν τοῦ φέροντος τὸ ἀνάθημα βάρου ἢ κίονος, ἔμεινε εἰσέτι ὁ γόμφος ἐσφηνωμένος τῷ βάρῳ. Ἄνθρωποι δὲ πτωχοὶ θέλοντες νὰ ἐξαγάγωσι τὸν γόμφον τοῦτον καὶ ἰδίως τὸν περιέχοντα αὐτὸν μολύβδον, ἀπέφεσαν διὰ σμίλης τὸ μάγμαρον περὶ τὴν ὀπήν, οὕτως, ὥστε αὕτη φαίνεται νῦν πολὺ μεγαλύτερα ἢ ὅσον τὸ πάλαι ἦτο. Τοιοῦτον φαινόμενον καὶ ἐν ἄλλοις ἀρχαίοις μνημείοις παρατηρεῖ τις. Ἡ ἐπίτονος αὕτη ἐργασία παρεῖχε ἀρκετόν, ὡς φαίνεται, κέρδος εἰς πτωχοῦς κατοίκους τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν Μεσαιῶνα καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ὥστε δὲν ὤκνουσιν οὗτοι ὀλόκληρα πολλακίς ἀρχαῖα μνημεῖα νὰ καταστρέφωσι καὶ τοὺς λίθους νὰ ἀνατρέπωσι πρὸς ἐξαγωγήν τῶν ἐν αὐτοῖς γόμφων καὶ ἰδίως τοῦ μολύβδου. Παράδειγμα τοιαύτης καταστροφῆς ἐναργῆς πρόκειται ἡμῖν τὸ κρηπίδιωμα τῆς ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιῶν ἐν Ἐπιδαυρίᾳ Θόλου τοῦ Πολυκλείτου, οὗ ἅπαντες οἱ φέροντες τὸ πάλαι μολύβδον λίθοι κείνται ἐκτετοπισμένοι μικρὸν, κανονικῶς, ὃ εἶς μετὰ τὸν ἕτερον, καὶ ἀνεστραμμένοι. Παρόμοιον παρατηρεῖ τις καὶ εἰς τοὺς διὰ μεγάλων ἰσοδομικῶν λίθων ὀκοδομημένους τοίχους τοὺς ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῆς εἰσόδου τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ σταδίου.

επομένως ότι αυτή είναι το κύριον ἔργον τοῦ Βρυάξιδος. Τὸ ὄλον μνημεῖον δυνάμεθα νὰ ἀναπαραστήσωμεν κατὰ ἐν τῶν δύο ἐνταῦθα ἐν τῷ παρενθέτῳ πίνακι ἀπεικονιζομένων σχεδιασμάτων¹.

Ἵπὲρ τῆς εἰκασίας ἡμῶν ταύτης μαρτυροῦσιν οἱ ἐξῆς λόγοι:

1^{ον} Ὁ τόπος τῆς εὐρέσεως. Δὲν εὐρέθη ἡ Νίκη πολὺ πλησίον τοῦ βάθρου, ἀλλ' εἰς ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ πενήκοντα περίπου μέτρων, ἥτοι ὅμως, ὡς φαίνεται, ἐντετειχισμένη ἐν μεταγενεστέρῳ τινὶ τοίχῳ, ὥστε δυνατὸν νὰ μετηνέχθη ἐκεῖσε ἐκ τῆς παρὰ τὸ βάθρον θέσεώς της.

2^{ον} Ἡ ποιότης τοῦ μαρμάρου, ἥτις εἶνε ἡ αὐτὴ ἀκριβῶς ἐν τε τῷ βάθρῳ καὶ ἐν τῇ Νίκῃ.

3^{ον} Αἱ διαστάσεις. Τὰ ἐν τῷ παρενθέτῳ πίνακι σχεδιογραφήματα δεικνύουσιν ὅτι αἱ διαστάσεις τῆς Νίκης καὶ τοῦ βάθρου ἀναλογοῦσι, εἶνε δὴλ. τοιαῦτα ὥστε τὰ δύο ταῦτα ἔργα δύνανται κάλλιστα νὰ προέρχωνται ἐκ τοῦ αὐτοῦ μνημείου.

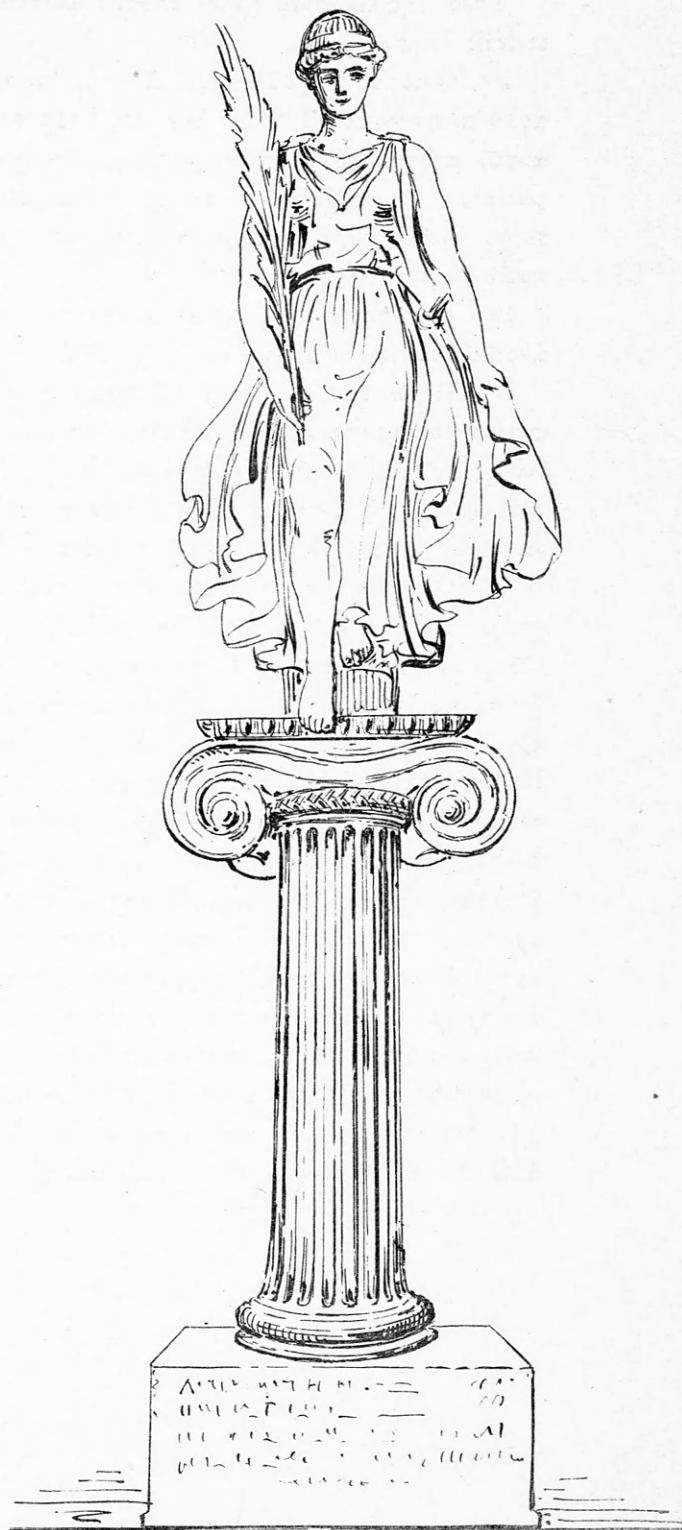
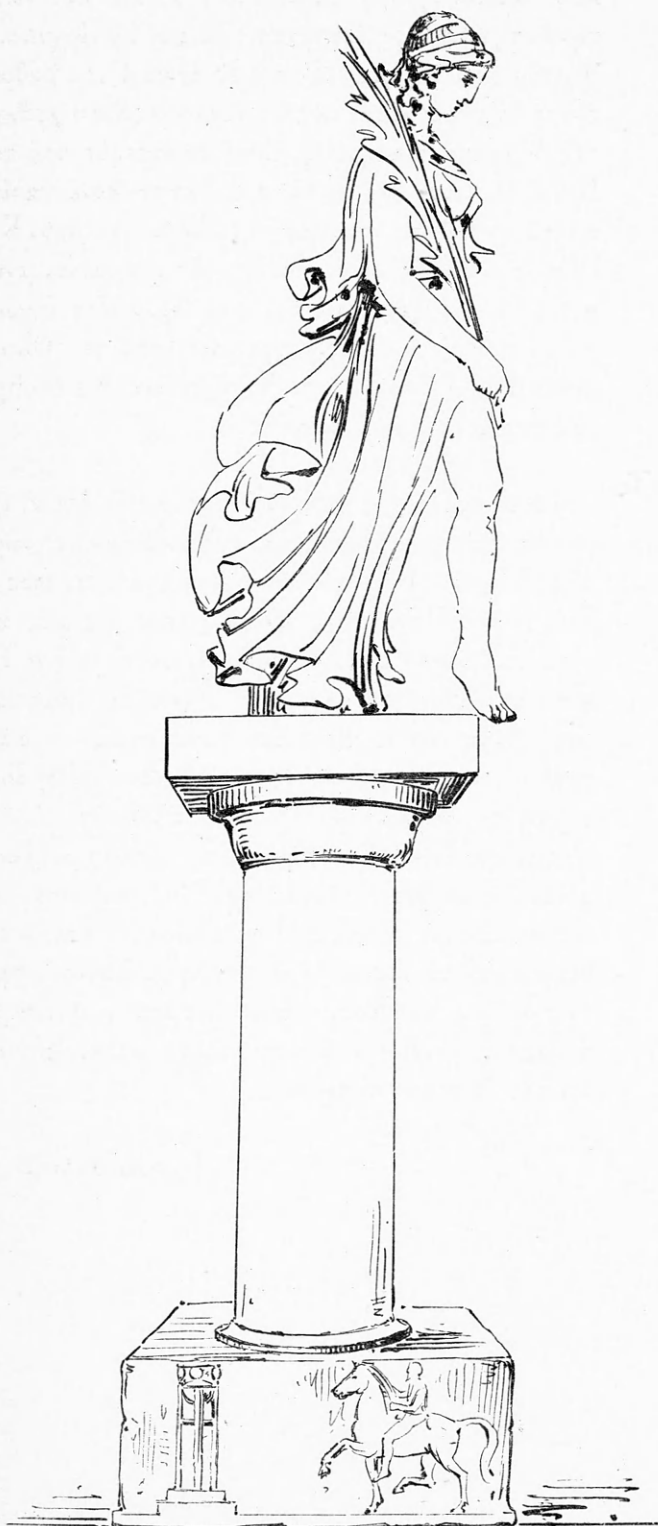
4^{ον} Ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας. Ἐν τῷ βάθρῳ ὑπάρχει μεγάλη ἀληθῶς διαφορά ἐν τῇ διαπλάσει τῶν ἵππων καὶ τῶν ἵππέων. Ἐν ᾧ οἱ ἵπποι εἶνε ὁμολογουμένως θαυμάσιοι, οἱ ἵππεῖς ἔχουσι τι τὸ τυπικόν, τὸ μονότονον, τὸ βαρὺ καὶ τὸ ἐπιπόλαιον. Παρατηρητέον ἰδίως τὰς πτυχὰς τοῦ ἱματισμοῦ αἵτινες εἶνε δεδηλωμένοι διὰ κεχαραγμένων ἀπλῶς ἐν τῷ λίθῳ γραμμῶν. Ἀλλὰ τοιαύτας τεχνικὰς ἀτελείας ἔχει καὶ ἡ Νίκη. Ἡ μορφή εἶνε ἤρεμος σχετικῶς καί, δυνατὸν εἰπεῖν, μονότονος, αἱ δὲ κατὰ τὴν ὄσφυν πτυχὰι τοῦ χιτῶνος ἔχουσι τυπικὸν σχῆμα εὐθειῶν καὶ παραλλήλων σχεδὸν γραμμῶν. Εἰς τὰς ἀτελείας ταύτας ἀποβλέπων τις δέον νὰ ἐκλάβῃ τὴν Νίκην ταύτην ὡς ἔργον οὐχὶ ἐξόχου τεχνίτου τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος. Ἀλλ' αἱ ἀτέλειαι αὗται ἀναλογοῦσι πρὸς τὰς τοῦ βάθρου

καὶ ἐξάγεται οὕτω τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ προκείμενον μνημεῖον θὰ εἶνε τῶν πρώτων νεανικῶν ἔργων τοῦ Βρυάξιδος, θὰ προέρχεται δὴλ. ἐξ ἐποχῆς καθ' ἣν οὗτος δὲν εἶχε διαμορφωθῆ εἰσέτι εἰς τέλειον καλλιτέχνην. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὀρθογραφίαν, ὡς ἐν τῷ *Ἀρχαιολ. Δελτίῳ* παρετήρησα (ἰδ. σ. 148 σημ. 1), τὸ βάθρον τοῦτο θὰ προέρχεται ἐκ τῶν μέσων περίπου χρόνων τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος, ὥστε θὰ ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ Βρυάξιδος πρὸ τῆς μετὰ τοῦ Σκόπα συνεργασίας αὐτοῦ ἐν τῷ Μαυσωλείῳ τῆς Ἀλικαρνασσοῦ. Καὶ ἐκ τούτου ἄρα δῆλον γίνεται ὅτι τὸ προκείμενον μνημεῖον θὰ εἶνε τῶν νεανικῶν τοῦ Βρυάξιδος ἔργων, ἀφ' οὗ εἰργάζετο οὗτος μέχρι τῶν μετὰ τὴν Ὀλυμπιάδα 107,1 (= 312 π. Χ.) χρόνων, ὅτε ἐποίησε τὸν τοῦ Σελεύκου ἀνδριάντα.

Τὰ εἰρημένα εἶνε ἀρκετὰ ἵνα πείσωσιν ὅτι αἱ ἐργασίαι τῆς προεκτάσεως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀθηνῶν-Πειραιῶς, αἵτινες ἤνεγκον εἰς φῶς τὸ βάθρον τοῦ Βρυάξιδος, ἤνεγκον ἴσως εἰς φῶς καὶ αὐτὸ τὸ ἐπὶ τοῦ βάθρου ἀνδριανόμενον τὸ πάλαι ἔργον τοῦ Ἀθηναίου τεχνίτου. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι μετὰ βεβαιότητός τινος δὲν δύναται τις νὰ ἀποφανθῆ περὶ τοῦ πράγματος, ἀφ' οὗ δὲν εὐρέθη δυστυχῶς τὸ μεσάζον βάθρον ἢ ὁ κίων ἐφ' οὗ ἦτο ἰδρυμένη ἡ Νίκη. Τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον προβάλλω μόνον ὡς ὑπόθεσιν ἱκανῶς, κατ' ἐμέ, πιθανήν. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι ἀνασκαφαὶ γινόμεναι ἐν καιρῷ εὐθέτῳ κατὰ τὸ μέρος, ἐν ᾧ εὐρέθη τὸ βάθρον, πρὸς τοῖς ἄλλοις σπουδαίοις ἀποτελέσμασι, ἅτινα βεβαίως θὰ ἔχουσι, θέλουσι συντελέσει καὶ εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου.

Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ

¹ Τὰ σχεδιάσματα ταῦτα ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ Gillieron. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἡ συμπλήρωσις τῆς Νίκης εἶναι ὅλως ὑποθετικὴ· τί ἐκράτει αὐτὴ ἐν ταῖς χερσὶν δὲν γνωρίζομεν.

ΨΗΦΙΣΜΑ ΑΤΤΙΚΟΝ

Πλάξ ἐνεπίγραφος λίθου Ὑμηττίου ἀπολήγουσα πρὸς τὸ ἄνω αὐτῆς κράσπεδον εἰς ἀετωμάτιον, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ἐγγεγλυμμένος στέφανος περιβάλλων ἐν πέντε στίχοις τὰ «Διόδωρον Σωκράτους Ἀφιδναῖον». Ὑψ. τῆς πλακὸς μετὰ τοῦ ἀετωματίου 0,60, ἄνευ αὐτοῦ 0,50, πλατ. 0,32, παχ. 0,07, ὕψ. τῶν γραμμάτων 0,005¹, ἀπόστασις τῶν στίχων 0,008. Εὐρέθη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1890 ἐν ταῖς παρὰ τὸ Δίπυλον ὑπὸ τὴν ἐμὴν διεύθυνσιν ἐνεργηθείσαις ἀνασκαφαῖς τῆς ἡμετέρας ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας, περὶ ὧν βλέπε ὅσα ἀναφέρομεν ἐν

τῇ περὶ αὐτῶν ἐκθέσει ἡμῶν, τῇ προσεχῶς ἐκδοθησομένῃ μετὰ σχεδιαγραφῆματος τοῦ ἀνασκαφέντος χώρου ἐν τοῖς καθυστερήσασι Πρακτικοῖς τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας τοῦ ἔτους 1890. Ἡ ἐπιγραφή εἶνε σώα καὶ τὰ γράμματα αὐτῆς καλῶς διατηρημένα, μολονότι ἡ πλάξ διερράγη κατὰ τὴν ἐξαγωγήν αὐτῆς ἐκ τῶν χωμάτων πρὸς τὸ ἄνω μέρος εἰς τρία τεμάχια· εἰς ὀλίγα δὲ μέρη εἶνε ἡ πλάξ ἀποκεκρουσμένη μικρόν, ὡς ἐν στ. 2, 3, 4, 5, 17, 30, 35, 40, καὶ 41, ἐνθα ἐλλείπουσι καὶ γράμματα τινὰ, εὐκόλως ὁμως καὶ ἀσφαλῶς συμπληρούμενα.

Δ Ι Ο Δ Ω
Ρ Ο Ν Σ Ω
Κ Ρ Α Τ Ο Υ Σ
Α Φ Ι Δ Ν Α Ι
Ο Ν

Ε Π Ι Θ Ε Ο Π Ι Ε Ο Υ Α Ρ Ύ Ο Ν Τ Ο Σ Μ Ο Υ Ν Ι Χ Ι Ω Ν Ο Σ
Ε Κ Τ Η Ε Γ Δ Η Δ Ω Ρ Ο Σ Σ Ω Κ Ρ Α Τ Ο Υ Σ Α Φ
Δ Ν Α Ι Ο Σ Ε Υ Ν Ο Υ Σ Ω Ν Ι Λ Λ Ε Ι Τ Ω Ι Τ Ω Ι
Σ Ω Τ Η Ρ Ι Α Σ Τ Ω Ν Κ Α Ι Λ Ο Γ Ω Κ Α Ι Ε Ρ Γ Ω Ι Π Ρ Α Ι Ι Τ
5 Σ Υ Ν Φ Ε Ρ Ο Ν Τ Α Τ Η Σ Υ Ν Ο Δ Ω Ι Γ Ε Ν Η Θ Ε Ι Σ
Κ Α Ι Π Α Ρ Α Ι Τ Ι Ο Σ Τ Η Σ Α Ν Ω Θ Ε Ν Σ Υ Λ Λ Ο Γ Η Σ Κ Α Ι
Τ Η Σ Υ Ν Ο Δ Ο Ν Α Υ Τ Ο Σ Κ Τ Ι Σ Α Σ Α Ρ Χ Ε Ρ Α Ν Ι Σ
Τ Η Σ Υ Π Ε Μ Ε Ι Ν Ε Ν Κ Α Ι Τ Α Μ Ι Ε Υ Σ Α Σ Ε Ν Τ Ω Ι Ε Π Ι
Ε Υ Θ Υ Δ Ο Μ Ο Υ Α Ρ Χ Ο Ν Τ Ο Σ Ε Ν Ι Α Υ Τ Ω Ι Π Ρ Ο Ε Σ Τ Α
10 Τ Η Σ Ε Ν Τ Ο Υ Θ Ε Μ Ε Λ Ι Ω Θ Η Ν Α Ι Τ Η Ν Σ Υ Ν Ο Δ Ο Ν Α
Δ Ι Α Λ Ι Π Τ Ω Σ Δ Ε Ε Π Α Γ Ω Ν Ι Ζ Ο Μ Ε Ν Ο Σ Κ Α Ι Ε Ν
Τ Ω Ι Ε Π Ι Ν Ι Κ Α Ν Δ Ρ Ο Υ Α Ρ Χ Ο Ν Τ Ο Σ Ε Ν Ι Α Υ Τ Ω Τ Α Μ Ι Ε Υ
Σ Α Σ Ω Σ Α Υ Τ Ω Σ Ε Υ Ξ Η Σ Ε Ν Τ Α Κ Ο Ι Ν Α Α Κ Ο Π Ι Α Τ Ο Ν Δ Ε
Ε Α Τ Ο Ν Π Α Ρ Ε Χ Ο Μ Ε Ν Ο Σ Κ Α Ι Ε Ν Τ Ω Ε Π Ι Δ Ι Ο Κ Λ Ε Ο Υ Σ

¹ Τὸ ὕψος τοῦτο ἔχουσι τὰ γράμματα μέχρι τοῦ 17 στίχου, ἐκείθεν δὲ ἀποβαίνουσι βαθμηδὸν μικρότερα μέχρι τοῦ στ. 30, ὅθεν μεγεθύνονται ὀλίγον μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἐπιγραφῆς. Ἐν γένει δὲ παρατηρεῖται ποιά τις ἀνωμαλία, οὐ μόνον ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τῶν γραμμάτων, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸ πυκνὸν ἢ ἀραιὸν αὐτῶν.

15 ΜΕΛΙΤΕΩΣ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΕΝΙΑΥΤΩ ΙΤΑΜΙΕΥΣΑΣ ΕΠΟΙ
 ΗΣ ΕΝΕΚ ΠΛΗΡΟΥΣ ΤΑ ΔΙΚΑΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΝΥΝΕΝΤΩ Ι
 ΕΠΙΚΑΛΛΙΚΡΑΤΙΔΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΕΝΙΑΥΤΩ ΙΤΑΜΙΕΥΣΑΣ Π
 ΣΑΝΕΙΣ ΗΝΕΓΚΑΤΟΣ ΠΟΥ ΔΗΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΤΙΜΙΑΝ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΟΙ
 ΝΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΘΕΙΣ ΔΕ ΚΑΙ ΙΕΡΕΥΣ ΤΗΣ ΣΩΤΕΙΡΑΣ ΕΝ ΤΩ ΙΕ
 20 ΠΙΜΕΝΑΝ ΔΡΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΕΝΙΑΥΤΩ ΙΕΚΑΛΛΙΕΡΗΣ ΕΝ ΚΑΙΑ ΦΙΛΑΡΓΥΡΩΣ
 ΙΣΤΑΝΟΜΕΝΟΣ ΗΣ ΤΙΑΣ ΕΝ ΤΟΥΣ ΕΡΑΝΙΣΤΑΣ ΕΚ ΤΩ ΙΝΙΔΙΩΝ
 ΑΝΑΛΩΣΑΣ ΟΥΚΟΛΙΓΟΝ ΧΡΗΜΑ ΕΦΟΙΣΑ ΠΑΣΙΝ ΗΣ ΥΝΟΔΟΣ ΑΠΟ ΔΕ
 ΞΑΜΕΝΗ ΤΗΝ ΕΚ ΤΕΝΕΙΑΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΤΙΜΙΑΝ ΑΥΤΟΥ ΟΜΟΘΥΜΑ
 ΔΟΝ ΠΡΟΕΒΑΛΕ ΤΟ ΤΟΥΣ ΕΙΣ ΟΙΣ ΟΝΤΑΣ ΑΥΤΟΙΣ ΤΑΣ ΚΑΘΗΚΟΥ
 25 ΣΑΣ ΤΙΜΑΣ ΛΕΥΚΙΟΝ ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΥ ΑΖΗΝΙΕΑ ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ ΑΡΤΕ
 ΜΙΔΩΡΟΥ ΛΑΜΠΤΡΕΑΔΙΟΤΙΜΟΝ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΗΦΙΣΙΕΑ ΦΙΛΙΠΠΟΝ
 ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΚΑΡΙΑΤΥΧΗ ΑΓΑΘΗ ΔΕ ΔΟΧΘΑΙ ΤΩ ΚΟΙΝΩ ΙΤΩΝ ΣΩΤΗΡΙ
 ΔΣ ΤΩΝ ΩΝ ΑΡΧΕΡΑΝΙΣ ΤΗΣ ΔΙΟΔΩΡΟΣ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΑΦΙΔΝΑΙΟΣ ΚΑΙ
 ΣΤΕΦΑΝΩΣ ΑΙΘΑΛΛΟΥΣ ΤΕ ΦΑΝΩ ΙΕΦΗΣ ΧΗΚΕΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ
 30 ΑΔΙΑΛΙΠΤΩ ΙΦΙΛΟΤΙΜΙΑΣ ΤΕ ΦΑΝΟΥΣ ΘΑΙΔΕ ΑΥΤΟΝ ΚΑΘΕΚΑ
 ΤΟΝ ΕΝΙΑΥΤΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΕΙΕΣΟΜΕΝΟΥ ΤΑΜΙΟΥ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΟΙ
 ΙΕΡΕΙΣ ΚΑΙ Ο ΑΡΧΕΡΑΝΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΓΟΡΕΥΕΣ ΘΑΙΔΕ ΟΤΙ ΤΟ ΚΟΙ
 ΝΟΝ ΤΩΝ ΣΩΤΗΡΙΑΣ ΤΩΝ ΣΤΕΦΑΝΩ ΙΔΙΟ ΔΩΡΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΟ
 ΓΜΑ ΑΝΑΓΡΑΨΑΙ ΔΕ ΤΟ ΔΕ ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΕΙΣ ΣΤΗ ΛΗΝ ΛΙΘΙΝΗΝ
 35 ΚΑΙ ΑΝΑΘΙΝΑΙ ΕΝ ΤΩ ΙΤΕΜΕΝΕΙ ΤΗΣ ΣΩΤΕΙΡΑΣ ΙΝΑ ΤΟΥ ΤΩΝ
 ΣΥΝΤΕΛΟΥΜΕΝΩΝ ΠΟΛΛΟΙ ΖΗΛΩΤΑΙ ΓΙΝΩΝΤΑΙ ΤΗΝ
 ΤΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ ΕΠΑΥΞΕΙΝ ΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΤΟΝ ΚΤΙΣΑΝΤΑ ΤΥΓ
 ΧΑΝΟΝΤΑ ΤΗΣ ΠΡΕΠΟΥΣΗΣ ΕΥΝΟΙΑΣ ΤΕ ΚΑΙ ΜΝΗΜΗΣ
 ΛΕΥΚΙΟΣ ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΥ ΑΖΗΝΙΕΥΣΕΙ ΠΕΝ ΤΩ ΙΝ ΨΗ
 40 ΦΩΝΑΙΣ ΕΔΟΚΕΙ ΤΟ ΔΕ ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΚΥΡΙΟΝ ΕΙΝΑΙ ΕΞΗΚΟΝ
 ΛΙΣ ΔΕ ΟΥΚΑΙ ΔΟΚΕΙ ΟΥΔΕ ΜΙΑ

Διόδω-
 ρον Σω-
 κράτους
 Ἀφιδναϊ-
 ον

Ἐπὶ Θεοπίθου ἄρχοντος Μουνιχιῶνος
 ἕκτη. Ἐπ[ε]ιδὴ [Δι.]όδωρος Σωκράτους Ἀφ[ι-
 δναῖος εὖνους ὦν δ[ιατε]λεῖ τῶι [κοινῶι τ]ῶ[ν]
 Σωτηριαστῶν καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πρά[ττων τὰ
 ὃ συνφέροντα τῇ συνόδῳ, γεννηθεὶς δ[ε]

- καὶ παραίτιος τῆς ἄνωθεν συλλογῆς, καὶ
τὴν σύνοδον αὐτὸς κτίσας ἀρχερανισ-
τῆς ὑπέμεινεν, καὶ ταμιεύσας ἐν τῷ ἐπὶ
Εὐθυδόμου ἄρχοντος ἐνιαυτῷ προεστά-
10 τησεν τοῦ θεμελιωθῆναι τὴν σύνοδον· ἀ-
διαλίπτως δὲ ἐπαγωνιζόμενος, καὶ ἐν
τῷ ἐπὶ Νικάνδρου ἄρχοντος ἐνιαυτῷ ταμιεύ-
σας ὡσαύτως εὗξησεν τὰ κοινά, ἀκοπίατον δὲ
ἐατὸν παρεχόμενος καὶ ἐν τῷ ἐπὶ Διοκλέους
15 Μελιτέως ἄρχοντος ἐνιαυτῷ ταμιεύσας ἐποί-
ησεν ἐκ πλήρους τὰ δίκαια, καὶ τὰ νῦν ἐν τῷ
ἐπὶ Καλλικρατίδου ἄρχοντος ἐνιαυτῷ ταμιεύσας π[ᾶ-
σαν εἰσηνέγκατο σπουδὴν καὶ φιλοτιμίαν περὶ τῶν κοι-
νῶν, κατασταθεὶς δὲ καὶ ἱερεὺς τῆς Σωτείρας ἐν τῷ ἐ-
20 πὶ Μενάνδρου ἄρχοντος ἐνιαυτῷ ἐκαλλιέρησεν καὶ ἀφιλαργύρως
ἰστανόμενος ἡστίασεν τοὺς ἔρανιστάς ἐκ τῶ(ι)ν ἰδίων
ἀναλώσας οὐκ ὀλίγον χρῆμα· ἐφ' οἷς ἅπασιν ἡ σύνοδος ἀποδε-
ξαμένη τὴν ἐκτένειαν καὶ φιλοτιμίαν αὐτοῦ ὁμοθυμα-
δὸν, προεβάλετο τοὺς εἰσοίσοντας αὐτοῖς τὰς καθηκού-
25 σας τιμὰς, Λεύκιον Ἀρτεμιδώρου Ἀζηνιέα, Δημήτριον Ἀρτε-
μιδώρου Λαμπτρέα, Διότιμον Δημητρίου Κηφισιέα, Φίλιππον
Φιλίππου Ἰκαριέα· τύχη ἀγαθῆι δεδόχθαι τῷ κοινῷ τῶν Σωτηρι-
αστῶν, ὧν ἀρχερανιστῆς Διόδωρος Σωκράτους Ἀφιδναῖος, καὶ
στεφανῶσαι θαλλοῦ στεφάνωι ἐφ' ἧ ἔσχηκεν πρὸς τὴν σύνοδον
30 ἀδιαλίπτωι φιλοτιμία· στεφανοῦσθαι δὲ αὐτὸν καθ' ἕκα[σ-
τον ἐνιαυτὸν ὑπὸ τοῦ ἀεὶ ἐσομένου ταμίου καθὼς καὶ οἱ
ἱερεῖς καὶ ὁ ἀρχερανιστῆς· ἀναγορεύεσθαι δὲ ὅτι τὸ κοι-
νὸν τῶν Σωτηριαστῶν στεφανοῖ Διόδωρον κατὰ τὸ δό-
γμα· ἀναγράψαι δὲ τὸδε τὸ δόγμα εἰς στήλην λιθίνην
35 καὶ ἀναθῆναι ἐν τῷ τεμένει τῆς Σωτείρας, ἵνα τούτω[ν
συντελουμένων πολλοὶ ζηλωταὶ γίνωνται τὴν
〈τὴν〉 σύνοδον ἐπαύξειν, βλέποντες τὸν κτίσαντα τυγ-
χάνοντα τῆς πρεπούσης εὐνοίας τε καὶ μνήμης.
Λεύκιος Ἀρτεμιδώρου Ἀζηνιεύς εἶπεν· τῶ(ι)ν ψη-
40 φων, αἷς ἐδόκει τόδε τὸ δόγμα κύριον εἶναι, ἐξήκο[ντα,
α]ἷς δὲ οὐκ ἐδόκει, οὐδεμία.

Τὸ ἀνωτέρω ψήφισμα εἶνε θιασωτικὸν ἢ ἔρανικόν,
δι' οὗ τὸ κοινὸν τῶν Σωτηριαστῶν ἐπὶ ἄρχοντος Θεο-

πίθου ψηφίζεται νὰ στεφανωθῆ θαλλοῦ στεφάνω δ
ἀρχερανιστῆς αὐτῶν Διόδωρος Σωκράτους Ἀφι-

δραῖος (στ. 27-29), νὰ διατελῆ δὲ στεφανούμενος καθ' ἕκαστον ἑνιαυτὸν ὑπὸ τοῦ αἰεῖ ἐσομένου ταμίου (στ. 30-32) διὰ τὰς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ τῶν Σωτηριαστῶν εὐεργεσίας του, ὧν αἱ κυριώτεραι εἶνε αἱ ἀκόλουθοι· ὅτι λόγῳ καὶ ἔργῳ εἰργάζετο ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς συνόδου τῶν Σωτηριαστῶν (στ. 4-5), ὅτι ἰδρυσε καὶ ἐθεμελίωσε τὴν σύνοδον αὐτῶν (στ. 6-10), ὅτι ταμιεύσας ἠϋξῆσε τὰ κοινὰ (στ. 11-13, πρὸ βλ. καὶ στ. 15-16 καὶ 17-19), καὶ ὅτι εἰστίασε τοὺς ἐρανοιστὰς οὐκ ὀλίγα ἐκ τῶν ἰδίων ἀναλώσας (στ. 20-22). Τὸ δόγμα τοῦτο τοῦ κοινοῦ τῶν Σωτηριαστῶν γενόμενον ἀποδεκτὸν παμφηφεί (στ. 39-41), ἀπεφασίσθη νὰ ἀναγραφῆ εἰς στήλην λιθίνην, καὶ νὰ ἀνατεθῆ ἐν τῷ τεμένει τῆς Σωτείας (Ἀρτέμιδος) (στ. 35).

Ἄξια ἰδίᾳ παρατηρήσεως ἐν τῷ παρόντι ψηφίσματι εἶνε τὰ ἀκόλουθα δύο, εἰς τὰ ὅποια καὶ μόνᾳ θέλομεν ἐνδιατρίψει παραλείποντες πᾶσαν ἄλλην περὶ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ παρόντος παρατήρησιν· α' ὅτι μανθάνομεν ἐξ αὐτοῦ δύο ἀγνώστους ἄρχοντας, τὸν Θεοπίθην (στ. 1) καὶ τὸν Εὐθύδομον (στ. 9), καὶ β' ὅτι τὸ οὐδαμῶθεν σχεδὸν ἄλλοθεν γνωστὸν ἡμῖν ἐν Ἀθήναις τέμενος τῆς Σωτείας (Ἀρτέμιδος).

Πρῶτον ζήτημα μὲ τὸ ὅποιον ἔχομεν νὰ ἀσχοληθῶμεν εἶνε οἱ χρόνοι καθ' οὓς δεόν νὰ θέσωμεν τοὺς δύο εἰρημένους ἄρχοντας, μάλιστα δὲ τὸν Θεοπίθην, ἐφ' οὗ ἐγένετο ἡ ἀναγραφὴ τοῦ ψηφίσματος. Εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν χρόνων τῶν δύο τούτων ἀγνώστων ἀρχόντων θέλουσιν ὑποβοηθῆσαι ἡμᾶς οἱ ἐν τῷ αὐτῷ ψηφίσματι ἀναφερόμενοι ἄλλοι τέσσαρες ἄρχοντες, ὄντες γνωστοὶ ἡμῖν ἐξ ἄλλων ἐπιγραφικῶν μνημείων, ὁ Νικάνδρος (στ. 12), ὁ Διοκλῆς Μελιτεύς (στ. 14-15), ὁ Καλλικρατίδης (στ. 17) καὶ ὁ Μένανδρος (στ. 20), ἀφοῦ μάλιστα οἱ τέσσαρες οὗτοι μετὰ τῶν δύο προμνημονευθέντων Θεοπίθου καὶ Εὐθύδομου ἀναφερόμενοι εἰς τὰς πράξεις τοῦ βίου ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀπέχῃσι πολὺ ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀρχῆς αὐτῶν· πρὸς τοῦτο δὲ συμφωνεῖ πως καὶ ὁ μέχρι τοῦδε γενόμενος χρονολογικὸς προσδιορισμὸς τῶν εἰρημένων γνωστῶν ἀρχόντων, ὧν ὁ μὲν Νικάνδρος τίθεται πιθανῶς μεταξὺ τῶν ἐτῶν 62-53 π. X. (C.I.A. II. 478, 12), ὁ δὲ Διοκλῆς Μελιτεύς εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ πρώτου π. X.

αἰῶνος (C.I.A. II, 630), ὁ δὲ Καλλικρατίδης μεταξὺ τῶν ἐτῶν 39-32 π. X. (C.I.A. II, 482, Dumont, Essai sur la chronologie des archontes Athéniens σελ. 38), περὶ τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους 39-32 π. X. τίθεται καὶ ὁ Μένανδρος (C.I.A. II, 482 1228, πρὸ βλ. καὶ Dumont, Essai, ἐνθα ἀνωτέρω).

Τῆς χρονολογίας ταύτης τῶν τεσσάρων εἰρημένων ἀρχόντων παραδεκτῆς γενομένης, ἔχομεν ὁρμητήριόν τι εἰς προσδιορισμὸν τῶν χρόνων τοῦ Θεοπίθου καὶ Εὐθύδομου, διότι, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, οἱ ἐξ οὗτοι ἄρχοντες ἀναφερόμενοι εἰς τὰς πράξεις τοῦ βίου ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀπέχῃσι πολὺ ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀρχῆς αὐτῶν.

Ὅμως δὲ πρὶν ἢ ἀποπειραθῶμεν νὰ προσδιορίσωμεν τὴν χρονολογίαν τοῦ Θεοπίθου καὶ Εὐθύδομου ὁρμώμενοι ἐκ τῆς ὠρισμένης χρονολογίας τοῦ Νικάνδρου, τοῦ Διοκλέους Μελιτεύς, τοῦ Καλλικρατίδου καὶ τοῦ Μένανδρου, ἀναγκαῖον νομιζώ, ὅπως δυναθῶμεν νὰ προσδιορίσωμεν ἐγγύτερον τοὺς χρόνους τοῦ Εὐθύδομου καὶ τοῦ Θεοπίθου, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ἐν τοῖς κατωτέρω, νὰ κατατάξωμεν πρῶτον ἅπαντας κατὰ τὴν ἀλληλουχίαν τῶν ἐπιγραφῶν ἀναφερομένων γεγονότων, ἐξ ὧν προκύπτει ὅτι τελευταῖος τῶν ἐξ, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὁ νεώτατος κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ εἶνε ὁ ἐφ' οὗ ἐγένετο ἡ ἀναγραφὴ τοῦ ψηφίσματος ἄρχων Θεοπίθης· πρὸ αὐτοῦ δὲ ἀμέσως δεόν νὰ θέσωμεν τὸν Καλλικρατίδην, ἐφ' οὗ ἐγένετο ἡ ἀπόφασις τοῦ ψηφίσματος (στ. 16-17), πρὸ δὲ τοῦ Θεοπίθου καὶ Καλλικρατίδου θετέον τὸν Εὐθύδομον, ἐφ' οὗ ὁ Διόδωρος ἰδρυσε τὴν σύνοδον τῶν Σωτηριαστῶν (στ. 5-7)· οὗτος δὲ εἶνε καὶ ὁ ἀρχαιότατος τῶν ἐξ ἐν τῷ ψηφίσματι ἀναφερομένων ἀρχόντων· μετὰ δὲ τὸν Εὐθύδομον θετέον τὸν Νικάνδρον, ἐφ' οὗ ἰδρυμένου ἤδη ὄντος τοῦ συλλόγου τῶν Σωτηριαστῶν, ὁ Διόδωρος ταμιεύσας ἠϋξῆσε τὰ κοινὰ (στ. 11-12), μετὰ δὲ τὸν Νικάνδρον θετέον τὸν Διοκλέα Μελιτέα, ἐφ' οὗ «ταμιεύσας ἐποίησεν ἐκ πλήρους τὰ δίκαια» (στ. 14-16), καὶ μετὰ τοῦτον θετέον τὸν Μένανδρον, ἐφ' οὗ ὁ Διόδωρος ἐγένετο ἱερεὺς τῆς Σωτείας (στ. 19-20). Κατὰ τὰ εἰρημένα λοιπὸν οἱ ἐξ οὗτοι ἄρχοντες δεόν νὰ καταταχθῶσιν ὡς πρὸς τὴν σειρὰν τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναφερομένων γεγονότων ὡς ἐξῆς:

πρῶτος	Εὐθύδομος
δεύτερος	Νικάνδρος
τρίτος	Διοκλῆς Μελιτεύς
τέταρτος	Μενάνδρος
πέμπτος	Καλλικρατίδης
ἕκτος	Θεοπίθης.

Κατὰ τὴν κατάταξιν ταύτην τῶν 6 ἐν τῷ ψηφίσματι ἀναφερομένων ἀρχόντων ἡ πρώτη εὐεργεσία τοῦ Διοδώρου πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Σωτηριαστῶν, ἢ ὑπ' αὐτοῦ δηλαδὴ θεμελίωσις τῆς συνόδου αὐτῶν, ἐγένετο ἐπὶ τοῦ ἀρχοντος Εὐθύδομου, αἱ δὲ λοιπαὶ ἔπονται ἐκείνῃ ἐπὶ τῶν μετὰ τὸν Εὐθύδομον ἀρξάντων τεσσάρων ἀρχόντων Νικάνδρου, Διοκλέους τοῦ Μελιτεύς, Μενάνδρου καὶ Καλλικρατίδου. Ἄν ὅμως οἱ ἐξ εἰρημένοι ἀρχοντες ἤρξαν διαδοχικῶς, ἀποτελέσαντες δηλαδὴ συνεχῆ χρονικὴν περιόδον ἐξ ἐνιαυτῶν, ἢ ἐὰν ἤρξαν κατ' ἐνιαυτούς ἀπέχοντας ἀλλήλων κατὰ ἔτη τινά, τοῦτο δὲν ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς¹, μόνον δὲ ἐὰν παραδεχθῶμεν ὡς

¹ Ἄν καὶ δὲν εἶνε ἀπίθανον, ὅτι οἱ εἰρημένοι ἀρχοντες ἤρξαν κατ' ἐνιαύσιον διαδοχῆν, ὡς τοῦτο ὑπεμφαίνεται πως ἐκ τῆς ὅλης τῶν γεγονότων τοῦ ψηφίσματος ἀκολουθίας. Ὁ Διοδωρος π. χ. γενόμενος ταμίας τοῦ κοινῶν τῶν Σωτηριαστῶν ἐπὶ τῶν ἀρχόντων Εὐθύδομου, Νικάνδρου, Διοκλέους τοῦ Μελιτεύς καὶ Καλλικρατίδου, πιθανὸν εἶνε ὅτι ἐταμίευσεν συνεχῶς, διότι οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος πείθων ἡμᾶς, ὅτι ἡ λειτουργία τῆς ταμείας ἐξηκκλήθη πολλαίς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἐν χρονικοῖς διαστήμασι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχουσι τούναντίον δὲ πολὺ πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ὁ Διοδωρος διετέλεσεν ἐξασκῶν τὴν ταμείαν ἐπὶ πλείονα συνεχῆ ἔτη, ἀφοῦ μάλιστα εὐηργέτησε πολλαχῶς τὸ κοινὸν τῶν Σωτηριαστῶν, καὶ ἐγένετο καὶ ἱερεὺς τῆς Σωτείρας ('Αρτέμιδος) ὅμοιον παραδειγμα ἔχομεν καὶ ἐν ἄλλοις θιασωτικῶς ψηφίσμασι, ὡς π.χ. ἐν δύο τῶν ἐν Πειραιεὶ Διονυσιαστῶν, ἐκδοθεισῶν ἐν τῇ ἐφημερίδι ταύτῃ (1884 σελ. 39 καὶ ἐ. ὑπὸ I. Δραγάτη, καὶ πληρέστερον ὑπὸ U. Köhler ἐν Ath. Mitth. τομ. 9 σελ. 288 καὶ ἐ.), ἔνθα ὁ ἐπαινούμενος καὶ στεφανοῦμενος Διονύσιος Ἀγαθοκλέους Μαραθῶνιος ἐταμίευσεν ἐπὶ πλείονα ἔτη, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του ἀνέλαβε νὰ διεξαγάγῃ τὴν ταμείαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀγαθοκλῆς, ἔνεκα τοῦ ὁποῦ μάλιστα προσηνέχθη αὐτῷ ὑπὸ τῶν Ὀργεῶνων καὶ ἡ ἱερωσύνη τοῦ πατρὸς αὐτοῦ διὰ βίου. Ἐὰν λοιπὸν κατὰ τὰ εἰρημένα ἢ ταμεία τοῦ Διοδώρου ὑπῆρξε συνεχῆς, δέον νὰ μεταβληθῇ πως ἢ ἐν C.I.A. ὀρισθεῖσα χρονολογία τῶν ἀρχόντων Νικάνδρου, Διοκλέους τοῦ Μελιτεύς, Μενάνδρου καὶ Καλλικρατίδου, τιθεμένων ἀπάντων συνεχῶς κατ' ἐνιαύσιον διαδοχῆν τοῦ ἐνὸς ἀμέσως μετὰ τὸν ἄλλον. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Εὐθύδομος δέον τότε νὰ προηγηθῇ τοῦ Νικάνδρου κατὰ ἐν μόνον ἔτος, ὡς ἐπίσης ὁ Θεοπίθης δέον νὰ ἔπηται ἀμέσως τῷ Καλλικρατίδῃ. Ἐκ τούτου κατάδηλον γίνεται ὅτι καὶ ὁ ἀοιδίμος Dumont, ὃν ἐπὶ ζημίᾳ μεγίστη τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης τόσοσ προῦρος ἀπωλέσαμεν, ὀρθῶς ὑπελόγησε περὶ τοῦ χρόνου τῆς διαδοχῆς τοῦ Μενάνδρου καὶ Καλλικρατίδου, θέσας ἐκείνον μὲν εἰς τὸ δεύτερον, τοῦτον δὲ εἰς τὸ τρίτον ἔτος τῆς 185 Ὀλυμπιάδος (Dumont, Essai σελ. 38 καὶ ἐ.).

Πόσης σπουδαιότητος ἀξίον εἶνε τὸ ζήτημα τοῦτο τοῦ ἀκριβεστεροῦ

ὀρθὴν τὴν μέχρι τοῦδε ὀρισθεῖσαν χρονολογίαν τῶν τεσσάρων γνωστῶν ἀρχόντων Νικάνδρου δηλ. Διοκλέους τοῦ Μελιτεύς, Μενάνδρου καὶ Καλλικρατίδου, ἔχομεν χρονικὸν διάστημα, ἀπὸ τοῦ Νικάνδρου μέχρι τοῦ Καλλικρατίδου, ἐν ᾧ οὗτοι ἤρξαν 20-30 ἔτη, μέχρι τῆς παρουσίας ἀναγραφῆς, τῆς ἐπὶ ἀρχοντος Θεοπίθου γενομένης. Κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν χρονολογίαν ἐπειδὴ ὁ μὲν Νικάνδρος, ἐρχόμενος δεύτερος κατὰ τὴν ἐν τοῖς ἀνωτέρω κατάταξιν τῶν 6 ἀρχόντων, καὶ ἐπόμενος τῷ Εὐθύδωμῳ, ἤρξε μετὰ τοῦ 62-53 π.Χ. ὁ Εὐθύδομος δέον νὰ τεθῇ ἐν ἡ καὶ πλείονα ἔτη πρὸ τοῦ 62-53 π.Χ., ὁ δὲ Καλλικρατίδης ἐπειδὴ κατὰ τὴν αὐτὴν κατάταξιν ἐρχόμενος πέμπτος, καὶ προηγούμενος τοῦ Θεοπίθου ἤρξε τῷ 39-32 π.Χ., ὁ Θεοπίθης δέον νὰ τεθῇ ἐν ἡ καὶ πλείονα ἔτη μετὰ τὸ 39-32 π.Χ. Οὕτω λοιπὸν χωρὶς νὰ ἦνε ἡμῖν δυνατὸν νὰ προσδιορίσωμεν ἐπ' ἀκριβῆς τὸ ἔτος αὐτὸ, καθ' ὃ ἕκαστος τῶν δύο εἰρημένων ἀρχόντων ἤρξε, δυνάμεθα οὐχ ἥττον νὰ εἴπωμεν, ἐὰν αἱ χρονολογίαι τοῦ Νικάνδρου καὶ Καλλικρατίδου, ἄς ἐλάβομεν ὡς ὀρμητήριον εἰς προσδιορισμὸν τῶν χρόνων τῶν ἀγνώστων ἀρχόντων Εὐθύδομου καὶ Θεοπίθου ἦνε ἀσφαλεῖς, ὅτι ὁ μὲν Εὐθύδομος ἤρξεν ἐν ἡ καὶ πλείονα ἔτη πρὸ τοῦ 62-53 π.Χ. ὁ δὲ Θεοπίθης ἐν ἡ καὶ πλείονα ἔτη μετὰ τὸ 39-32 π.Χ.

Πρὸς τὴν χρονολογίαν δὲ ταύτην συμφωνοῦσιν ἐκτὸς τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τύποι τινὲς ἰδιάζοντες τῶν χρόνων τούτων οἷον ἐν στ. 14 ὁ τύπος *εατὸν ἀντὶ εαυτὸν ἀρχόμενος* ἀπὸ τοῦ 74 ἔτους π.Χ. (πρβλ. τὰ ἐν Meisterhans Gram. der attischen Inschriften² σελ. 48 σημ. 418 συνειλεγμένα ἐξ ἐπιγραφῶν παραδείγματα, καὶ σελ. 121, σημ. 1097 καὶ σελ. 122 § 11, σημ. 1103), ἐν στ. 13 ὁ τύπος *εὐξήσεν ἀντὶ ηὐξήσεν ἀρχόμενος* μετὰ τὸ 86 ἔτος π.Χ. (Meisterhans αὐτόθι σελ. 138 σημ. 1196), ἐν στίχῳ 21 ὁ τύπος *ἠστίασεν ἀντὶ εἰστίασεν*, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ πρώτου π.Χ. αἰῶνος (Meisterhans αὐ-

προσδιορισμοῦ τῶν χρόνων τῶν εἰρημένων ἀρχόντων, κατανοεὶ οἰκθρὸν πᾶς τις τῶν ἐπαϊόντων. Ἄλλὰ τὸ βαρὺ καὶ ἐπίμοχθον ἔργον τῆς διευθύνσεως τοῦ Γυμνασίου, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ ἔτους, καθ' ἣν διεξάγεται ἡ ὀκληροτέρα καὶ κοπιωδεστέρα ἐργασία αὐτοῦ, αἱ ἐνιαύσιαι τῶν μαθητῶν ἐξετάσεις, δὲν παρέχει τὸν ἀναγκαῖον καιρὸν πρὸς τοιαύτας ἐρεῦνας, διὰ τοῦτο δὲ καὶ περιορίσθη ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ὑποδηλώσω ἐν ὀλίγοις ἀπλῶς τὸ πρᾶγμα.

τόθι σελ. 135). Προσέτι δὲ ἡ ἐξαφάνισις ἐνιαχοῦ τοῦ προσγεγραμμένου ἰῶτα ἐν τῇ δοτικῇ εἶνε καὶ τοῦτο τεκμήριον τῆς εἰρημένης ἐποχῆς, οἷον ἐν στ. 4, 5, 12, 14, 27, 29, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ πρώτου π. Χ. αἰῶνος, ἐν ταῖς Ἀττικαῖς μάλιστα ἐπιγραφαῖς (πρβλ. Reinach, *Traité d'Épigraphie grecque* σελ. 270). τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους δεικνύει καὶ τὸ δυσκατάληπτον τῆς συντάξεως χωρίων τινῶν τοῦ ψήφισματος¹.

Μετὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς χρονολογίας τῶν δύο ἀρχόντων *Εὐθυδόμου* καὶ *Θεοπίθου* μεταβαίνομεν εἰς τὸ δεύτερον ζήτημα, τὸ περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις τεμένους τῆς *Σωτείας Ἀρτέμιδος*, οὐδαμῶθεν σχεδὸν ἄλλοθεν γνωστοῦ ἡμῖν ὄντος· ὅτι δὲ ἡ ἐν τῷ παρόντι ψήφισματι ἀναφερομένη *Σώτειρα* εἶνε ἡ Ἀρτεμις, δὲν φαίνεται μὲν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ψήφισματος, ἐν ᾧ ἀπλῶς ἀναφέρεται ἐν στ. 35 «τέμενος *Σωτείας*», ὅμως δὲ γίνεται τοῦτο κατάδηλον ἐκ πλινθοειδοῦς τινος βάρου Ὑμηττίου λίθου, ἔχοντος μῆκος 1,41, πλάτος 0,99 καὶ πάχος 0,10 Γ. Μ., καὶ εὐρεθέντος καὶ τούτου ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἔνθα καὶ τὸ ψήφισμα. Ἐπὶ τοῦ βάρου τούτου εἶνε ἐγκεχαραγμένα μεγάλοις γράμμασι τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὰ τοῦ ψήφισματος σχήματος ἐν ἐνὶ στίχῳ τάδε:

ΑΡΤΕΜΙΔΙΣΩΤΕΙΡΑΜΑΡΩΝΑΝΕΘΗΚΕΜΑΡΩΝΟΣ

Ἀρτέμιδι Σωτεία Μάρων ἀνέθηκε Μάρωνος.

Καὶ κατὰ τὸ 1879 εὐρέθη ψήφισμα θιασωτῶν

τοῦ τρίτου π. Χ. αἰῶνος «ἐντετοιχισμένον ἐν τοίχῳ» τινὶ κακοκτίστῳ μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας γραμμῆς τοῦ ἀρχαίου τῆς πόλεως περιβόλου, τοῦ ἀρτίως φανέντος νοτίως τοῦ Διπύλου» κατὰ τὴν πληροφορίαν τοῦ ἡμετέρου Στεφάνου Κουμανούδη, τοῦ καὶ ἐκδόντος πρώτου τὸ εἰρημένον ψήφισμα (ἐν Ἀθηναίου τόμ. 8, σελ. 235 = Dittenberger Syll. ἀριθ. 426). Καὶ ἐν τῷ ψήφισματι ἐκείνῳ στ. 12, μνημονεύεται μὲν τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος, δὲν προσδιορίζεται δὲ ποίας Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἦτο, ὅμως δὲ ἐκ τοῦ προμνημονευθέντος ἐνεπιγράφου βάρου ὁρμώμενοι δυνάμεθα ἴσως οὐχὶ ἀπιθάνως νὰ ὀνομάσωμεν καὶ τὴν Ἀρτεμιν ἐκείνην *Σώτειραν*, ἀφοῦ μάλιστα καὶ τὸ ψήφισμα ἐκεῖνο εἶνε θιασωτικόν, καὶ ἀφοῦ εὐρέθη οὐ μακρὰν τοῦ τόπου, ἔνθα καὶ τὸ παρὸν ψήφισμα. Ἐὰν δὲ τοῦτο ἀληθεύῃ, ἐξάγεται ὅτι τὸ ἱερὸν τῆς *Σωτείας Ἀρτέμιδος* ἦτο ἤδη ἰδρυμένον ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν τρίτον π. Χ. αἰῶνα.

Ποῦ τὸ τέμενος τῆς *Σωτείας Ἀρτέμιδος* ἔκειτο δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ προσδιορισθῇ, διότι τό τε ψήφισμα καὶ τὸ ἐνεπιγραφὸν βάρου δὲν εὐρέθησαν κατὰ χώραν κείμενα· δὲν εἶνε ὅμως ἀπιθάνον ὅτι τὸ τέμενος τοῦτο ἔκειτο ἐκεῖ που παρὰ τὸ Δίπυλον, ὅθεν μετηνέχθησαν, ἐν ᾗ εὐρέθησαν θέσει τό τε ψήφισμα καὶ τὸ βάρου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Ἰουνίου 1893

Κ. Δ. ΜΥΛΩΝΑΣ

(¹) Ἀναγκαῖον θεωροῦμεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι τὰ ἀναφερόμενα ἐν τῷ ψήφισματι μέλη τοῦ θιάσου ἢ ἐράνου, τὰ προτείναντα διὰ ποίων

τιμῶν προσήκει νὰ τιμηθῇ ὁ ἀρχεραμιστής, δὲν ἀπαντῶσιν ἐν τῷ πίνακι τῶν περιεχομένων τοῦ C. I. A. II.

ΚΥ Π Ρ Ι Α Κ Α

Ἐν τῷ μεγάλῳ χαλκῷ ἐξ Ἡθαλίου πίνακι σ. 6 καὶ 16 πάντες οἱ ἐκδότες νομίζοντες ὅτι ἐν τῇ ἀρχικῇ συμφωνίᾳ τοῦ βασιλέως Στασικύπρου πρὸς τὸν ἰατρὸν Ὀνάσιλον καὶ τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ περιείχετο ὁ ὅρος ὅτι διὰ τὰς ἰατρικὰς αὐτῶν ὑπηρεσίας ἔμελλον νὰ λάβωσιν ἢ χρηματικὴν ἀμοιβὴν ἢ τὰς ἀναγραφόμενας γαίας ἀντ' αὐτῆς γράφουσιν ἢ *δοφάνοι νυ ἀ(ν)τὶ τῷ ἀργύρῳ κτέξ.* καὶ ἢ *δώκοι νυ βασιλεὺς καὶ ἀ πτόλις κτέξ.* Ἄλλ' ὅτι ἢ παραχώρησις τῶν γαιῶν δὲν εἶνε ἐνδεχομένη, ἀλλ' ὀριστική, ἀποδεικνύει ἢ καθ' ὑποτακτικὴν ἐκφορὰ τῆς ὑποθετικῆς προτάσεως ἢ *κέ σις* --- ἐξ ὀρύξῃ¹ (σ. 10 ἐξ. καὶ 23 ἐξ.), ἀντὶ τῆς ὁποίας ἄλλως ἔπρεπε νὰ περιμένῃ τις εὐκτικὴν. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἀντὶ τῶν εὐκτικῶν *δοφάνοι* καὶ *δώκοι* θὰ ἤρμοζον κάλλιον ἀπαρέμματα ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸ ἐκ τοῦ *εὐφρυτάσατν* ἐξαρτώμενον *δοφέναι*. Προσέτι δὲ ὑπὸ ταύτην τὴν ἐκδοχὴν ἀπομένει ὅπως ἀνεξήγητον τὸ γεγονός ὅτι ἢ περὶ τῶν παραχωρουμένων ἀμοιβῶν συμφωνία δὲν ἐγράφη τότε, ὅτε ἔμελλον οἱ ἰατροὶ νὰ παράσχωσι τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν, ἀλλὰ πολὺν χρόνον μετὰ ταῦτα.

Νομίζομεν λοιπὸν ὅτι ἢ ἐν τῇ παρούσῃ ἐπιγραφῇ περιεχομένη σύμβασις ἐγράφη εἰς ἀντικατάστασιν ἄλλης προγενεστέρας, καθ' ἣν *μόνον χρηματικὴν ἀμοιβὴν* ἐδικαιοῦντο νὰ λάβωσιν ὁ Ὀνάσιλος καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ πιθανῶς ἔνεκα ἀνεχείας ἢ ὑπόσχεσις αὕτη δὲν ἐξεπληρώθη, οἱ δικαιοῦχοι συγκατατίθενται νὰ λάβωσιν ἀντὶ τῶν χρημάτων τὰς μνημονευόμενας γαίας ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἰσχύῃ ἢ πρώτη συμφωνία, ἐὰν τις ἀρχῶν τοῦ Ἡθαλίου θελήσῃ πάλιν νὰ καταλάβῃ αὐτάς (σ. 10-13 καὶ 23-26).

Κατὰ ταῦτα πρέπει νὰ γραφῇ ἢ *δοφάνοι νυ* καὶ ἢ *δώκοι νυ*. Τὸ ἢ *νυ* ἀπαντᾷ ὅχι σπανίως παρ'

¹ Ὅτι ἢ ὀρθὴ γραφὴ εἶνε ἢ καὶ ὅχι ἢ, ὡς γράφει ὁ Meister (Die griech. Dial. II σελ. 285) ἐγράψαμεν ἐν τῷ Περὶ τῆς Κρητ. διαλ. σελ. 164, § 9, ὡς καὶ περὶ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς ἄλλα μόρια (Αὐτὸθ. σελ. 163).

Ὀμήρῳ. Περὶ τῆς εὐκτικῆς ἀντὶ προστακτικῆς πρὸς. Kühner, Ausf. Gramm. 396, 7.

Τὸ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ δις ἀπαντῶν ἐπίθετον *πανώνιος* ὑπὸ πάντων ἐρμηνεύεται *mit vollem Ertrage*¹. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ ἐρμηνευθῇ καθ' ὀλοκληρίαν ἐξηγορασμένος, ἢτοι *τελεία ἰδιοκτησία* (πρὸς. ὦνιος = ἐξαγοράσιμος).

Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ σ. 10 ἐξ. γράφεται ἢ *κέ σις Ὀνάσιλον* ἢ *τὸς κασιγνήτος* ἢ *τὸς παῖδας τῶ(ν) παίδων τῶν Ὀνασικύπρων* ἐξ *τῶι χώρῳ τῶιδε* ἐξ ὀρύξῃ, *ιδέ παι*, ὃ ἐξ ὀρύξῃ, *πέσει Ὀνασίλωι* καὶ *τοῖς κασιγνήτοις* ἢ *τοῖς παισὶ τὸν ἄργυρον τό(ν)δε*. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀναγινώσκεται καὶ ἕτερον τὴν αὐτὴν ῥήτραν περιέχον χωρίον σ. 23 ἐξ.² Ἐν ἀμφοτέροις εἰς ἄκρον *δυσερμήνευτος* εἶνε ἢ *φράσις* *ιδέ παι*, ὃ ἐξ ὀρύξῃ³, ἢς τὴν χρησιμότητα δὲν δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ, ἀν πρόκειται νὰ ἐκλάβῃ αὐτὴν ὡς ἀπλῶς ἐπαναλαμβάνουσαν τὸ νόημα τῆς προηγουμένης ἀναφορικῆς προτάσεως⁴, ἢς ἄλλως δὲν δύναται νὰ εἶνε ἀπλή ἐπεξήγησις, ἀφοῦ συνδέεται διὰ τοῦ *ιδέ*.

Ἐν τούτοις εἶνε γνωστὸν ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ ταύτῃ ἐπιγραφῇ τὸ προσγεγραμμένον *ι* τῆς *δοτικῆς* τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ ἄρθρου πρὸς φωνήεντος παραλείπεται, ἢ δὲ παράλειψις αὕτη ἐν νεωτέροις ἐπιγραφαῖς εἶνε γενικωτέρα⁵. Ὡς ἐκ τούτου νομίζομεν ὅτι δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἄτοπα διατεινόμενος ὁ δεχόμενος ἔλλειψιν τοῦ προσγεγραμμένου *ι* καὶ ἐν τῇ *δοτικῇ* τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας ὅς πρὸς φωνήεντος καὶ ἀναγινώσκων ἐν ἀμφοτέροις τοῖς μνημονευθεῖσι χωρίοις *ῶ(ι)* ἐξ ὀρύξῃ, ἐὰν ἢ

¹ Ὁ Meister (Die griech. Dial. II σελ. 225) ἐπεξηγεῖ ohne etwas, z. B. den Zehnten, davon abgeben zu müssen.

² Ὅπως ἀπίθανον θεωροῦμεν τὴν ἀνάγνωσιν *ἴ(ν)θε* (= ἔνθεν) ἀντὶ *ιδέ* ἢν προτείνει ὁ Meister ἐνθ. ἀν. σελ. 255.

³ Ἐν τῷ δευτέρῳ χωρίῳ λείπει τὸ *παι*.

⁴ Ὡς λ. χ. ἐρμηνεύει ὁ Meister σελ. 155.

⁵ Hoffmann, Die griech. Dial. I § 84. Meister ἐνθ. ἀν. § 8.

ἀνάγνωσις αὕτη παρέχη ἀποδεκτὸν νόημα. Δὲν εἶνε δ' ὅμως οὐδαμῶς ἀπίθανον πρᾶγμα ἐν συμβολαίῳ, οἷον τὸ προκείμενον, νὰ καθορίζηται ἡ ἐνοχὴ ὄχι μόνον τοῦ ἀμέσως προξενήσοντος βλάβην εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ συμβαλλομένου, ἀλλὰ καὶ ἐκείνου, ὅστις ἤθελεν ὠφελῆθῃ ἐκ τούτου· ὡς λ. χ. ἐν τῇ προκείμενῃ περιπτώσει νὰ ὀρισθῇ ὅτι ἐὰν ὁ ἄρχων τοῦ Ἡδαλίου ἀφαιρέσῃ πάλιν τὰς ἀναγραφομένας γαίας καὶ παραχωρήσῃ αὐτὰς εἰς ἄλλον, ἀμφοτέροι δὲ τε ἄρχων καὶ ὁ ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ πρώην κυρίου ὠφελῆθῃς εἶνε ὑπόχρεοι εἰς ἀποζημίωσιν. Ἡ δ' ἐν τῇ προτάσει ᾧ ἐξ ὀρύξῃ δοτικῆ τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας δύναται κάλλιστα νὰ δηλώσῃ τὴν περιπτώσιν, καθ' ἣν ἡ ἀποστέρησις τῶν παραχωρηθεισῶν γαιῶν ἤθελε γείνει χάριν τρίτου προσώπου¹. Ἡ εἰς τὸν ἠθικὸν συνένοχον ἐπιβαλλομένη αὕτη ἀποζημίωσις πιστεύομεν ὅτι δὲν εἶνε ἀνεξάρτητος τῆς εἰς τὸν αὐτουργὸν ἐπιβαλλομένης, πολὺ δὲ μᾶλλον πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ἀμφοτέροι εἶνε ἐξ ἴσου ὑπόχρεοι διὰ τὴν αὐτὴν ἀποζημίωσιν, ὁ δὲ δικαιοῦχος δύναται νὰ εἰσπράξῃ αὐτὴν ἀδιαφόρως εἴτε παρὰ τοῦ ἐνὸς εἴτε παρὰ τοῦ ἐτέρου τῶν ὑποχρέων.

Ἐπὶ κεκολοβωμένης ἐπιγραφῆς πληρέστερον ἐκδομένης τὸ τελευταῖον παρὰ Meister (ἐνθ. ἀν. σελ. 162) καὶ Hoffmann (ἐνθ. ἀν. σελ. 82 ἀριθ. 160) ἀναγινώσκειται ἐν στ. Ὡ: να la ka ni o e ko — o na mo . . . ., ἔνθα ἐπειδὴ τὸ δυσεξήγητον e ko² ἀπαντῶν προσέτι δις ἐν τοῖς ἐπομένοις στίχοις διακρίνεται εὐκόλως ὡς ἰδιαίτερα λέξις, τὰ προηγούμενα να la ka ni o πρέπει νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς πλήρη λέξιν ἀποτελοῦντα, ἐκτὸς ἐὰν ὑποπτεύσῃ τις ὅτι ἐλλείπουσι γράμματα ἐν ἀρχῇ, ὅπερ ἤκιστα φαίνεται πιθανόν. Τὴν λέξιν ταύτην ὁ μὲν Deecke³ ἀνέγνω ἀμφιβάλλων *F.la-*

καρίω, ὅπερ ἐκλαμβάνει ὡς δωρικὸν τύπον τοῦ λεκάνιον, ὁ δὲ Hoffmann⁴ ὡς ὀνομαστικὴν *Fal-kario* κυρίου ὀνόματος συγγενοῦς πρὸς τὸ ῥῆμα *φέλω*. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἀφοῦ ἐν τῇ κυπριακῇ διαλέκτῳ τὸ ε συχνάκις παρίσταται εἰς α τετραμμένον πρὸ τοῦ λ⁵, οὐδαμῶς ἀπίθανον θὰ ἦτο νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ λέξις αὕτη παριστᾷ κατὰ γενικὴν ἐπιθετον παρηγγμένον ἐκ τοῦ *Felxanos*, ὡς ἐκαλεῖτο κατὰ τὸν Ἡσύχιον⁶ ὁ Ζεὺς παρὰ Κρησίην, σημαῖνον δὲ ἱερόν τι τοῦ θεοῦ τούτου ἢ μὴνὰ τινα ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν ἀγομένης ἐορτῆς⁷ λαχόντα τὸ ὄνομα. Ἀμφοτέρα ἀρμόζουσι κάλλιστα πρὸς τὸ καθ' ὅλου νόημα τῆς ἐπιγραφῆς, ἐν ἧ φαίνεται ὅτι περιέχεται ἀπολογισμὸς τις χρημάτων πιθανῶς ἱερῶν.

Ἡ ὑφ' ἡμῶν προτεινομένη ἀνάγνωσις αὕτη καθίσταται ἔτι πιθανώτερα καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχῳ ἀναγινώσκειται ἀσφαλῶς *Ἀφροδίσιος*, ὅπερ ἐξ ἅπαντος δὲν εἶνε ὄνομα κύριον, ὡς νομίζει ὁ Meister, ἀλλὰ μᾶλλον ὄνομα μηνὸς ἢ καὶ ὄχι ἀπίθανώτερον ὄνομα ἐορτῆς κατὰ πληθυντικὴν δοτικὴν κείμενον, καίτοι ἐν ταῖς κυπριακαῖς ἐπιγραφαῖς οὐδὲν ὑπάρχει ἀσφαλὲς παράδειγμα, ἐν ᾧ ἡ μονόφθογγος προφορὰ τοῦ οἰ παρίσταται ἐν τῇ γραφῇ δι' ἀπλοῦ ο⁸.

Τοιαύτη δοτικὴ ἴσως κεῖται καὶ ἐν ἐτέρῳ κυπριακῇ ἐπιγραφῇ ἐκδομένη τὸ τελευταῖον ὑπὸ Hoffmann (ἐνθ. ἀν. σελ. 59, ἀριθ. 109), ἔνθα νομίζομεν πιθανώτερον νὰ ἀναγνωσθῇ ἐν στ. Ὡ: ἐμοὶ πάθην ἢ κασιγνήτο(ι)ς ἢ παι[σὶ] ἀντὶ παθῆν (ἢ παθέν) ἢ κασιγνήτος ἢ παῖ[δα], ὡς ἀναγινώσκειται νῦν. Τὸ πάθην ἐκλαμβάνομεν ὡς αἰτιατικὴν τοῦ ἢ πάθη.

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΣΚΙΑΣ

¹ Παραδείγματα ὁμοίας χρήσεως ἐξ ἐπιγραφῶν παρεθέσαμεν ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1890 σελ. 181.

² Ἡ ὑπὸ Meister προταθεῖσα ἀνάγνωσις ἐγὼ εἶνε λίαν ἀμφίβολος.

³ Collitz, Sammlung d. g. DI. I σελ. 37.

⁴ Ἐνθ. ἀν. σελ. 83 καὶ 133.

⁵ Hoffmann σελ. 133.

⁶ Ἐν λ. Γελχάνος. Ὡσαύτως καὶ ἐπὶ νομισμάτων τῆς Φαιστοῦ

Felxanos: ἴδε Svoronos, Numism. de la Crète anc. σελ. 259, ἀριθ. 29-31.

⁷ Πρὸς Bull. de corr. hell. XIII σελ. 61: Θεοδαισίος καὶ Βελχανίσιος. Monumenti antichi I σελ. 98, ἀριθ. 58: F]ελχανί[σιος].

⁸ Ἐν τῇ ὑπὸ Τσοῦντα (Ἐφημ. Ἀρχ. 1892 σελ. 66) ἐκδομένη ἀρχαῖκῃ ἐκ Μυκηνῶν ἐπιγραφῇ κεῖται ἔτσι γορεῦσαι ἐπὶ δὲ ἀττικοῦ ἀγγείου (Monum. dell. Inst. VI 22, Wiener Vorlegebl. A. 8) φ Ο Ν Ι Χ Σ ἀντὶ Φοῖνιξ.

ΕΦΗΒΙΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

1. Ὀγκώδης λίθος βαθροειδῆς ἐκ Πεντελησίου μαρμάρου, εὑρεθεὶς ἐν ταῖς παρὰ τὸν Δημήτριον Κατηφόρη ἀνασκαφαῖς, μετακομισθεὶς δὲ εἰς τὸ Ἐπιγραφικὸν Μουσεῖον. Τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω ἄκρον καὶ τῆς ἔμπροσθεν καὶ τῆς ὀπίσθεν πλευρᾶς ἐξεῖχον ὀλίγον, ἐσώθη δὲ σχεδὸν ἀβλαβῆς μόνον τὸ ἐξέχον μέρος τοῦ ἄνω ἄκρου τῆς ὀπίσθεν πλευρᾶς. Μόνον ἢ τὴν κυριωτέραν ἐπιγραφὴν φέρουσα ἔμπροσθεν πλευρᾶ ἐλειάνθη ἐπιμελῶς, αἱ δὲ λοιπαὶ πλευραὶ ἔμειναν σχεδὸν ἀκατέργαστοι. Ἐκ τῆς ἐπεξεργασίας τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς, μᾶλλον δὲ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ κειμένου τῆς ἐπιγραφῆς ἐξάγεται, ὅτι πρὸς ταύτην τὴν πλευρὰν συνηρμόσθη δευτέρα πλάξ, ἣτις ἐμπεριεῖχε τὸ μὲν τὴν ἀρχὴν τοῦ κειμένου, ἐν ἧ ἄνεφέροντο βεβαίως τὸ ὄνομα τοῦ τε ἄρχοντος καὶ τοῦ κοσμητοῦ, καὶ ὅσα ἄλλα ἀνεγράφοντο συνήθως ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν ἐκτενεστέρων ἐφηβικῶν ἐπιγραφῶν, τὸ δὲ τοὺς καταλόγους τῶν φυλῶν πλὴν τῆς Αἰαντίδος (ἐκτὸς μέρους τινός), τῆς Ἀντιοχίδος καὶ τῆς Ἀτταλίδος, αἵτινες τὸ τέλος ἀποτελοῦσαι τῆς ἀναγραφῆς ἀνεγράφησαν ἐν τῇ ἐνταῦθα τὸ πρῶτον δημοσιευομένη ἐπιγραφῇ.

Ἐπὶ τῆς ὀπίσθεν πλευρᾶς τοῦ λίθου ἐνεχαράχθησαν τὰ ὀνόματα δύο ἐφήβων οὐχὶ ἐπισήμως ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν τῶν νέων εἰς οὓς ἀνεφέρονται. Καὶ ἡ θέσις ἐν ἧ ὑπάρχουσι τὰ ὀνόματα ταῦτα καὶ ἡ γραφὴ ἀποδεικνύουσιν ὅτι τοῦτο ἐγένετο οὐκ ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἐπὶ τῆς κυρίας προσόψεως ἀναγραφὴν τοῦ ἐπισήμου καταλόγου, συνάμα δὲ ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ λίθος δὲν προσηρείδετο πρὸς τοῖχον τινὰ ὡς λ. χ. ὁ λίθος, ὅστις φέρει τὴν ἐν τῷ C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 1138 ἐπιγραφὴν.

Υψ. 1,32, πλ. 1,05, πάχ. 0,45.

Ἡ ἐπὶ τοῦ λίθου ἐπιγραφὴ διαιρεῖται εἰς δύο σελίδας ἀρχομένας ἀμέσως ὑπὸ τὸ ὀλίγον ἐξέχον ἄνω ἄκρον τοῦ λίθου. Ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι ἀνεγράφησαν οἱ ἐφηβοὶ τῆς Αἰαντίδος, τῆς Ἀντιοχίδος καὶ τῆς Ἀτταλίδος, οἱ γυμνασίαρχοι, οἱ ἀγνοθέται καὶ οἱ ταξίαρχοι τοῦ περὶ ἀλκῆς ἀγῶνος,

ἀρχεται δὲ καὶ ὁ κατάλογος τῶν ξένων (ἐπεγγράφων), ὅστις ἐξακολουθεῖ ἐν τῇ δευτέρᾳ σελίδι μέχρι τοῦ πεντηκοστοῦ ἐβδόμου στίχου. Πάντες οἱ ἐκ τῶν τριῶν φυλῶν ἀναφερόμενοι καὶ οἱ γυμνασίαρχοι, οἱ ἀγνοθέται, οἱ ταξίαρχοι καὶ οἱ ἐπεγγραφοὶ ἀνῆκον εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐφήβων. Ὑπογεγραμμένοι δὲ ὑπὸ τὰς δύο σελίδας ἦσαν αἱ ἐνιαύσιοι (ἢ «διὰ βίου») ἀρχαὶ πλὴν τοῦ κοσμητοῦ, ὅστις ἀνεγράφετο πάντοτε μετὰ τοῦ ἄρχοντος ἐν τοῖς προγεγραμμένοις (Praescript) ὀλοκλήρου τοῦ κειμένου τῶν τοῦ εἶδους τούτου ἐπιγραφῶν. Ἐκ τῆς συμπληρώσεως τοῦ στίχου 60 συμπεραίνω ὅτι ἡ ἀναγραφὴ τῶν ἀρχῶν τούτων δὲν περιορίζετο εἰς τὸν ὑπὸ τὰς δύο σελίδας τῆς νῦν δημοσιευομένης ἐπιγραφῆς χώρον ἀλλὰ ἐξετείνετο καὶ εἰς τὸν δεξιᾶ ποτε τοῦ σωζομένου τεθειμένον λίθον, ὅστις περιεῖχε τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς ἐφηβικῆς ἀναγραφῆς. Ἐὰν ἐσώζετο ὁ πρῶτος λίθος, θὰ ἐξηγεῖτο καὶ τὸ νῦν ἀδέσποτον παρὰ τὴν ἀρχὴν τῆς δευτέρας σελίδος τοῦ δευτέρου λίθου ἐγκεχαραγμένον Β.

Τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς καὶ ἡ συμπεπληρωμένη μεταγραφὴ αὐτοῦ ἔχουσιν ὡς ἐξῆς :

(Ἰδε σελ. 67 - 74).

Εἶπομεν ἤδη ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἀποτελεῖ τὸ τέλος καὶ πιθανῶς τὸ δεύτερον ἡμισυ ἐφηβικῆς ἀναγραφῆς καὶ ὅτι ἐν τῷ νῦν ἀπολεσθέντι πρώτῳ ἡμίσει καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ βλοῦ ἀνεγράφησαν ὁ τε ἄρχων καὶ ὁ κοσμητής, ὧν τὰ ὀνόματα δηλοῦσι τοὺς χρόνους τῆς ἀναγραφῆς. Διὰ τὴν ἐξακριβῶσιν λοιπὸν τῶν χρόνων τῆς ἀναγραφῆς περιοριζόμεθα εἰς τὰ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου λίθου ἀναφερόμενα ὀνόματα τῶν ὑπογεγραμμένων δευτερευόντων ἀρχόντων, τῶν ἐφήβων καὶ τῶν ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι μνημονευθεισῶν ἑορτῶν.

Ἐκ τῶν ὑπογεγραμμένων ἐφηβικῶν ἀρχόντων τυγχάνει γνωστότατος ὢν ὁ ἐν πλείσταις ἐφηβικαῖς ἐπιγραφαῖς μνημονευόμενος παιδοτρίβης Ἀβάσκαντος Εὐμόλπου Κηφισιεύς. Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος διετέλει παιδοτρίβης ὢν

Γ Λ
 ΑΝΕ- ΒΗΤΟ
 ΕΠΙΤΥΓΧΑΝΣΙ
 ΗΡΛΚΩΝΤΟΣ
 ΙΩΣΙΜΟ
 ΙΩΣΙΜΟΥ
 ΑΝΤΙΓ

Β ΚΡΑΤΕΡΟΣ
 ΔΙΟΜΗΔΗΣ
 ΚΟΡΝΗΛΙΟΥ
 ΑΒΑΣΚΑΝΤΟΣ
 5 ΕΠΕΡΑΣΤΟΣ
 ΑΓΑΘΗΜΕΡΟΣ
 ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΗΣ
 ΑΝΔΙΕΛΛΑΣ
 ΦΛΑΒΙΟ

ΡΩΝ ΠΑΡΑΔΟ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ
 ΙΑΥΔΙΟΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ
 ΟΣΔΟΚΙΜΟΣ ΟΡΑΙΟΠΛΕΥΣ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ
 ΟΜΠΩΝΙΟΣ ΕΡΩΣ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ
 5 ΚΟΣΤΡΑΤΟΣ ΝΙΚΟΣ ΤΡΑΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ
 ΙΚΑΣΤΟΣ ΝΙΚΟΣ ΤΡΑΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ
 ΑΝΘΟΣ ΝΙΚΙΟΥ ΦΑΛΑΚΡΟΠΛΕΥΣ
 ΑΘΗΝΟΔΩΡΟΣ ΤΥΧΙΧΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ
 ΑΘΗΝΙΩΝ ΠΟΛΛΩΝΙΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ
 10 ΙΠΠΟΘΑΛΟΥΣ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ
 ΤΙΤΟΘΑΛΟΥΣ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ
 ΙΥΣΙΟ

15

ΕΙΛΦΡΟΥΔΙ
 ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
 ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ
 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
 ΕΛΛΗΝΙΣΤΟΥ
 ΝΥΚΤΟΥ

ΙΙ
 20 ΙΩΙΛΟΣ
 ΣΩΣΙΒΙΟΣ
 ΙΩΣΙΜΟΣ
 ΕΥΤΥΧΩΝ
 ΑΦΡΟΔΕΙΣΙΟΣ
 25 ΟΝΗΣΙΦΟΡΟΣ
 ΣΑΓΛΡΙΣ
 ΕΙΣΙΔΟΣ
 ΣΑΚΕΡΔ
 ΓΕΟΔΩΡΙ

ΛΗΝΕΥΣ
 ΕΡΓΑΔΕΥΣ
 ΠΑΛΛΗΝΕΥΣ
 ΕΡΓΑΔΕΥΣ
 ΑΝΑΦΛΥΣΤΙΟΣ
 ΑΤΤΑΛΙΔΟΣ
 ΑΓΑΘΟΙΕΥΣ
 ΚΟΥΝΙΕΥΣ
 ΚΟΥΔΑΛΛΕΥΣ
 ΑΘΑΙΟΝΕΥΣ
 ΣΟΥΝΙΕΥΣ
 ΒΑΚΙΛΟ
 20 ΕΠΑΓΑΘΟΣ ΝΟΚΙΔΟΣ
 ΡΕΙΘΥΙΟΚΟΣ ΥΜΕΝΑΙΟΥ
 ΤΡΟΣΑΝΤΕΡΩΤΟΣ
 ΑΤΤΑΛΙΔΟΣ
 ΙΛΥΔΙΟΣ ΦΙΛΗΤΟΣ
 25 ΠΡΑΚΛΕΙΔΗΣ ΜΕΝΕΛΑΟΥ
 ΕΙΣΙΔΟΣ ΕΙΣΙΔΟΤΟΥ
 ΕΛΠΙΝΙΚΟΣ ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ
 ΕΠΙΓΟΝΟΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ
 ΣΟΥΝΙΕΥΣ

30

ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΙ
 ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΟΥΛΟΣ
 ΚΥΔΑΘΗΝΑΙΕΥΣ
 ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ
 ΕΛΛΗΣΤΟΥΡΟΥ
 ΕΙΛΙΤΥΣ

ΟΣ

ΜΕΜΜΙΟΣ ΚΑΛΙΜΑΧΟΣ
 35 ΕΑΡΙΟΣ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ
 ΞΥΦΗΜΟΣ ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΟΥ
 ΦΛΑΒΙΟΣ ΕΙΣΙΔΩΡΟΣ
 ΦΛΑΒΙΟΣ ΚΑΛΛΙΓΟΝΙΑΝΟΣ
 ΙΟΥΛΙΟΣ ΘΕΟΔΟΤΟΣ
 40 ΕΥΦΗΜΟΣ ΕΥΚΑΡΠΟΥ
 ΣΕΝΤΙΟΣ ΑΤΤΑΛΟΣ
 ΜΕΜΜΙΟΣ ΦΕΙΔΙΜΟΣ
 ΑΓΩΝΟΘΕΤΑΙ
 ΑΝΤΙΝΟΕΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝΑΣΤΕΙΕΡΕΥΣΤΟΥ
 45 ΑΝΤΙΝΟΟΥ ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ ΚΥΔΑΘΗΝΑΙΕΥΣ
 ΑΝΤΙΝΟΕΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΕΛΕΥΣΙΝΙ
 ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΦΙΛΗΤΟΣ ΑΘΜΟΝΕΥΣ
 ΑΔΡΙΑΝΕΙΩΝ ΛΕΥΚΙΟΣ ΚΥΔΑΘΗΝΑΙΕΥΣ
 ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΙΩΝ ΕΥΦΗΜΟΣ ΒΕΡΕΝΙΚΙΔΗΣ
 50 ΤΑΛΙΑΧΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΑΛΛΗΣ
 ΛΕΥΚΙΟΣ ΔΑΘΗΝΑΙΩΣ ΚΑΙ ΗΡΑΚΛΩΝΑΙΩΣ
 ΟΙΤΟΝΕΓΓΛΙΩΝ ΕΙΣΙ ΡΩΔΗΤΩΝ ΟΙ ΧΟΕΝΤΑ
 ΕΝ ΕΛΕΥΣΙΝΙ ΓΩΝ ΑΤΟΥΣ ΠΑΡΕΥΤΑΙΣ ΚΑΙ ΣΙΝΙ
 ΚΗΣΑΝΤΕΣ ΝΕΙΡΗΝΑΙΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΡΕΥΣ
 55 ΠΑΓΚΡΑΤΙΟΝ ΩΙΛΟΣ ΦΛΛΗΝΑΙΩΣ
 ΕΠΕΓΓΡΑΦΟΙ
 ΕΑΦΡΟΔΙΤΟΣ ΕΠΑΦΡΟΛΙΤΟΣ
 ΕΥΚΛΗΣ ΕΠΑΦΡΟΛ
 ΟΛΥΜΠΟΣ ΚΡΑ
 60 Σ Α Ι
 ΠΙΠΙΛΙΝΟΣ ΦΗΤΤΙΟΣ ΕΥΘΥΣ
 ΕΓ ΣΟΞΙΓΕΝΙΣ ΤΟΥ Κ
 ΕΜΩΝ ΔΙΟ
 65 ΠΟΠΑΙΟΣ

ΥΜΕΝΟΥ
 ΟΔΩΡΟΥ
 ΟΥ

2Ν
 ΓΑΡΠΟΥ
 ΠΛΥΚΤΗΤΟΥ
 ΠΙΩΤΟΥ
 ΞΥΤΥΧΙΔΟΥ
 ΜΕΟΥΣΤΟΥ
 ΞΩΣΙΜΟΥ
 ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣ
 ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ
 ΜΑΡΚΙΑΝΟΥ
 ΝΟΔΟΡΟΥ
 ΜΟΥ
 ΥΣΤΟΥ
 ΓΗΤΟΥ
 ΞΥΤΥΧΙΔΟΥ
 ΞΛΙΟΥ
 ΞΣΙΜΟΥ
 ΞΕΟΔΟΤΟΥ
 ΦΙΛΟΝΑΥΤΟΥ
 ΕΥΤΥΧΟΥ
 ΠΑΙΔΟΤΡΙΒΗΣ
 ΑΒΑΣΚΑΝΤΟΣ ΕΥΜΟΛΠΟΥ ΚΗΦΙΣΙΕΥΣ
 ΥΠΕΡΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ ΗΡΑΚΛΕΩΝΤΙΜΟΚΡΑΤΟΥΣ ΟΡΡΙ
 ΟΠΛΟΜΑΧΟΚΛΑΥΔΙΟΣ ΚΛΕΠΟΣΠΤΕΛΕΑΣΙΟΣ
 ΞΙΟΓΕΝΕΙΣ ΕΥΠΟΡΟΣ ΞΥΦΙΔΑΤΟΥ ΜΕΛΙΤΕΥΣ
 ΞΞΟΛΙΣΤΕΙΜΟ

ΟΣ
 ΟΣ
 ΟΝΟΣ
 2ΟΣ
 ΟΣ
 ΕΞΙ
 ΞΤΙΚΟΣ
 ΞΟΟΣ
 ΓΜΕΙΑΣ
 ΞΞΙΜΟΣ
 ΞΞΠΟ

40
 45
 50

60

55

60

65

των ἐν τῷ Διογενείῳ (σελ. 2 στ. 62) ἐκγυμναζομένων ἐφήβων καθ' ἑλὴν τὴν βασιλείαν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς καὶ τὸν πλεῖστον χρόνον τῆς βασιλείας τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου. Ἡ μνεία αὐτοῦ ἐν ταῖς ἐφηβικαῖς ἐπιγραφαῖς συνοδεύεται πολλάκις παρὰ τῆς ῥητῆς δηλώσεως τοῦ ἔτους, καθ' ὃ ἦτον παιδοτρίβης τσακίς π. χ. τὸ δ' ἔτος, τὸ λδ' ἔτος, ἄλλοτε δὲ προστίθεται ἀπλῶς τὸ «διὰ βίου», ἄλλοτε τέλος παραλείπονται αἱ λεπτομερεῖς αὗται σημειώσεις, ὡς ἐν τῇ νῦν δημοσιευομένῃ ἐπιγραφῇ. Οἴκοθεν ἐννοεῖται ὅτι συντελεῖ πολὺ εἰς τὴν λύσιν τοῦ χρονολογικοῦ ζητήματος, πότε ἀνεγράφησαν αἱ ἐν αἷς ἀναφέρεται ὁ παιδοτρίβης Ἀβασκάντος καὶ αἱ μεθ' ὧν συνδέονται ἐπιγραφαί, ἐὰν κατορθώσωμεν ν' ἀνεύρωμεν ἀκριβῶς ἢ τοῦλάχιστον ὡς ἔγγιστα τὸ πρῶτον καὶ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἀρχῆς τοῦ Ἀβασκάντου. Πολλοὶ ἤδη ἔγραψαν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἐξ ὧν ἀναφέρω τοὺς ἐξῆς: Neubauer Comm. epigr. σ. 12 κέ., G. Hirschfeld Herm. VII σ. 56 κέ., Dittenberger De eph. att. σ. 39 καὶ Herm. VII σ. 222 κέ. καὶ C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 1029, τὸ δεύτερον Neubauer Herm. XI σ. 391 κέ. καὶ τὸ δεύτερον Dittenberger C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 1112, τέλος J. Dürr Die Reisen des Kais. Hadrian σ. 94 κέ. Ἀρχοῦντως βέβαιον εἶνε, ὡς παραδέχονται καὶ ὁ Dittenberger καὶ ὁ Dürr καὶ δὲν ἀντιλέγει καὶ ὁ Neubauer ὅτι τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐφηβικῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀβασκάντου ἦτο τὸ ἔτος 138/9 μ.Χ. Ὡς τελευταῖον ἔτος τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ μνημονεύεται ἐν τῇ τοῦ C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 1133 ἐπιγραφῇ τὸ ἔτος λδ', τουτέστι πιθανῶς τὸ ἔτος 171/2 μ. Χρ. Δὲν εἶνε ὁμοῦς ἀδύνατον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι διετέλει ἐν τῇ αὐτῇ ἀρχῇ διαμένων εἰσέτι ἐν ἡ πλείονα ἔτη, πάντως ὁμοῦς ἀπέθανεν ἢ παρητήθη τῆς ἀρχῆς πρὸ τοῦ ἔτους 176 μ. Χ. (ἴδε Dittenberger ἐν τῇ ὑπὸ τὸν ἀρ. 1137 τοῦ C. I. A. III σημειώσει). Ὅριζεται λοιπὸν ἡ ἐποχὴ τῆς ἀναγραφῆς τῆς ἐπιγραφῆς εἰς τὸ ἐντὸς τῶν ἐτῶν 138-175 διάστημα. Πρὸς τὴν ἐξακριβώσιν αὐτοῦ τοῦ ἔτους τῆς ἀναγραφῆς δὲν συντελεῖ ὅτι δὲν ἀναφέρεται τὸ ἔτος τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀβασκάντου, διότι ἀπεδείχθη πρὸ πολλοῦ ὅτι ὡς πρὸς τοῦτο ὑπάρχει ἐν ταῖς ἐφηβικαῖς ἐπιγραφαῖς μεγίστη ἀμέλεια (πρὸ π.χ. C. I. A. III ἀρ. 93 καὶ 1132 ἐκ τῶν ἐτῶν 166 ἢ 167, ἐν

οἷς γράφεται ἀπλῶς: παιδοτρίβουτος Ἀβασκάντου, C. I. A. III ἀρ. 1120 ἐκ τοῦ ἔτους 150, ἐν ᾧ γράφεται: Ἀ. παιδοτρίβης διὰ βίου).

Ἐπάρχουσιν ὁμοῦς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ καὶ ἄλλα τινὰ δι' ὧν δυνάμεθα νὰ ἐξακριβώσωμεν ἀκριβέστερον τοὺς χρόνους τῆς ἀναγραφῆς. Εἶνε δὲ ταῦτα τὰ ἐξῆς:

Ἐπὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀβασκάντου ἀναγινώσκομεν ἐν σελ. 2 στ. 60: «ὑπ[ο]γραμματαεύς Ἡρακλέων Τιμοκράτους Θορί[κιος]». Ὁ αὐτὸς ἀνὴρ ἀπαντᾷ τὴν αὐτὴν θέσιν κατέχων ὁμοῦ μετὰ τοῦ παιδοτρίβουτος Ἀβασκάντου (καὶ ἐκεῖ ἄνευ τῆς δηλώσεως τοῦ ἔτους) ἐν τῷ C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 1132. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἄρχεται ὡς ἐξῆς: «ἐπὶ νίκη τῶν θειοτάτων Αὐτοκράτορων Μ. Αὐρηλίου καὶ Α. Βήρου] Σεβαστῶν Ἀρμενιακῶν Παρθ[ικῶν] μεγίστων, ἐπὶ ἄρχοντος Σέξτου] Φαλ[η]ρέως», ἡ δὲ ἀρχὴ αὕτη ἀποδεικνύει σαφῶς, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἀνάγεται εἰς τὸ ἔτος 166/7 ἢ 167/8 μ.Χ., διότι κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Eckhel D. N. VII σ. 72 καὶ σ. 94 προσέλαβεν ὁ Μάρκος Αὐρηλῖος τὸ τιμητικὸν ἐπίθετον Parthicus Maximus κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ ἔτους 166, ὁ δὲ Βῆρος ἀπέθανε κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 169, τουτέστι μῆνας τινὰς πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ἄττικου ἔτους 168/9 καὶ δὲν εἶνε πιθανὸν ὅτι ἡ ἀναγραφὴ τοῦ ἐφηβικοῦ καταλόγου ἐγένετο μεσοῦντος τοῦ ἔτους (ἴδε Dittenberger εἰς C. I. A. III ἀρ. 93). Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ ἀναγράφεται ἐν στ. 7 κ. ε. ἡ καὶ ὑπὸ τοῦ Φιλοστράτου (B. Σοφ. II 1,5) ἱστορουμένη εὐεργεσία τοῦ γνωστοῦ ῥήτορος Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ διὰ τῶν ἐξῆς φράσεων (κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ D.): «ἠρώτησεν ὁ πρόεδρος, ὅτω δοκεῖ λευκοφορῆσαι τοὺς ἐφήβους τῆς ἡμέρας, ἐν ἧ πρὸς τὴν Ἐλευσίνα ἡ στρατιὰ πορεύεται, ὅτω δὲ μή οὐδεὶς ἐπῆρεν. Ἡρώδης εἶπεν· ὦ ἐφηβοί, ἐμοῦ παρόντος χλαμύδων λευκῶν οὐκ ἀπορήσετε». Ὁρθῶς παρετήρησεν ὁ Dürr ἔ. ἀ. σ. 99 ὅτι τοῦτο βεβαίως ἐγένετο πρὸ τῶν χρόνων καθ' οὓς ἀνεφύησαν αἱ μεταξὺ τοῦ Ἡρώδου καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Θεοδότου (τοῦ συγγενοῦς τοῦ ῥήτορος ἴδε Ditt. εἰς C. I. A. III ἀρ. 676) χειραγωγουμένων Ἀθηναίων ἔριδες, τουτέστι πιθανῶς πρὸ τοῦ ἔτους 167/8 (ἴδε Dürr. ἔ. ἀ. σ. 98). Τούτων ὀρθῶς ἐχόντων ἔπεται ὅτι ἡ ἐν τῷ C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 1132

ἐπιγραφή ἀνάγεται εἰς τὸ ἔτος 166/7 μ.Χρ., ἔπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 29. ἔτος τοῦ παιδοτρίβου Ἰθασκάντου.

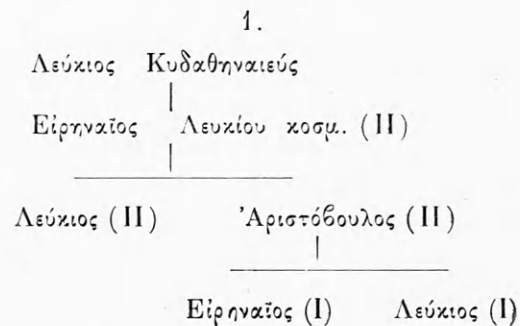
Ἐν ταύτῃ λοιπόν, τῇ ὑπ' ἀρ. 1132 τοῦ C. I. A. III ἐπιγραφῇ, ἀναφέρεται ὡς ὑπογραμματαεὺς ὁ καὶ ἐν τῇ ἡμετέρα ἐπιγραφῇ ὡς τοιοῦτος ἀπαντῶν Ἡρακλέων Τ. Θορίκιος. Ὁ αὐτὸς ἀνὴρ μνημονεύεται καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1030 ἐπιγραφῇ τοῦ C. I. A. III, ἣτις φέρει ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῆς ἐπίσης τὰ ἄνω μνημονευθέντα ἐπίθετα τῶν δύο αυτοκρατόρων, ἀνάγεται λοιπόν καὶ αὕτη εἰς ἐν τῶν μεταξὺ 166 καὶ 168 ἐτῶν. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ συγκαταλέγεται ἐν τοῖς πρυτάνεσι τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς, ἀντιπροσωπεύων αὐτὸς μόνος τὸν δῆμον τῶν Θορικίων. Ἐκ τοῦ ὅτι κατεδέχθη περὶ τοὺς αὐτοὺς περιήπου χρόνους ἐν οἷς ἐγένετο καὶ πρύτανις ἢ ἀναλάβῃ τὴν θέσιν ὑπογραμματαεὺς τῶν ἐφήβων, ἣτις δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μία τῶν ἀνωτέρων ἀρχῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους δὲν εἶχεν ὑπερβῆ πολὺ τὴν διὰ τοὺς πρυτάνεις ἀπαιτουμένην ἡλικίαν τῶν τριάκοντα ἐτῶν. Πάντως ὅμως ἀγόμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι οἱ χρόνοι τῆς ἀναγραφῆς τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς δὲν δίστανται πολὺ τῶν τῆς ἀναγραφῆς τῆς ἐν τῷ C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 1132 ἐπιγραφῆς, τουτέστι πιθανῶς τοῦ ἔτους 166/7 μ. Χρ.

Πρὸς τὸ συμπέρασμα τοῦτο συμφωνοῦσι καὶ ἄλλα τινά.

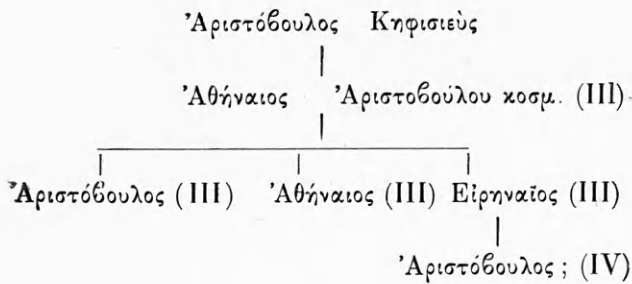
Ἐν σελ. 1 στ. 31 ἀναγράφεται ὡς πρῶτος τῶν γυμνασιάρχων (διὰ τὸν Βοηδρομιῶνα;) Εἰρηναῖος Ἀριστοβούλου Κυδαθηναίεϋς, ὁ αὐτὸς δὲ ἔφηβος μνημονεύεται καὶ ἐν στ. 44 κ. ἐ. ὡς ἀγωνοθέτης τῶν ἐν ἄστει Ἀντινοείων καὶ ἱερεὺς τοῦ Ἀντινόου, ἐν δὲ τοῖς στ. 48 καὶ 51 ὡς ἀγωνοθέτης τῶν Ἀδριανείων καὶ ὡς ταξίαρχος τοῦ περὶ ἀλκῆς ἀγῶνος Λεύκιος Κυδαθηναίεϋς. Ἀφ' ἐτέρου μνημονεύεται ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1149 ἐπιγραφῇ τοῦ C. I. A. III ὡς εἷς τῶν ἀγωνοθετῶν τοῦ περὶ ἀλκῆς ἀγῶνος Ἀριστόβουλος τις Εἰρηναίου (τὸ δημοτικὸν δὲν προσετέθη). Πρὸς τούτοις ἀναγινώσκωμεν αὐτόθι ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1092 ἐπιγραφῇ, στ. 3 κέ.: « ἐπὶ ἄρχοντος Πανταίνου Γαργηττίου, κοσμητεύοντος Εἰρηναίου τοῦ Λευκίου Κυδαθηναίεϋς, παιδοτρίβου τῶν Ἀρίστωνος Ῥαμουσίου, Λεύκιος καὶ Ἀριστόβουλος οἱ Εἰρηναίου Κυδαθηναίεϋς

τειμήσαντες ἀνέγραψαν τοὺς συνεφήβους » καὶ ὁ κατάλογος τῶν γυμνασιάρχων τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς ἄρχεται οὕτως: » Λεύκιος Εἰρηναίου [Κ]υδαθηναίεϋς Βοη]δρο(μιῶνα), [Ἀριστόβουλος] βασιλεὺς Πυα<ι>νο(ψιῶνα), Λεύκιος κῆρυξ Μζιμακτη(ριῶνα), Ἀριστόβουλος βασιλεὺς Ποσιδε(ῶνα)». Τέλος δὲ ἀναφέρω τὸν αὐτόθι ὑπ' ἀρ. 1121 ἐφηβικὸν κατάλογον, ἐν ᾧ ἀναφέρονται ὡς κοσμητῆς Ἀθηναῖος Ἀριστοβούλου Κηφισιεύς, ὡς ἀντικοσμητῆς καὶ γυμνασιάρχος διὰ τὸν Σκιροφοριῶνα ὁ υἱὸς τοῦ κοσμητοῦ Ἀριστόβουλος Ἀθηναίου Κηφισιεύς, ὡς ἡγεμῶν ὁ δεύτερος υἱὸς τοῦ κοσμητοῦ Ἀθηναῖος Ἀθηναίου Κηφισιεύς καὶ ὡς ἀγωνοθέτης τοῦ περὶ ἀλκῆς ἀγῶνος καὶ γυμνασιάρχος διὰ τὸν Βοηδρομιῶνα καὶ ἱερεὺς Ἀντινόου ὁ τρίτος υἱὸς τοῦ κοσμητοῦ Εἰρηναῖος Ἀθηναίου Κηφισιεύς. Ἡ ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν ὀνομάτων συνδεομένων μετὰ τῶν αὐτῶν δημοτικῶν (ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1149 ἐπιγραφῇ δὲν ἀνεγράφη τὸ δημοτικὸν τοῦ Ἀριστοβούλου πιθανῶς διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐξήγητο ἀρκούντως ἐκ τοῦ νῦν ἀπολεσθέντος ἄνω μέρους τῆς ἐπιγραφῆς εἰς τίνα δῆμον ἀνήκεν) πείθει ὅτι ἐν ταῖς ἄνω ἀναφερομέναις ἐπιγραφαῖς πρόκειται περὶ μελῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ὧν τὰ μὲν ἀνήκον εἰς τὸν δῆμον τῶν Κυδαθηναίεϋν, τὰ δὲ εἰς τὸν δῆμον τῶν Κηφισιέων.

Περὶ τῶν χρόνων τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς (I) ἐξέθηκά τινα ἐν τοῖς ἀνωτέρω, ἢ ἐν τῷ C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 1092 ἐπιγραφῇ (II) ἀνεγράφη ἐπὶ τῆς βασιλείας Τραϊανοῦ (98-117), ἢ ὑπ' ἀρ. 1121 (III) ἀνάγεται εἰς τὸ 19. (Θι') ἔτος τοῦ Ἰθασκάντου, τουτέστι πιθανῶς τὸ ἔτος 156, ἢ δὲ ὑπ' ἀρ. 1149 (IV) εἰς ἐν τῶν μεταξὺ 180 καὶ 192 μ. Χρ. ἐτῶν. Ἐρειδόμενοι ἐπὶ τῆς διαφορᾶς τῶν χρόνων τῆς ἀναγραφῆς δυνάμεθα νὰ καταρτίσωμεν τὰ ἐξῆς γενεαλογήματα τῶν δύο κλάδων τῆς οἰκογενείας:

2.

Ἐνταῦθα λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν μόνον τὸ ὑπ' ἀρ. 1 γενεαλόγημα καὶ ἀρκεῖ ὅτι διὰ τούτου ἐδειξάμεν ὅτι οὐδὲν κωλύει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ ἐν τῇ ἡμετέρα ἐπιγραφῇ ἀναφερόμενοι ἔφηβοι Εἰρηναῖος καὶ Λεύκιος ἦσαν οἱ υἱοὶ τοῦ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1092 τοῦ C. I. A, III ἀπαντῶντος Ἀριστοβούλου καὶ ἔγγονοι τοῦ κοσμητοῦ Εἰρηναίου τοῦ Λευκίου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ κοσμητοῦ Εἰρηναίου συγκατελέγοντο ἤδη ἐπὶ Τραϊανοῦ εἰς τοὺς ἐφήβους, δὲν εἶνε πιθανὸν ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, τοῦ Ἀριστοβούλου, κατετάχθησαν εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐφήβων μετὰ τὰ μέσα τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδος. Διὰ τοῦ συμπεράσματος τούτου περιορίζονται λοιπὸν οὐκ ὀλίγον οἱ χρόνοι ἐν οἷς δεόν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐγένετο ἡ ἀναγραφή τοῦ ἡμετέρου καταλόγου.

Τέταρτον τεκμήριον τῶν χρόνων τῆς ἀναγραφῆς πορίζομεθα ἐκ τῆς ἐν στ. 44 κέ. τῆς πρώτης σελίδος ἀπαριθμήσεως τῶν ἑορτῶν καὶ ἀγῶνων ὧν μετεῖχον οἱ ἔφηβοι. Ἐκ τῶν εἰς τιμὴν τῶν αὐτοκρατόρων ἀφορωσῶν ἑορτῶν ἀναφέρονται μετὰ τὰ Ἀντινόεια μόνον τὰ Ἀδριάνεια καὶ τὰ Γερμανίκεα, ὧν τὰ μὲν Ἀδριάνεια (μετὰ τῶν Ἀντινοείων) ἰδρύθησαν εἰς τιμὴν τοῦ Ἀδριανοῦ, τὰ δὲ Γερμανίκεα ¹ ἴσως εἰς τιμὴν τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 18 μ.Χρ. ἐπισκεφθέντος τὰς Ἀθήνας καὶ ἐκεῖ μετ' ἐξαιρέτων τιμῶν δεκτοῦ γενομένου Γερμανικοῦ, περὶ οὗ συνέλεξα τὰς μαρτυρίας τῶν τε συγγραφέων καὶ τῶν ἐπιγραφῶν ἐν τῷ Δελτ. τ. ἔ. 1889 σ. 197 κ.έ. Αἱ ἑορταὶ αὗται διετηροῦντο πολὺν χρόνον μετὰ

¹ Μνημονεύονται τὸ πρῶτον ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1079 ἐπιγραφῇ τοῦ C. I. A. III, ἥτις ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου, ἀκριβέστερον εἰπεῖν εἰς τὸ ἔτος 45 μ. Χ. (ἐπὶ Ἀντιπάτρου ἄρχοντος). Σημειωτέον δέ, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἶνε ὁ πρῶτος τῶν μετὰ Χρ. ἐφηβικῶν καταλόγων, ἐν οἷς μνημονεύονται τοιαῦτα ἑορταί.

τὸν θάνατον τῶν εἰς οὓς ἀνεφέροντο ἀνδρῶν, προσετέθησαν δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου πολλαὶ ἄλλαι ἑορταὶ ὁμοίας φύσεως δι' ὧν ἐκολακεύοντο οἱ ἐκάστοτε κυριαρχοῦντες. Δὲν δυνάμεθα μὲν ν' ἀρνηθῶμεν ὅτι ἐν πολλαῖς ἐφηβικαῖς ἐπιγραφαῖς, ὧν ἡ ἀναγραφή δὲν ἦτον ὑποχρεωτικὴ καὶ ὀφείλεται γενικῶς εἰς τὴν φιλοτιμίαν τοῦ κοσμητοῦ ἢ τῶν πλουσιωτέρων ἐφήβων, παρατηρεῖται πλειστάκις ἀμέλειά τις ἐν τῇ καθ' ὅλου συντάξει καὶ ταῖς λεπτομερείαις, ἐν τούτοις δεόν νὰ ἐξαιρέσωμεν ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἐκείνας, αἵτινες δὲν ὑπάγονται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀμελέστερον συντεταγμένων, ὅπερ κατὰ πρώτην ὄψιν κατάδηλον γίνεται καὶ ἐκ τοῦ κειμένου τῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἐκ τοῦ σχήματος καὶ τῶν διαστάσεων τοῦ λίθου ἐφ' οὗ ἀνεγράφησαν. Ἡ δὲ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ περιελάμβανεν ὡς εἶπομεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω δύο ὀγκῶδεις λίθους καὶ ὁ κατάλογος εἶνε προφανῶς ὅσον ἔνεστι διεξοδικώτατος. Διὰ τὸν λόγον τούτον γίνεται πιθανὸν ὅτι θὰ ἦσαν ἀναγεγραμμένοι καὶ ἄλλαι εἰς τιμὴν τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ἰδρυθεῖσαι ἑορταί, ἐὰν τοιαῦται πραγματικῶς ἐωρτάζοντο ἐν Ἀθήναις ἐν οἷς χρόνοις ἐγένετο ἡ ἀναγραφή τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς.

Μετὰ τὰ ἐν τοῖς ἀνωτέρω εἰρημένα περιττὸν νομίζω νὰ ἐνδιατρίψωμεν περὶ τὰς ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις προστεθείσας ἑορτάς καὶ εὐλόγως περιοριζόμεθα εἰς τὰς δύο ἑορτάς, αἵτινες ἀνήκουσιν εἰσέτι βεβαίως εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀθασκάντου, τὰ Ἐπινίκια δηλαδὴ καὶ τὰ Φιλαδέλφεια. Αἱ ἑορταὶ αὗται ἀπαντῶσιν ἀσφαλῶς τὸ πρῶτον κατὰ τὸ ἔτος 171 μ. Χρ. ἐν ταῖς ἐφηβικαῖς ἐπιγραφαῖς, τὰ μὲν Ἐπινίκια ἐν ταῖς ὑπ' ἀρ. 744 καὶ 1133 ἐπιγραφαῖς τοῦ C. I. A III, τὰ δὲ Φιλαδέλφεια ὡσαύτως αὐτόθι ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1133. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται ἀνάγονται εἰς τὸ 34. ἔτος τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀθασκάντου, δὲν ἐσώθησαν ὅμως ἀνελλιπεῖς οἱ κατάλογοι τῶν προηγουμένων ἐτῶν καὶ τὸ περὶ οὗ λόγον ἐποίησα ἐν τοῖς ἀνωτέρω αὐθαίρετον τῶν ἐφηβικῶν ἀναγραφῶν δὲν ἐπιτρέπει ν' ἀποφανθῶμεν ὅτι ἡ πρώτη μνεῖα πράγματός τινος καὶ ἡ πρώτη εἰσαγωγὴ ἢ ἐμφάνισις αὐτοῦ συμπίπτουσι πάντοτε εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους.

Ἀμφότεραι αἱ μνημονευθεῖσαι ἐφηβικαὶ ἑορταὶ (γνωστὸν εἶνε ὅτι αἱ ἑορταὶ αὗται δὲν ἦσαν καὶ

πᾶσαι δημοτελεῖς) διατελοῦσιν ἀναμφιβόλως στενότατα συνδεδεμένοι οὔσαι μετὰ τῆς βασιλείας τῶν δύο αὐτοκρατόρων καὶ θετῶν ἀδελφῶν Μ. Αὐρηλίου καὶ Λουκίου Βήρου, οἵτινες συνῆρχον κατὰ τὰ ἔτη 161-169 μ. Χρ. (ὁ Λ. Βῆρος ἀπέθανε κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 169). Ἡ ἀδελφικὴ φιλία ἣτις συνέδεε τοὺς αὐτοκράτορας ὑποδηλοῦται καὶ ἐν ταῖς λατινικαῖς καὶ ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς ἀπ' ἀρχῆς τῆς συναρχίας αὐτῶν¹ καὶ δὲν δυνάμεθα στηριζόμενοι ἐπὶ ῥητῶν μαρτυριῶν νὰ ὀρίσωμεν ἐκτὸς τοῦ terminus post quem τοὺς χρόνους τῆς ἐν Ἀθήναις ἰδρύσεως τῆς ἑορτῆς τῶν Φιλαδελφείων. Εὐτυχῶς δὲν ἔχει οὕτως ὡς πρὸς τὴν ἑορτὴν τῶν Ἐπινικίων, ὧν καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ὑποδεικνύει, ὅτι ἀναφέρονται εἰς ῥητὴν τινα ἀφορμὴν. Τὰ Ἐπινίκια ταῦτα δὲν ἔχουσι βεβαίως οὐδεμίαν σχέσιν μετὰ τῶν κενῶν φράσεων «Νίκη Καίσαρος» (C. I. A. III ὑπ' ἀριθ. 1079 ἐκ τοῦ ἔτους 45 μ. Χρ.), «Ἀγαθῆ τύχη [Νέρωνος] Κλαυδίου Καίσαρος Σεβαστοῦ Γερμανικοῦ Νείκης» (αὐτόθι ὑπ' ἀρ. 1085 ἐκ τοῦ ἔτους 61 μ. Χρ.), «Καίσαρος Νείκης ἀγαθῆ τύχη» (αὐτόθι 1089 ἐκ τοῦ ἔτους περ. 90 μ. Χρ.), «Ἀγαθῆ τύχη. Νείκη Καίσαρος» (αὐτόθι 196 ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἄρχοντος), «Καίσαρος νείκης ἀγαθῆ τύχη» (αὐτόθι 1105 ἐκ τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ), καὶ «Ἀγαθῆ τύχη· νίκη Καίσαρος Ἀδριανοῦ» (αὐτόθι 1107 ἐκ τοῦ ἔτους 127 μ. Χρ.), σχετίζονται ὅμως πιθανώτατα πρὸς τὰ ἐξῆς χωρία: C. I. A. III ἀρ. 1128 (ἐκ τοῦ ἔτους 165 μ. Χρ.) «ἐκ τῶν σεβαστοφορικῶν ἐδόθη -- εἰς τὰς θυσίας ὑπὲρ τῆς νίκης τῶν Αὐτοκρατόρων» καὶ ὁμοίως αὐτ. ἀρ. 1131 (ἐκ τῶν χρόνων τῶν αὐτῶν Αὐτοκρατόρων) «ἐκ τῶν σεβαστοφορικῶν ἐδόθη -- εἰς σπονδὰς ὑπὲρ τῶν Αὐτοκρατόρων ὑγείας καὶ νίκης», ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ πρὸς τὸ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς αὐτόθι ὑπ' ἀρ. 1132 ἐπιγραφῆς γεγραμμένον «ἐπὶ νίκη τῶν θειοτάτων Αὐτοκράτορων Μ. Αὐρηλίου καὶ Λ. Βήρου] Σεβαστῶν Ἀρμενιακῶν Παρθ[ικῶν μεγίστων]» (πιθανῶς ἐκ τοῦ ἔτους 166 μ. Χρ. ὡς εἴ-

¹ Πρὸς τὴν εἰς τὸ ἔτος 162 ἀναγομένην ἐπιγραφὴν, ἣν ἀνεδημοσίευσεν ὁ Wilmanns Exempla ὑπ' ἀριθ. 948, ἐν ἣ παραλείπεται ἐν τοῖς τίτλοις τοῦ Μ. Αὐρηλίου τὸ ἐπιθετικὸν pont. max. διὰ τὸν λόγον μόνον, ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ δὲν κατεῖχεν τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἀφ' ἑτέρου δὲ προσαγορεύεται ὁ Βῆρος ἐν ταῖς ἐπαρχιακαῖς ἐπιγραφαῖς pont. max. ἵνα ἀφομοιωθῆ καὶ ἐν τούτοις τῶ ἀδελφῷ αὐτοῦ.

πομεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω σ. 77). Αἱ φράσεις αὗται δὲν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς, ὡς ἐφρῶναι ὁ Neubauer ἐν τ. Herm. τόμ. XI σ. 392 κ. ἐ., ἀλλ' ἀναφέρονται πιθανῶς πᾶσαι εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ κατὰ τῶν Παρθῶν πολέμου εὐχὰς τῶν Ἀθηναίων (καὶ ἰδίως τῶν ἐφήβων)¹. Ὁ ἐν τῇ Ἀνατολῇ πόλεμος διήρκει ἀπὸ τοῦ ἔτους 162 μέχρι τοῦ ἔτους 166 καὶ κατὰ τὸ μέσον τοῦ τελευταίου τούτου ἔτους ἐγένετο ὁ ἐν Ῥώμῃ θρίαμβος τῶν αὐτοκρατόρων². Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1129 ἐπιγραφῇ τοῦ C. I. A. III, ἣτις εἰς τὸ αὐτὸ ἔτος ἀνήκει εἰς ὃ καὶ ἡ ἀνωτέρω μνημονευομένη ὑπ' ἀρ. 1128 ἐπιγραφὴ, τούτεστι τὸ ἔτος 165 μ. Χρ., ἀπαντῶσι μόνον αἱ αὐταὶ ἑορταί, ἅς ἀπαριθμεῖ καὶ ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ, ἡ δὲ πρώτη μνεία τῶν Ἐπινικίων εὑρηται ἐν ταῖς εἰς τὸ ἔτος 171 μ. Χ. ἀναγομέναις ἐν τῷ C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 744 καὶ 1133 ἐπιγραφαῖς, νομίζω ὅτι δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν ὅτι τὰ Ἐπινίκια ἰδρύθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων (ἢ τῶν ἐφήβων) εἰς ἀνάμνησιν οὕτως εἰπεῖν τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἐπιτελεσθέντος θριαμβοῦ καὶ ὅτι τὸ πρῶτον ἐωρτάσθησαν ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ἐφηβικὸν ἔτος 167/8 μ. Χρ., τὴν ὀριστικὴν ὅμως λύσιν τοῦ ζητήματος πρέπει νὰ ἀναμένωμεν ἐκ τῆς εὐρέσεως νέων εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους (167-170) ἀναγομένων ἐπιγραφῶν.

Ὡς πέμπτον τεκμήριον τῶν χρόνων τῆς ἀναγραφῆς ἀναφέρω ἐνταῦθα τὸ ἐν στ. 50 κ. ἐ. χωρίον, εἰς ὃ οὐδὲν ἀντιστοιχεῖ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευομένων ἐφηβικῶν ἐπιγραφῶν. Τὸ πρῶτον ἤδη μνημονεύονται οἱ ταξίαρχοι τοῦ περὶ ἀλκῆς ἀγῶνος, ἐνῶ καὶ αἱ τάξεις καὶ ὁ περὶ ἀλκῆς ἀγῶν ἀναφέρονται πολλάκις³, ἔτι δὲ μᾶλλον ἀξιωματικῶς

¹ Αἱ ὑπὲρ τῆς νίκης τῶν αὐτοκρατόρων θυσίαι καὶ σπονδαὶ εἶνε ἴσως ἐπαναλήψεις οὕτως εἰπεῖν τῆς θυσίας τῆς συνοδευομένης ὑπὸ διοσημίας, ἣν ἐπετέλεσεν ὁ Λούκιος Βῆρος ὅταν ἐφιλοξενεῖτο ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ Ἡρώδῃ. Πρὸς. Capitulin. Ver. c. 6, 9 Φιλίστρ. ἔ. ἀ. II, 11, ; Εὐσ. καὶ Ἱερων. ed. Schöne II σ. 170, 171 = Σύγκελλ. σ. 664, 11 ; Κασσιόδωρ. ed. Mommsen σ. 638.

² Ἰδὲ Dürr ἔ. ἀ. σελ. 97 σημ. 466.

³ Τάξεις εἶνε αἱ τρεῖς κατὰ τὴν ἡλικίαν διαίρεσεις τῶν ἐφήβων, αἵτινες ἡμιλλῶντο χωρὶς ἐκάστη ἐν τοῖς ἀγῶσι, τοῖς ἀποτελοῦσι τὸ κυριώτερον μέρος τῶν ἐφηβικῶν ἑορτῶν. Αἱ τρεῖς αὗται τάξεις τῶν ἀγωνιζομένων ἐφήβων δὲν μνημονεύονται ῥητῶς ἐν ταῖς ἐφηβιακαῖς ἐπιγραφαῖς πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Κομόδου (180-192 μ. Χρ.), διαιροῦνται δὲ οἱ ἐφηβοὶ μόνον ὡς πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοῦ σταδίου, τῆς πάλης καὶ τοῦ παγκρατίου. Τοιοῦτοι ἀγῶνες ἐγένοντο κατὰ ῥητῆς μαρτυρίας τῶν ἐφηβικῶν ἐπιγραφῶν ἐν ταῖς ἐξῆς ἑορταῖς: Ἀντινοεῖς ἐν Ἄσσει, Ἄ. ἐν Ἐλευσί, Ἀδριανεῖς, Φιλαδελφείους, Θεσεῖς, Κομοδεῖς, Ἀθηναῖς

νευτοι εἶνε οἱ στ. 52 κ. ἐ., οὐς τῇ βοηθείᾳ τῶν σωζομένων καὶ τῶν ἀποστάσεων τῶν κενῶν συνεπλήρωσα ὡς ἐξῆς: «οἱ τὸν ἐπὶ Κλαυδίῳ Ἡρώδη πρῶτον ἀχθέντα ἐν Ἐλευσίνι ἀγῶνα τοὺς παρευτάκτους νικήσαντες». Ὁ περὶ οὗ λόγος γίνεται Κλαύδιος Ἡρώδης¹ εἶνε βεβαίως ὁ γνωστός ῥήτωρ, οὐτινος τὸ περὶ τοὺς ἐφήβους ἐνδιαφέρον διηγεῖται καὶ ἡ περὶ ἧς ἐπραγματεύθημεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐν σελ. 76 ἐν τῷ C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 1132 ἐπιγραφή. Ἡ φράσις «ἐπὶ Κλαυδίῳ Ἡρώδη» σημαίνει ὡς γέ μοι φαίνεται ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν Ἐλευσίνι ἀγῶν ἐγένετο παρόντος τοῦ Ἡρώδου. Παράδοξον τῷ ὄντι εἶνε ὅτι δὲν δηλοῦται ὁ λόγος δι' ὃν ἐξαίρεται τοιοῦτοτρόπως ἡ παρουσία τοῦ ἀνδρός, π. χ. ἂν ἦτο τότε εἴτε ἀγωνοθέτης, εἴτε στρατηγὸς εἴτε κατεῖχεν ἀρχὴν τινα ἐκ τῶν εἰς τὸ γένος τῶν Κηρύκων (ἐξ οὗ ἦτο ὁ Ἡρώδης) ἀνηκουσῶν εἴτε ἦτον ἄρχων τοῦ γένους ἢ ὅτι ἄλλο δύναται νὰ ὑποθέσῃ τις. Πάντως ὅμως συνάδει ἡ βραχυλογία αὕτη ἄριστα τῇ ἐξαιρέτῳ θέσει, ἣν κατεῖχεν ὁ ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων εὐνοούμενος καὶ ἐπὶ τῇ μεγαλοδωρίᾳ αὐτοῦ ἐναβρυνόμενος σοφιστῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἧτις ἔδωκε

καὶ Γερμανικεῖσι. Ὁ περὶ ἀλκῆς ἀγῶν ἐγένετο πιθανῶς μόνον ὑπὸ τῶν μᾶλλον ἐχγεγυμνασμένων, δηλ. τῶν τῆς τρίτης τάξεως Ὡς ἀγωνοθέται τοῦ ἀγῶνος τούτου ἀναφέρονται ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 52 τοῦ C. I. A. III ἐπιγραφῇ ὁ κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἀναγραφῆς αὐτῆς ἄρχων τῶν ἐφήβων καὶ γυμνασάρχος, ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1119 ὁ γυμνασάρχος τοῦ Μεταγειντιῶνος καὶ στρατηγός, ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1121 ὁ γυμνασάρχος τοῦ Μεταγειντιῶνος καὶ ὁ ἱερεύς Ἀντινόου ὁ καὶ γυμνασάρχος τοῦ Βοηδρομιῶνος, ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1122 ἀπλοῦς τις ἐφήβος, ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1124 ὁ γυμνασάρχος τοῦ Μεταγειντιῶνος, ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1145 ὁ συστρεμματάρχης καὶ γυμνασάρχος τοῦ Βοηδρομιῶνος, ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1147 ὁ ἄρχων τῶν ἐφήβων, ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1160 ὁ βασιλεὺς (ἐν τῇ ἐπιγραφῇ αὕτη ὑπάρχει ἡ σημείωσις, ὅτι ὁ ἀγωνοθέτης τῶν Ἐπινικίων ἐπετέλεσεν τὸν ἀγῶνα τούτον ὅμοιον τῷ περὶ ἀλκῆς), ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1162 ὁ ἄρχων τῶν ἐφήβων καὶ δύο ἄλλοι ἐφηβοί, ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1169 οἱ παῖδες τοῦ κοσμητοῦ, ὃν ὁ εἶς συγχρόνως γυμνασάρχος, ὁ δὲ ἕτερος ἀγωνοθέτης Ἀντινοσίων ἐν Ἐλευσίνι, ἐν ταῖς εἰς τὸ αὐτὸ ἔτος ἀναγομέναις ὑπ' ἀρ. 1171 καὶ 1173 ἐπιγραφαῖς ἀπλοῦς τις ἐφήβος, τέλος ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1185 τρεῖς συστρεμματάρχαι.

¹ Ἐκ τῶν χωρίων τούτων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ ἀγωνοθεσία τοῦ περὶ ἀλκῆς ἀγῶνος ἦτο μία τῶν πολυτελεστέρων, διότι οἱ ἀναδεχθέντες αὐτὴν ἀνήκον προφανῶς εἰς τοὺς εὐπορωτέρους τῶν ἐφήβων, ἐκ δὲ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς τὸ πρῶτον μανθάνομεν λεπτομερεῖας τινὰς περὶ τοῦ ἀγῶνος τούτου, μολονότι πρόκειται πιθανῶς περὶ ἐκτάκτου τινὸς ἐπιτελέσεως αὐτοῦ ἐν Ἐλευσίνι καὶ δὲν ἀπαντῶνται ἀλλαχοῦ οἱ ταξίαρχοι οὗτοι καὶ σπανίως ἡ λέξις «παρῆτακτοι» (ἴδε τὰς ἐν τῷ C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 107 καὶ 109 ἐπιγραφάς, ἀναφερομένας εἰς τὴν λαμπαδοδρομίαν τῶν Θησείων).

¹ Ὁ ῥήτωρ ὀνομάζεται ἀπλῶς Κλαύδιος Ἡρώδης καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 663 ἐπιγραφῇ τοῦ C. I. A. III.

τὴν ἀφορμὴν νὰ προσαχθῇ κατηγορηθεὶς ὡς νέος τύραννος εἰς τὸ ἐν Σιρμίῳ δικαστήριον τοῦ αὐτοκράτορος Μ. Αὐρηλίου. Καὶ ναὶ μὲν ἀπηλλάχθη ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ προσηνοῦς ἐπὶ τοῦ θρόνου φιλοσόφου τῶν κατηγοριῶν τῶν προσωπικῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, ἐν τῷ μετέπειτα χρόνῳ ὅμως φαίνεται ὅτι ἀπέφυγε τὴν εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τῶν πολιτικῶν ἀνάμιξιν περιοριζόμενος εἰς τὴν διευθέτησιν τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς νεολαίας. Αὐτὰ δὲ αἰσκέψεις ἐπιβεβαιουσι τὰ ἀνωτέρω ἐν σ. 76 εἰρημένα καὶ πείθουσιν ὅτι καὶ ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους τοὺς οὐκ ὀλίγον πρὸ τοῦ ἔτους 167/8 μ. Χρ.

Καὶ ταῦτα μὲν καθόλου περὶ τῶν γενικωτέρων οὕτως εἰπεῖν τεκμηρίων τῶν χρόνων τῆς ἀναγραφῆς, εἰς ἐπίρρωσιν δὲ καὶ ἀκριβεστέραν περιγραφὴν τῶν ἐν τοῖς προηγουμένοις περὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἰρημένων συμβάλλονταί τινες τῶν ἐν τοῖς ἐφεξῆς παρατηρήσεων περὶ τῶν καθ' ἕκαστα.

Σελ. 1. στ. 1. Οἱ «παράδοξοι» ἐπικαλούμενοι νικηταὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ παγκρατίου ἀπαντῶσι σπανιώτατα ἐν ταῖς ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς. Τὸ ὄνομα τοῦ ἐνταῦθα μνημονευομένου ἐτέθη προφανῶς τιμῆς χάριν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ καταλόγου τῶν συνδημοτῶν αὐτοῦ ἢ πιθανώτερον πάντων τῶν ἐφήβων τῆς Αἰαντίδος φυλῆς. Ἐν ταύτῃ τῇ περιπτώσει εὐρίσκετο ἐπὶ τοῦ νῦν ἀπολεσθέντος πρώτου λίθου μόνον ἡ ἐπικεφαλὴς τούτου τοῦ μέρους τοῦ καταλόγου, δηλ. ἡ λέξις «Αἰαντίδος», δὲν ἀποκλείεται ὅμως ἡ ὑπόθεσις, ὅτι καὶ ἄλλοι ἐφηβοὶ κατεῖχον ὁμοίως τὴν αὐτὴν τιμητικὴν θέσιν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον κατέχει καὶ ὁ Κλαύδιος Φίλητος (στ. 24) ὁ καὶ ἀγωνοθέτης Ἀντινοσίων τῶν ἐν Ἐλευσίνι (στ. 47) τὴν πρώτην θέσιν μετὰ τῶν ἐφήβων τῆς Ἀτταλίδος. Ἐξαιρετος εἶνε καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀναγραφῆς τοῦ «παράδοξου», διότι τὸ μὲν ἀνεγράφη ὡς φαίνεται μόνον τὸ ὄνομα ἄνευ προωνυμίου ἢ τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τὸ δὲ ἐτέθη τὸ δημοτικὸν οὐχὶ ἐν τῇ στήλῃ τῶν λοιπῶν δημοτικῶν, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς ἀριστερά. Περιττὸν νομίζω νὰ παραθέσω ἐνταῦθα ὅμοια ἐκ τῶν ἐφηβικῶν καταλόγων παραδείγματα.

στ. 2. Κλαυδίος τις Θεμιστοκλῆς Μαραθώνιος Ἀσιάρχης ἐπικαλούμενος μνημονεύεται ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ Ἀσκληπιεῖῳ εὐρεθέντος βάρου, ἐφ' οὗ ἴστατο

τὸ ἀγάλμα τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ Κλ. Στατίου Θεμιστοκλέους Χολλείδου (C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 712^a). Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἀνήκον εἰς ἐπιφανῆ τινα οἰκογένειαν, ἧς πολλὰ μέλη μνημονεύονται ἐν ταῖς ἐφηβικαῖς ἐπιγραφαῖς· ταῦτα δὲ ἦσαν ἐγγεγραμμένα τὰ μὲν ἐν τῷ δήμῳ τῶν Χολλείδων τὰ δὲ ἐν τῷ τῶν Μαραθῶνιων. Ὁ ἐκ πατρὸς πρόπαππος τοῦ τιμηθέντος διὰ τῆς ἀγάλατος Κοίντου Στατίου Θεμιστοκλέους ἦτον κατὰ τὸ 23. ἔτος τοῦ παιδοτρίβου Ἀθασκάντου, τουτέστι κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα πιθανῶς κατὰ τὸ ἔτος 160 μ. Χρ., κοσμητῆς τῶν ἐφήβων (C. I. A. III 119, 743, 1126). Οὐδὲν λοιπὸν κωλύει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι περὶ τὰ 10-20 ἔτη προτύτερα ἀνήκεν ὁ ἐκ μητρὸς πάππος τοῦ Κοίντου, ὁ Ἀσιάρχης ἐπικαλούμενος εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐφήβων καὶ ὅτι εἶνε ὁ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ μνημονευόμενος.

στ. 10 κ. ἐξ. Ἐπειδὴ τὸ ὄνομα Ἴπποθάλης εἶνε ἐκ τῶν σπανιωτέρων, δικαιούμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι συγγενῆς τῶν ἐνταῦθα ἀναφερομένων ἐφήβων ἦτον ὁ ἐν καταλόγῳ τινὶ πρυτάνεων περὶ τὸ ἔτος 180 μ. Χρ. ἀπαντῶν Ἀλκίδαμος Ἴπποθάλου· οὗτος ὅμως ἀνήκε πιθανῶς εἰς δῆμον τινὰ τῆς Ἴπποθωντίδος.

στ. 20. Ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1118 ἐπιγραφῇ τοῦ C. I. A. III μνημονεύεται ἐν στ. 78 τῆς 2. σελ. Θεόδωρός τις Νεοκύδους Παλληνεύς.

στ. 24 (κ. 47). Ὁ Κλαύδιος Φίλητος Ἀθμονεύς πρύτανις τῆς Ἀτταλίδος περὶ τὸ ἔτος 180 μ. Χρ. ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1040 ἐπιγραφῇ τοῦ C. I. A. III. Ἴδε καὶ ἀνωτέρω εἰς στ. 1 καὶ κατωτέρω εἰς στ. 27.

στ. 25. Γοργίας Ἡρακλείδου Σουινεύς, πιθανῶς συγγενῆς τις τοῦ ἐνταῦθα μνημονευομένου, ἐν τῷ C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 1160 (ἐκ τοῦ ἔτους 192 μ. Χρ.).

στ. 27. Ἐν τῷ αὐτῷ καταλόγῳ πρυτάνεων (C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 1040) ἐν ᾧ ἀπαντᾷ ὁ Κλαύδιος Φίλητος προηγούνται αὐτοῦ ἀμέσως οἱ Εἰρηναῖος Ἐπικτήτου καὶ Συμφέρων Ἐπικτήτου Ἀθμονεῖς, προφανῶς ἀδελφοὶ ὁ εἰς τοῦ ἐτέρου καὶ πιθανώτατα καὶ τοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ Ἐλπίνικου Ἐπικτήτου.

στ. 31 ἴδε ἀνωτέρω σελ. 78 κ. ἐξ.

στ. 33. Ζώπυρος τις Ἀπελλοῦ Ἐρχιεύς μνημονεύεται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 1023 τοῦ C. I. A. III

καταλόγῳ πρυτάνεων, ὅστις ἀνάγεται εἰς τὸ 15^{ον} ἔτος ἀπὸ τῆς πρώτης Θεοῦ Ἀδριανοῦ εἰς Ἀθήνας ἐπιδημίας, τουτέστιν πιθανῶς τὸ ἔτος 138 ἢ 139 μ. Χρ. (ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέθανε τὴν 10. Ἰουλίου τ. ἔ. 138, ἢ δὲ ἀναγραφὴ τοῦ καταλόγου ἐγένετο κατὰ τὸ τέλος τούτου ἢ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπελθόντος ἔτους). Ἐν τῇ ἐφηβικῇ ἐπιγραφῇ ἀνεγράφη προφανῶς υἱὸς τις αὐτοῦ.

στ. 36. Ὁ ἐνταῦθα ὡς γυμνασιάρχος (ἐφηβος) ἀναγεγραμμένος Εὐφημος Ἀσκληπιάδου Παλληνεύς δύναται ν' ἀναγνωρισθῇ καὶ ἐν τῷ 9 στ. τοῦ ἐν τῷ C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 1034 καταλόγου πρυτάνεων, ἐν ᾧ σώζεται [E]ὐφη[μ]ος Ἀσ--, προηγούνται δὲ τούτου δύο ἄλλοι ἐκ τοῦ δήμου τῶν Παλληνέων πρυτάνεις. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἀνάγεται κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Dittenberger εἰς τοὺς μεταξὺ 169 καὶ 174 μ. Χρ. χρόνους.

στ. 37. Πρβλ. C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 1127 (ἐκ τοῦ 26. ἔτους τοῦ Ἀθασκάντου, πιθανῶς 163/4 μ. Χρ.), ἐν ᾧ μνημονεύεται ὡς ὑποφρονιστῆς Ἰσίδωρος Φλυεύς.

στ. 38. Τὸ ὄνομα Καλλιγονιανὸς εὔρηται ἐν ταῖς Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς μόνον ἐν δύο καταλόγοις πρυτάνεων οἵτινες ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 1025 καὶ 1026. Ἡ πρώτη αὐτῶν, ἣν ἐδημοσίευσεν ἡδὴ πρὸ ἐτῶν ἐν τοῖς Monatsber. d. Berl. Akad., ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ C. I. A. κατὰ τὸ ἀνακριβὲς ἀντίγραφον τοῦ Πιπτάκη (Anc. Ath. σ. 123), διὸ προσθέτω ἐνταῦθα νέον ἀντίγραφον τοῦ νῦν ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ Μουσείῳ ἐναποκειμένου λίθου (ἐκ πεντ. μαρμ., μῆκ. 0,55, ὑψ. 0,54, πλάχ. 0,09, ἄνω καὶ πρὸς ἀριστερὰ κολοβός, πρὸς δεξιὰ προσηρμόζετο πρὸς ἄλλην πλάκα):

ΦΛΖΟΙΛΟΣ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣΕΙΡΗΝΑ

ΚΛΓΑΙΟΣ

ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ)

5 ΜΑΡΚΕΛΛΕΙΝΟΣΣΤΕΦΑΙ

ΑΥΔΙΟΣΑΛΕΞΑΙΛ

ΣΥΜΜΑΧΟΣΑΡΙΣΤΙ

ΚΑΛΛΙΓΟΝΙΑΝΟΣΕΥΠΟΡΟΥ

ΑΓΑΘΩΝ)

10 ΣΤΕΦΑΝΟΣΑΡΚΑΔΟ

ΑΓΑΘΟΚΛΗΣ)

ΚΟΡΜΕΛΑΝΧΡΑΙΝ

ΠΡΕΙΜΟΣ)
ΕΙΣΙΔΩΡΟΣ)
15 ΔΟΜΒΑΣΙΑΚΟΣ

Ο Ν Τ Α Σ Α Ν Α Γ Ρ Α Υ Α Σ Δ Ι Ι Β Ο

- Φλ. Ζ[ω]ίλος
Διονύσιος Είρηνα[ίου]
Κλ. Γάιος
Είρηναῖος)
5 Μακρελλεῖνος Στεφάν[ου]
Αὔδιος Ἀλέξανδρος
Σύμμαχος Ἀριστοβούλ[ου]
Καλλιγονιανός Εὐπόρου
Ἀγάθων)
10 Στέφανος Ἀρκάδο[ς ἐπιστάτης]
Ἀγαθοκλῆς)
Κορ. Μελέγχραιν[ος]
Πρεῖμος)
Εἰσιδωρος)
15 Δομ. Βασιλικός

Ὁ δεῖνα τοὺς πρυτάνεις καὶ τοὺς συνάρχ[ον]τας ἀναγράψας Διὶ Βο[υ]λαίῳ ἀνέθηκεν.

Βεβαίωτατον εἶνε ὅτι ὁ Πιπτάκης δὲν ἀνέγνω ἐπὶ τοῦ λίθου ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ τὰ γράμματα ΒΟΥΛ. . . καὶ πιθανὸν εἶνε ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ αὐτοῦ στίχου συνεπλήρωσεν αὐτοβούλως τὴν λέξιν ΑΡΧΟΝΤΑΣ, τὴν λέξιν ὅμως «ἐπιστάτης» τοῦ δεκάτου στίχου δὲν ἔπλασε βεβαίως ἐξ αὐτοσχεδίου.

στ. 39. Ἰούλιος Θεόδοτος Μελιτεὺς εἶνε ὁ γνωστὸς σοφιστής, περὶ οὗ πραγματεύεται τὸ δεύτερον κεφάλαιον τοῦ δευτέρου βιβλίου τῶν βίων τῶν σοφιστῶν τοῦ Φιλοστράτου. Ἀνemieχθη καὶ οὗτος εἰς τὰς μετὰ τῶν Ἀθηναίων ἔριδας τοῦ Ἡρώδου (ἴδε ἀνωτέρω σ. 76) καὶ κατεῖχεν ἐπὶ δύο ἔτη τὸν σοφιστικὸν θρόνον τοῦ ἐν Ἀθήναις «πανεπιστημίου». Τοῦτο ἐγένετο περὶ τὰ ἔτη 174 κ. 175 μ.Χ., «ἐβίω» δὲ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Φιλοστράτου «ὑπὲρ τὰ πενήκοντα δυοῖν ἔτοιν κατασχὼν τὸν θρόνον». Ἐγενήθη λοιπὸν περὶ τὸ ἔτος 124 μ.Χρ. καὶ ἀνῆκεν εἰς τοὺς ἐφήβους περίπου περὶ τὰ ἔτη 142-144 μ. Χρ. Πρὸς περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς οικογενείας αὐτοῦ Dittenberger ἐν τῷ C. I. A. III ὑπὸ τοὺς ἀρ. 676, 680, 775.

στ. 40. Ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1119 ἐπιγραφῇ τοῦ C. I. A. III μνημονεύεται ἐν τῷ στ. 13 ὡς γυμνασίαρχος διὰ τὸν Ἀνθεστηριῶνα τοῦ ἔτους ὡς φαίνεται 149 ἢ 150 ὁ πολέμαρχος Ἐκπαγλος Εὐκάρπου Βερενικίδης, ἀδελφὸς νεώτερος πιθανῶς τοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ Εὐφῆμου.

στ. 41. Ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ ἐδημοσιεύθη ἐν ἔτ. 1890 σελ. 113 ὑπ' ἀρ. 9 τεμάχιον καταλόγου πρυτάνεων, ὅσπερ πιθανῶς ἀνάγεται εἰς τοὺς αὐτοὺς περίπου χρόνους εἰς οὓς καὶ ἡ ἐν τῷ C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 1040 ἐπιγραφῇ, εἰς τοὺς περὶ τὸ 180 δηλαδὴ χρόνους. Ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ κ. Κουμανούδη δημοσιευθέντι τεμαχίῳ μνημονεύεται ἐν στ. 5 κ.έ. ὁ στρατηγὸς ἢ στρατηγῶν ἐπὶ τὰ ὄπλα Γ. Σέντιος Ἄτ--, οὗτινος τὸ ὄνομα δύναται εὐλόγως νὰ συμπληρωθῇ ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς Γ. Σέντιος Ἄτταλος, διότι ἡ ἀρχὴ τοῦ στρατηγοῦ ἐπὶ τὰ ὄπλα ἢ ἐν τοῖς Καισαρείοις χρόνοις μεγίστη παστῶν ἀρχῶν τῆς πολιτείας ἐδίδετο βεβαίως, συνήθως τούλάχιστον, οὐχὶ τοῖς νεωτέροις ἀλλὰ τοῖς μᾶλλον προβεβηκόσι τὴν ἡλικίαν πολίταις. Εἰκάζω δὲ ὅτι ὁ Σέντιος Ἄτταλος ἐξελέγη στρατηγὸς ἐν ἡλικίᾳ 50 περίπου ἐτῶν.

στ. 48 (καὶ 51). Περὶ Λευκίου Κυδαθηναίως ἴδε τὰς ἐν σ. 78 κ. ἐ. παρατηρήσεις.

στ. 55. Ζωῖλος Φαληρεὺς σωφρονιστῆς μνημονεύεται ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1113^α ἐπιγραφῇ τοῦ C. I. A. III σ. 514 κ.έ. ἐν στ. 3, ἣτις ἀνάγεται εἰς τὸ 7^{ον} ἔτος τοῦ Ἀβασκάντου (πρὸς ἀρ. 740), τουτέστι πιθανῶς τὸ ἔτος 144 μ.Χρ. Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ ἀναφέρεται ἐν στ. 32 ὡς εἰς τῶν γυμνασίων Θεόδωρος Ζωῖλου Φαληρεὺς, ἐν δὲ τῇ ὑπ' ἀρ. 1028, ἣτις ἀνάγεται κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Dittenberger εἰς τοὺς μεταξὺ 150 καὶ 170 περίπου χρόνους, οἱ πρυτάνεις Ζωῖλος Ζ. καὶ Σωτήριχος Ζ. Φαληρεῖς. Πάντες οὗτοι ἀνῆκον πιθανῶς εἰς τὴν αὐτὴν οικογένειαν, ὁ δὲ πρύτανις Ζωῖλος δύναται νὰ συνταυτισθῇ πρὸς τὸν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ.

στ. 60 κ.έ. Ὡς ἐπικεφαλίδα συνεπλήρωσα ἐν τῷ στ. 60 [σωφρον]ιστῆς συμφώνως πρὸς τὰ σωθέντα γράμματα καὶ λείψανα γραμμῶν, παρατηρητέον δὲ ὅτι ἡ μεγάλη διαφορὰ τῶν διαστάσεων τὸ μὲν μεταξὺ τῶν δύο πρώτων, τὸ δὲ τῶν λοιπῶν γραμμῶν προέρχεται ἐκ σφάλματος ἢ διορθώσεως τοῦ χαράκτου, ὅστις δὲν ὑπελόγησεν ὀρθῶς τὸ μή-

κος τοῦ διὰ τὴν λέξιν ἀναγκαιοῦντος χώρου, ἢ ἔπερ καὶ πιθανώτερον, προετίθετο μὲν νὰ ἐκτείνῃ τὴν λέξιν μέχρι τοῦ δεξιοῦ ἄκρου τοῦ δευτέρου λίθου, μεταβαλὼν ὁμῶς προχωροῦσης τῆς ἐργασίας τὸν σκοπὸν τοῦ συνέσφιξε τὴν κατάληξιν τῆς λέξεως καὶ ἀπέκτησε τοιοῦτοτρόπως ὑπὸ τὴν δευτέραν σελίδα τοῦ λίθου χῶρον δι' ὅσα ὀνόματα τῶν προισταμένων δὲν ἐχῶρει ὁ ὑπὸ τὰς λοιπὰς προηγουμένας σελίδας τόπος. Ἡ λέξις « ὑποπαιδοτρίβης » τοῦ 65 στ. ἐχαράχθη ἤδη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ προέχοντος κάτω ἄκρου τοῦ λίθου καὶ δὲν παρελείφθη βεβαίως οὐδεμία καὶ τῶν ὑποδεεστέρων ἀρχῶν. Περὶ τῶν καθέκαστα τῆς διαθέσεως τῶν ὀνομάτων τῶν ἀρχῶν ἀπέχομεν ν' ἀποφανθῶμεν καὶ βέβαιον μόνον φαίνεται ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν ἐξ σωφρονιστῶν κατεῖχον μόνον ἓνα στίχον, τὸν ὑπὸ τὴν ἐπικεφαλίδα « σωφρονισταί ».

Σελ. 2. Μεταξὺ τῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ σελίδι ὀνομάτων τῶν ἐπεγγράφων ξένων ἐντυγχάνομεν καὶ τισὶ ἀναγινώσκονται καὶ ἐν ἄλλαις ἐφηβικαῖς ἐπιγραφαῖς (π. χ. Ζώσιμος Διονυσίου στ. 22 καὶ C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 1229 σ. 17, Ζώσιμος Ἀπολλωνίου στ. 46 καὶ C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 49 μεταξὺ τῶν Μιλησίων), περιττὸν ὁμῶς εἶνε νὰ ἐξερευνήσωμεν, ἂν ὑπάρχῃσι μεταξὺ τῶν ὁμωνύμων ἐφήβων καὶ συγγενικαὶ σχέσεις, διότι τὰ πλεῖστα τῶν ὀνομάτων τούτων εἶναι κοινότατα καὶ παράτολμος θὰ ἦτο ἢ συνταύτισις ἀφοῦ δὲν ἀναφέρονται καὶ τὰ τοπικὰ αὐτῶν ὀνόματα. Γενικῶς μόνον παρατηρῶ ὅτι σπανίως εὐρίσκομεν μεταξὺ τῶν ὀνομάτων τῶν ξένων τοιαῦτα οἷα δὲν ἔφερον καὶ οἱ ἐξ Ἀττικῆς ἐφηβοί.

Παρατοῦντες τὰς περὶ τῆς κυριωτέρας ἐπιγραφῆς τοῦ λίθου παρατηρήσεις παραθέτομεν ἐνταῦθα καὶ τὰ ἄνω μνημονευόμενα ὀνόματα ἐφήβων, ἅτινα ἐνεχαράχθησαν ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς τοῦ λίθου :

Ο ΔΕΙΤΟΣ ΑΡΤΕ) (
Ἐπαφ]ρόδειτος Ἄρτε) (
καὶ κατωτέρω μικροτέροις γράμμασι

ΖΟΙΛΟΣ) (
Ζ[ω]ίλος)

Τέλος θὰ συνοψίζομεν διὰ βραχέων τὰ ἐκ τῶν

ἀνωτέρω ἐξαγόμενα πορίσματα διὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπὶ τοῦ λίθου ἀναγραφῆς τοῦ ἐφηβικοῦ καταλόγου.

Τὰ περὶ τοῦ Ἀβασκάντου εἰρημένα ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ ἐπιγραφή ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους τοὺς μεταξὺ 138-175, τὰ περὶ τῶν Φιλαδελφείων καὶ Ἐπινικίων πείθουσιν ὅτι ἀνεγράφη πρὸ τῆς βασιλείας τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ Λουκίου Βήρου, τὰ περὶ τοῦ Ἡρώδου θέτουσι τὴν ἐπιγραφὴν εἰς τοὺς χρόνους τῆς μεγίστης παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἐπιρροῆς τοῦ ῥήτορος τούτου, τὰ δὲ περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ Λευκίου καὶ Κυδαθηναίως καὶ τινῶν τῶν ἐφήβων (πρβ. μάλιστα τὰς εἰς στ. 2 καὶ 39 τῆς πρώτης σελίδος παρατηρήσεις) ἄγουσιν ἀκριβέστερον εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἐπιγραφή ἀνεγράφη ἐπὶ τοῦ λίθου ἐν τινὶ τῶν μεταξὺ 140 καὶ 150 μ. Χρ. ἐτῶν καὶ πιθανῶς περὶ τὸ μέσον τῆς δεκαετηρίδος ταύτης. Πρὸς τούτοις δὲ ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ (12) τῶν γυμνασιάρχων, ὧν ἕκαστος ἀνταποκρίνεται προφανῶς πρὸς ἓνα τῶν μηνῶν τοῦ ἔτους, ὅτι τὸ περὶ οὗ πρόκειται ἔτος ἦτο κοινόν.

Ὑπολείπεται λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμεν τίνα τῶν μεταξὺ 140 καὶ 150 ἐτῶν ἀποκλείονται ἐξ ἑνὸς μὲν διὰ τῆς ὑπάρξεως ὁμοίων εἰς ῥητόν τι τῶν ἐτῶν τούτων ἀναγομένων ἐφηβικῶν καταλόγων, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τοῦ τότε ἐν χρήσει ὄντος χρονολογικοῦ κύκλου.

Οἰκοθεν ἐννοεῖται ὅτι διερευνῶντες τὰς τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐπιγραφὰς λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν μόνον ἐκείνας, ὧν οἱ χρόνοι δύνανται νὰ ἐξακριβωθῶσιν ὀπωσοῦν ἀσφαλῶς. Εἶνε δὲ αἱ ἐξῆς :

1. C. I. A. III ἀρ. 1112, ἐκ τοῦ τετάρτου ἔτους τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀβασκάντου, τουτέστι κατὰ τὰ ἄνω εἰρημένα ἐκ τοῦ ἔτους 141/2 μ. Χρ., ἐπὶ ἀρχοντος Φλαοῦίου Ἀλκιβιάδου Παιανιέως.

2. C. I. A. III ἀρ. 1113, φέρων τὴν ἐπικεφαλίδα « ἐν ἀρχοντι Σύλλα », ὅστις ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 167 ἀναθηματικῇ καὶ τῇ ὁμοίας φύσεως ὑπ' ἀρ. 70 ἐπιγραφῇ. Ἡ ὑπ' ἀρ. 70 ἐπιγραφή ἀνάγεται ἂν κρίνωμεν ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων εἰς τοὺς χρόνους τῶν Ἀντωνίωνων, εἶνε δὲ συντεταγμένη μετὰ προσποιητῆς ἀρχαιότητος, ἥτις εἶνε γνώρισμα τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ καὶ τῶν αὐτῶ ὁμοφρονούντων. Ἡ νῦν ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ Μουσείῳ ἐναποκειμένη ἐπιγραφή εἶνε δυστυχῶς πολὺ ἐφθαρμένη. Οἱ τρεῖς πρώτοι τῶν σωθέν-

των στίχων χωρίζονται ἀπὸ τοῦ ἐπομένου ἐπιγράμματος διὰ κενὸν χώρου ἔχοντος πλάτος ἑνὸς στίχου, διακρίνονται δὲ ἀπὸ τούτου ὡς εἶδος ἐπικεφαλίδος καὶ διὰ τοῦ μεγέθους τῶν γραμμάτων. Ἐν τῷ τρίτῳ στ. ὑπῆρχε πιθανῶς ἡ λέξις «ἄρχοντος», ἀπεξῆθη δὲ ἐπιτηδὲς ἢ τρίτη συλλαβὴ αὐτῆς (καὶ προσετέθη τὸ Σ τῆς καταλήξεως τοῦ ὀνόματος Σύλλας). Πάντως μὲν περιεῖχον τὰ πρὸ τοῦ κενοῦ γεγραμμένα τὴν ἀφορμὴν ἢ τὸν τόπον τῆς ἀναθέσεως καὶ τὴν διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἄρχοντος δήλωσιν τοῦ χρόνου αὐτῆς, ἢ εἰκασία ὅμως τοῦ Dittenberger ὅτι τὰ ποτε ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ τρίτου στίχου ὡς γε φαίνεται γεγραμμένα «ἐκτοῦ ἐνιαυτοῦ» ἀναφέρονται εἰς τὸ ἕκτον ἔτος τοῦ Ἀντωνίου τοῦ Εὐσεβοῦς (143) δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ βεβαία ὡς ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος ἐν τῇ ὑπὸ τὸν ἐν τῷ C. I. A. III ἀρ. 1112 σημειώσει. Ἐπιβεβαιούται ὅμως ὅπως οὖν ἢ εἰκασία αὕτη διὰ τῶν παρατηρήσεων τοῦ Neubauer Comm. epigr. σ. 113, μολονότι καὶ αὗται δὲν ἐπαρκουσι πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ ἔτους τοῦ Σύλλα. Παρατήρησεν οὖτος τὸ μὲν ὅτι ὁ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1113 τοῦ C. I. A. III ἐπιγραφῆ μνημονευόμενος ἔφηβος Λεωνίδης Ἡρώδου Χολλείδης ἦτο κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς αὐτόθι ὑπ' ἀρ. 1128 ἐπιγραφῆς ἐν τῷ εἰκοστῷ ὀγδόῳ ἔτει τοῦ Ἀβασκάντου καὶ ἐπ' ἄρχοντος Φιλιστείδου, τουτέστι κατὰ τὸ ἔτος 165 ἀντικισμῆτης, τὸ δὲ ὅτι ὁ ἐν τῇ αὐτόθι ὑπ' ἀρ. 1113 ἐπιγραφῆ μνημονευόμενος Εὐφῆμος Εὐφῆμου Σφήττιος πιθανῶς ἀδελφός τις ἦν τοῦ ἐν ἀρ. 1116 καὶ ἐν ἔτει 147 ἀπαντῶντος Ἀπολλοφάνου Εὐφῆμου Σφήττιου¹, δὲν ἦτο ὅμως διὰ νόμου ὠρισμένος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτῶν ὁ μεσολαβῶν μεταξὺ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας καὶ τῆς ἀρχῆς ἀντικισμῆτου² καὶ παντάπασιν ἄγνωστος εἶνε ἢ διαφορὰ τῆς ἡλικίας τῶν δύο ὑποτιθεμένων ἀδελφῶν. Περιοριζόμεθα λοιπὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Σύλλας ἦρχε πιθανῶς ἐν τῶν μεταξὺ 140 καὶ 150 ἐτῶν.

3. C. I. A. III ἀρ. 741, 1114, 1114^a, 1115, 1116 ἐκ τοῦ δεκάτου ἔτους τοῦ Ἀβασκάντου,

¹ Ὅσα ἄλλα ἀποφαίνεται ὁ Neubauer δὲν δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν, διότι ὁ ἐν ἀρ. 1298 ἀναφερόμενος Λεωνίδης Ἡρώδου δύναται κάλλιστα νὰ εἶνε πατὴρ ἢ υἱὸς τοῦ ἐν ἀρ. 1029 καὶ 1032 πρυτάνεως Ἡρώδου Λεωνίδου Πρασιέως.

² Ὡς παράδειγμα ἀναφέρω τὸν Τρόφιμον Ζωσίμου Εὐπυρίδην, ὅστις κατὰ τὸ ἔτος 157 ἦτο ἔφηβος, κατὰ τὸ ἔτος 171 ἀντικισμῆτης (C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 1122 καὶ 1133) καὶ τὸν Μάρκιον Διονυσόδωρον Χολλείδην ἔφηβον μεταξὺ 174 καὶ 177, ἀντικισμῆτην μεταξὺ 185 καὶ 191 (C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 1138 καὶ 1145).

τουτέστι τοῦ ἔτους 147. Ἄρχων: Φλάουιος Ἄρριανὸς Παιανιεὺς.

4. C. I. A. III ἀρ. 1117, ἐκ τοῦ ἐνδεκάτου ἔτους τοῦ Ἀβασκάντου = 148 μ. Χρ. Τὸ ὄνομα τοῦ ἐκ τοῦ δήμου Εὐωνυμέων καταγομένου ἄρχοντος δὲν διακρίνεται σαφῶς ἐν τῷ ἀντιγράφῳ τοῦ Fourmont· ὁ Dittenberger ἀναγινώσκει Τι. Κλ. --, ὁ δὲ Neubauer ἐν Herm. XI σ. 397 εἰκάζει: Π Αἴλ. Ἀλκίδαμος.

5. C. I. A. III ἀρ. 1118, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Dittenberger ἢ τοῦ αὐτοῦ ἔτους οὗ καὶ ἢ προηγουμένη ὑπ' ἀρ. 4 ἐπιγραφῆ, ἢ ἐνὸς τῶν δύο προηγουμένων ἢ ἐπερχομένων ἐτῶν.

6. C. I. A. III ἀρ. 1119, ἐπὶ ἄρχοντος --- Ἔστι[αἰόθεν;], πιθανῶς ἐκ τοῦ ἔτους 149 μ. Χρ.

7. C. I. A. III ἀρ. 1120, ἐπὶ Ἄρδου ἀρχοντος, ὅστις ἦρχε τὸ 27 ἔτος «ἀπὸ τῆς θεοῦ Ἀδριανοῦ πρώτης εἰς Ἀθήνας ἐπιδημίας» τουτέστιν 150 ἢ 151 μ. Χρ.

Αὗται εἶνε αἱ ἐν τῷ C. I. A. III ἐφηβικαὶ ἐπιγραφαί, ὧν τινων ἢ ἀναγραφῆ δύναται νὰ τεθῇ ἀρκούντως ἀσφαλῶς ἐν τῷ μεταξὺ 140 καὶ 150 χρονικῷ διαστήματι, καταλαμβάνουσι δὲ ἐκεῖναι ἐξ αὐτῶν, ὧν οἱ χρόνοι ἐξηκριβώθησαν κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἀσφαλῆστατα, τὰ ἔτη 141, 147, 148, 149 καὶ 150, μένουσι δὲ διαθέσιμα τὰ πέντε μεταξὺ 142 καὶ 146 ἔτη, ὧν ἐν ἦτο πιθανῶς τὸ τοῦ ἄρχοντος Σύλλα, ἐν δὲ ἕτερον (ἴσως τὸ ἔτος 146) τὸ τοῦ --- Ἔστι[αἰόθεν].

Ἐφθάσαμεν λοιπὸν διὰ τῶν ὑπολογισμῶν τούτων ἀκριβέστατα εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα ὅπερ ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐν σελ. ἐπορίσθημεν ἐκ τοῦ 39. στίχου, λόγον ποιῶντες περὶ τοῦ σοφιστοῦ Θεοδότου, διότι ἐσημειώσαμεν ἐκεῖ ὅτι οἱ χρόνοι τῆς ἐν τοῖς ἐφήβοις κατατάξεως αὐτοῦ καὶ ἐπομένως καὶ αὐτῆς τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς ἦσαν πιθανῶς τὰ μεταξὺ 142 καὶ 144 ἔτη.

Εἶπομεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω ὅτι ὀφείλομεν εἰσέτι νὰ ἐξετάσωμεν ἂν τὰ συμπεράσματα ἡμῶν συμβιβάζονται πρὸς τὸν τότε ἐν χρήσει ὄντα χρονολογικὸν κύκλον. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο τὸ ζήτημα δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀσφαλῶς λελυμένον καὶ ἐπομένως ἀδύνατον εἶνε νὰ ἐπιτύχωμεν ἀναμφηρίστου τινὸς συμπεράσματος, περιοριζόμεθα εἰς τὰς ἐπομένας βραχείας παρατηρήσεις.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἐπιγραφῶν τῶν χρόνων τούτων, ἐν αἷς μνημονεύονται αἱ κατὰ τοὺς μῆνας τοῦ ἔτους διανεμόμεναι λειτουργίαι τῶν γυμνασιάρχων, δυνάμεθα παραπέμποντες εἰς τὰ ἐν τοῖς ἀνωτέρω περὶ τῶν ἐτῶν τοῦ Ἀβασκάντου καὶ τοῦ ἔτους τῆς πρώτης ἐν Ἀθήναις ἐπιδημίας τοῦ Ἀδριανοῦ εἰρημένα νὰ καταρτίσωμεν τὴν ἐξῆς σύνοφιν κοινῶν (A) καὶ δισέκτων (B) ἐτῶν :

Ἔτη μ. Χρ.		Ἐπιγραφαὶ τοῦ C. I. A. III
141	A	ἀρ. 1112
147	A ;	» 1114 ¹
149	A	» 1119
150 (151 ;)	A	» 1120
156	B	» 1121
157	A	» 1122
165	A	» 1128
171	A	» 1133

Παραβάλλοντες τὴν διανέμησιν ταύτην συντομίας χάριν πρὸς τὸν πίνακα, ὃν ἐδημοσίευσεν ὁ Dürr ὡς παράρτημα τοῦ περὶ τῶν ταξειδίων τοῦ Ἀδριανοῦ βιβλίου του, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι τὰ ἔτη ἅτινα ἐξηκριβώσαμεν δὲν ἀνταποκρίνονται οὔτε πρὸς τὴν ὡς πιστεύεται ἀπὸ τοῦ ἔτους 312 εἰσαχθεῖσαν ἐννεακαίδεκαετηρίδα οὔτε πρὸς τὸν κύκλον τοῦ Μέτωνος, πρὸς δὲ τὴν περίοδον τοῦ Καλλίππου καὶ τὴν ἐν αὐτῇ διάταξιν τῶν δισέκτων ἐτῶν ἣν παρεδέχθησαν ὁ Dodwell, ὁ Ideler καὶ ὁ Böckh μόνον ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὸ πρῶτον τῶν ἀπὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Ἀδριανοῦ ἀριθμουμένων ἐτῶν δὲν ἦτον αὐτὸ τὸ ἔτος καθ' ὃ διέτριψεν ἐν Ἀθήναις ἀλλὰ τὸ ἀμέσως ἐπόμενον, δηλαδή τὸ ἔτος 125, διότι κατὰ τὴν διάταξιν ταύτην ἦτον τὸ ἔτος 150 δισέκτον. Ἄν δεχόμεθα τὸν περὶ οὗ λόγον ἐποίησα ὄρον ἀποκλείονται ἐκ τῶν ἐτῶν 142-145 καὶ τὸ πρῶτον καὶ τὸ τελευταῖον καὶ ἡ ἐξ ἧς ὠρμήθημεν ἐπιγραφή ἀνάγεται εἰς τὸ ἔτος 143 ἢ 144, ἀποκλείεται δὲ καὶ τὸ 144, διότι τοῦτο εἶνε τὸ ἑβδομον ἔτος τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀβασκάντου, ἐφ' ἧς ἀνεγράφησαν αἱ ἐν τῷ C. I. A. III ὑπ' ἀρ. 740 καὶ 1113 ἐπιγρα-

φαὶ καὶ ὑπολείπεται μόνον τὸ ἔτος 143 μ. Χρ.

2. Λίθος βαθροειδῆς ἐκ Πεντελησίου μαρμάρου μετακομισθεὶς καὶ οὗτος ἀπὸ τοῦ Δημητρίου Κατηφόρη εἰς τὸ Ἐπιγραφικὸν Μουσεῖον. Ὑψ. 0,97, πλ. 0,82, πάχ. 0,41μ. Ἡ ἀριστερὰ πλευρὰ δὲν εἶνε ἐπεξεργασμένη ἀλλὰ ἀνώμαλος καὶ δὲν εἶνε ἀπίθανον, ὅτι κατὰ τὴν πλευρὰν ταύτην προσηρόμαζετο ἄλλος λίθος· εἶνε δυνατὴ ὅμως καὶ ἄλλη ἐξηγήσις, ὅτι δηλαδὴ ἐσώθη κατὰ σύμπτωσιν μόνον τὸ δεξιὸν ἡμισυ πλατυτάτου λίθου, περιέχον ἀκριβῶς μόνον τὸν κατάλογον τῶν ἐπεγγράφων ἐφηβικοῦ τινος ἔτους. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃσι ταῦτα, βέβαιον εἶνε, ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος λίθος ἀπετέλει μέρος πλήρους τινὸς ἐφηβικῆς ἀναγραφῆς ὁμοίας περιήπου φύσεως ὡς ἡ ὑπ' ἀρ. 1 δημοσιευομένη.

Ἡ ἐπιγραφή διαιρεῖται εἰς τρεῖς σελίδας ἢ στήλας, ὧν αἱ δύο πρῶται (ὑπὲρ τὰς ὁποίας ἐκτείνεται ἡ μείζοσι γράμμασιν ἐγκεχαραγμένη ἐπικεφαλὴς) κατέχουσι περίπου τρία τέταρτα τοῦ ὕψους τῆς ἔμπροσθεν πλευρᾶς, ἡ δὲ τρίτη μόνον ἐν τέταρτον, καταλείπουσα μέγα μέρος κενόν. Ἐνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ἐπιγραφῆς ὑπάρχει ἐν προστύπῳ κίων μετὰ κιονοκράνου, ἦσαν λοιπὸν οἱ ξένοι ἀναγεγραμμένοι, οὐχὶ ὡς εἴθισται ἀμέσως μετὰ τοὺς πολίτας ἐφήβους ἀλλ' ἐν κενῶν τινὶ πλαίσιῳ. Ἡ γραφή εἶνε ὀλίγον ἡμελημένη, τὰ γράμματα δὲν εἶνε ἰσομήκη καὶ τὰ μεταξὺ τῶν στίχων κενὰ δὲν εἶνε ἀκριβῶς ἀνάλογα. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ λίθου εἶνε πολλαχοῦ ἐφθαρμένη, μάλιστα μετὰ τὸν στ. 35 τῆς πρώτης, τὸν στ. 33 τῆς δευτέρας καὶ κατὰ τὰ τέλη τῶν στίχων τῆς τρίτης σελίδος.

Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ λίθου ἐξεκολάφθη ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις (ἴσως ἐκείνοις ἐν οἷς ἐκτίσθη τὸ παρὰ τὸν τόπον τοῦ Διογενείου μέρος τοῦ μεσαιωνικοῦ ὀχυρώματος τῆς πόλεως) κοίλωμα ἐν σχήματι ὀχετοῦ, διῆκον ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς μέχρι τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς καὶ πλ. 0,11-0,12, βάθ. 0,06μ.

Περιττὸν νομίζω νὰ διασαφήσω λεπτολογῶν τὰ καθ' ἕκαστα τῆς ἐπιγραφῆς. Ἀνεγρᾶφη δὲ αὕτη ἐπὶ τοῦ λίθου οὐκ ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ὑπ' ἀρ. 1 δημοσιευομένην, πάντως ὅμως πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Καρακάλλου, ἐφ' οὗ πάντες οἱ ξένοι ἐγένοντο πολῖται Ῥωμαῖοι.

Τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς ἔχει οὕτως :

¹ Ἰδὲ Dürr ἔ. α. σ. 94 σημ. 4ο9.

Ε Π Ε Ν Γ Ρ Α Φ Ο Ι

- ΟΝΗΣΙΜΟΣ ΠΤΟΛΕ
 ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ)
 ΑΧΙΛΛΑΣ ΕΥΦ
 5 ΚΑΡΠΟΦΟΡΟΣ
 ΓΩΤΗΡΙΧΟΣ ΞΥΣΤΟΥ
 ΠΡΟΘΥΜΙΩΝΑΡΤΕ
 ΑΦΡΟΔΕΙΣΙΟΣ)
 ΕΥΤΥΧΗΣ ΖΩ
 10 ΚΛΕΟΠΟΜΠΟΣ
 ΧΡΗΣΙΜΟΣ ΔΙΟΝΥ
 ΟΝΗΣΙΜΟΣ ΖΩ
 ΣΩΤΑΣ ΖΩ
 ΦΙΛΑΡΓΥΡΟΣ ΔΩ
 15 ΕΡΜΕΙΑΣ
 ΑΦΡΟΔΕΙΣΙΟΣ ΑΡΤΕ
 ΣΩΤΗΡΙΧΟΣ
 ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΕΥΕΛ
 ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ
 20 ΛΕΩΝΙΔΗΣ ΛΥ
 ΟΛΥΜΠΟΣ
 ΑΦΡΟΔΙΩΝ)
 ΠΡΕΠΩΝΙΟ ΛΛΑ
 ΕΡΜΙΟΝΕΥΣ
 25 ΑΓΓΕΛΟΣ
 ΕΠΙΚΤΗΤΟΣ ΑΘΗΝΑΙ
 ΜΗΝΑΣ ΕΥΦΡΑΝΤΙΚΟΥ
 ΟΝΗΣΙΜΟΣ)
 ΠΟΛΥΒΙΟΣ)
 30 ΟΜΗΡΟΣ ΓΤΑ
 ΠΑΥΛΕΙΝΟΣ)
 ΑΣΚΛΗΠΙΑΚΟΣ ΝΕΙ
 ΧΑΡΙΞΕΝΟΣ ΑΝΥ
 ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ ΚΑΛ
 35 ΛΟΓΓΕΙΝΟΣ ΒΟΥ
 ΕΥΤΥΧΗΣ ΑΥΔΙΟΥ
 ΦΕΙΩΝ)
 ΤΥΡΑΝΝΟΣ ΝΕΙΚΩΝΟΣ
 ΕΥΤΥΧΙΑΝΟΣ)
 40 ΓΕΝΕΘΛΙΟΣ ΕΥΤΥΧΙΔΟΥ
 ΖΩΣΙΜΟΣ ΑΡΤ
 ΚΟΙΖΩΠΥΡΟΣ
 ΑΓΑΘΑΣ ΑΡΜΕΝΙΟΥ
 ΑΡΜΕΝΙΟΣ)
 45 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΥΚΑΡΙ
 ΠΟΛΥΚΤΗΤΟΣ ΕΠΙΚ
 ΑΥΡ ΤΥΡΑΝΝΟΣ
 ΤΙΝΕΙΚΟΣ)
 ΝΟΥΣ ΜΗΝΟΔΩΡΟΥ
 50 ΟΠΟΜΠΟΣ ΜΕΝ
 ΕΔΩΝΣΑΤΥΡΙΩ
 ΩΝ)
 ΕΥΠΟΡΙΣΤΟΣ ΠΤΟ
 ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΑΡΧΙΤΕΙΜΟΥ
 ΠΑΜΦΙΛΟΣ ΑΡΧΙΤΕΙΜΟΥ
 ΚΛ· ΑΛΦΕΙΟΣ
 ΑΓΑΘΟΠΟΥΣ)
 ΕΠΙΤΥΓΧΑΝΩΝ
 ΘΕΜΙΣΤΑΣ)
 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
 ΚΡΑΤΕΡΟΣ
 ΝΕΙΚΗΦΟΡΟΣ ΣΩΤΗΡΙ
 ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟΣ)
 ΕΡΜΕΙΑΣ ΠΟΛΥΔΩΡΟΥ
 ΕΠΑΦΡΑΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
 ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΕΥΕΛΠΙΣΤΟΥ
 ΦΙΡΕΥΤΥΧΗΣ)
 ΕΠΙΓΟΝΟΣ ΖΩΣΙΜΟΥ
 ΕΥΤΥΧΟΣ)
 ΟΝΗΣΙΜΟΣ ΦΙΡΜΟΥ
 ΙΑΝΑΗΣ ΔΙΟΦΑΝ
 ΤΡΟΦΙΩΝΑΡΤΕΜΑ
 ΑΡΧΩΝ ΩΣΙ
 ΔΙΑΔΟΥΜΕΝΟΣ ΜΙ
 ΝΕΩΝ)
 ΖΩΣΙΜΟΣ ΘΕ -
 ΖΩΣΙΜΟΣ ΖΩΣΑ
 ΜΑΡΚΙΑΝΟΣ ΚΕΛΣΟΥ
 ΚΕΛΣΟΣ)
 ΕΥΤΥΧΑΣ ΕΥΚΑΡΠΟΥ
 ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΦΟΙΒΟΥ
 ΟΟ // ΔΙΑΤΡΕΥΣ
 ΖΩΣΙΜΙΑΝΟΣ ΕΠΙΓΟΝΟΥ
 ΖΩΣΙΜΙΑΝΟΣ ΖΩΠΥΡΟΥ
 ΑΝΣΙΩΝ)
 ΓΕΤΑΣ)
 ΦΙΛΛΥΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΜΟΥ
 ΣΦΗΤΤΙΟΣ ΕΥ ΣΙ
 Λ ΔΟΥΜΕΝΟΣ ΓΡΑ
 ΦΕΙΔΙΑΣΕΙΣΙΔΩ
 ΚΑΛΟΚΑΙΡΟΣ ΘΑΛ
 ΒΑΧΧΙΟΣ ΣΩΣΙΚΡΑ
 ΙΟΥ ΕΥΠΟΡΟΣ
 ΕΡΜΗΣ
 ΕΥΔΟΞΟΣ
 ΑΓΑΠΩΜΕΝΟΣ
 ΚΑΛΟΚΑΙΡΟΣ ΑΛΕ
 ΑΡΤΕΜΕΙΣΙΟΣ
 ΕΥΔΑΙΜΩΝ)
 ΔΗΜΥΛΑΣ)
 ΝΕΙΚΟΣ ΤΡΑΤΟΣ)
 ΑΦΡΟΔΕΙΣΙΟΣ ΠΕΙ

Ἐ π έ ν γ ρ α φ ο ι

	Ἵνήσιμος Πτολε. Πτολεμαῖος)	Εὐπόριστος Πτο. Ἰριστείδης Ἰρχιτεῖμου	Ἰνθεστήριος Εὐτυχος Ε. ο ; Φιλέρωσ Εἰρηναίου
5	Ἰχιλλᾶσ Εὐφ. Καρποφόρος Σωτήριχοσ Εὐστού Προθυμῖων Ἰρτε. Ἰφροδεῖσιος) Εὐτύχησ Ζω.	Κλ. Ἰλφειόσ Ἰγαθόπουσ) Ἰπιτυγγάνων Θεμιστάσ) Ἰλέξανδροσ	Ἰουλιανόσ) Τατιανόσ [Ν]ου Λου. Στα. Σωσοζομεν. Ἰρέννιοσ Σκεπ. Ζώσιμοσ Θεοτ. Ποσειδώνιοσ Ποσει. Εὐτύχησ Ζωσίμου Εὐφρόσυνοσ) Τελε(σ)φόροσ Μαρκια. vac.
10	Κλεσπομποσ Χρήσιμοσ Διονυ. Ἵνήσιμοσ Ζω. Σωτάσ Ζω. Φιλᾶργυροσ Δω	Κράτεροσ Νεικηφόροσ Σωτηρι. Ποσειδώνιοσ) Ἰρμείασ Πολυδώρου Ἰπαφράσ Διονυσιού Θεόδωροσ Εὐελπίστού Φιρ. Εὐτύχησ[;]; Ἰπίγονοσ Ζωσίμου Εὐτυχοσ)	
15	Ἰρμείασ Ἰφροδεῖσιοσ Ἰρτε. Σωτήριχοσ Θεοδώροσ Εὐελ. Ἰσκληπιάδοσ Θεοδώρου	Ἵνήσιμοσ Φίρμου . ; αν - ς Διοφαν. Τροφιμῖων Ἰρτεμᾶ Ἰρχων Σ[ἦ Ζ]ωσι. Διαδουμενόσ Μι. Νέων)	
20	Λεωνίδησ Λυ. Ἵλυμποσ Ἰφροδιών) Πρέπων Ἰόλλα Ἰρμιονεύσ	Ζώσιμοσ Θε[σ ; Ζωσιμοσ Ζωσᾶ Μαρκιανόσ Κέλσου Κέλσοσ) Εὐτυχᾶσ Εὐκάρπου Διονύσιοσ Φοῖβο Θό[ασ ;]) Πατρεύσ Ζωσιμιανόσ Ἰπιγόνου Ζωσιμιανόσ Ζωπύρου - - - ων)	
25	Ἰγγελοσ Ἰπικτητοσ Ἰθηναί. Μηνασ Εὐφραντικοῦ Ἵνήσιμοσ) Πολύβιοσ)	Γέτασ) Φιλλῦσ Προσδοκίμου Σφήττιοσ Εἰ - - Δ[ι]δουμενόσ Γρα. Φειδίασ Εἰσιδώ. Καλόκαιροσ Θαλ. Βᾶχχοσ Σωσικρά. Ἰού. Εὐποροσ Ἰρμῆσ Εὐδοξοσ	
30	Ἵμηροσ Στα. Παυλείνοσ) Ἰσκληπιακόσ Νει. Χαριξένοσ [Ἰμου ;] Μιρκελλοσ Κκλ.	Ἰτάσ) Ἰφροδιόσ) Ἰπικτητοσ Ἰθηναί. Μηνασ Εὐφραντικοῦ Ἵνήσιμοσ) Πολύβιοσ) Ἵμηροσ Στα. Παυλείνοσ) Ἰσκληπιακόσ Νει. Χαριξένοσ [Ἰμου ;] Μιρκελλοσ Κκλ.	
35	Λογγεῖνοσ Βου. Εὐτύχησ Ἰφ[φ]φίου - - φείων Τύραννοσ Νείκωνοσ Εὐτυχιανόσ)	Ἰτάσ) Ἰφροδιόσ) Ἰπικτητοσ Ἰθηναί. Μηνασ Εὐφραντικοῦ Ἵνήσιμοσ) Πολύβιοσ) Ἵμηροσ Στα. Παυλείνοσ) Ἰσκληπιακόσ Νει. Χαριξένοσ [Ἰμου ;] Μιρκελλοσ Κκλ.	
40	Γενεθλιοσ Εὐτυχίδου Ζώσιμοσ Ἰρτ. Κτι. Ζώπυροσ Ἰγαθᾶσ Ἰρμενίου Ἰρμενίοσ)	Λογγεῖνοσ Βου. Εὐτύχησ Ἰφ[φ]φίου - - φείων Τύραννοσ Νείκωνοσ Εὐτυχιανόσ) Γενεθλιοσ Εὐτυχίδου Ζώσιμοσ Ἰρτ. Κτι. Ζώπυροσ Ἰγαθᾶσ Ἰρμενίου Ἰρμενίοσ)	
45	Ἰλέξανδροσ Λυκαρι. Πολύκτητοσ Ἰπικ. Αὐρ. Τύραννοσ Καρ ;]τίνεικοσ) Εὐ]νοσ Μηνοδώρου	Ἰλέξανδροσ Λυκαρι. Πολύκτητοσ Ἰπικ. Αὐρ. Τύραννοσ Καρ ;]τίνεικοσ) Εὐ]νοσ Μηνοδώρου	
50	- - ὀπομποσ Ἰμεν. - - - ἔδων Σατυρίω. - - - ων) vac.	- - ὀπομποσ Ἰμεν. - - - ἔδων Σατυρίω. - - - ων) vac.	

H. G. LOLLING

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΑ ΦΡΟΝΤΙΣΜΑΤΑ

Ath. Mittheilungen d. K. D. Arch. Inst. XVI
(1891) σελ. 110 ἐπ., 356-7.

Ἡ ἐπιγραφή φαίνεται μὲν ἡμῖν ἀναγνωστέα ὡς
καὶ ὑπὸ Selivanow καὶ ἐν μέρει ὑπὸ R. Meister:

Εὐθυτίδα ἡμὶ Λέσχα τῷ Πραχσίῳ
Δωτῷ Ὑφάγου τῷ Ὑφυλίδα

ἄλλως δ' ὅμως ἐρμηνευτέα. Καθ' ἡμᾶς πρόκειται
στήλη δύο ἔχουσα ἐπιγεγραμμένας γυναῖκας:

Λέσχην (= Λέσχην) θυγατέρα Εὐθυτίδα
υἱοῦ Πραξίου

καὶ

Δωτῷ θυγατέρα Ὑφάγου υἱοῦ Ὑφυλίδα.

Λέσχα δὲ ὄνομα γυναικὸς ἀντιστοιχεῖ τῷ ἐπὶ ἀν-
δρὸς γνωστῷ Λέσχης (ας) καὶ Λέσχεως. (Ἴδε καὶ
Pape's Wörterbuch Gr. Eig. Λέσχη, 3).

Οὐδὲν δὲ τὸ πείθον εἶπον οἱ Ad. Wilhelm (Ἐφ.
Ἄρχ. 1892 σ. 139, σημ. 4) καὶ F. Dümmler (αὐ-
τόθι μνημονεύμενος) ἀποδόντες εἰς τὴν λέξιν Λέ-
σχα ἔννοιαν κόρησιν τάφου.

Αὐτόθι, σελ. 145-146.

ΤΟΥΤΟΥΤΟΥΒΩΜΟΥΚΗΔΕΤΑΗΒΟΥΛΗΚ
ΘΩΣΗΑΣΕΑΥΤΗΣΤΕΦΑΝΩΤΙΚΟΝ

Ὁ ἐκδότης ἀνέγνω:

Τούτου τοῦ βωμοῦ κήδεται ἡ βουλή. Καθωσήασε
(= καθωσίωσε) αὐτῇ στεφανωτικὸν κλπ.

Ἄλλά, νομίζω ὅτι ὁ χαράκτης ἔγραψε δύο δια-
κεκριμένας λέξεις ΚΑΘΩΣ ΗΑΣΕ ἀνορθογραφῆ-
σας¹ καθὼς ἦασε ἀντὶ καθὼς εἶασε, ὅ ἐστι· κα-

¹ Μικρὸν κατωτέρω, ἐν σελ. 148 (αὐτόθι) ἡ πρώτη ἐπιγραφή ἔχει
ἐτήμησεν ἀντὶ ἐτείμησεν.

θὼς ἀφῆκε, καθὼς διέθηκε, καθὼς διέταξεν. Ἡ
ὄλη δὲ φράσις ἀναγνωστέα συνεχῆς οὕτω:

Τούτου τοῦ βωμοῦ κήδεται ἡ βουλή, καθὼς ἦασεν
αὐτῇ στεφανωτικὸν Πυθόδωρος Διοτίμου . . . ἵνα κλπ.

Bull. de Corr. Hellénique, XVII (1893) σ. 85.

Καὶ τρίτος Ἦὸν Θέβασσι θεὸν ἔνικε . . .

συμπληρῶν τὴν τελευταίαν λέξιν ἀναγινώσκω· ἐνί-
κεισεν, οὗ τὸ μετὰ τὸ ΕΝΙΚΕ ἰῶτα φαίνεται ἐν
τῷ προτεταγμένῳ μεγαλογραμμάτῳ κειμένῳ.

Αὐτόθι, σ. 86, στίχ. 7-10 τῆς ἐπιγραφῆς.

— Θύσαμεν Ἡρακλεῖ . . . ἰὼς ἰδόντα ἐπὶ λαϊὰ οἰωνόν.

Τὸ ἐν τῇ μικρογραμμάτῳ ἐκδόσει τοῦ κειμένου
κενὸν δύο στοιχείων δείκνυται σαφῶς ὑπὸ τοῦ με-
γαλογραμμάτου κειμένου ὡς κατεχόμενον ὑπὸ δύο
ΛΛ, ἅτινα τὸν ἐκδότην τῆς ἐπιγραφῆς κ. E. Le-
grand ἄγουσιν εἰς εἰκασίαν ὅτι ἔκειτο ἐκεῖ ἀγίως,
— on peut songer à lire ἀγίως.— Ἀλλά, διέφυγεν
αὐτὸν ὅτι αὐτὰ ταῦτα, ἀπαράλλακτα, τὰ δύο ΛΛ
ἔχει καὶ τὸ τέλος τοῦ ἐπομένου στίχου (τοῦ 9^{ου}),
ὅπου αὐτὸς οὗτος ἀνέγνω ΛΑ, (ἐπὶ λαϊά).

Εἰς ἡμᾶς καὶ τὰ ἐν στίχῳ ὀγδόῳ γράμματα
9^{ον} καὶ 10^{ον} φαίνονται ΛΑ.

Οὕτω δ' ἀναγινώσκοντες:

— Θύσαμεν
Ἡρακλεῖ λαϊῶς
ἰδόντα ἐπὶ λαϊὰ
οἰωνόν

ἔχομεν πρόσταγμα θυσίας τῷ Ἡρακλεῖ, ὅταν ὁ Εὐ-

θυμίδας ἴδη πρὸς ἀριστερὰν (ἐαυτοῦ) οἰωνὸν ἰπάμενον ἐπ' ἀριστερά.

Εἰς ἀκριβεστέραν κατανόησιν τῆς ἀποκρίσεως τοῦ θεοῦ συντελοῦσι τὰ ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1892, σ. 28-31 ὑπὸ Α. Ν. Σκιᾶ περὶ οἰωνοσκοπίας καλῶς ἐκτεθειμένα.

Αὐτόθι, σ. 112. Ὁ κ. Legrand λέγει: les magistrats de la ville sont désignés (ἐν στ. 10 τῆς ἐν σελ. 111 ἐπιγραφῆς) par les mots τοῖς τε ἄρχουσιν καὶ ταῖς συνεδρήαις; on ne peut prononcer si chacune des ces expressions a ici une valeur technique, ou si elles désignent en bloc des autorités constituées. Ἡ ἐν στίχοις 6 καὶ 7 τῆς ἐν σελ. 107-8 παλαιότερας ἐπιγραφῆς φράσις « δεδόχθαι ταῖς συναρχαίαις καὶ τῷ δήμῳ » νομίζομεν ὅτι συντελεῖ εἰς λύσιν τῆς ἀπορίας, τὰς δὲ διαφορὰς ἐξηγεῖ ἢ οὐχὶ μικρὰ διαφορὰ τῶν χρόνων.

Αὐτόθι, σ. 112-114. Ἐν τῇ ὑπὸ κεφ. XXXI ἐπιγραφῇ, τοὺς κάτω στίχους ἀναγινώσκομεν ὧδε:

- 10 . . . . . καννά(θιος)
 5 . . . . . νάρδου πεπ(έρεως) (κ)
 ασίας . . . . .
 8 . . . . . στύρακο(ς)
 9 . . . . . θύμο(υ)

Τὸ δ' ἐν σελ. 113, 114 δεύτερον τμήμα οὕτως:

- 2 (μυροβαλ)άνου . .
 (βαλ)ανίνης . .
 (ἀ.)ωμίδος
 5 πρω(τ)εία(ς)
 7 (ρόδιν)ου βαλ(άνου)
 (κυ)πρί(ν)ου
 (ἐλαίου πα)ρθικοῦ
 10 (ἐλαίου ν)αρδίνου(υ).

Ὁ κ. Legrand ἐν σελ. 114 ἐξηγῶν τὴν λέξιν *φολίδος* *écaille* καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν συμπληρῶν εἰς *σαρδίνου* τὰ ἐν στίχῳ 10 γράμματα .ΑΡΔΙΝΟ., ἔπως εἶπη: il s'agissait dans ce deuxième fragment de pierres et de matières précieuses, προδήλως ἐπλανήθη, ὡς ἄλλως τε καὶ ὑπέδειξεν αὐτῷ ἢ ἐν

τῇ αὐτῇ σελίδι ὑποσημείωσις τοῦ διευθυντοῦ τῆς Σχολῆς κ. T. Homolle. *Φολίς* ἐνταῦθα ἴσως σημαίνει κάρφην ἢ συρίγγιον κινναμώμου (*canelle*). Ἐν τῇ ἐννοίᾳ *σύριγγος* ἢ λέξις εὔρηται παρ' Ἡσυχίῳ (*φολίδα* *σύριγγα*—*φολίς* . . . *σύριγξ* *πολυκάλαμος*). Παρὰ δὲ Διοσκορίδῃ « *σύριγξ* ἢ *συρίγγιον κασίας* » ὀνομάζεται ὁ παρόμοιος τῷ τοῦ κινναμώμου ἀρωματικὸς αὐτῆς φλοιός « ἐπειδὴ τυλίσσεται ἐν σχήματι λεπτοῦ καλάμου » (Α. Σακελλαρίου (Pape) λεξικὸν τῆς ἑλλ. γλώσσης ἐν λ. Κασσία, *Κιννάμωμον*)¹.

Αὐτόθι, σ. 116. Ἐπιγραφῆς XXXII στίχ. 24:
 . . . μμισθονφερενχερριαι

Ἴσως (τὸ)μ μισθὸν φέρειν Χερρία.

Στίχ. 25: . . . . . ασαντιπλακι

Περὶ τούτων ὁ κ. Legrand, ἐν σελ. 118, λέγει: le groupe πλακι, très-lisible, est incompréhensible. Μήποτ' ἔκειτο *στράσαντι* (= *στρώσαντι*) *πλακί*;

Cannadias, fouilles d'Épidaure, I, σελ. 49, 50.
 Ἐπιγρ. * 71, 72.

Παντελίη Βάχχω τε καὶ αὐτῇ Φερσεφονίη

« Ligne 1. Παντελίη: c'est une divinité, personification de Παντέλεια, perfection ». Ταῦτα σημειοῖ ὁ κ. Καββαδίας.

Ἄλλὰ *Παντελίη*, καθ' ἡμᾶς, ἀναμφισβητήτως ἢ *Δήμητρα*. Τοῦτο δεικνύει καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς ἐν τῇ διπλῇ ἐπιγραφῇ συζεύξεως τῶν ὀνομάτων. Ἔχομεν δ' ἐντεῦθεν νέον, τέως ἄγνωστον ἡμῖν ἐπιθετον τῆς θεᾶς, ἧς τὰ μεγάλα μυστήρια ὀνομάζοντο *τριετηρικὴ Παντέλεια* (Πλουτ. συμποσ. προβλ. 6. 1). Πρβ. καὶ τὰ παρ' Ἀθηναίῳ (14, 647) περιέργα καὶ ἐλευθεριάζοντα ταῦτα: « Ἡρακλείδης ὁ Συρακόσιος, ἐν τῷ περὶ θεσμῶν ἐν Συρακούσαις, φησὶ τοῖς *Παντελείοις* τῶν *θεσμοφορίων* ἐκ *σησάμου* καὶ *μέλιτος* κατασκευάζεσθαι ἐφήθαια *γυναικεῖα* ἀκαλεῖσθαι κατὰ πᾶσαν *Σικελίαν* *μυλλοὺς* καὶ *περιφέρεισθαι ταῖς θεαῖς* ».

Περὶ τῆς σχέσεως *Δήμητρος* καὶ *Περσεφόνης*

¹ Ἐν τῷ ἄρτι ἐκδοθέντι τόμῳ V τῆς *Papers of the American school of Athens* (σελ. 233 ἐπ. καὶ 302) ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἄλλα τμήματα τοῦ διοκλητιανείου διατάγματος ἐν Πλαταίαις εὑρεθέντα.

πρὸς τὸν Ἀσκληπιὸν ἴδε τὰ ἔναγχος ὑπὸ Otto Kern ἐν Ἐφ. Ἀρχ. 1892 (σελ. 114-118) δημοσιευθέντα.

Ἐν Ἀθήναις, τῆ 21 Ἰουνίου 1893

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

Ἡ ΚΟΙΤΗ ΤΟΥ ἸΛΙΣΟΥ ΠΑΡΑ ΤΟ ΟΛΥΜΠΕΙΟΝ

Ἀπ' ἀρχῆς τοῦ παρόντος μηνὸς ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ἐπεχείρησε νὰ ἀνακαθάρῃ τὴν κοίτην τοῦ Ἰλισοῦ παρὰ τὴν λεγομένην *Καλλιρρόην* ἐλπίζουσα νὰ ἀνεύρῃ τεκμηρίον τι διαφωτίζον τὸ εἰσέτι ἀμφισβητούμενον ζήτημα περὶ τῆς σχέσεως τῶν αὐτόθι πηγῶν πρὸς τὴν *Ἐννεάκρονον*. Διὰ τῶν μέχρι τοῦδε ἐργασιῶν ἐγένοντο φανερά διάφορα ἔργα τῶν ἀρχαίων πρὸς περισυλλογὴν τῶν ἀφθόνων καὶ νῦν ἔτι αὐτόθι ἐκ τῶν βράχων ἐκρεόντων ποσίμων ὑδάτων, τέσσαρα φρέατα ἐντὸς τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ συγκοινωνοῦντα πρὸς τὸ πλησίον διερχόμενον μέγα ὑδραγωγεῖον τὸ σήμερον λεγόμενον τοῦ *Βουνοῦ* καὶ τινες μικρότεροι ὀχετοὶ μῆπω τελείως ἀποκαλυφθέντες. Πλήρης ἀναπαράστασις τῆς θέσεως ταύτης, ὅπως ἦτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, δὲν εἶνε δυνατὴ ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἐλπίζεται ὅμως ὅτι θὰ γείνη κατορθωτὴ προϊούσης τῆς σκαφῆς. Δύο μεγάλα κοιλώματα ἐντὸς τοῦ βραχώδους ἐδάφους τῆς κοίτης εὕρισκόμενα καὶ πλήρη ἄμμου φαίνονται μᾶλλον δεξαμεναὶ ἐπίτηδες ἐσκαμμέναι ἢ τυχαῖαι κοιλότητες ὑπὸ τῶν μεθ' ὀρμῆς ἐκ τῶν βράχων καταπιπτόντων ὑδάτων παραχθεῖσαι. Δυστυχῶς τὸ πλῆθος τῶν ὑδάτων, ἅτινα δὲν κατωρθώθη νὰ διοχευθῶσι πάντα, καθιστᾷ πρὸς τὸ παρὸν ἀδύνατον τὴν ἐξαγωγὴν τῆς πληρούσης αὐτὰ ἄμμου.

Παρατηρήθη δὲ προσέτι ὅτι ἡ γνωστὴ ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένη κοίτη τοῦ Ἰλισοῦ εἶνε κατεσκευασμένη ἐπίτηδες καμπύλη, ἵνα μὴ τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ ἀναμιγνύηται μετὰ τῶν κάτωθι πηγῶν. Ἡ ὑπαρξίς τεχνητῆς κοίτης, τὰ παραδόξως ἐντὸς τῆς κοίτης κατεσκευασμένα φρέατα τοῦ ὑδραγωγείου, ἅτινα βεβαίως ἔμελλε νὰ βλάβη τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὸ ἀνωτέρω ἀντικρὺ τοῦ κήπου

τοῦ λεγομένου Παραδείσου σωζόμενον πρόχωμα φαίνονται δικαιολογοῦντα τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ὁ Ἰλισὸς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἔρρεε δυτικώτερον τῆς σημερινῆς κοίτης ἀκολουθῶν περίπου τὴν διεύθυνσιν τῆς σημερινῆς παροχθίου λεωφόρου καὶ διερχόμενος διὰ τοῦ *ΝΑ* μέρους τοῦ περιβάλλοντος τοῦ Ὀλυμπείου, ἤνοῦτο δὲ μετὰ τῆς σημερινῆς κοίτης ὀλίγον κατωτέρω τῆς γεφύρας τῆς πρὸς τὸ νεκροταφεῖον ἀγούσης σημερινῆς λεωφόρου. Μόλις δὲ κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀντιόχου ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Ὀλυμπείου φαίνεται ὅτι, ἵνα προεκαταθῆ ὁ παλαιότερος περίβολος τοῦ ἱεροῦ, ἀπετράπη τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ διὰ τοῦ σωζομένου προχώματος καὶ διοχετεύθη ἐντὸς τῆς ἐν τῷ βράχῳ σκαφείσης τεχνητῆς κοίτης. Πᾶσαι αἱ μέχρι τοῦδε γινόμεναι παρατηρήσεις φαίνονται βεβαιῶσαι τὴν εἰκασίαν ταύτην, ἐλπίζεται δὲ νὰ καταστῆ βεβαιότερα καὶ δι' ἄλλων τεκμηρίων¹.

Ἐκ τῶν εὐρημάτων ἄξιον λόγου τινὸς εἶνε ἀνάγλυφον ἀρίστης τέχνης, ἐξ οὗ δυστυχῶς σώζονται μόνον οἱ μηροὶ μετὰ μέρους τοῦ ὑπογαστρίου νεανίσκου εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ φυσικοῦ μεγέθους, καὶ ἀρχιτεκτονικὰ τινὰ τεμάχια κορυθιακοῦ ῥυθμοῦ.

20 Ἰουνίου 1893.

A. N. Σ.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΑΙ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Ἐπίδαυρος, Ἐλευσίς, Ἀθήναι. Ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου ἐπανελήφθησαν καὶ συνεχῶς ἐξακολουθοῦσιν αἱ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπίδαυρίᾳ, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Π. Καββαδία, καὶ ἐν Ἐλευσίνι, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Δ. Φιλίου,

¹ Πρὸ ἐτῶν μελετῶν τὸ ζήτημα τὸ περὶ τῆς θέσεως τῆς *Ἐννεάκρονου* ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ σηματοῖσω τὴν γνώμην, ὅτι ἡ σημερινὴ κοίτη τοῦ Ἰλισοῦ ἢ κατὰ τὸ μέρος τοῦ Ὀλυμπείου δὲν εἶνε ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ἐν ἀρχαίοις χρόνοις ὑπάρχουσαν, ἀλλ' ὅτι μετεβλήθη ὑπ' ἀνθρωπίνων χειρῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς προεκτάσεως τοῦ ἀρχαίου περιβάλλοντος τοῦ Ὀλυμπείου τὴν γνώμην μου ἐκείνην ἐνισχύουσιν αἱ ὀρθαὶ αὐταὶ παρατηρήσεις τοῦ κ. Σκιᾶ, ὅστις δὲν ἀμφιβάλλω στηριζόμενος καὶ ἐπὶ ἄλλων τεκμηρίων, τὰ ὅποια θὰ παράσχη αὐτῷ ἢ περαιτέρω ἐξακολούθησις τῆς ἀνασκαφῆς, θέλει διαφωτίσει διὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ἀκριβείας τὸ σπουδαιότατον τοῦτο διὰ τὴν ἀρχαίαν τοπογραφίαν τῶν Ἀθηνῶν ζήτημα. Κ. Α. Μ.

ἐνεργούμεναι ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας ἀνασκαφαί.

Ἐν Ἐπιδαυρίᾳ ἀπεκαλύφθη τὸ δάπεδον καὶ πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη μεγάλου στωϊκοῦ οἰκοδομήματος, ὅπερ φαίνεται ὅτι εἶνε *Πρόπυλον*, δι' οὗ εἰσῆρχοντο εἰς τὸ ἱερὸν οἱ ἀπὸ τῆς πόλεως Ἐπιδαύρου διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ἀνιόντες. Εὐρέθησαν δὲ καὶ ἱκαναὶ ἐπιγραφαὶ ἀναθηματικαὶ καὶ ψήφισμα τιμητικὸν τῶν τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος χρόνων.

Κατὰ τὸν μῆνα δ' Ἰούνιον ἤρξαντο ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας ἀνασκαφαὶ καὶ ἐν Ἀθήναις, ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ Ἰλισσοῦ, πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ μέρους ἐκείνου, ἔνθα πιστεύεται ὅτι ἔκειτο ἡ Καλλιρρόη.

Ἡραῖον. Ἐν τῷ Ἡραίῳ τοῦ Ἄργους ἐξηκολούθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς διὰ τοῦ κ. Βάλσταϊν ἐνεργούμεναι ἀνασκαφαί. Ἀπεκαλύφθησαν καὶ οἱ δύο ναοί, ὅτε ἀρχαιότερος, ὁ ὑπὸ πυρὸς καταστραφεὶς, καὶ ὁ νεώτερος ὁ ὑπὸ τοῦ Εὐπολέμου οἰκοδομηθεὶς, ἐν ᾧ ἀνέκειτο τὸ ὑπὸ τοῦ Πολυκλείτου ποιηθὲν χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἥρας. Καὶ ἄλλα δὲ οἰκοδομήματα ἐν τῷ ἱερῷ ἀπεκαλύφθησαν, ὧν ἡ ἐξακρίβωσις θὰ εἶνε δυνατὴ μετὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῶν σκαφικῶν ἐργασιῶν. Εὐρέθησαν δὲ καὶ γλυπτὰ ἐκ τῶν μετοπῶν τοῦ ναοῦ, ἧτοι κορμὸς Ἀμαζόνος καὶ δύο κεφαλαί, καὶ ἐγένοντο καὶ μικρά, ἱκανῶς σπουδαῖα εὐρήματα ἀρχαϊκῶν χρόνων, οἷον τεμάχια ἀγγείων, πήλινα εἰδῶλια, χαλκᾶ τινὰ καὶ ὑάλινα πράγματα, σκαραβαῖοι κτλ.

Σπάρτη. Ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀμερικανικῆς Σχολῆς, διὰ τοῦ κ. Βάλσταϊν, ἐνηργήθησαν ἀνασκαφαὶ καὶ ἐν Σπάρτῃ περὶ τὸ κυκλοτερές οἰκοδόμημα τὸ καλούμενον τάφος τοῦ Λεωνίδου. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο καὶ ὁ περίξ χώρος ἐκαθαρίσθη ἐντελῶς, εὐρέθη δὲ ἐν τῇ σκαφῇ καὶ μαρμαρίνη πωγωνοφόρος εἰκονιστικὴ κεφαλὴ ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Μεγαλόπολις, Κυπαρίσσια, Αἰγόσθενα. Ἡ ἀγγλικὴ Σχολὴ ἐξηκολούθησε καὶ ἐπεράτωσεν ἄς ἐνήργει πρὸ ἐτῶν ἐν Μεγαλοπόλει ἀνασκαφάς, ἐνήργησε δὲ καὶ σκαφικὰς ἐρεῦνας παρὰ τὸ χωρίον Κυπαρίσσια, τὸ παρὰ τὴν Μεγαλόπολιν, καὶ ἐν Αἰγοσθένοισ τῆς Μεγαρίδος. Ἐν ταῖς ἐργασίαις ταύταις

ἐγένοντο μικρά τινὰ οὐχὶ ἄξια λόγου μαρμαρίνα, πήλινα, καὶ χαλκᾶ εὐρήματα.

Δῆλος, Κωπαίς. Ἡ Γαλλικὴ Σχολὴ ἐνήργησεν ἀνασκαφάς ἐν Δῆλῳ, δι' ὧν ἀπεκάλυψε ὀλόκληρον τὸ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἀρχαῖον θέατρον, καὶ ἐν τῇ γνωστῇ νήσῳ τῆς Κωπαίδος «Γουλά», δι' ὧν ἤχθη εἰς φῶς πανάρχαιον οἰκοδόμημα ὁμοιάζον, κατὰ τὸν κ. Riddèr, τῷ ἐν Τύρινθι ἀνακτόρῳ.

Δελφοί. Τὰ εὐρήματα τοῦ παρελθόντος ἔτους τῶν ἐν Δελφοῖς ἀνασκαφῶν ἦσαν κυρίως ἐπιγραφικά. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐγένοντο καὶ ἀρχιτεκτονικὰ καὶ ἰδίως πλαστικὰ εὐρήματα ἀξιολογώτατα. Ἀπεκαλύφθη τὸ κρηπίδωμα καὶ πλεῖστα τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν δωρικοῦ οἰκοδομήματος μήκους 10 περίπου μέτρων, ὅπερ ὁ κ. Homolle ἐκλαμβάνει ὡς τὸν πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης οἰκοδομηθέντα θησαυρὸν τῶν Ἀθηναίων (Παυσανίας, X, II, 5). Αἱ μετόπαι τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἦσαν κεκοσμημέναι δι' ἀναγλύφων ἐξαιρέτου ἀρχαϊκῆς τέχνης. Τούτων εὐρέθησαν Ἀθηναῖα, Ἡρακλῆς, Κένταυρος, ταῦρος, τρεῖς κεφαλαὶ κτλ. Ἐπὶ τῶν λίθων δὲ δι' ὧν ἦτο ὀκοδομημένον τὸ μνημεῖον, ἦσαν κεχαραγμέναι διάφοροι ἐπιγραφαί, ὧν εὐρέθησαν ὑπὲρ τὰς 150.

Παρὰ τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο εὐρέθη πρὸς τούτοις ὑπερμέγεθες γυμνὸν ἀρχαϊκὸν ἄγαλμα τοῦ τύπου τῶν καλουμένων ἀγαλμάτων Ἀπόλλωνος, ὄλως σῶον, καὶ κεφαλὴ ἐτέρου ἀγάλματος τοῦ αὐτοῦ τύπου.

Βελεστῖνο. Ἐν Βελεστίνῳ Θεσσαλίας ἐν κτήματι τοῦ δημάρχου Φερῶν Δ. Πανοπούλου εὐρέθησαν τὰ ἐξῆς ἀρχαῖα :

1 Στήλη ἐπιτυμβία ναϊδιόσχημος. Εἰκονίζεται ἐν αὐτῇ ὀρθία ἰσταμένη γυνὴ ἐν ποδῆρει χιτῶνι μετὰ διπλοῖδιου, ἧτις τῇ μὲν ἀριστερᾷ συνέχει τὸ διπλοῖδιον ὑπὲρ τὸν ὤμον, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς λαμβάνει τι ἐξ ἠνεωγμένης πυξίδος ἣν προτείνει αὐτῇ χιτωνοφόρος παιδίσκη. Διατήρησις καλλίστη, τέχνη τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος.

2 Στήλη ἐπιτυμβία, ἐφ' ἧς εἰκονίζεται κατὰ τὸ ἄνω μέρος, ἐν τοξοειδεῖ κοιλότητι, προτομὴ ἀγεύου νεανικοῦ ἀνδρός, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐπιγραφὴ:

Θ Ε Ο Δ Ω Ρ Ε Α Ρ Ι Σ
Τ Ο Μ Ε Ν Ο Υ Σ Χ Α Ι Ρ Ε

Θεόδωρε Ἀριστομένους χαῖρε.

3. Στήλη ἐπιτυμβία, ἐφ' ἧς ἐπιγραφή :

Σ Ω Τ Η Ρ Ι Χ Ε Θ Ε Ο Δ Ω Ρ Ο Υ
. Υ Σ Ε Ι Δ Ε Σ Ω Τ Η Ρ Ι Χ Ο Υ
Χ Α Ι Ρ Ε
Η Γ Η Σ Α Ν Δ Ρ Α Θ Ε Ο Δ Ω Ρ Ο Υ
Χ Α Ι Ρ Ε

Σωτήριχε Θεοδώρου [φ]ύσει δὲ Σωτηρίχου χαῖρε.
Ἦγησάνδρα Θεοδώρου χαῖρε.

Κερατιά Ἀττικῆς. Ὁ ἐκ Κερατέας Σιδέρης Ἰωάννου Μιχάλης εὔρεν εἰς θέσιν Δαρζέντα γυμνὸν ἀρχαῖκόν ἀγάλμα νεανίου, ὑπερφυσικοῦ μεγέθους, τοῦ τύπου τῶν καλουμένων ἀγαλμάτων Ἀπόλλωνος. Ἐλλείπουσιν οἱ βραχίονες καὶ οἱ πόδες ἀπὸ τῶν γονάτων.

Χαλκίς. Ἐν Χαλκίδι, ἐκθαθνομένου τοῦ πυθμένος τοῦ στενοῦ τοῦ Εὐρίπου, ἐξήχθησαν ἐκ τῆς θαλάσσης διὰ τῆς βορβοροφάγου πλῆθος ἀρχαίων λίθων, οἵτινες τεθειμένοι ὄντες κατὰ γραμμὴν φαίνεται ὅτι ἀπετέλουν ἰσχυρὸν ἐν ἀρχαίοις χρόνοις κατασκευασθὲν τεῖχος κλεῖον τὸ στενὸν τοῦ πορθμοῦ. Ἐν τοῖς λίθοις τούτοις ὑπῆρχον τὰ ἐξῆς ἀρχαῖα :

α') Μαρμάρινον ἀγάλμα παιδός, μετὰ τῆς κεφαλῆς, κρατοῦντος τῆ ἀριστερᾷ κυνάριον.

β') Τεμάχιον ἀναγλύφου, τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος μετὰ τῆς κεφαλῆς γυμνοῦ νεανίου.

γ') Δεκαεξὲς ἐπιτύμβιοι πλακῶται στήλαι φέρουσαι τὰς ἐξῆς ἐπιγραφάς :

1) Κ Λ Ε Ο Π Α Τ Ρ Α   Κλεοπάτρα
Κ Α Σ Σ Α Ν Δ Ρ Ο Υ   Κασσάνδρου
Μ Α Κ Ε Τ Η   Μακέτη
Ε Ξ Ε Δ Ε Σ Σ Η Σ   ἐξ Ἐδέσσης.

2) Κ Ρ Ι . . .   Κρί[των]
Κ Ρ Ι Τ Ω . . .   Κρίτω[νος].

3) Φ Ι Λ Ο Κ Λ Η Σ   Φιλοκλῆς
Κ Ο Ξ Υ Φ Ι Ω Ν Ο Σ   Κοξυφίωνος.

4) Σ Τ Ρ Α Τ Ι Π Π Ο Σ   Στράτιππος
Μ Α Τ Ρ Ι Δ Ο Σ   Μάτριδος.

5) Α Ρ Μ Ο Δ Ι Ο .   Ἀρμόδιο[ς]
Ν Ι Κ Ω Ν Ο Σ   Νίκωνος.

6) Α Μ Φ Ο Τ Ε Ρ Ω Ν Υ Μ Ο Σ   Ἀμφοτερόνυμος
Φ Ι Λ Ο Κ Ρ Α Τ Ο Υ   Φιλοκράτου.

7) Π Ο Λ Υ Ξ Ε Ν Η '   Πολυξένη
Δ Ι Ο Ν Υ Σ Ι Ο Υ   Διονυσίου.

8) Θ Ε Ο Δ Ω Ρ Α   Θεοδώρα
Δ Α Μ Ω Ν Ο Σ   Δάμωνος.

9) Μ Ε Ν Ι Σ Κ Α   Μενίσκα
Ε Κ Φ Α Ν Τ Ο Υ   Ἐκφάντου
Σ Κ Ο Τ Ο Υ Σ Σ Α Ι Α   Σκοτουσσαία.

10) Α Θ Η Ν Ο Δ Ω Ρ Ο Σ   Ἀθηνόδωρος
Τ Ι Μ Ο Κ Ρ Α Τ Ο Υ   Τιμοκράτου.

11) Θ Ρ Α Σ Ω Ν   Θράσων
Ε Υ Β Ο Ι Ο Υ   Εὐβοίου.

12) Ν Ι Κ Α - - -   Νικά[ρων];
Α Ρ Χ Ω - - -   Ἀρχω[νος];.

13) Α Π Ο Λ Λ Δ Ω Ρ Ο Σ   Ἀπολλόδωρος
Λ Ε Ο Ν Τ Ο Σ   Λέοντος
Α Χ Α Ι Ο Σ   Ἀχαιός.

14) Μ Ε Ν Ε Σ Θ Ω   Μενεσθῶ
Α Ν Α Ξ Α Ν Δ Ρ Ο Υ   Ἀναξάνδρου.

15) - - - - - Α   - - - - α
- - - - Ρ Ω Ν Ι Ο Υ   [Σεμπ;]ρωνίου
Κ Ρ Η Σ Σ Α   Κρήσσα.

16) Ε Φ Υ - - - -   - - - - υ
Λ Α Γ Α   Λάγα

Αἰγυπτιακαὶ ἀρχαιοῦτες. Ἡ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσεῖῳ Συλλογὴ αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Ἰωάννου Δημητρίου ἐπλουτίσθη ἐσχάτως καὶ δι' ἄλλων ἀρχαίων, ἃ ὁ αὐτὸς δωρητῆς, ἀποβιώσας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐκληροδότησε τῷ Μουσεῖῳ. Τῶν ἀρχαίων τούτων ἀξιολογώτερα εἶνε τὰ ἐξῆς :

α') Έγχρωματος εικονιστική κεφαλή νεανίου τῶν γνωστῶν ἐν τῇ ὁάσει EI-Kargeh εὐρεθεισῶν.

β') πέντε εἰκόνες γεγραμμένοι αἱ μὲν ἐπὶ ξύλου, αἱ δὲ ἐπὶ λινού, τῶν γνωστῶν ἐν Fayum εὐρεθεισῶν. Παριστώσι δὲ αἱ μὲν τρεῖς προτομάς γυναικῶν, αἱ δὲ δύο πωγωνοφόρων ἀνδρῶν.

γ') Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον εἰκονίζον πωγωνοφόρον ἄνδρα, κερασφόρον, οὗ τὸ ἀπὸ τοῦ στήθους κάτω μέρος τοῦ σώματος ἀπολήγει εἰς ὄφιν. Τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο θέλω δημοσιεύσει ἐν τῷ προσεχεῖ τεύχει τῆς Ἐφημερίδος ταύτης. Φρονῶ ὅτι εἶνε πρωτοφανῆς ἡμῖν τύπος τοῦ Διὸς Ἄμμωνος.

Ἀνάγλυφον ἀναθηματικὸν Ἐρμῆ καὶ Νύμφαις. Πέραν τῆς θέσεως Μοσχάτο πρὸς τὸ μέρος τοῦ Φαλήρου, παρὰ τὸ οἰνοπνευματοποιεῖον « Ἡδὴ », εὐρέθη τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας, ἐν ἐργασίαις τοῦ δήμου Πειραιῶς, σπουδαιότατον ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον, ὅπερ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἐπιτετραμμένου τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἐν Πειραιεῖ ἀρχαιοτήτων καθηγητοῦ Ἰακ. Δραγάτη κατεσχέθη ὑπὸ τῆς Ἀστυνομίας καὶ ἐκομίσθη εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον.

Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο ἔχει παράστασιν καὶ κατὰ τὰς δύο πλευράς. Ἀπολήγει ἄνω εἰς ἀέτωμα μετ' ἀκρωτηρίων ἐχόντων σχῆμα κεραμίδων ἀνθεμωτῶν (τὰ φύλλα τοῦ ἀνθεμίου ἦσαν γραπτὰ). Ἔχει μῆκος 0,88, ὕψος 0,78 καὶ πᾶχος 0,11. Διατήρησις ἀρίστη.

Ἐν τῇ κυρίᾳ πλευρᾷ εἰκονίζεται τέθριππον ἄρμα, ὅπερ ἐπὶ ἀνωφερικῆς ὁδοῦ ἐν πλήρει ταχύτητι, καλπαζόντων τῶν θυμοειδῶν ἵππων, βαίνει ἀριστερά. Ἐπιβέβηκε δὲ τούτου χλαμυδοφόρος νεανίας, ὅστις διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς κρατεῖ τὰ χρώματι δεδηλωμένα τὸ πάλαι ἡνία τῶν ἵππων, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς συνέχει κατὰ τὴν ὁσφὺν γυναῖκα ἐν ποδῆρει χιτῶνι καὶ ἱματίῳ ἐκουσίως ὑπ' αὐτοῦ ἀπαγομένην, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἡρεμούσης στάσεως τοῦ σώματος καὶ ἐκ τῶν ἡρέμα καθειμένων χειρῶν αὐτῆς. Ὑπὲρ τὸ σύμπλεγμα τοῦτο, ἐπὶ τοῦ κανόνος τοῦ ἀποτελοῦντος τὸ κάτω περιθώριον τοῦ ἀετώματος, ὑπάρχει ἐπιγραφή:

Ε Χ Ε Λ Ο Ξ Ι Α Ξ Ι Λ Η

Ὁ Ἐχελος ἄρα ἀπάγει τὴν Ἰασίλην. Καὶ ὁ μὲν

Ἐχελος εἶνε προφανῶς ὁ τῶν Ἐχελιδῶν ἐπώνυμος ἥρωας (ὁ τόπος ἄρα ἐν ᾧ εὐρέθη τὸ ἀνάγλυφον δεικνύει τὴν θέσιν τῶν Ἐχελιδῶν), τίς δὲ μὴ ἢ Ἰασίλη, ἄγνωστον. Σημειωτέον ὅτι ὁ κ. Λόλλιγκ συμπληρῶν τὸ ἐν τῷ λίθῳ διακρινόμενον I εἰς Β ἀναγινώσκει Βασίλη. Περὶ τῆς ἀναγνώσεως ταύτης ἄλλοτε γενήσεται ὁ προσήκων λόγος.

Πρὸ τῶν ἵππων ἴσταται κατ' ἐνώπιον διεστηκότα ἔχων τὰ σκέλη καὶ τὰς χεῖρας χλαμυδοφόρος νεανίας ἐν στάσει τοιαύτῃ οἷα ἢ τοῦ καλουμένου πομπέως ἐν ταῖς ἀρματοδρομίαις ταῖς ἐν τῇ ζωοφόρῳ τοῦ Παρθενῶνος (ἴδε Michaelis: der Parthenon, πίν. 12, μορφή 44 καὶ μορφή 58). Ὑπὲρ τὴν μορφήν ταύτην ἐν τῷ κάτω περιθωρίῳ τοῦ ἀετώματος ἐχαράχθη τὸ πρῶτον ἐπιγραφή τις, ἧς ἀποξεσθείσης ἐν μέρει ἐχαράχθη εἶτα ἡ λέξις Ἐρμῆς. Σήμερον ἀναγινώσκειται ἐν τῷ λίθῳ:

ΕΡΜΗΣ

Σημειωτέον ὅτι τὸ Η τὸ πρὸ τῆς λέξεως Ἐρμῆς δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὡς δίγαμμα τῇ λέξει ΕΡΜΗΣ ἀνήκον, διότι καὶ ἡ ἀπόστασις αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Ε εἶνε πολὺ μικρὰ καὶ μεγαλύτερον εἶνε τῶν γραμμάτων τῆς λέξεως ΕΡΜΗΣ καὶ βαθύτερον κεχαραγμένον. Τὸ γράμμα τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν τὸ πρῶτον χαραχθεῖσαν ἐπιγραφήν. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἐν τῇ ἐτέρᾳ πλευρᾷ (ἴδε κατωτέρω) ἡ λέξις Ἐρμῆς γέγραπται ἄνευ τοῦ δίγαμμα.

Ὁ Ἐρμῆς ἄρα παρίσταται ἐνταῦθα ὡς συνεργῶν τῇ ἀπαγωγῇ, παροτρύνων τοὺς ἵππους πρὸς φυγὴν καὶ τηρῶν ἣν ὁ ἐν ταῖς ἀνωτέρω μνημονευθείσαις ἀρματοδρομίαις πομπεὺς θέσιν.

Ἐν δὲ τῇ ἐτέρᾳ πλευρᾷ ὑπάρχει κεχαραγμένη ἐπὶ τοῦ κάτω περιθωρίου τοῦ ἀετώματος, ἀριστερά, ἐπιγραφή ἐξ ἧς δηλοῦται ὅτι τὸ ἀνάγλυφον εἶνε ἀναθηματικὸν τῷ Ἐρμῆ καὶ ταῖς Νύμφαις. Ἡ ἐπιγραφή ἔχει οὕτως:

ΕΡΜΗΚΑΙΝΥΜΦΑΙΣΙΜΑΔΕΞΟΙ...Λ

¹ Ἡ ἀνάγνωσις καὶ συμπλήρωσις τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης πράγματα παρέχει. Ἄν ἀναγνώσωμεν « Ἐρμῆ καὶ Νύμφαισιν Ἀλεξὸ [ἔρει]α », ἔχομεν ὁπωσοῦν ἱκανοποιητικὴν τινα ἔννοιαν. Τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην ἀπλῶς προτείνω ὡς ὑποθετικὴν, ἅτε προσκρούουσιν εἰς ὀρθογραφικούς λόγους (Ο ἀντὶ Ω ;).

Δεξιὰ εἰκονίζονται ἰστάμεναι ὄρθιαι τρεῖς γυναίκεται μορφαὶ ἐν ποδῆρει χιτῶνι καὶ ἱματίῳ (αἱ Νύμφαι), ὧν ἡ μὲν ἐν τῷ μέσῳ ἴσταται κατ' ἐνώπιον, αἱ δὲ κατὰ τὰ ἄκρα εἶνε ἐστραμμέναι ἀριστερά. Ταύταις ἔπεται, τὸ μέσον τῆς παραστάσεως κατέχων, κατ' ἐνώπιον ἐστραμμένος πωγωνοφόρος ἱματιοφόρος ἀνὴρ, κερασφόρος, (ὁ καλούμενος Ἀχελῷος, ἢ κερασφόρος δηλ. ἐκείνη μορφή ἢ συνήθως συνεικονιζομένη ταῖς Νύμφαις), ὅστις περιπτύσσει τῇ δεξιᾷ, κατὰ τὴν ὁσφύν, πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ ἰστάμενον πωγωνοφορον ἱματιοφόρον ἄνδρα¹ ἔχοντα αὐτῷ τὰ νῶτα ἐστραμμένα, κεκλιμένον ἀριστερά, προσβλέποντα ἀριστερὰ ἰσταμένη οἰοῦναι γυναικεῖα (ἰδίως ἔνεκα τῆς κόμης) μορφῇ (Ἑρμεί;) πρὸς αὐτὸν ἐστραμμένη, ἐνδεδυμένη βραχὺν μέχρι τῶν γονάτων καθήκοντα χιτῶνα καὶ κατὰ τὴν ὁσφύν ἐπίβλημα, ἐξωσμένον.

Καὶ αἱ δύο παραστάσεις, αἱ ἐπὶ τῶν δύο δηλ. πλευρῶν τοῦ ἀναγλύφου, εἶνε σύγχρονοι, διότι καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμῶν εἶνε τὸ αὐτὸ καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας· μόνον τὸ ἐν τῇ δευτέρᾳ πλευρᾷ ἀνάγλυφον (τὸ τῶν Χαρίτων) δὲν εἶνε μετὰ τῆς αὐτῆς ἐντελείας καὶ ἐπιμελείας ἐξεργασμένον, ὅσον τὸ ἐν τῇ πρώτῃ.

Τὸ ἔδαφος τοῦ ἀναγλύφου ἦτο κεχρωματισμένον κυανῷ χρώματι, οὗ ἱκανὰ λείψανα σώζονται νῦν· καὶ αἱ μορφαὶ δὲ καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτῶν καὶ οἱ ἵπποι καὶ τὰ καθέκαστα αὐτῶν ἦσαν βεβαίως κεχρωματισμένα.

Ἡ φειδιακὴ τέχνη τοῦ ἀναγλύφου τούτου εἶνε

παντὶ καταφανής. Ὁ ποιήσας δηλ. αὐτὸ ἱκανὸς καὶ ἔμπειρος τεχνίτης ἀπέβλεψεν εἰς τὰς ἐν τῇ ζωοφόρῳ τοῦ Παρθενῶνος παραστάσεις. Ἐκ τῶν ἐν τῇ ζωοφόρῳ ταύτῃ ἀρματοδρομιῶν, ἐν αἷς εἰκονίζεται ὁ καλούμενος ἀγὼν ἀποβάτης, παρέλαβεν οὗτος τὴν ἐν τῇ κυρίᾳ πλευρᾷ παράστασιν, τὴν ὅλην σκηνὴν ἀπειμιμήθη πιστῶς, καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὸν πομπέα καὶ αὐτὸν τὸν ἡνίοχον. Καὶ αἱ λοιπαὶ δὲ μορφαὶ, καὶ ὡς πρὸς τὸ περίγραμμα καὶ ὡς πρὸς τὸν ἱματισμὸν, ὁμοιάζουσιν ἐν πολλοῖς πρὸς φειδιακὰς ἐκ τῆς ῥηθείσης ζωοφόρου μορφάς.

Τοὺς χρόνους τοῦ σπουδαίου καὶ ἱκανῶς περιέργου τούτου ἀναγλύφου, εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας καὶ εἰς τὸ σχῆμα τῶν γραμμῶν ἀποβλέποντες, δυνάμεθα νὰ ἀναβιάσωμεν εἰς τὰς τελευταίας δύο δεκαετίας τῆς Ε'. ἑκατονταετηρίδος π. Χ.

Τῶν πολλῶν δ' ἀναγλύφων πρὸς ἃ δυνάμεθα νὰ παραβάλωμεν αὐτὸ (τὴν ἐν τῇ κυρίᾳ πλευρᾷ παράστασιν) μνημονευτέον ἐνταῦθα τὰ δύο ἐκεῖνα ἐκ Λισσαβῶνος ἀνάγλυφα τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Homolle ἐν Bulletin de corr. hellénique, 1892 πίν. VIII καὶ IX δημοσιευμένα. Ἐν τῷ ἄρθρῳ τοῦ κ. Homolle (σ. 325 κ. ἐ) βλέπει ὁ ἀναγνώστης καὶ ἄλλας σχετικὰς παραστάσεις. Μετὰ τὴν εὑρεσιν τοῦ προκειμένου ἀναγλύφου φρονῶ ὅτι δεόν νὰ δεχθῶμεν ὅτι αἱ ἐν τῇ ζωοφόρῳ τοῦ Παρθενῶνος ἀρματοδρομίαι ἐχρησίμεισαν ὡς ὑπόδειγμα τῶν τοιούτων παραστάσεων.

¹ Ἀθήνησι 10 Ἰουνίου 1893.

Π. Κ6δ.

(Ἐξεδόθη τῇ 12ῃ Ἰουλίου 1893).

¹ Τίς ἡ μορφή αὕτη ἄγνωστον. Ἴσως εἶναι καὶ αὕτη προσωποποίησίς τις, ὡσπερ ἡ κερασφόρος μορφή εἶνε προσωποποίησις ποταμοῦ.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

1. — Λίθος πώρινος μήκους 1,12, ύψους 0,82, πάχους 0,33 προερχόμενος ἐκ τοῦ θριγκοῦ ἀρχαίου οἰκοδομήματος ἤδη ἀπὸ τῆς Δ'. π. Χ. ἑκατονταετηρίδος κατεστραμμένου, οὗ τὰ ἐρείπια ἀνεκαλύφθησαν ἐν ταῖς κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος δι' ἐμοῦ ἐνεργηθείσαις ἀνασκαφαῖς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Εὐρέθη ἐνφοδομημένος ἐν μεταγενεστέρῳ τοίχῳ ἐπικαθημένῳ ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου στυλοβάτου¹. Ἐκ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τὸ μὲν κάτω μέρος ἀποτελεῖ τὸ ἐπιστύλιον τοῦ οἰκοδομήματος, τὸ δὲ ἄνω εἶνε διηρημένον εἰς τριγλύφους καὶ μετόπας. Ἡ δὲ ὀπισθία ἐπιφάνεια ἔχει τὸ κατώτερον αὐτῆς μέρος εἰς πλά-

τος 0,22-0,23 βαθύτερον κατεξεσμένον τοῦ ἀνωτέρου, ἵνα προσαρμόζηται κάλλιον πρὸς ἕτερον παρακείμενον λίθον, μετὰ τοῦ ὁποῖου ἐπεκάθητο ἐπὶ τῶν κίωνων· χάριν δὲ τῆς συνδέσεως τῶν δύο τούτων λίθων μετ' ἀλλήλων ὑπάρχει ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιφανείας ἐπιμήκης ὀπή πρὸς δεξιὰν προωρισμένη εἰς ἐμβολὴν γόμφου. Ἐν ῥωμαϊκοῖς χρόνοις ὁ λίθος εἴτε αὐτοῦ που εὐρεθεῖς εἴτε ἀνασκαφεῖς ἐκ τῆς γῆς ἐχρησίμευσεν, ὡς φαίνεται, ὡς ἐπιτυμβία στήλη, ἐξ οὗ καὶ φέρει τὴν ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας λατινικὴν ἐπιγραφὴν, ἧς ἀπεικόνισιν παρέχομεν ὧδε.

¹ Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο περιγράφεται λεπτομερῶς ἐν τῇ ἐμῇ ἐκδόσει τῆς ἀνασκαφῆς δημοσιευθεσομένη ἐν τοῖς *Πρακτικοῖς* τῆς Α. Ε. τοῦ ἔτους 1892.

Ἡ ἐπιγραφή φαίνεται παλαιότερα τῆς ἐπὶ Καίσαρος ἀνακτίσεως τῆς Κορίνθου. Τῶν μὲν δύο πρώτων στίχων τὰ γράμματα εἶνε ἐνεσκαλευμένα δι' αἰχμηροῦ ὄργανου, βαθέα μὲν καὶ σαφέστατα τὰ τοῦ πρώτου στίχου, ἐπιπόλαια δὲ καὶ ἀμελῶς ἐξειργασμένα καὶ δυσδιάγνωστα τὰ τοῦ δευτέρου· οἱ δὲ δύο τελευταῖοι στίχοι εἶνε κεχαραγμένοι διὰ σμίλης καὶ δι' ἄλλης χειρός, ὡς φαίνεται. Ἡ ἐπιγεγραμμένη ἐπιφάνεια φέρει ἕνεκα ἀποσαθρώσεως πλείστας βλάβας πυκνοτέρας μὲν κατὰ τὸ ἀνώτερον μέρος, ἀραιότερας δὲ κατὰ τὸ κατώτερον.

L. Valerius

- - VII.

L. Aemili (ἢ Aemili(us))

r. VI

Στ. 1. Ἡ μετὰ τὸ L στιγμή εἶνε δυσδιάκριτος. Μετὰ δὲ τὸ S (ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὕψους αὐτοῦ) ὑπάρχει ὀπή τις, ἥτις ἀμφίβολον ἂν εἶνε τυχαία ἢ ἐτέθη ἐπίτηδες ὡς στιγμή. (Παρελείφθη ἐν τῷ πανομοιότυπῳ).

Στ. 2. Τὸ S ἀμυδρόν, ἀλλὰ βέβαιον, τὰ δὲ μετ' αὐτὸ γράμματα μικρότερα καὶ μόλις διαγνωστά. Τὸ πρῶτον φαίνεται ὡς C, δυνατὸν ὅμως νὰ εἶνε καὶ O, ἀμφιβολώτερον δὲ καὶ G. Τὸ R ἀμυδρότατον, ἀλλ' ἀσφαλές. Τὸ G σχεδὸν βέβαιον. Τὰ δὲ λοιπὰ σαφῆ. Ἴσως ὁ λιθουργὸς ἐπεχείρησε νὰ χαράξῃ τὰ δύο μετὰ τὸ S γράμματα μικρά, μεταμεληθεὶς ὅμως κατέλιπεν ἐκεῖνα καὶ ἐχάραξε μεγαλύτερα κατόπιν. Ἀναμφίβολον εἶνε ὅτι τὰ τρία τελευταῖα σημεῖα δηλοῦσιν ἀριθμὸν, ἀλλὰ τί σημαίνουνσι τὰ πρὸ αὐτοῦ γράμματα ἀγνοῶ. Ἄγνωστός μοι εἶνε ὡσαύτως καὶ ἡ σημασία τοῦ ἐν στ. 4 R.

Στ. 3. Τὸ πρῶτον γράμμα δὲν φαίνεται ὅτι εἶνε F, καίτοι ὑπάρχει ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ βλάβη τις δυναμένη νὰ ἐκληφθῇ ὡς γραμμὴ. Ἴσως ὁ χαράκτης ἐκ παραδρομῆς ἐχάραξεν οὕτω τὸ L, εἶτα δὲ παραλείψας τοῦτο ἐχάραξε τὸ ἐπόμενον ὀρθῶς. Τὸ A τοῦ συμπλέγματος Æ ἐχάραχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸν τύπον Λ, εἶτα δὲ διωρθώθη εἰς Α.

2.— Δύο τεμάχια λευκοῦ μαρμάρου ἐντετοιχισμένα ἐν τῇ γωνίᾳ τοῦ οἰκίσκου τοῦ Πέτρου Λέκκα ἀντικρὺ τῆς Ἀγίας Ἄννης, ἀμφοτέρα εἰς τὴν αὐ-

τὴν ἐπιγραφὴν ἀνήκοντα καὶ συνεχῆ ἀλλήλοις (πρόβλ. ἰδίως στ. 1-). Ὑψος αὐτῶν 0,30, πλάτος ἐκατέρου 0,18-0,20, πάχος 0,18. Τὰ γράμματα ὠραία καὶ ἐπιμελέστατα κεχαραγμένα, ἀλλ' οὐχὶ σπανίως ἀνόμοια ἀλλήλοις· μέγεθος αὐτῶν ἐν μὲν τοῖς δύο πρώτοις στίχοις 0,05, ἐν δὲ τοῖς τελευταίοις 0,03. Πολλὰ γράμματα αὐτῶν εἶνε καμπύλα ἢ κεκλιμένα

α	β
I A · S A ⁀	T V R N I
T A L L I A	- P O L L A E ·
I O · A T H E N /	A E O · V I R O · S U O
A F F · P O S T E R I	S Q U E · S U I S

- ia Saturni[na]

Tallia(e) Pollae

- io Athenaeo viro suo

aff inibus) posterisque suis.

Στ. 1. Τὸ T εἶνε διατετμημένον ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν τεμαχίων. Ὡσαύτως καὶ τὸ A ἐν στ. 3.

Στ. 2, β. Ἐκ τοῦ ἐν ἀρχῇ E διεσώθη μικρὸν μόνον λείψανον.

Στ. 4. Μετὰ τὸ suis σώζεται ἰκανὸν μέρος ἀνεπίγραφον, ὡς καὶ κατωτέρω τοῦ 4 στίχου· ὥστε αὐτόθι ἦτο τὸ τέλος τῆς ἐπιγραφῆς.

Ὁ τύπος Tallia ἀπαντᾷ καὶ ἐν C.I.L. X. 5745.

3.— Πλάξ μαρμαρίνη πανταχόθεν κεκολωμένη, εὐρεθεῖσα ἐν τῇ ἀνασκαφῇ. Πλάτ. 0,12-0,13, ὕψ. 0,25, πάχ. 0,06· μέγεθος γραμμάτων 0,07. Ὑπὲρ τὸν πρῶτον στίχον εὐρὺς χῶρος ἀνεπίγραφος.

V R I O

᾽ C

Στ. 2. Τὸ πρὸ τοῦ C σημεῖον φαίνεται ὅτι εἶνε ἀπόστροφος.

4.— Λίθος λευκὸς πανταχόθεν ἠκρωτηριασμένος ἀποκείμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἀθανασίου Σακελλαρίου ἱερέως. Πλάτ. 0,14, ὕψ. 0,10, πάχ. 0,32. Γράμματα καμπύλα καὶ ἐπιμήκη τῶν ἐσχάτων ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ἀντέγραψα αὐτὴν ἐξ ἐκτύπου ἐν σπουδῇ ληφθέντος.

ADUN SUSAE
AQUITANICI
AC

- -
Aquitanic
-

Στ. 1. Τὸ πρῶτον γράμμα βεβλαμμένον καὶ ὄχι ἀσφαλές· ὡσαύτως καὶ τὸ τελευταῖον. Τὸ πέμπτον εὐδιάγνωστον.

Στ. 3. Ἐκτὸς τῶν ὀπωσοῦν εὐδιαγνώστων AC ὑπάρχουσι καὶ ἄλλων γραμμάτων λείψανα.

5.—Μικρότατον τεμάχιον λεπτῆς μαρμαρίνης πλακὸς ἀκέραιον μόνον πρὸς ἀριστεράν, εὐρέθη ἐν τῇ ἀνασκαφῇ.

- III - S

6.—Ἀπὸ πολλοῦ εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ ἐπὶ τοῦ Ἄκροκορίνθου ὑπόγειος θάλαμος, ἐν ᾧ συνάγονται τὰ ὕδατα τῆς Πειρήνης, τῆς νῦν λεγομένης Δραγονέρας, εἶνε πλήρης ἐπιγραφῶν ἐκ μεταγενεστέρων χρόνων. Ἐκ τούτων τρεῖς μόναι εἶδε καὶ ἐδημοσίευσεν ὁ Ross ἐν Inscr. Ined. ἀριθ. 61, ἑτέρας δὲ τρεῖς λατινικὰς ὁ Joh. Schmidt ἐν Mittheil. d. d. a. Inst. Athen. VI σελ. 355, εὐχρηθεὶς ἵνα ἄλλος τις ἐξετάσῃ κάλλιον τὸν τε θάλαμον καὶ τὰς ἐν αὐτῷ ἐπιγραφάς. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὀλίγιστα μόνον ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων εἶνε προσिताὶ ἐκ τοῦ πλησίον, τὰς δ' ἄλλας ἕνεκα τοῦ ὑποκάτω ὕδατος μόνον ἐξ ἱκανῶς μακρᾶς ἀποστάσεως δύναται τις νὰ ἴδῃ, ἄλλως καὶ ἐν σκότει εὐρισκομένας, ἀσφαλῆς ἀντιγραφή πασῶν τῶν αὐτόθι ἐπιγραφῶν εἶνε ὅλως ἀδύνατος ἄνευ τῆς κατασκευῆς ἰκριώματός τινος ὑπεράνω τοῦ ὕδατος μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ θαλάμου. Ἡμεῖς δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθημεν νὰ πράξωμεν τοῦτο, ὥστε ἠναγκάσθημεν νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὴν κατὰ τὸ ἐνὸν ἀντιγραφὴν ὄσων ἠδυνάμεθα περισσοτέρων ἐπιγραφῶν βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ δύο ἐργατῶν κατορθωσάντων μετὰ μεγάλης δυσκολίας νὰ φωτίσωσιν αὐτὰς ὀπωσοῦν διὰ κηρίων. Ἐν μέλλοντι χρόνῳ δὲν θὰ εἶνε ἀνάξιον λόγου ἔργον, ἐὰν πᾶσαι ἀντιγραφῶσι μετὰ τῆς ἐφετῆς ἀκριβείας, περιγραφῇ δὲ κάλλιον καὶ αὐτὸς ὁ θάλαμος, διότι ἡ μόνη ὑπάρχουσα περιγραφὴ αὐτοῦ ὑπὸ Götting¹ εἶνε ὅλως ἀνεπαρκής.

¹ Die Quelle Peirene κ.τ.λ. ἐν Archäol. Zeit. 1844 σελ. 326 ἐξ.

Προσιταὶ ἐκ τοῦ πλησίον καὶ δυνάμεναι νὰ ἀντιγραφῶσιν ἀσφαλῶς εἶνε μόναι αἱ ἀκόλουθοι τρεῖς αἱ ὑπὸ Ross ἐκδεδομένα.

Α'.—Ἐπὶ μεγάλου λίθου τοῦ τοίχου ἀριστερὰ τῷ κατερχομένῳ. Πλάτος τῆς ἐπιγεγραμμένης ἐπιφανείας περὶ τὰ 0,60, ὕψος περὶ τὰ 0,45.

ΜΝΗCΘΗCΟΜ
ΕΥΠΟΡCΤΟΥΥΙΟΥΚΑΙΑΔΕ
ΑΠΕΛΛΑCΝΗΥΙΔΟC
ΦΙΛΩΝΑCΔΙΟΝΥCΙΟ
ΜΑΡΜΑΡΑΡΙΟΙ

Πρὸς δεξιὰν λείπουσι γράμματά τινα, πρὸς ἀριστεράν δ' οὐδέν.

Στ. 1. Πρὸ τοῦ Μ οὐδὲν γράμμα ὑπῆρχεν, ὥστε ἐσφαλμένη εἶνε ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ross ἐμνήσθη(σ)αν.

Στ. 2. ΕΥΠΟΡC, οὕτω

Στ. 3. Τὰ δύο Λ τοῦ ΑΠΕΛΛΑC εἶνε τόσον πλησίον ἀλλήλων, ὥστε φαίνεται Μ. Τὸ ἐπόμενον ΝΗΥΙΔΟC σαφέστατον, ὡς ἀνέγνω αὐτὸ καὶ ὁ Ross. Ἡμεῖς μὴ δυνάμενοι ἄλλως νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ παράδοξον τοῦτο κύριον ὄνομα ὑποπτεύομεν ὅτι ὁ λιθουργὸς ἔμελλε νὰ χαράξῃ Φ γωνιῶδες, παρέλειψε δὲ δύο γραμμάς, ὥστε προέκυψε Υ' ἀναγινώσκομεν λοιπὸν Νήφιδος ἐκ τοῦ Νήφιδος ὑποκοριστικοῦ τύπου τοῦ Νήφω.

Στ. 4. Τὸ τελευταῖον γράμμα φαίνεται Υ, ὄχι C.

Μνησθήσομ[αι]

Εὐπορ(ο)ς τοῦ υἱοῦ καὶ ἀδε[λφοῦ].

Ἀπελλᾶς Νή(φ)ιδος

Φίλωνας Διονυσίου(υ)

μαρμαράριοι.

Οἱ τρεῖς τελευταῖοι στίχοι οὐδεμίαν ἔχουσι σχέσηιν πρὸς τοὺς δύο προηγουμένους περιέχοντες ἀπλῶς τὰ ὀνόματα τῶν λιθουργῶν τῶν κατὰ παραγγελίαν τοῦ Εὐπόρου χαράξαντων τοὺς δύο πρώτους.

Β'.—Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τοίχου. Πλάτος ἐπιγεγραμμένης ἐπιφανείας περὶ τὰ 0,45, ὕψος περὶ τὰ 0,40.

ΦΙΛΩΝΑC
ΔΙΟΝΥCΙΟΥ
ΕΠΑΓΑΘΩ
ΕΜΝΗCΘ

Φίλωνας
Διονυσίου
ἐπ' ἀγαθῶ
ἐμνήσθη[η].

Ὁ Ross ἐν μὲν τῷ 1 στίχῳ δὲν εἶδε τὰ δύο τελευταῖα γράμματα, ὑπὸ δὲ τὸ Ε τοῦ τελευταίου ἔχει Η, ὅπερ ἡμεῖς δὲν εἶδομεν.

Γ'.—Δεξιὰ τῷ κατερχομένῳ ἐπὶ τοῦ τοίχου. Πλάτος τοῦ λίθου περὶ τὰ 0,60, οὗ μικρὸν μέρος κατέχει ἡ ἐπιγραφή, τὸ δὲ λοιπὸν λίαν ἀνώμαλον ὕψος περὶ τὰ 0,40.

Ε Μ Ν	Ἑμν-
Η Σ Θ Η	ήσθη
Ε Υ Π Ο Ρ Ο Σ	Εὐπορος
Τ Ο Υ Α Δ Ε Λ Φ Ο Υ	τοῦ ἀδελφοῦ
Ε Π Α Γ Γ Α Θ Ω	ἐπ' ἀγαθῶ
Ε Ρ Μ Ι Ο Υ	Ἑρμίου.

Δ'.—Ἐπὶ τῆς πρὸς ἀριστερὰν παραστάδος τοῦ προτύλου

Μ Ν Η Σ Θ Η Σ
· · · · ·

Ὁ δεῦτερος στίχος φαίνεται κατεστραμμένος.

Ε'.—Κατωτέρω τῆς προηγουμένης ἀνέγνωμεν

Ι V C R I O
· V C I A

Ἄνεγνώσθη κάλλιον ὑπὸ τοῦ Schmidt.

Ζ'.—Ἐτι κατωτέρω.

Ι Ι Λ Ε Ρ Ο
S · A · D · Ι Ι Ι
/// S E P

Στ. 1. Τὸ πρῶτον γράμμα ἐφαρμένον. Ὁ Schmidt ἀναγινώσκει [H]iero, ἀμφιβάλλομεν ἂν ὀρθῶς.

Στ. 3. Τὸ πρῶτον γράμμα ἐφαρμένον. Ἀκολούθως SEP, ὡς ὑπώπτευσεν ἤδη ὁ Mommsen (Ephem. epigr. V σελ. 70)· ὁ Schmidt SER.

Ζ'.—Ἐτι κατωτέρω.

Φ Ι Λ Ω Ν Α Σ	Φίλωνας
Ζ Ω Σ Ι Μ	Ζωσίμ[ου]
Ν Η Ο Ρ	- - -
Σ	- - -

Στ. 3-4 δυσανάγνωστα· ἐν τούτοις ἐφαίνετο ὅτι δὲν κεῖται ἡ λέξις ἐμνήσθη.

Η'.—Κάτωθι τοῦ ἐσωτέρου θόλου ἐπὶ τοῦ πρὸς ἀριστερὰν τοίχου διακρίνεται μεμονωμένον τὸ γράμμα

R

μεγέθους 0,45 περίπου. Κατωτέρω δ' αὐτοῦ

Μ Ν Η Σ Θ Η
Α Λ Ε Ο Υ Σ Τ Ο Σ

Στ. 1. Φαίνεται ὅτι κεῖται μνησθῆ ἂντι μνησθείη.

Θ'.—Ἐπὶ τοῦ ἐπικράνου τοῦ ἐν τῷ μέσῳ ὀρθοστάτου

Ε Μ Ν Η Σ Θ Η

Ἡ ἀνάγνωσις ἀσφαλῆς· ἕτερα γράμματα δὲν ὑπάρχουσιν.

Ι'.—Ἐπὶ τῆς πρὸς δεξιὰν παραστάδος ἡ ἀνωτάτη ἐπιγραφή δὲν ἐγένετο δυνατὸν νὰ ἀναγνωσθῆ. Κάτωθι δὲ ταύτης·

Ε Μ Ν Η Σ	Ἑμνήσ-
Θ Η Κ Ι Ν Υ Ρ Α Σ	θη Κινύρας
Τ Η Σ Θ Ρ Ε Υ Α	τῆς θρεψ[ά]σης
Ε Π Ι Φ Α Ν Ε Ι Α Σ	Ἐπιφανείας

Τὸ ὄνομα Κινύρας ἀνέγνωμεν ἐπανειλημμένως, καὶ ἐφάνη ἡμῖν ἀσφαλές.

Στ. 3. Τὰ μετὰ τὸ ΤΗC δυσανάγνωστα.

ΙΑ'.—Ἐπὶ τοῦ ἐπικράνου τοῦ ὀρθοστάτου ἀντικρὺ τῆς προηγουμένης

Ε Ρ Ι C Ο Μ Ε Ν Ι V S
C Ρ Α Τ Ι Ν V S

Στ. 1. Τὰ πρῶτα γράμματα ἀβέβαια.

ΙΒ'.—Κατωτέρω ταύτης

Φ Ι Λ Ι Π Π Ο

Πάντα σαφέςτατα.

Τίς σημασία ἀπεδίδετο κατὰ τοὺς ὑστέρους χρό-

νους τῆς ἀρχαιότητος εἰς τὰς ἐπιμνήσεις ταύτας ἀπόντων οἰκείων, δεικνύουσι κάλλιστα οἱ ἐπόμενοι στίχοι τοῦ ἐπ' ἐσχάτων ἀνακαλυφθέντος Ἡρώνδα, (VI, 55-56)

τούτω [Κυ.λ]αιθίς ἡ μακαρίτις ἐχρῆτο —
μνησθεῖεν αὐτῆς οὔτινες προσήκουσι.

7.—Τιτανόλιθος ἀκατάξεστος ἐξαχθεὶς ἐκ τάφου ἑλληνικῶν χρόνων, νῦν δὲ ἐντετοιχισμένος παρὰ τὴν θύραν τῆς οἰκίας τοῦ Ἀναστασίου Μαρίνη, ὥστε καταμέτρησις αὐτοῦ δὲν εἶνε κατορθωτή. Ὑψος τῶν γραμμάτων 0,03 1/2· φαίνονται ἀνήκοντα εἰς τὴν Δ'. π. X. ἑκατονταετηρίδα. Ὡς ἐκ τῆς ἐπικειμένης ἐπιχρίσεως ἡ ἀνάγνωσις δὲν εἶνε εὐχερής. Ἀνωτέρω καὶ κατωτέρω δὲν ὑπῆρχον ἄλλα γράμματα, δὲν εἶνε φανερόν ὅμως ἂν ὑπῆρχον καθ' ἑκατέρας τὰς πλευράς.

Α Φ Ο Ι Τ Ε Ω Ν

Τὸ Ο εἶνε σχεδὸν βέβαιον ὅτι δὲν δύναται νὰ εἶνε Ο, ἀμφίβολον ὅμως εἶνε τὸ Ν.

Ἄλλως δὲν δυνάμεθα νὰ ἀναγνώσωμεν τὴν ἐπιγραφὴν ἢ δεχόμενοι τὸ μὲν ἐν ἀρχῇ Α ὡς λείψανον προηγουμένης λέξεως, πιθανῶς ἐπιρρήματός τινος, τὸ δὲ ἐφεξῆς φουιτέων ὡς δωρικὸν τύπον τῆς μετοχῆς τοῦ φουιτᾶν.

8.—Ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἀθαν. Σακελλαρίου ἱερέως. Λίθος λευκὸς ἐκ βάσεώς τινος προερχόμενος, ἄνωθεν κάτωθεν καὶ δεξιόθεν ἀκέραιος, ἀριστερόθεν ἠρωτηριασμένος. Τὰ γράμματα μικρὰ καὶ ἐπιπολαίως κεχαραγμένα, φαίνεται δὲ τοῦ Γ' π. X. αἰῶνος.

Ε Θ Η Κ Ε Ν - ἔθηκεν
Ι Δ Ο Π Υ Ν - - -
Ι Π Α Ι Δ Ε Σ [κα]ὶ παῖδες

9.—Τμῆμα σωλῆνος μολυβδίνου διαμέτρου 0,09 καὶ μήκους σχεδὸν 1 μέτρου φέρον ἔκτυπον τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν.

Κ Α Σ Ι Α Ν Ο Ι

Εὐρέθη ἐν τῇ ἀνασκαφῇ.

Τὸ κεφαρμένον ἀλλ' εὐδιάγνωστον. Ἄλλα γράμματα δὲν ὑπάρχουσιν.

Οἱ Κασιανοὶ οὗτοι εἶνε βεβαίως *plumbarii* τινὲς ἢ *fistulatores*, ὧν ὀνόματα φέρονται ὄχι σπανίως ἐπὶ ὑδραγωγῶν σωλήνων.

Αἱ ἐφεξῆς ἐπιγραφαὶ προέρχονται πᾶσαι ἐκ τῶν ἐσχάτων ῥωμαϊκῶν καὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων.

10.—Τεμάχιον μαρμαρίνης πλακὸς μόνον κάτωθεν ἀκέραιον. Πλάτ. 0,16, ὑψ. μέχρι 0,13, πάχ. 0,05. Ὡς ἐκ τῶν γραμμάτων δὲν φαίνεται νεώτερα τῆς Γ'. μ. X. ἑκατονταετηρίδος. Εὐρέθη ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἀριστείδου Σούκουλη.

Ο Ο Ι Η Ι - -
Δ Ω Χ Η Δ Ι Ι δόση δι[κην;]
Τ Λ Δ Ν - - -
ϝ

Στ. 3. Μετὰ τὸ Τ ἄδηλον ἂν ὑπῆρχεν ἄλλο γράμμα πρὸ τοῦ Λ.

Ἡ ἐπιγραφὴ πιθανῶς περιεῖχεν ἀρὰς καὶ ἀπειλὰς κατὰ τοῦ ἀσεβήσοντος εἰς τὸ μνημεῖον, οἷαι πολλαὶ ἐκ μεταγενεστέρων χρόνων.

11.—Στήλη ἐκ λίθου λευκοῦ μετ' αἰτωματίου, ἐφ' οὗ εἶνε κεχαραγμένος *δεληφὶν* σκαιῆς ἐργασίας. Πλάτ. 0,29, ὑψ. 0,45, πάχ. 0,08. Ἀπόκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ Σωτηρίου Κόλια. Τὰ γράμματα περιβάλλει ὡς περιθώριον βαθεῖα αὐλαξ, ἣτις ὅμως ἐκ τοῦ κάτω μέρους λείπει. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τούτοις ἡ ἐπιγραφὴ δὲν εἶνε πλήρης, εἶνε φανερόν ὅτι ὁ λίθος καίτοι φαίνεται ἀκέραιος, ὑπέστη ἀποκοπὴν κάτωθεν. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε ἔμμετρος, οἱ δὲ στίχοι διαστέλλονται διὰ κενοῦ διαστήματος καταλειπομένου μετὰ τὸ τέλος αὐτῶν.

ΠΑΙΗΩΝΟΣ ΕΤΑΙ
ΡΟΝΗCΟΝΑΓΗΡΑΛΕΟΝ
ΜΕΝ ΑΛΛΕΜΠΗCΕΤΑ
ΡΟΙΘΑΠΤΟΝΑΚΗΧΗΕ
ΝΟΙ ΚΑΙΜΙΝΕΧΕΙΤΟΔΕ
CΗΜΑΚΛΕΟCΔΑΝΑΓΑΙ
ΑΝΑΧΑΙΩΝ ΕΙCΕΤΙΟΓ

Παιήωνος ἐταίρον Ἰήσωνα γηραλέον | μέν,
 ἀλλ' ἔμπης ἔταροι θάπτον ἀκηχήμε|νοι·
 καί μιν ἔχει τόδε | σῆμα. κλέος δ' ἀνά γαι|αν Ἀχαιῶν
 εἰσέτι ογ. . . . .

Στ. 4. Τὰ ΗΜ συγκεκολλημένα.

12.— Πήλινος λύχνος ἀγάνωτος καὶ κακῆς κα-
 τασκευῆς. Ἐπὶ τοῦ πυθμένος

Θ Ε Ο
 Δ Ο Υ   Θεοδούλου.
 Λ Ο Υ

13.— Μέγα μάρμαρον ἐξ ἀρχαίου κτιρίου εἰ-
 λημμένον. Εὐρίσκεται ἐν Νέα Κορίνθῳ πρὸ τοῦ δη-
 μαρχείου. Ἀντεγράφη ἐν σπουδῇ.

+ Φ Ω Γ Ε Κ Φ Ω Τ Ο Γ Θ Ε Ο Σ
 Α Λ Η Θ Ι Ν Ο Σ Ε Κ Θ Ε Ο Υ Α Λ Η Θ Ι Ν Ο Υ
 Φ Υ Λ Α Ξ Η Τ Ο Ν Α Υ Τ Ο Κ Ρ Α Τ Ο Ρ Α
 Ι Ο Υ Σ Τ Ι Ν Ι Α Ν Ο Ν Κ Α Ι Τ Ο Ν
 Π Ι Σ Τ Ο Ν Α Υ Τ Ο Υ Δ Ο Υ Λ Ο Ν
 Β Ι Κ Τ Ω Ρ Ι Ν Ο Ν Α Μ Α Τ Ο Ι Γ
 Ο Ι Κ Ο Υ Γ Ε Ι Ν Ε Ν Ε Λ Α Δ Ι Τ Ξ Κ Θ Ε Ω Ν
 Ζ Ω Ν Τ Α Σ +
 Φ Υ Λ Α Ξ Η

Φῶς ἐκ φωτός Θεός
 ἀληθινός ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ
 φυλάξῃ τὸν αὐτοκράτορα
 Ἰουστινιανόν καὶ τὸν
 πιστὸν αὐτοῦ δοῦλον
 Βικτωρίνον ἅμα τοῖς
 οἰκοῦσιν ἐν Ἑλλάδι τοὺς κ(ατὰ) Θεῶν
 ζῶντας.

Φυλάξῃ.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη μνημονεύεται ὑπὸ Βυζαντί-
 νου χρονογράφου ἐκδεδομένου ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ
 τῆς ἐν Βόννη ἐκδόσεως τοῦ Πασχαλίου χρονικοῦ
 σελ. 254: « Ἐν ἔτει, ςϞκγ', ινδ, η, Μαρτίου κθ,
 ἡμέρα Παρασκευῇ Μεγάλη ἤλθεν ὁ βασιλεὺς ὁ μα-
 καρίτης κύριος Μανουὴλ ἐν τῷ λιμένι τῷ Κεγ-
 χρεῶν καὶ τῇ ἡ Ἀπριλίου ἤρξατο ἀνακαθαίρειν καὶ
 ἀνοικοδομεῖν τὸ Ἐξαμίλιον, ὅπερ ἐνὶ μῆκος οὐρ-

γῆς γω. Ἀνέστησε δὲ πύργους ἐπ' αὐτῷ ρνγ. Εὐ-
 ρέθησαν δὲ καὶ γράμματα ἐν μαρμάρῳ λαξευτὰ
 κατὰ τὸ μέρος τὸ ἐν τῇ Ἑλλάδι λέγοντα οὕτως·
 ΦΩΣ ΕΚ ΦΩΤΟΣ ΘΕΟΣ ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΕΚ ΘΕΟΥ
 ΑΛΗΘΙΝΟΥ ΦΥΛΑΞΗ ΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ
 ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΙΣΤΟΝ ΑΥΤΟΥ
 ΔΟΥΛΟΝ ΒΙΚΤΩΡΙΝΟΝ ΚΑΙ ΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ
 ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΟΙΚΟΥΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΘΕΟ
 ΖΩΝΤΑΣ ». Πρβλ. καὶ C.I.G. 8640.

Στ. 7. Πρβλ. Ἱεροκλ. Συνέκδ. 646, 7 ἔκδ. Parthey:
 Κόρινθος ἢ ποτε Ἐφύρα, μητρόπολις πάσης Ἑλ-
 λάδος.

14.— Τεμάχιον πλακὸς τιτανολίθου ἄνωθεν μό-
 νον καὶ δεξιόθεν ἀκέραιον. Εὐρέθη ἐν τῇ ἀνασκαφῇ.
 Πλάτ. μέχρι 0,16, ὕψ. 0,13, πάχ. 0,03.

Λ Λ Ο Ρ Ι Ο
 ? Τ Ι
 Ο Ν Ι Α

Στ. 2. Τὸ πρῶτον γράμμα λίαν δυσδιάγνωστον·
 φαίνεται ὡς R, πιθανῶς δὲ εἶνε λείψανον τοῦ γνω-
 στοῦ μονογράμματος ΧΡ.

15.— Πλάξ ἐκ τιτανολίθου ἀκέραια κάτωθεν
 καὶ πρὸς ἀριστεράν. Πλάτ. 0,22, ὕψ. 0,21, πάχ.
 0,05. Ἀπόκειται ἐν τῷ καπηλείῳ Ἴω. Εὐθυμίου.

Κ, .	-
Τ Α Τ Γ Υ Ν Η, .	Τατ(ιανού;) γυνή
Α Ν Α Σ Τ Α Σ Ι Α	Ἀναστασία
Α Ν Α Α Σ Ι Σ Α Θ Η	Ἄνα - -
Κ Δ Α Ρ Ι Λ Ι Ο Υ Ε	Κ(λαυ)δ(ι)α(;) - -
Η Ν Ε Ρ Α Π Ε Η	- -

Ἡ ἐπιφάνεια διατερεῖται καλῶς, τὰ δὲ γράμ-
 ματα εἶνε σαφέστατα πάντα πλὴν τοῦ ἐν τῷ τε-
 λευταίῳ στίχῳ πρώτου Ε, οὗ ἡ μέση γραμμὴ εἶνε
 ἀποτετριμμένη, ὥστε δυσκόλως διακρίνεται ἀπὸ C.
 Ἐν τοῖς κενοῖς διαστήμασιν δὲν ὑπῆρχον γράμ-
 ματα. Ἐν στ. 2 τὸ δεύτερον Τ εἶνε μικρότερον τοῦ
 πρώτου. Μετὰ τὸ πρῶτον ἐν στ. 6 Η ὑπάρχουσιν
 ἀμφίβολα ἔχνη ὡσεὶ τινος ὄλως ἐπιπολαίως κεχαραγ-
 μένον μικροῦ Ν. Κάτωθι χῶρος κενὸς ἐνὸς στίχου.

16—'Εν τῇ οἰκίᾳ Ἀναστασίου Μαρinoῦ. Πλάξ μαρμαρίνη εὐρεθεῖσα ἐντὸς σωροῦ μεταγενεστέρων ἐρειπίων, ἀκεραία μόνον πρὸς ἀριστεράν. Πλάτ. 0,28, ὑψ. μέχρι 0,16. Ἡ ἐπιφάνεια διατηρεῖται καλῶς, ὥστε πάντα τὰ ἀπωτέρω τῆς ῥωγμῆς κείμενα γράμματα εἶνε σαφέστατα.

ΑΝΝΙΙΛΛΟ
ΩΦΕΛΙΜΟΣΘ
ΟΙΤΗΝΜΑΚΑΡ
ΜΑΡΤΙΩΙΜ

Ⲭⲉ Ⲡⲫ Ⲡⲫ ⲛ

Στ. 1. Τὸ πρῶτον γράμμα ἦτο πιθανῶς Α. Μετ' αὐτὸ ἔπονται δύο Ν, εἶτα ἄδηλα λείψανα καὶ μετ' αὐτὰ Γ (ὄχι Ε), ἔπειτα δὲ ἴσως Χ (ἦ καὶ Λ) καὶ ἐπὶ τέλους Ο. Ἴσως πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ ἐν ἀρχῇ [Ἰωά]ν(η)ς.

Στ. 2. Ἀγνοῶ τί δηλοῦσι τὰ δύο τελευταῖα σημεῖα.

Στ. 4. Μετὰ τὸ Μαρτίω εἶπετο Ἰν(δικτιῶνος).

Στ. 5. Τὰ μονογράμματα εἶνε σαφέστατα πλὴν τοῦ ἠκρωτηριασμένου τελευταίου. Ἀνάγνωσιν αὐτῶν δὲν ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν.

17.—Πλάξ ἐξ ἀσβεστολίθου ἀκεραία μόνον ἄνωθεν καὶ πρὸς δεξιὰν μέχρι τοῦ στ. 3. Εὐρέθη ἐν τῇ ἀνασκαφῇ. Πλάτ. μέχρι 0,15, ὑψ. μέχρι 0,18, πάχ. περὶ τὰ 0,02. Ἡ ἐπιγεγραμμένη ἐπιφάνεια εἶνε κατεξεσμένη ἐπιμελῶς, ἀλλ' ὄχι ἐπίπεδος, οἱ δὲ στίχοι χωρίζονται διὰ γραμμῶν. Τὰ γράμματα βαθέως κεχαραγμένα καὶ σαφέστατα, ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ τῶν καλλίστων χειρογράφων τῆς Δ' καὶ Ε'. ἑκατονταετηρίδος.

Ν Δ Ι Ο Ν Β Σ Ι Ὀ	[Κοιμητήριον Διονυσίου
Σ Κ Δ Ι Τ Ω Ν	[τῆς συμβίης] καὶ τῶν
- Ε Κ Ν Ω Ν Δ Β	- - [τ]έκνων αὐ-
Ἰ Ε Δ Ι Ο Ν Ο Ι	[τῶν] (κ)ὲ Διονο[σί] . .
Λ Ι Ω Δ Ν	- -
Δ Ρ Σ	- -
Τ	- -

Τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ μετὰ τὸν 3. στ. εἶνε Τ,

τοῦ δὲ ὅπιθανῶς Δ. Ἐν στ. 4 τὸ Ε εἶνε κεχαραγμένον γωνιώδες ἀντὶ τοῦ συνήθους Ε.

Ἐν στ. 3 πρὸ τοῦ τέκνων ὑπῆρχε πιθανῶς ἀριθμητικόν τι, οἶον δύο.

18.—Πλάξ ὁμοίου τιτανολίθου ἄνωθεν μόνον ἠκρωτηριασμένη. Πλάτ. 0,19, ὑψ. 0,19, πάχ. 0,04. Ὡς ἐκ τῶν γραμμῶν φαίνεται νεωτέρα τῆς προηγουμένης. Εὐρέθη ἐν τῇ ἀνασκαφῇ.

Θ Ε Ν Δ Π Ο Λ	- θεν ἀπὸ Ἀ[ρ]-
Τ Ε Μ Ω Ν Ο Σ	τέμωνος -
Μ Υ Λ Ι Ν Δ Ϝ Ε Ν Θ	- - Ϝ ἐνθ(άδε)
Κ Ι Τ Ε Φ Ω Τ Ι Ν Η	κίτε Φωτινή
Μ Μ Δ Ι Ω Κ Θ Η Μ	μ(ηνι) Μαίω κθ'. ἡμ(έρα)
Ε Π Ζ	ε'. (ἰνδικτ.) ζ'.

Τὰ γράμματα βαθέως κεχαραγμένα καὶ σαφῆ.

Στ. 1. Μετὰ τὸ δεύτερον Δ λείπει ἐν γράμμα.

Στ. 2. Ἐν τέλει γράμμα λίαν ἐφθαρμένον καὶ δυσδιάγνωστον· πιθανώτερον εἶνε Δ.

Στ. 3. Ἀγνοῶ πῶς πρέπει νὰ ἀναγνωσθῶσι τὰ πρῶτα ἑξ γράμματα. Μετ' αὐτὰ ὑπάρχει τὸ γνωστὸν μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ παρεμβεβλημένον μεταξὺ τῶν ἄλλων γραμμῶν, ὡς ἐν C.I.G. 9153, 9172, 9282, 9474, 9491. Ἐν τέλει ὑπῆρχεν ἑξ ἅπαντος σημεῖον συντμήσεως τοῦ ἐνθάδε, διότι μόνον μία θέσις ὑπάρχει κενή.

19.—Τεμάχιον ὁμοίας πλακὸς ἀκέραιον μόνον πρὸς δεξιὰν. Πλάτ. μέχρι 0,12, ὑψ. μέχρι 0,13, πάχ. 0,01 1/2. Ὑπὲρ τὸν πρῶτον στίχον σώζονται ἔχνη καὶ ἄλλων γραμμῶν. Εὐρέθη ἐν τῇ ἀνασκαφῇ.

Ε Π Ι Ι	-
Ε Χ Ο Ν	ἔχον(τ) -
Μ Β +	ἡμ(έρα) β'. +

Στ. 1. Τὸ τελευταῖον γράμμα πιθανῶς εἶνε Ν.

Στ. 2. Μετὰ τὸ Ν μικρὰ μὲν, ἀλλὰ σαφέστατα ἔχνη Τ.

20.—Τεμάχιον ὁμοίας πλακὸς ἀκέραιον μόνον πρὸς δεξιὰν καὶ ἴσως καὶ ἄνω. Πλάτ. μέχρι 0,11,

ὕψ. μέχρι 0,15, πάχ. 0,02 1/2. Εὐρέθη ἐν τῇ ἀνασκαφῇ.

Ε Κ Δ Τ Δ Κ	[ἐνθάδ]ε κατάκ-
Σ Μ Δ Κ Δ	[κειται - -]ς μακα-
Μ Ν Η Μ	[ρ - - -] μνήμ-
Ι Δ Η Κ	[ης χάριν:] - - -

Στ. 4. Τὸ πρῶτον γράμμα πιθανῶς ἦτο Ν.

21.— Μικρότατον τεμάχιον ὁμοίας πλακὸς παντοχόθεν κεκολωμένον. Εὐρέθη ἐν τῇ ἀνασκαφῇ.

Λ Ν Ε Ι Ι
Τ Η Σ Η Μ

Στ. 1. Τὸ πρῶτον πιθανῶς Α, τὸ τελευταῖον πιθανῶς Η.

22.— Τεμάχιον μαρμαρίνης πλακὸς κάτωθεν καὶ ἐξ ἑκατέρων τῶν πλευρῶν ἀκέραιον, ἄνωθεν κεκολωμένον. Πλάτ. 0,17, ὕψ. μέχρι 0,17, πάχ. 0,03. Οἱ στίχοι ἐντὸς γραμμῶν, δι' ὧν εἶνε διηρημένη ἅπασα ἡ ἐπιφάνεια, καίτοι πρὸς τὰ κάτω δὲν ὑπάρχουσι γράμματα.

Α Γ Δ Θ Ο	ἀγαθο - [μη]
Ν Ι Ι Ο Υ Λ Ι Ω Κ Γ	νι 'Ιουλίω κγ'.
Τ Ν Δ Σ Γ Ι Ρ	ἰνδ. σ'. -

Στ. 1. Μετὰ τὸ Ο ἴχνη ἀδήλου γράμματος καὶ εἶτα χάσμα τριῶν περίπου ἐτέρων.

Στ. 3. Τὸ πρῶτον Τ (οὕτω).

23.— Πλάξ λευκοῦ τιτανολίθου ἀκεραία μόνον δεξιόθεν. Πλάτ. 0,18, ὕψ. 0,20, πάχ. 0,08. Ἀπόκειται ἐν τῷ καπηλείῳ Ἰωάννου Εὐθυμίου.

Ι Ε Ι Σ Α Τ Ο Υ Σ	εἰς αὐτοῦς
Λ Ν Τ Α Σ Τ Ο Υ Σ	- [α]ντας τοὺς
Ο Σ Ι Ο Ν Ε Α Υ	οἶσιον ἐαυ[τ] -

Στ. 1. Τὸ πρῶτον γράμμα δυσδιάγνωστον. Ὁ στ. 3 ἀπέχει πολὺ τῶν ἄλλων.

24.— Μικρότατον τεμάχιον μαρμαρίνης πλακὸς εὐρεθὲν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ.

Ο Σ Ι	-
Θ Ε Ο	Θεός[ς]

25.— Λίθος λευκὸς πλάτ. 0,22, ὕψ. 0,10, πάχ. 0,12, δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν ἠκρωτηριασμένος. Ἡ ἐπιγεγραμμένη ἐπιφάνεια εἶνε κυρτή, ἡ δ' ἀντίθετος αὐτῇ κοίλη, ἡ δὲ πρὸς τὰ κάτω τῶν γραμμάτων φέρει γλυπτὸν διάκοσμον. Ἀνήκεν, ὡς φαίνεται, εἰς μικρὰν ἀψίδα εἰκονοστασίου ἢ ἄλλης ὁμοίας μικρᾶς κόγχης. Μέγεθος γραμμάτων 0,07 1/2. Ἀπόκειται ἐν τῇ αὐλῇ Ἀθανασίου Σακελλαρίου ἱερέως.

Ε Γ Α Λ

Ἡ ἐπιγραφή περιεῖχε πιθανῶς ῥητόν τι τῆς Γραφῆς, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἡ λέξις *μεγαλύνω*.

26.— Μολυβδόβουλον διαμέτρου 0,01 εὐρεθὲν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ, κατατεθὲν δὲ ἐν τῇ συλλογῇ τῆς Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας.

Ν Ι Κ	Γ Ι Σ Μ
Ι Φ Ο Ρ Θ	Α Τ Ο Λ
Σ Φ Ρ Δ	Σ Χ Ε Ρ Ν Ι
	Τ Ο Υ

Α. Στ. 2. Τὸ πρῶτον γράμμα εἶνε ἐφαρμμένον Η.

Β. Στ. 2. Μετὰ τὸ Ο χάσμα ἐνὸς γράμματος μέχρι δύο, εἶτα ἐφαρμμένον Λ ἢ Α.

Στ. 3. Τὰ ἐν ἀρχῇ ἴχνη ἀρμόζουσιν εἰς Ε, δύνανται ὅμως νὰ ἀνήκωσιν καὶ εἰς Α.

Νικ(η)φόρου σφράγισμα τοῦ [Β](λα)χερνίτου.
ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΣΚΙΑΣ

Ἐκ τοπογραφικοῦ ἐνδιαφέροντος κρίνομεν ἀξίαν δημοσιεύσεως καὶ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν, ἣν εἶδομεν κεχαραγμένην ἐπὶ αὐτοφουὸς βράχου ἐκ ψαμμίτου λίθου ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῆς ἀρχαίας *Πελλήνης* ἔξωθεν τοῦ χωρίου Ζοῦγρα παρὰ τὴν Βρύσιν τοῦ Κορφίκου. Τὰ γράμματα εἶνε μεγάλα καὶ φαίνονται ἀνήκοντα εἰς τὸν τελευταῖον π. Χ. αἰῶνα.

Η Δ Ε

Οὐδενὸς ἄλλου γράμματος ἴχνος διακρίνεται.

ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΑΝΑΘΗΜΑΤΙΚΟΝ

ΕΡΜΗΙ ΚΑΙ ΝΥΜΦΑΙΣ

(πιν. 9 καὶ 10)

Ἐν τοῖς πίναξιν 9 καὶ 10 εἰκονίζεται τὸ Ἑρμῆ καὶ Νύμφαις ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον, οὗτινος τὴν κατὰ μῆνα Ἰούνιον τοῦ ἔτους τούτου εὕρεσιν ἀνήγγειλα διὰ τῶν ἐν σελ. 109 τῆς Ἐφημερίδος ταύτης¹.

Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο εὐρέθη κατὰ τὴν παλαιὰν γραμμὴν τοῦ σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν - Πειραιῶς, παρὰ τὸ νῦν οἰνοπνευματοποιεῖον Ἡβῆ τὸ πρὸς βορρᾶν τοῦ Νέου Φαλήρου, 300 περίπου πόδας πρὸς δυσμὰς τοῦ οἰνοπνευματοποιεῖου τούτου. Τὸν τόπον τοῦτον τῆς εὐρέσεως τοῦ ἀναγλύφου δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ἐπὶ τοῦ II πίνακος τῶν τοῦ Curtius καὶ Kaupert πινάκων Ἀττικῆς ὡς ἐξῆς: πρὸς δυσμὰς τῆς κοίτης τοῦ Κηφισοῦ, βορειοανατολικῶς τοῦ ἐν τῷ προκειμένῳ πίνακι σημειουμένου νεκροταφείου, ἐκεῖ που ἔνθα γέγραπται ἡ λέξις *mittlere* (*Südliche, mittlere, lange Mauer*), ἐπομένως οὐχὶ μακρὰν τοῦ ἐν τῷ αὐτῷ πίνακι σημειουμένου, κατὰ Κούρτιον, ἀρχαίου ἵπποδρόμου².

Διατηρεῖται δὲ τοῦτο ἐν καλῇ καταστάσει, εἶνε πεπονημένον ἐκ πεντελησίου μαρμάρου καὶ ἔχει μῆκος 0,80, ὕψος 0,78 καὶ πᾶχος 0,11. Λήγει δὲ ἄνω εἰς ἀετωμάτιον μετ' ἀκρωτηρίων ἐν σχήματι ἀνθεμίων, ὧν τὰ φύλλα ἦσαν τὸ πάλαι χρώματι δεδηλωμένα, καὶ φέρει παράστασιν καὶ κατὰ τὰς δύο πλευράς, ἃς διακρίσεως ἐνεκὰ ὀρίζομεν διὰ τῶν στοιχείων Α καὶ Β.

¹ Πρὸς καὶ Ἰάκ. Δραγάτην ἐν τῇ Ἐστία, 1893, ἀρ. 27, καὶ *Mittheilungen*, 1893, σ. 214 (P. Wolters).

² Τὸν ἀκριβῆ τοῦτον καθορισμὸν τοῦ τόπου τῆς εὐρέσεως τοῦ ἀναγλύφου νομίζω ἀναγκαῖον ἐνεκὰ τοπογραφικῶν λόγων. Ἐν τῷ ἀναγλύφῳ δηλ. τούτῳ εἰκονίζεται ὁ Ἐχελος, ἐπομένως ἡ θέσις ἔνθα τοῦτο εὐρέθη, δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ θέσις αὐτῆ τῶν Ἐχελιδῶν.

Πλησίον τοῦ μέρους ἔνθα εὐρέθη τὸ ἀνάγλυφον ἀνεκαλύφθησαν καὶ δύο ἐπιτύμβιοι κιονίσκοι φέροντες ἐπιγραφὰς « Ἀντίφιλος Νικοστράτου Φλυεύς » καὶ « Σώπατρος Συμμάχου ἐκ Κεραμείων ».

Α'.

Πλευρὰ Α. (πίναξ 9).

Ἐν τῇ πλευρᾷ ταύτῃ εἰκονίζεται τέθριππον ἄρμα, ὅπερ ἐπὶ ἀνωφεροῦς πλαστικῶς δεδηλωμένου ἐδάφους βαίνει ἐν μεγάλῃ ὀρμῇ τῶν καλπαζόντων ἵππων πρὸς ἀριστεράν. Ἐπιβαίνει δ' αὐτοῦ χλαμυδοφόρος νεανίας, ὅστις διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς ἐκράτει τὰ ἰνία τῶν ἵππων, ἃ ἦσαν χρώματι δεδηλωμένα, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ ἀπὸ τῆς ὀσφύος γυναῖκα ἐν χιτῶνι καὶ ἱματίῳ, ἣν φαίνεται ὅτι ἀπάγει οὐδόλως ἀνθισταμένην, ὡς ἐκ τῆς στάσεως αὐτῆς καὶ τῆς διαθέσεως τῶν χειρῶν δῆλον γίνεται. Ἡ παράστασις αὕτη ἀναπολεῖ ἡμῖν τὸ ἐκ Δήλου σύμπλεγμα τὸ παριστῶν τὴν ὑπὸ τοῦ Ἄδου ἀρπαγῆν τῆς Περσεφόνης¹. Καὶ ἐν τῷ συμπλέγματι ἐκείνῳ δὲν ἀνθίσταται ἐπὶ τῇ ἀπαγωγῇ ἡ Περσεφόνη· μόνον τὸ χρονικὸν σημεῖον καθ' ὃ παρίσταται ἡ ἀπαγωγή εἶνε διάφορον. Ἐκεῖ ὁ Ἄδης παρίσταται καθ' ἣν στιγμὴν ἤρπασεν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τὴν Περσεφόνην, ἣν σύρει εἰς ἑαυτὸν ἐτοιμαζόμενος ἵνα ἀνέλθῃ, ὡς φαίνεται, ἐπὶ τοῦ ἄρματος του· διὰ τοῦτο συσφίγγει αὐτὴν ἰσχυρῶς περὶ τὴν ὀσφύν. Ἐνταῦθα ἡ ἀρπαγῆ ἔχει ἤδη συντελεσθῆ· ὁ νεανίας ἀνεβίβασεν ἐπὶ τοῦ ἄρματος, ἣν ἤρπασε γυναῖκα, καὶ φεύγει· διὰ τοῦτο κρατεῖ αὐτὴν κατὰ τὴν ὀσφύν οὐχὶ ἰσχυρῶς, τοσοῦτον μόνον ὅσον εἶνε ἀναγκαῖον ἵνα μὴ καταπέσῃ αὕτη ἀπὸ τοῦ ἄρματος.

Ἐπεὶ τὸ ἐν τῷ προκειμένῳ ἀνάγλυφῳ σύμπλεγμα τῶν δύο περιγραφεισῶν μορφῶν, ἐν τῇ κάτω

¹ Ἴδε Bulletin de corr. hellénique, 1879, πίν. XI καὶ πρὸς Καθβαδίας: Γλυπτὰ τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου, ἀρ. 133-134.

πλευρᾶ τοῦ ἀετωματίου, εἶνε κεχαραγμένα ἐν τῷ λίθῳ δύο λέξεις, Ἐχελος. Βασίλη¹, λέξεις δηλ. δηλοῦσαι τὰ ὀνόματα τῶν δύο εἰκονιζομένων τούτων μορφῶν.

Ἐμπροσθεν δὲ τῶν ἵππων εἰκονίζεται διεστηχότα ἔχων τὰ σκέλη καὶ τὰς χεῖρας χλαμυδοφόρος νεανίας, τοιαύτην ἔχων στάσιν, οἷα ἡ τοῦ καλουμένου πομπέως ἐν ταῖς ἐν τῇ ζωσφόρῳ τοῦ Παρθενῶνος εἰκονιζομέναις ἄρματοδρομαίαις (ἴδε Michaelis: der Parthenon, πίν. 12, μορφή 44 καὶ 58). Ὁ νεανίας οὗτος εἶνε ὁ Ἑρμῆς, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς ὑπὲρ αὐτὸν ἐν τῇ κάτω πλευρᾷ τοῦ ἀετώματος κεχαραγμένης λέξεως². Βαίνει δ' οὗτος ὀρμητικῶς εἰς τὰ ἐμπρὸς οἰνοὶ προτρέπων τοὺς ἵππους καὶ σύνθημα δίδων πρὸς φυγὴν. Ἐν τῇ ἄκρᾳ ἀριστερᾷ χειρὶ, τῇ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ τετάρτου τῶν ἵππων, ἐκράτει τι ἴσως (κηρύκειον;), ὅπερ θὰ ἦτο τὸ πάλαι χρώματι δεδηλωμένον. Ἐν δὲ τῇ ἄκρᾳ δεξιᾷ, ἐν ἣ ἔδει νὰ δεχθῶμεν ὅτι θὰ ἐκράτει τὸ κηρύκειον, δὲν ἐκράτει τι, διότι ἡ χεὶρ αὕτη εἶνε ὅλως ἀποκεχωρισμένη ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἀναγλύφου, ἐπομένως, ἂν ἐκράτει τι, δὲν ἦτο δυνατόν τοῦτο νὰ εἰκονίζεται χρώματι, ἀλλὰ θὰ ἦτο πρόσθετον, θὰ ἦτο δηλ. χαλκοῦν. Ἐν τῇ περιπτώσει ὅμως ταύτῃ θὰ κατελείπετο ὁπῆ τις μεταξύ τῶν δακτύλων.

Τὸ ἐδάφος τοῦ ἀναγλύφου ἦτο κεχρωματισμέ-

¹ Ἐν τῷ λίθῳ ἀναγινώσκεται ἐναργῶς ΙΑΞΙΛΗ. Τῇ βοηθείᾳ ὅμως ἐκτύπου ἀποτυπώματος διακρίνονται, μετὰ τὸ πρῶτον γράμμα Ι, ἔχνη δύο ὑπερκειμένων καμπύλων γραμμῶν, ἐξ ὧν φαίνεται ὅτι τὸ Ι εἶνε μέρος γράμματος Β. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον δέον νὰ ἀναγνώσῃ τις οὐχὶ Ἰασίλη ἀλλὰ Βασίλη (οὕτως ἀνέγνω πρῶτος ὁ κ. Λόλλιγχι). Ἡ ἀνάγνωσις αὕτη προσκρούει μὲν εἰς τὸ μέγεθος τῆς ἀποστάσεως τῶν γραμμάτων (τὸ Ι δηλ. εἶνε τοσοῦτον πλησίον τοῦ Α ὥστε κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀποστάσεων τῶν λοιπῶν γραμμάτων δὲν ἔπρεπε νὰ δεχθῇ τις ὅτι εἶνε Β ἀλλὰ Ι) δύναται ὅμως νὰ θεωρηθῇ ὡς βεβαία. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἔδει νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὰ διακρινόμενα ἐν τῷ λίθῳ λείψανα καμπύλων γραμμῶν ἐχαράχθησαν τυχαίως, ὅπερ ἀπίθανον. Ἐξ ἄλλου, τὸ ὄνομα Ἰασίλη οὐδαμῶθεν εἶνε ἡμῖν γνωστόν, ἐν ᾧ ἡ Βασίλη εἶνε γνωστόν ἡμῖν μυθολογικὸν πρόσωπον. Τοῦτο εἶνε μία ἐτι ἀπόδειξις ὑπὲρ τοῦ ὀρθοῦ τῆς προτεινομένης ἀναγνώσεως.

² Ἐνταῦθα ἐχαράχθησαν τὸ πρῶτον, ἰκανῶς ἀφραστῶτα ἀλλήλων, γράμματά τινα (ἄγνωστον τίνας ἕνεκα καὶ πρὸς τίνα σκοπόν), οἷον Ι Η Ι, εἶτα ἐχαράχθη ἡ λέξις ΕΡΜΗΞ διὰ γραμμάτων μικροτέρων. Τὸ Ε τῆς λέξεως ταύτης εἶνε κεχαραγμένον πλησίον τοῦ Η οὕτως ὥστε θὰ ἐδύνατό τις ἴσως νὰ νομίσῃ ὅτι τὸ Η εἶνε σημεῖον δασέος πνεύματος τῇ λέξει ΕΡΜΗΞ ἀνήκον. Τὸ πρᾶγμα ὅμως δὲν ἔχει οὕτως. Τὸ Η εἶνε τῶν πρότερον χαραχθέντων γραμμάτων, δὲν ἀνήκει τῇ λέξει ΕΡΜΗΞ, διότι καὶ ἡ ἀπόστασις αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Ε εἶνε πολὺ μικρὰ σχετικῶς πρὸς τὴν ἀπόστασιν τῶν λοιπῶν γραμμάτων τῆς λέξεως ΕΡΜΗΞ καὶ μεγαλύτερον εἶνε τῶν τῆς λέξεως ταύτης γραμμάτων καὶ βαθύτερον κεχαραγμένον. Τούτοις προσθετέον ὅτι καὶ ἐν τῇ πλευρᾷ Β (ἴδε κατωτέρω, κεφ. Β') ἡ λέξις ΕΡΜΗΞ γέγραπται ἄνευ Η.

νον κυανῷ χρώματι, οὗ σώζονται νῦν ἀρκετὰ λείψανα· κεχρωματισμένα ἦσαν καὶ πολλὰ καθέκαστα καὶ αἱ χαίται καὶ οἱ χαλινοὶ τῶν ἵππων, ὁ ἕτερος τῶν τροχῶν καὶ ἄλλα μέρη τοῦ ἄρματος.

Ἐκ τῶν ἐν τοῖς προηγουμένοις ἀνακοινωθεισῶν ἐπιγραφῶν δῆλον γίνεται ὅτι ἐν τῇ προκειμένῃ τοῦ ἀναγλύφου πλευρᾷ εἰκονίζεται ὁ Ἐχελος ἀπάγων τὴν Βασίλην τῇ συνεργείᾳ καὶ συνδρομῇ τοῦ Ἑρμού. Ὁ Ἐχελος εἶνε προφανῶς ὁ τῶν Ἐχελιδῶν ἐπώνυμος ἦρωσ. Περὶ τούτου ἀναγινώσκωμεν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τάδε:

(Στέφ. Βυζ.) Ἐχελίδαι· δῆμος τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ Ἐχέλου ἦρωσ· οὗτος δ' ἀπὸ Ἐλους τόπου μεταξύ ὄντος τοῦ Πειραιέως καὶ τοῦ τετρακώμου Ἡρακλείου, ἐν ᾧ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας ἐτίθεισαν τοῖς Παναθηναίοις.

(Μ. Ἐτυμ.) Ἐχελος· ἦρωσ παρὰ Ἀθηναίους τιμώμενος καὶ δῆμος Ἀττικῆς Ἐχελίδαι, ἀπὸ τοῦ κειμένου Ἐλους ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ ἴδρυται τὸ τοῦ Ἐχέλου ἄγαλμα.

Ἐνεχελιδῶ· τόπος Ἀθήνησι σταδίων ὀκτώ, ἐν ᾧ αἱ ἵπποδρομαίαι.

Ἡ Βασίλη δὲ ἦτο θεὰ λατρευομένη ἐν Ἀθῆναις. Κατὰ τὸ μεσημβρινὸν τῆς πόλεως μέρος, μεταξύ τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου καὶ τοῦ Ἰλισοῦ, ὑπῆρχεν ἱερὸν καὶ τέμενος αὐτῆς τε καὶ τοῦ Νηλέως καὶ ἱερὸν τοῦ Κόδρου, ὡς ἐκ τῆς ἐν C. I. A. IV, ἀρ. 53^a ἐπιγραφῆς μαθάνομεν². Τὸ ἱερὸν τοῦτο τῆς Βασίλης ἀναφέρει καὶ ὁ Πλάτων (Χαρμίδης, 153) διὰ τῶν ἐξῆς: «καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν Ταυρέου παλαιστραν τὴν καταντικρῷ τοῦ τῆς Βασίλης ἱεροῦ εἰσῆλθον».

Ὁ Ἐχελος ἄρα καὶ ἡ Βασίλη εἶνε ἡμῖν γνωστὰ μυθολογικὰ πρόσωπα. Περὶ τῆς εἰκονιζομένης ὅμως ἐν τῷ προκειμένῳ ἀναγλύφῳ ἀρπαγῆς τῆς δευτέρας ὑπὸ τοῦ πρώτου οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων παραδίδει τι, ἐξ οὗ δέον νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τούτῳ εἰκονίζεται ἐγχωρία τις παράδοσις. Νύξιν τινὰ περὶ τοιαύτης παραδόσεως δυνάμεθα,

¹ Σημειωτέον ὅτι καὶ ἐν ἄλλοις μνημείοις τῆς τέχνης εἰκονίζεται ὁ Ἑρμῆς ὡς πομπεύς, πρὸ τεθρίππου ἄρματος, οἷον πρὸ τοῦ τεθρίππου τοῦ Ἄδου ἀπάγοντος τὴν Περσεφόνην (Millin: Myth. Gal. II πίν. 86, εἰκ. 339), πρὸ τοῦ τεθρίππου τῆς Ἰριδος ἀναβιβαζούσης τὸν Ἡρακλῆ εἰς τὸν Ὀλυμπον (Millin etc., πίν. 123, εἰκ. 462) κ. ἄ.

² Πρὸ Curtius ἐν Sitzungsber. d. Akad. d. Wiss. zu Berlin, 1885, σ. 437.

φρονῶ, νὰ διακρίνωμεν παρὰ τῷ Διοδώρῳ ἀφηγου-
μένῳ ἐν κεφ. Γ, 57, ἀθηναϊκόν τινα μῦθον περὶ
Βασιλείας.

Ἡ λέξις *Βασίλη* εἶνε διάφορος τύπος τῆς λ. *Βα-
σίλεια*, ἐπομένως τὰ ὑπὸ τοῦ Διοδώρου περὶ τῆς Βα-
σιλείας παραδιδόμενα δύνανται κάλλιστα νὰ ἀνα-
φέρωνται καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ προκειμένῳ ἀναγλύφῳ
εἰκονιζομένην Βασίλην. Ἡ ταυτότης τῶν δύο τού-
των τύπων βεβαιοῦται ἐκ τῶνδε τῶν παρὰ Στεφάνῳ
τῷ Βυζαντίῳ ἐν λ. *Ἀγάμμεια* . . . «λέγεται δὲ
καὶ Ἀγάμμη ὡς πρέσβεια πρέσβη καὶ τὸ βα-
σίλεια κατὰ συναλοιφὴν βασίλη» καὶ τῶν παρ'
Ἡσυχίῳ «*βασίλη*· βασίλεια, Σοφοκλῆς Ἴφιγε-
νεΐα¹.

Ἡ Βασίλεια κατὰ τὸ μνημονευθὲν χωρίον τοῦ
Διοδώρου ἦτο Τιτανίς, θυγάτηρ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ
τῆς Τιταΐας, σύζυγος τοῦ Ὑπερίονος καὶ μή-
τηρ τοῦ Ἥλιου καὶ τῆς Σελήνης. Ἐκμανῆς γε-
νομένη ἐπὶ δυστυχήμασι τῶν τέκνων αὐτῆς πε-
ριεφέρετο κατὰ τὴν Ἀπτικὴν χώραν μέχρι οὗ ἐγένε-
το ἀφαντος. Καὶ ἐπὶ τῆς γῆς δ' οὐσα εἶχεν ἐπο-
νομασθῆ μεγάλη μήτηρ καὶ μετὰ τὴν μετάστασιν
αὐτῆς ὡς τοιαύτη θεὰ, θεὰ Φρυγία, (ὃ ἐστὶ μεγάλη
μήτηρ, μήτηρ τῶν θεῶν, Ρέα, Κυβέλη) ἐλατρεύετο.

Τὸν ἀθηναϊκὸν τοῦτον μῦθον ἐκθέτει ὁ Διόδωρος
οὕτως: . . . «τὴν μὲν Βασίλειαν, πρεσβυτάτην οὖσαν
καὶ σωφροσύνη τε καὶ συνέσει πολὺ τῶν ἄλλων δια-
φέρουσαν ἐκθρέψαι πάντας τοὺς ἀδελφοὺς κοινῇ μη-
τρὸς εὐνοίαν παρεχομένην· διὸ καὶ μεγάλην μητέρα
προσαγορευθῆναι· μετὰ δὲ τὴν τοῦ πατρὸς ἐξ ἀνθρώ-
πων εἰς θεοὺς μετάστασιν, συγχωρούντων τῶν
ἄλλων καὶ τῶν ἀδελφῶν, διαδέξασθαι τὴν βασιλείαν
παρθένον οὖσαν ἔτι καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς
σωφροσύνης οὐδενὶ συνοικῆσαι βουληθεῖσαν, ὕστε-
ρον δὲ βουλομένην διαδόχους τῆς βασιλείας ἀπο-
λιπεῖν υἱούς, Ὑπερίονι συνοικῆσαι τῶν ἀδελφῶν
ἐνί, πρὸς ὃν οἰκειότατα διέκειτο· γενομένων δ' αὐτῇ
δύο τέκνων, Ἥλιου καὶ Σελήνης, καὶ θαυμαζομέ-
νων ἐπὶ τε τῷ κάλλει καὶ τῇ σωφροσύνῃ, φασὶ τοὺς
ἀδελφοὺς ταύτη μὲν ἐπ' εὐτεκνίᾳ φθονοῦντας, τὸν

δ' Ὑπερίονα φοβηθέντας μήποτε τὴν βασιλείαν εἰς
αὐτὸν περισπᾶση, πρᾶξιν ἐπιτελέσασθαι παντελῶς
ἀνόσιον· συνωμοσίαν γὰρ ποιησαμένους τὸν μὲν
Ὑπερίονα κατασφάζει, τὸν δ' Ἥλιον ὄντα παῖδα
τὴν ἡλικίαν ἐμβαλόντας εἰς τὸν Ἡριδανὸν ποτα-
μὸν ἀποπνίξει· καταφανοὺς δὲ γενομένης τῆς ἀτυ-
χίας, τὴν μὲν Σελήνην φιλάδελφον οὖσαν καθ' ὑ-
περβολὴν ἀπὸ τοῦ τέγουσ ἐαυτὴν ῥίψαι, τὴν δὲ
μητέρα ζητοῦσαν τὸ σῶμα παρὰ τὸν ποταμὸν σύγ-
κοπον γενέσθαι, καὶ κατενεχθεῖσαν εἰς ὕπνον ἰδεῖν
ἄψιν κτλ. (ἴδε Διόδωρον) μετὰ δὲ ταῦτα ἐμμανῆ
γενομένην καὶ τῶν τῆς θυγατρὸς παιγνίων τὰ δυ-
νάμενα ψόφου ἐπιτελεῖν ἀρπάσασαν πλανᾶσθαι κατὰ
τὴν χώραν, λελυμένην μὲν τὰς τρίχας, τῷ δὲ διὰ
τῶν τυμπάνων καὶ κυμβάλων ψόφῳ ἐνθεάζουσαν,
ὥστε καταπλήττεσθαι τοὺς ὄρωντας, πάντων δὲ
τὸ περὶ αὐτὴν πάθος ἐλεούντων, καὶ τινῶν ἀντε-
χομένων τοῦ σώματος, ἐπιγενέσθαι πλῆθος ὄμβρου
καὶ συνεχεῖς κεραυνῶν πτώσεις· ἐνταῦθα δὲ τὴν
μὲν Βασίλειαν ἀφανῆ γενέσθαι, τοὺς δὲ ὄχλους
θαυμάσαντας τὴν περιπέτειαν τὸν μὲν Ἥλιον καὶ
τὴν Σελήνην τῇ προσηγορίᾳ καὶ ταῖς τιμαῖς μετα-
γαγεῖν ἐπὶ τὰ κατ' οὐρανὸν ἄστρα· τὴν δὲ μητέρα
τούτων θεὸν τε νομίσαι καὶ βωμοὺς ἰδρύσασθαι,
καὶ ταῖς διὰ τῶν τυμπάνων καὶ κυμβάλων ἐνεργείαις
καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀπομιμουμένους τὰ
περὶ αὐτὴν συμβάντα θυσίας καὶ ἄλλας τιμὰς ἀπο-
νεῖμαι. Παραδέδοται δὲ τῆς θεοῦ ταύτης καὶ κατὰ
τὴν Φρυγίαν γένεσις» κτλ.

Ἐν ταῖς λέξεσι τοῦ Διοδώρου· καὶ τινῶν ἀντε-
χομένων τοῦ σώματος (τὴν Βασίλειαν) ἀφανῆ
γενέσθαι φρονῶ ὅτι ὑπολανθάνει ἢ παρὰ τῷ ἀθη-
ναϊκῷ λαῷ ἐν τοῖς καθέκαστα διαδοδομένην παρά-
δοσις περὶ τῆς ἀρπαγῆς τῆς Βασιλείας ἢ Βασίλης
ὑπὸ τοῦ Ἐχέλου. Ἐκ τοῦ χωρίου δὲ τούτου τοῦ
Διοδώρου γίνεται πρὸς τούτοις γνωστὸν ὅτι ἡ Βα-
σίλη εἶχε ταυτισθῆ ἐν Ἀθήναις τῇ Φρυγίᾳ θεᾷ
Μεγάλῃ Μητρί, ὃ ἰκανὸν φῶς ἐπιγίχει πρὸς ἐξακρί-
βωσιν τῆς σχέσεως τῆς ἐν τῇ προκειμένη πλευρᾷ
τοῦ ἀναγλύφου εἰκονιζομένης ἀρπαγῆς τῆς Βασί-
λης πρὸς τὴν ἐν τῇ πλευρᾷ Β παράστασιν (ἴδε τὰ
ἐν τοῖς ἐπομένοις, κεφ. Γ').

Ἡ ἐν τῇ προκειμένη πλευρᾷ παράστασις ἀνα-
πολεῖ ἡμῖν τὰς ἀρματοδρομικὰς ἐκεῖνας παραστά-
σεις ἐν αἷς εἰκονίζεται ὁ καλούμενος ἀγὼν ἀποβα-

¹ Ταῦτα φρονῶν καὶ ὁ Κούρτιος περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς λέξεως
«Βασίλη» ἐκλαμβάνει τὴν ἐν τῇ ἀνωτέρῳ μνημονευθεῖσῃ ἐν C. I. A.
IV, 53^a, ἐπιγραφῇ Βασίλην ὡς προσωποποίησιν τῆς βασιλείας καὶ ἐν
τούτῳ εὐρίσκει τὸν λόγον τῆς σὺν τῷ Κόδρῳ καὶ τῷ Νηλεΐ λατρείας
αὐτῆς. Ἰδε Sitzungber. d. Akad. d. Wiss. zu Berlin, 1885,
σ. 437.

τῶν, οἷον τὸ γνωστὸν ἐξ Ὀρωποῦ ἀνάγλυφον¹ τὸ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως² κ. ἐ. ἰδίως δὲ τὰ ἀνάγλυφα ἐκεῖνα, ἐν οἷς εἰκονίζεται πρὸ τῶν ἵππων καὶ ὁ καλούμενος πομπεύς. Τῶν τελευταίων τούτων ἀναγλύφων μνημονευτέα ἐν πρώτοις τὰ δύο ἐκεῖνα ἐκ Λισβῶνος τὰ δημοσιευθέντα ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ κ. Homolle ἐν Bulletin de corr. hellénique, 1892, πίν. VIII καὶ IX, σ. 325 κ. ἐ.)³ Ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ τοῦ Bulletin εἶνε δημοσιευμένα καὶ τρία τεμάχια ἐτέρων παρεμφερῶν ἀναγλύφων. Τὸ μὲν τούτων εὐρίσκειται ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ (Bulletin, σ. 337, εἰκ. 2), τὰ δὲ δύο ἕτερα ἐν Ρώμῃ (Bulletin, σ. 238, εἰκ. 3 καὶ 4).

B'.

Πλευρὰ Β. (πίναξ 10)

Ἡ ἐρμηνεία τῆς ἐν τῇ ἐτέρᾳ πλευρᾷ τοῦ ἀναγλύφου, ἐν τῇ πλευρᾷ Β, παραστάσεως πράγματα παρέχει. Πρὸς τὴν ἐρμηνείαν ταύτην ἐδύνατο ἴσως νὰ συμβάληται ἢ ἐν τῇ κάτω πλευρᾷ τοῦ ἀετώματος κεχαραγμένη ἐπιγραφή, ἀλλὰ ταύτης τὸ τελευταῖον μέρος εἶνε τὸ πλεῖστον ἐξηλειμμένον, ὥστε ἢ καθ' ὅλοκληρίαν ἀνάγνωσις αὐτῆς εἶνε ἀδύνατος. Τοῦτο μόνον ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ὅτι τὸ ἀνάγλυφον εἶνε ἀφιερωμένον τῷ Ἑρμῇ καὶ ταῖς Νύμφαις, (Νύμφαισιν), διότι μόνον αἱ δύο αὗται λέξεις ἀναγινώσκονται μετὰ βεβαιότητος⁴.

¹ Furtwängler: Sammlung Sabouloff, πίν. 26.

² Bulletin de corr. hellénique, 1883, πίν. 17.

³ Τὸ γνήσιον τῆς καταγωγῆς τῶν ἀναγλύφων τούτων, ὑπὸ πολλῶν ἀμφισβητηθέν, ὑπεστήριξε δι' ἀποχρώντων λόγων ὁ κ. Homolle. Ἄν δὲ τυχὸν ὑπελείφθῃ εἰσέτι ἀμφισβολία τις περὶ τοῦ πράγματος, ἀφαιρεταὶ πλέον καὶ αὕτη μετὰ τὴν εὐρεσιν τοῦ ὑπ' ἐξέτασιν ἀναγλύφου.

⁴ Ἐν τῷ προκειμένῳ πίνακι 10 διακρίνει τις ἐναργῶς τὰ σωζόμενα γράμματα. Ἡ ἐπιγραφή φαίνεται ὅτι εἶνε ἕμμετρος, διότι τὰ πρῶτα μετὰ βεβαιότητος ἀναγινωσκόμενα 18 γράμματα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀποτελοῦντα δύο σπονδεῖους καὶ ἓνα δάκτυλον, ἧτοι:

Ἑρμῆ | καὶ Νύμ|φαισιν α |

Ἡ ἀνάγνωσις τῶν μετὰ ταῦτα εἶνε ἀσφῆς καὶ ἀβεβαία. Εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ ἀσχοληθῶσι περὶ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ συμπλήρωσιν τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης παρέχω τὰς ἐξῆς πληροφορίας: α') τὸ τελευταῖον ἐν τῷ λίθῳ σωζόμενον γράμμα Λ εἶνε, ὡς φαίνεται, Α, διότι διακρίνεται πιθανῶς ἐν τῷ λίθῳ ἕχνη τῆς μέσης κεραίας αὐτοῦ. β') μετὰ τὸ γράμμα τοῦτο εἶνε ὁ λίθος βεβλαμμένος τοσοῦτον, ὥστε δύναται τις νὰ δεχθῆ ἐν ἀνάγκῃ ὅτι εἶποντο καὶ ἄλλα γράμματα, πέντε ἢ ἐξ τὸ πολὺ τὸν ἀριθμὸν. Κατὰ ταῦτα ἡ ἐπιγραφή ἀπετελεῖτο κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦρτον ἐξ 28 μέχρι 34 γραμμάτων.

Αἱ τρεῖς δεξιὰ ἰστάμεναι γυναικεῖαι μορφαὶ ἐν ποδῆρει χιτῶνι καὶ ἱματίῳ εἶνε προφανῶς αἱ τρεῖς συνήθως τὸν ἀριθμὸν εἰκονιζόμεναι ἐν τοῖς μνημείοις τῆς τέχνης Νύμφαι (ἴδε σημείωσιν ὑπ' ἀρ. 2). Ἡ πρώτη τούτων (δεξιὰ τῷ θεατῇ) ἔχει ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας ὑπὸ τὸ ἱμάτιον, καὶ τὴν μὲν δεξιὰν ἔχει πρὸ τοῦ στήθους τὴν δὲ ἀριστερὰν στηρίζει ἐπὶ τοῦ ἰσχίου. Ἡ ἐν τῷ μέσῳ τὴν μὲν ἀριστερὰν ἔχει καθειμένην τὴν δὲ δεξιὰν στηρίζει ἐπὶ τοῦ ὤμου τῆς δεξιᾶ αὐτῆς ἰσταμένης (οὗτος ὁ ἐπὶ τοῦ ὤμου βραχίον δὲν εἶνε ἐξεργασμένος· μόνον τεμάχιον μαρμάρου ἀκκτέργαστον βλέπει τις καὶ οὐχὶ βραχίονα ἢ χεῖρα). Ἡ τρίτη μορφή διαφέρει τῶν δύο λοιπῶν ὡς πρὸς τὸν ἱματισμὸν κατὰ τοῦτο ὅτι τὴν κεφαλὴν ἔχει πέπλῳ κεκαλυμμένην· τὴν μὲν δεξιὰν ἔχει καθειμένην¹, τὴν δὲ κατὰ τὸν ἀγκῶνα κεκαμμένην ἀριστερὰν ἔχει παρὰ τὸ στήθος· δυσδιάκριτον δ' εἶνε ἂν κρατεῖ διὰ ταύτης τὸ ἐπτυχωμένον ἐκεῖ ἱμάτιον ἢ περιφερές τι πρᾶγμα, ὃ θὰ ἦτο χρώματι τὸ πλεῖστον δεδηλωμένον.

Μετὰ τὰς τρεῖς Νύμφας ἴσταται, κατὰ τὸ μέσον τοῦ ἀναγλύφου ἀκριβῶς, ἱματιοφόρος ἀνὴρ πωγωνοφόρος, ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὁποίου ἐκφύονται δύο μικρὰ κέρατα δηλοῦντα ὅτι εἶνε οὗτος ποτάμιος τις θεός. Ἡ μορφή αὕτη ἀναπολεῖ ἡμῖν τὴν κερασφόρον ἐκείνην πωγωνοφόρον κεφαλὴν τὴν εἰκονιζομένην ἐν τοῖς γνωστοῖς ἀναγλύφοις τῶν Νυμφῶν μετὰ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τοῦ Πανός². Ἡ κεφαλὴ

¹ Μεταξὺ τῶν δακτύλων ἔχει ὑπολειφθῆ ὑπὸ τοῦ τεχνίτου τεμάχιον μαρμάρου ἀκατέργαστον· ἄγνωστον δ' εἶνε ἂν τοῦτο ἔμελλε νὰ ἀφαιρεθῆ ἢ νὰ ἐπεξεργασθῆ εἰς περιφερές τι μικρὸν πρᾶγμα.

² Τῶν ἀναγλύφων τούτων ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὰ κυριώτερα:

α') ἀνάγλυφον ἐξ Ἀθηνῶν (ἐκ τοῦ παρὰ τὸ στάδιον χώρου) μετ' ἐπιγραφῆς «οἱ Πλυνῆς Νύμφαις εὐξάμενοι ἀνέθεσαν καὶ θεοὺς πᾶσιν» (Paciardi: Mon. Pelop. I, 207).

β') ἀνάγλυφον ἐξ Ἀθηνῶν (Furtwängler: Sammlung Sabouloff I, πίν. 28).

γ') ἀνάγλυφον ἐξ Ἀθηνῶν (Schöne: Griech. Reliefs, πίν. 28, 118 σ. 58). Ὁ ποτάμιος θεός, ὁ Ἀχελῷος, εἰκονίζεται ἐν μορφῇ ταύρου (τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ σώματος) μετ' ἀνθρωπίνης τὸ πρόσωπον πωγωνοφόρου κεφαλῆς.

δ') ἀνάγλυφον ἐκ Πειραιῶς (Schöne; Gr. Reliefs, πίν. 28, ἀρ. 117).

ε') ἀνάγλυφον ἐκ Μεγάρων (Furtwängler, Sammlung Sabouloff, I, πίν. 28).

ς') ἀνάγλυφον ἐκ Μεγάρων (Furtwängler: ἐν Mittheilungen, 1878, σ. 200).

ζ') ἀνάγλυφον ἐκ Μεγαλοπόλεως (Annali, 1863, πίν. 50 σ. 292).

η') ἀνάγλυφον προσερχόμενον ἐκ τινος κατὰ τὸν Πάρνηθα σηλαῖου (Annali, 1863, πίν. 50, 3)

θ') ἀνάγλυφον ἐξ Ἀνδρου (Ross: Inselreise, II, 20).

αὕτη ἔνεκα τῆς σχέσεως τοῦ Ἀχελώου πρὸς τὰς Νύμφας δέον νὰ ἐκλαμβάνηται ὡς κεφαλὴ Ἀχελώου.

Ὁ Ἀχελῶς ἐξελαμβάνετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς ἡ πηγὴ ἐξ ἧς πηγάζει πᾶν ῥέον ὕδωρ καὶ ἐν γένει ὡς ἡ προσωποποιήσις παντὸς ῥέοντος ὕδατος· διὰ τοῦτο ἐλατρεύετο οὗτος πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐν ᾧ ἡ λατρεία τῶν λοιπῶν ποταμῶν εἶχε χαρακτῆρα ἀπλῶς ἐγχώριον, δὲν ἐξετείνετο δηλ. πέραν τῆς χώρας ἣν διέρρεον. Ὑπὸ τὴν ιδιότητα αὐτοῦ ταύτην ὁ Ἀχελῶς, μόνος αὐτὸς τῶν λοιπῶν ποταμῶν, συνελατρεύετο ταῖς Νύμφαις, ὧν ἐλέγετο πατήρ (Πλάτων ἐν Φαίδρω, 236, D), ἀλλαχοῦ τε, οἷον ἐν Μεγάραις, ἔνθα ἐλατρεύοντο αἱ Σιβνίδες Νύμφαι σὺν τῷ Ἀχελῶϊ (Παυσανίας, I, 40, 1), καὶ ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τῶν ἐν τῷ Φαίδρω τοῦ Πλάτωνος (230, B), « ἡ τε αὖ πηγὴ χαριστάτη ὑπὸ τῆς πλατάνου ρεῖ μάλα ψυχροῦ ὕδατος ὥστε γε τῷ ποδὶ τεκμήρασθαι. Νυμφῶν τέ τινων καὶ Ἀχελῶου ἱερὸν ἀπὸ τῶν κορῶν τε καὶ ἀγαλμάτων ἔοικεν εἶναι », πιστοῦται ὅτι παρὰ τὸν Ἰλισὸν ὑπῆρχεν ἱερὸν τῶν Νυμφῶν καὶ τοῦ Ἀχελῶου. Αὐτὸ τοῦτο βεβαιοῦται καὶ ἐξ ἀθηναϊκῆς ἐπιγραφῆς ἀναθηματικῆς τῷ Ἀχελῶϊ καὶ ταῖς Νύμφαις (C. I. A. IV, 2, 503⁰)¹. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἐν τῷ βωμῷ τοῦ Ἀμφιαράου ἐν Ὠρωπῷ συνεικονίζοντο αἱ Νύμφαι σὺν τῷ Πανί, τῷ Ἀχελῶϊ καὶ τῷ Κηφισῷ (Παυσανίας, I, 34, 3).

Οὕτω μαρτυρουμένης τῆς ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Ἀττικῇ λατρείας τῶν Νυμφῶν μετὰ τοῦ Ἀχελῶου, τὴν ἐν τῷ προκειμένῳ ἀναγλύφῳ κερασφόρον μορφήν ἔδει νὰ ἐκλάβωμεν ὡς εἰκονίζουσαν τὸν Ἀχελῶν· ἄλλως ὅμως δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν

¹) ἀνάγλυφον ἐπὶ τινος βράχου ἐν Πάρῳ (Müller - Wieseler: Denkmäler II, 63, 804).

Περὶ τῶν ἀναγλύφων τούτων ἴδε Michaelis (Annali, 1863 σ. 324), Pottier (Bulletin de corr. hellénique, 1881, σ. 348), Furtwängler (Mittheilungen, 1878 σ. 182 καὶ Sammlung Sabouroff I, πίν. 28) καὶ Milehhöfer (Mittheilungen, 1880 σ. 206).

¹ Ὑπὲρ τῆς παρὰ τὸν Ἰλισὸν ὑπάρξεως τοῦ ἱεροῦ τούτου μαρτυρεῖ καὶ ἀνάγλυφον εὑρεθὲν πρό τινων ἡμερῶν ἐν ταῖς κατὰ τὴν κοίτην τοῦ Ἰλισοῦ ἐνεργουμέναις ἀνασκαφαῖς (ἴδε σ. 105). Ἐν αὐτῷ εἰκονίζεται ἐπὶ ἔδρας καθήμενος πωγωνοφόρος ἀνὴρ, ἔμπροσθεν μὲν τοῦ ὁποίου ἵστανται Ἑρμῆς καὶ Ἡρακλῆς, ὅπισθεν δὲ μορφή τις (ἐλλιπὴς τὴν κεφαλὴν) κρατοῦσα ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ φιάλην, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ κέρασ Ἀμαλθείας. Ἐμπροσθεν δὲ τῆς ἔδρας εἰκονίζεται πωγωνοφόρος κεφαλὴ κερασφόρος ὑπὸ τὴν ὁποίαν εἶνε κεχαραγμένη ἐπιγραφῆ: ΑΧΕΛΩΙΟΣ.

αὐτὴν ἀποβλέποντες εἰς χωρίον τι τοῦ Αἰλιανοῦ.

Ὁ Αἰλιανὸς ἐκθέτων τὰ τῆς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων παραστάσεως τῶν ποταμῶν θεῶν λέγει (Ποικίλη Ἱστορία, II, 33) τάδε: « τὰ ἀγάλματα αὐτῶν ἐργαζόμενοι οἱ μὲν ἀνθρωπομόρφους αὐτοὺς ἰδρύσαντο οἱ δὲ βουὴν εἶδος αὐτοῖς περιέθησαν. Ἀθηναῖοι δὲ τὸν Κηφισὸν ἄνδρα μὲν δεικνύουσιν ἐν τιμῇ κέρατα δὲ ὑποφαίνοντα »¹. Ὁ συγγραφεὺς διακρίνει ἐνταῦθα τὰς δύο γνωστὰς ἡμῖν ἐκ τῶν σωζομένων μνημείων διαφόρους παραστάσεις τῶν ποταμῶν θεῶν, τὴν ἀνθρωπόμορφον καὶ τὴν σύμμικτον ἐκείνην ἀνθρωποταυρόμορφον παράστασιν (σῶμα ταύρου, ἢ μᾶλλον τὸ πρόσθιον μέρος σώματος ταύρου μετὰ ἀνθρωπίνης τὸ πρόσωπον κεφαλῆς)². Τῶν δύο τούτων ὅμως τύπων διακρίνει τρίτον τινὰ συνιστάμενον εἰς ὅλως ἀνδρικήν μορφήν ἔχουσαν τὴν κεφαλὴν κερασφόρον, ὑφ' ὃν, λέγει, εἰκονίζετο ἰδιαζόντως ἐν Ἀθήναις ὁ Κηφισός. Ὁ τύπος οὗτος εἶνε ἀκριβῶς αὐτὸς ὁ ἐν τῷ προκειμένῳ ἀναγλύφῳ³. Κατὰ ταῦτα τὴν ὑπ' ἐξέτασιν μορφήν ἐκλαμβάνω μᾶλλον ὡς τὸν Κηφισὸν ἢ ὡς τὸν Ἀχελῶν. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ Κηφισὸς δὲν ἦτο ἄσχετος ταῖς Νύμφαις, ἀφ' οὗ, ὡς ἀνωτέρω (ἐν σελ. 137) εἵπομεν, συνεικονίζετο ταύταις καὶ τῷ Ἀχελῶϊ ἐν τῷ βωμῷ τοῦ Ἀμφιαράου ἐν Ὠρωπῷ.

Ἡ προκειμένη ἄρα κερασφόρος μορφή παριστάνει πιθανώτατα τὸν Κηφισόν, οὐ μακρὰν τῆς κοίτης τοῦ ὁποίου καὶ εὐρέθη τὸ ἀνάγλυφον. Εἰκονίζεται δὲ οὗτος μικρὸν ἐστραμμένος τὸ σῶμα ἀρι-

¹ Ἐννοεῖται ὅτι ταῦτα λέγει ὁ Αἰλιανὸς ἀναφερόμενος εἰς τὰς ἀρχαιότερας παραστάσεις τῶν ποταμῶν θεῶν, τὰς πρό τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων. Ἀπὸ τῆς ἀλεξανδρινῆς ἐποχῆς οἱ ποτάμιοι θεοὶ εἰκονίζονται ἀνεξαιρέτως ἐν ὅλως ἀνθρωπίνῃ μορφῇ.

² Ὁ ἀνθρωπόμορφος τύπος τῶν ποταμῶν θεῶν (ὁ ἄνευ κεράτων) εἶνε ἡμῖν γνωστὸς κυρίως ἐκ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνακαλυφθέντων ἀγαλμάτων τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ τοῦ Κλαδέου, τῶν κατὰ τὸ δυτικὸν ἀέτωμα τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς (Παυσ. V, 10, 7). Ὁ δεῦτερος τύπος, ὁ ἀνθρωποταυρόμορφος, εἶνε ὁ συνήθης. Πλείστα παραδείγματα τοῦ τύπου τούτου ἀπαντῶσι κυρίως ἐπὶ νομισμάτων τῶν τῆς Σικελίας καὶ τῆς Κάτω Ἰταλίας πόλεων (πρὸβ. καὶ τὸ ἐν σελ. 136 ἐν σημ. 2, γ' ἀνάγλυφον, καὶ ἴδε πρὸς τοῦτοις Sybel, Katalog der Sculpturen zu Athen, ἀρ. 6083, 6411. Πρὸβ. καὶ τὰς ἐπὶ νομισμάτων τῆς Ἀκαρνανίας παραστάσεις τοῦ Ἀχελῶου). Ἐκ τούτου τοῦ τύπου προέρχεται ἡ ἀνθρωπίνῃ κερασφόρος κεφαλὴ ἣ ἐν πολλοῖς μνημείοις τῆς τέχνης καὶ ἐν τοῖς ἀναγλύφοις τῶν Νυμφῶν (ἴδ. σ. 136 σημ. 2) εἰκονιζομένη.

³ Τὸ παρ' Εὐριπίδῃ (Ἴων, στ. 1261) « ταυρόμορφον ὄμμα Κηφισοῦ πατρός » δὲν προσκρούει, φρονῶ, εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Αἰλιανοῦ περὶ τῆς παραστάσεως τοῦ Κηφισοῦ παραδιδόμενα.

Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὰ εἰρημένα δέον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ἐλλείπουσα κεφαλὴ τοῦ ἐν τῷ δυτικῷ ἀετώματι τοῦ Παρθενῶνος Κηφισοῦ θὰ ἦτο κερασφόρος.

στερά, πρὸς τὴν δεξιὰ αὐτοῦ ἰσταμένην πωγωνοφόρον μορφήν, καὶ ἔχει ὀπίσθεν ταύτης τὴν δεξιάν ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι περιεπτύσσετο αὐτὴν τὴν κεφαλὴν ὅμως ἔχει μικρὸν δεξιὰ ἐστραμμένην πρὸς τὴν ἀριστερὰ αὐτοῦ ἰσταμένην Νύμφην ὡσεὶ ἀκροώμενος αὐτῆς διαλεγομένης αὐτῷ.

Μετὰ τὸν Κηφισὸν ἔπονται δύο ἀλλήλαις προσβλέπουσαι καὶ οἰονεὶ ἐν διαλέξει καὶ συσκέψει διατελοῦσαι μορφαί, ὧν ἡ ἐξακρίβωσις πράγματα παρέχει.

Ἡ πρώτη τῶν μορφῶν τούτων, ἡ πωγωνοφόρος δηλ. δεξιὰ ἰσταμένη μορφή, ἣτις τὴν μὲν δεξιάν ἔχει καθειμένην τὴν δὲ ἀριστερὰν παρὰ τὸ στήθος¹, ὁμοιάζει τῇ ἀνωτέρω περιγραφείσῃ μορφῇ τοῦ Κηφισοῦ σὺν μόνῃ τῇ διαφορᾷ ὅτι δὲν ἔχει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κέρατα. Ἐπειδὴ δὲ οὕτω ἐν φιλικῇ διατελεῖ πρὸς τὸν περιπτύσσοντα αὐτὴν Κηφισὸν σχέσιν, δυνατὸν νὰ εἶνε μορφή ποταμίου τινὸς θεοῦ, ἴσως τοῦ Ἀχελῷου, ὅστις ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω εἰπομεν συνεικονίζετο τῷ Κηφισῷ καὶ ταῖς Νύμφαις ἐν τῷ ἐν Ὠρωπῷ βωμῷ τοῦ Ἀμφιαράου, ἢ τοῦ Ἰλισοῦ (ἂν ἡ ἑτέρα πρὸ αὐτῆς μορφή, ὡς ἀμέσως θὰ εἴπωμεν, εἶνε ἡ τῆς Ἀρτεμίδος ἀγροτέρας), δυνατὸν ὅμως νὰ εἶνε καὶ ἐγγχώριός τις ἤρωος. Τοιαῦται μορφαί, δυσδιάγνωστοι, καὶ ἐν ἄλλοις ἀναγλύφοις τῶν Νυμφῶν εἰκονίζονται, οἷον ἐν τῷ ἐν Πάρῳ ἀναγλύφῳ (ἴδε σ. 136 σημ. 2, ι'), ἐν τῷ ἐκ τοῦ ἀθηναϊκοῦ σταδίου (ἴδε σ. 136 σημ. 2, α') καὶ ἐν τινι ἀναγλύφῳ εὐρεθέντι ἐν τῷ παρὰ τὴν Γάναγραν χωρίῳ «Μουσταφάδες» (ἴδε Milchhöfer ἐν Mittheilungen, 1880, σ. 217). Ἴδε τὰ κατωτέρω ἐν σελ. 141, περὶ Μουνύχου εἰρημένα.

Ἡ ἑτέρα μορφή, ἡ τελευταία ἀριστερὰ ἰσταμένη, ἀφίσταται τοῦ πρὸ αὐτῆς πωγωνοφόρου ἀνδρός, μεθ' οὗ, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἐν διαλέξει καὶ συσκέψει φαίνεται διατελοῦσα, πλείοτερον ἢ ὅσον ἀπέχουσιν ἀλλήλων αἱ λοιπαὶ ἐν τῇ αὐτῇ πλευρᾷ τοῦ ἀναγλύφου εἰκονιζόμεναι μορφαί. Ὑψηλὴ τὸ ἀνάστημα καὶ λεπτὴ μέχρι κομψότητος ἔχει αὕτη τύπον ἀληθῶς παράδοξον. Τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἔχει καθειμένην ἐν τῷ αὐτῷ ἀκριβῶς σχήματι, ἐν ᾧ ἔχει καθειμένην τὴν δεξιάν ὁ πρὸ αὐτῆς ἀνὴρ· οὔτε δ' ἐν ταύτῃ οὔτε ἐν τῇ δεξιᾷ κρατεῖ τι πλαστικῶς

¹ Ἄγνωστον εἶνε ἂν ἐκράτει τι διὰ τῆς ἀριστερᾶς ταύτης χειρὸς, διότι ὁ μεταξὺ τῶν δακτύλων λίθος δὲν εἶνε ἐντελῶς ἐξεργασμένος.

δεδηλωμένον. Εἶνε δὲ ἐνδεδυμένη βραχὺν μέχρι τῶν γονάτων καθήκοντα λεπτόν χιτῶνα καὶ ἐπίβλημα ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ὑπὸ τὴν δεξιάν μασχάλην κατερχόμενον καὶ περὶ τὴν ὄσφυν ἐζωσμένον. Τὸ εὐσταλὲς τῆς μορφῆς καὶ ἰδίως ἡ κόμωσις αὐτῆς δεικνύουσιν ὅτι εἶνε γυναικεία τις μορφή. Μαστοὺς ὅμως γυναικείους δὲν φαίνεται ἔχουσα αὕτη, ὡς δῆλον κυρίως γίνεται ἐκ τῆς παραβολῆς αὐτῆς πρὸς τὰς ἐν τῷ αὐτῷ ἀναγλύφῳ εἰκονιζόμενας Νύμφας. Δὲν ἀποκλείεται ἄρα καθ' ὀλοκληρίαν ἡ σκέψις ὅτι ἡ μορφή αὕτη δύναται νὰ εἶνε καὶ ἀνδρική. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀνάγλυφον εἶνε ἀφιερωμένον τῷ Ἑρμῇ καὶ ταῖς Νύμφαις, εἰκότως θὰ περιεμένε τις ὅτι ἐν τούτῳ θὰ εἰκονίζετο καὶ ὁ Ἑρμῆς. Ἐκ τούτου παράγεται τὸ ἐρώτημα: δὲν δύναται τις νὰ ἐκλάβῃ τὴν μορφήν ταύτην ὡς Ἑρμῆν; Ὡς πρὸς τὸν ἱματισμὸν ἔχει ἀληθῶς ὁμοιότητά τινα αὕτη πρὸς τὸν ἐν τοῖς ἀναγλύφοις τῶν Νυμφῶν συνεικονιζόμενον Ἑρμῆν (ἴδε τὰ ἐν σελ. 136 σημ. 2 ἀνάγλυφα) καὶ τὸν ἐν σχέσει πρὸς ἀνάγλυφα, ἐν οἷς εἰκονίζεται καὶ ἡ μεγάλη Μήτηρ Ἑρμῆν Καδμίλον ὑπὸ τοῦ Conze ἐπικληθέντα¹.

Ἄλλ' ἡ προκειμένη μορφή εἶνε, ὡς εἴπομεν, μᾶλλον γυναικεία. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δέον νὰ ἐκλάβωμεν αὐτὴν, ἕνεκα τοῦ ἱματισμοῦ, ὡς Ἄρτεμιν. Εἰκότως δὲ δύναται ἡ Ἄρτεμις νὰ εἰκονίζεται ἐνταῦθα, διότι θεὰ οὔσα τῶν πηγῶν καὶ ποταμῶν, τῶν λιμνῶν καὶ ἐλῶν, καὶ τῶν δασῶν καὶ ὄρεων (ἐξ οὗ καὶ τὰ ἐπιθετα αὐτῆς Λιμναία, Λουσία, Θερμαία, Ποταμία, Ἀλφειαία κτλ.) ἐν μεγίστῃ διατελεῖ σχέσει πρὸς τὰς Νύμφας καὶ πρὸς τοὺς ποταμίους θεοὺς. Κάλλιστα δὲ ἐδύνατο αὕτη ὡς θεὰ τῶν ἐλῶν (ἐξ οὗ καὶ Ἑλεία ἐπωνομάζετο ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ Τριφυλίᾳ. Ἴδε Στράβωνα, 8, σ. 350) νὰ λατρεύηται σὺν ταῖς Νύμφαις ἐν τῷ χωρίῳ τῶν Ἐχελιδῶν, ἐν ᾧ ἦτο τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μνημονευόμενον Ἔλος (ἴδ. σ. 132). Δυνατὸν ὅμως ἡ λατρεία αὐτῆς νὰ μὴ ἦτο συνδεδεμένη σὺν τῇ τῶν Νυμφῶν ἐν τῷ χωρίῳ τῶν Ἐχελιδῶν, δυνατὸν δηλ. νὰ εἰκονίζεται αὕτη ἐν τῷ προκειμένῳ ἀναγλύφῳ ὡς θεὰ σχετιζομένη μὲν ταῖς Νύμφαις λατρευομένη ὅμως ἀλλαχοῦ ποῦ τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ Ἄρτεμις ἐλατρεύετο ἐν Ἀθήναις ὡς Ἄρτεμις Ἀγροτέρα (ἐν Ἀγραις, παρὰ τὸν Ἰλισόν),

¹ Ἴδε Arch. Zeitung, 1888, σ. 1 κ. ε.

Ἄριστη, Ἀριστοβούλη, Βραυρωνία, Ἐπιπυργιδία, Ἐκάτη, Λευκοφρόνη, Ὀρθωσία, Φωσφόρος, Μουνυχία (παρὰ τὸν Πειραιᾶ), κτλ. Προφανές δ' εἶνε ὅτι τῶν ἰδιοτήτων τούτων τῆς θεᾶς ἡ Ἄρτεμις Ἀγροτέρα διατελεῖ σχετικῶς ἐν μείζονι σχέσει πρὸς τὰς Νύμφας, αἵτινες καὶ ἀγρονόμοι Νύμφαι καλοῦνται (Ὀδύσ. Ζ, 106). Δεκτοῦ δὲ γενομένου ὅτι ἡ προκειμένη μορφή εἶνε ἡ Ἄρτεμις Ἀγροτέρα, ἡ πρὸ αὐτῆς πωγωνοφόρος μορφή δύναται νὰ ἐκληφθῆ ὡς εἰκονίζουσα τὸν Ἰλισὸν παρὰ τὸν ὁποῖον ἐλατρεύετο ἡ θεὰ αὕτη.

Κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν τῷ προκειμένῳ ἀναγλύφῳ εἰκονίζονται ἔνθεν μὲν αἱ Νύμφαι μετὰ τοῦ Κηρισσοῦ, ἐγχωρίου θεοῦ παρὰ τὸν ὁποῖον ἐλατρεύοντο αὗται, ἐν τῷ χωρίῳ τῶν Ἐχελιδῶν¹, ἔνθεν δὲ ἡ Ἄρτεμις Ἀγροτέρα ἴσως σὺν τῷ παρ' αὐτῆς ἐγχωρίῳ θεῷ Ἰλισῷ. Οἱ δύο ποτάμιοι θεοὶ τῶν Ἀθηναίων εἰκονίζονται ἐν φιλικῇ σχέσει, τοῦ ἐνὸς περιπτυσσομένου τὸν ἕτερον. Οὕτως ὑποδηλοῦται ἴσως καὶ ἡ σχέσις, ἐν ἣ διατέλουν αἱ παρὰ τὸν Κηρισσὸν λατρευόμεναι Νύμφαι πρὸς τὴν παρὰ τὸν Ἰλισὸν Ἀγροτέραν Ἄρτεμιν.

Διὰ τῆς ἐν τῷ προκειμένῳ ἀναγλύφῳ εἰκονιζομένης πιθανῶς Ἀρτέμιδος, ἀποβλέψαντες εἰς τὴν Ἄρτεμιν Ἀγροτέραν, ἐδυνήθημεν νὰ ἐρμηνεύσωμεν καὶ τὴν ἑτέραν πρὸ αὐτῆς μορφήν, τὴν πωγωνοφόρον. Σημειωτέον ὅμως ὅτι τὴν δευτέραν ταύτην μορφήν δυνάμεθα νὰ ἐρμηνεύσωμεν ἀποβλέποντες καὶ εἰς τὴν Ἄρτεμιν Μουνυχίαν, ἥς τὸ ἱερόν θά ἔκειτο οὐχὶ πολὺ μακρὰν τοῦ τόπου ἔνθα εὐρέθη τὸ ἀνάγλυφον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ πωγωνοφόρος ἀνὴρ δύναται νὰ ἐκληφθῆ ὡς ὁ ἥρωας Μούνυχος, ὁ τῶν Μινυῶν ἀρχηγός, ὅστις ἐγκαταστάθεις ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ὀνομασθείσῃ Μουνυχίᾳ ἰδρύσει τὸ ἱερόν τῆς Μουνυχίας Ἀρτέμιδος. Ὁ ἐγχώριος θεὸς Κηρισσός, ὁ σὺν ταῖς παρ' αὐτῷ λατρευόμεναις Νύμφαις εἰκονιζόμενος, περιπτύσσεται τὸν Μούνυχον εἰς ἔνδειξιν τῆς φιλικῆς ὑποδοχῆς, ἥς οὗτος καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθὲν ἱερόν σχετικῆς ταῖς Νύμφαις θεᾶς ἔτυχον ἐν τῇ χώρᾳ αὐτοῦ.

Ταῦτα, εἰκαστικὰ πάντως καὶ ὑποθετικά, προ-

τείνω πρὸς ἐρμηνείαν τῆς ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τούτῳ παραστάσεως. Προφανῶς τὸ ζήτημα εἶνε δυσχερέστατον, ὥστε ἄλλοι, εἰδικοί περὶ μυθολογικᾶς ἢ περὶ τοπογραφικᾶς μελέτας, ἄς ἐξεύρωσι λύσιν αὐτοῦ βεβαίαν.

Γ'.

Σχέσις τῶν ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν παραστάσεων.

Τὰ δύο περιγραφέντα ἀνάγλυφα εἶνε σύγχρονα, ὡς ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐργασίας καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων τῶν ἐπιγραφῶν δηλοῦται (ἴδε τὰ ἐν τοῖς ἐπομένοις, κεφ. Δ'). Ἐπειδὴ ὅμως ταῦτα (τὸ ὅλον δηλ. μνημεῖον) εἶνε ἀφιερωμένα τῷ Ἑρμῇ καὶ ταῖς Νύμφαις, πάντως πρέπει νὰ ὑπάρχη σχέσις τις μεταξὺ αὐτῶν, πρέπει δηλ. νὰ ὑπάρχη σχέσις τις τῆς μιᾶς παραστάσεως πρὸς τὴν ἑτέραν. Ποία ὅμως σχέσις ἢ συνάφεια δύναται νὰ ὑπάρχη μεταξὺ τῶν Νυμφῶν καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἐχέλου ἀρπαγῆς τῆς Βασίλης;

Τὴν σχέσιν ταύτην δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἐν τοῖς προηγουμένοις, ἐν σελ. 133, παρατεθέντος χωρίου τοῦ Διοδώρου. Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου μαθάνομεν ὅτι ἡ Βασίλεια ἢ Βασίλη εἶνε αὐτὴ ἡ μεγάλη Μήτηρ τῶν θεῶν, καὶ ὡς τοιαύτη ἐλατρεύετο ἐν Ἀθήναις. Ἄλλ' ἡ μεγάλη Μήτηρ, θεὰ τῆς γῆς καὶ τῶν ὀρέων καὶ σύμβολον τῆς γηίνης εὐφορίας, οὐχὶ ἄσχετος ἦτο τοῖς Νύμφαις, ὡς καὶ ἐκ τῶν μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων καὶ ἐκ μνημείων τῆς τέχνης διδασκόμεθα.

Ἐν τοῖς *Πυθίοις* τοῦ Πινδάρου (3, 77=137) ἀναγινώσκομεν:

ἀλλ' ἐπεύξασθαι μὲν ἐγὼν ἐθέλω
Ματρί, τὰν Κοῦραι παρ' ἐμὸν πρόθυρον σὺν Πανὶ μέλ-
[πονται θαμὰ
σεμνὰν θεὸν ἐννύχιαι.

Πρὸς ἐρμηνείαν τῶν ἐν τοῖς στίχοις τούτοις συμβάλλεται τὸ ἐξῆς χωρίον τοῦ Φιλοστράτου (*Εἰκόνες*, II, 12) «ἐλέγοντο καὶ αἱ Νύμφαι χορεῦσαι οἱ (τῇ Ρέα) καὶ ἀνασκιρτῆσαι τὸν Πᾶνα»

Κατὰ δὲ τὸν Πausανίαν ἐν Ἀττικῇ, ἐν τῷ δήμῳ Φλυέων, ὑπῆρχε βωμὸς τῶν Νυμφῶν καὶ τῆς μεγάλης θεᾶς «βωμὸς Νυμφῶν Ἰσμηνίδων καὶ Γῆς, ἣν μεγάλην θεὸν ὀνομάζουσι» (*Πaus.* I, 31, 4).

¹ Ἡ εὐρεσις τοῦ προκειμένου μνημείου τοῦ εἰκονιζόντος ἔνθεν μὲν τὸν Ἐχελον, ἔνθεν δὲ τὰς Νύμφας, καὶ ἡ ἀνάθεσις αὐτοῦ εἰς τὰς Νύμφας καθιστᾶ πιθανὸν ὅτι ἐκεῖ που, ἔνθα τοῦτο εὐρέθη, παρὰ τὸν Κηρισσόν, θά ὑπῆρχεν ἱερόν τῶν Νυμφῶν.

Καὶ ἐν πολλοῖς δὲ ἀναγλύφοις, ἐν οἷς εἰκονίζονται αἱ Νύμφαι, συνεικονίζεται καὶ ἡ μεγάλη Μητήρ, ὅσον ἐν τῇ ἐν σελ. 136 σημ. 2, ι' μνημονευομένῳ ἀναγλύφῳ ἐν Πάρῳ καὶ ἐν ἀναγλύφῳ εὐρεθέντι ἐν τῷ παρὰ τὴν Τάναγραν χωρίῳ «Μουσταφάδες» (ἴδε Milchhöfer ἐν Mittheilungen, 1880, σ. 217). Ἐν ἀναγλύφῳ δὲ λελαξευμένῳ ἐν τῷ γνωστῷ σπηλαίῳ τῶν Νυμφῶν ἐν Βάρῃ τῆς Ἀττικῆς εἰκονίζεται καὶ ἡ μεγάλη Μητήρ (ἴδε Milchhöfer ἐν Mittheilungen, 1880, σ. 217).

Τὰ εἰρημένα παρέχουσιν ἡμῖν νύξιν τινὰ πρὸς ἐξακριβῶσιν τῆς σχέσεως τῆς ἐν τῇ πρώτῃ πλευρᾷ τοῦ ἀναγλύφου παραστάσεως πρὸς τὴν ἐν τῇ δευτέρᾳ. Ἐννοοῦμεν πλεόν τὸν λόγον τῆς ἀναθέσεως εἰς τὰς Νύμφας μνημείου εἰκονίζοντος τὴν ἀρπαγὴν τῆς Βασίλης. Ἡ Βασίλη δηλ. εἰκονίζεται ἐν τῇ μνημείῳ τούτῳ ὡς θεὰ ταυτισθεῖσα τῇ μεγάλῃ Μητρὶ συμφώνως πρὸς τὴν παρὰ Διοδώρῳ ἀθηναϊκὴν παράδοσιν¹. Πλείοτερόν τι ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξακριβώσωμεν, διότι καὶ τὰ καθέκαστα τοῦ περὶ τῆς Βασίλης μύθου εἶνε ἡμῖν ἄγνωστα καὶ τινὰς τῶν ἐν τῷ ἀναγλύφῳ Β εἰκονιζομένων μορφῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν ἐν αὐτῷ παριστανομένην πρᾶξιν δὲν δυνάμεθα, ὡς ἐν οἰκείῳ τόπῳ εἶπομεν, μετὰ βεβαίότητος νὰ ἐξακριβώσωμεν.

Σημειωτέον δὲ ὅτι τὴν σχέσιν τῆς ἐν τῷ προκειμένῳ ἀναγλύφῳ Βασίλης, ὡς μεγάλης Μητρός, πρὸς τὰς Νύμφας δεόν νὰ ἀναφέρωμεν οὐχὶ εἰς τὴν νεωτέραν λατρείαν τῆς Φρυγίας ταύτης θεᾶς τὴν ἔλως ἀσιατικὴν, τὴν συνδεομένην μετὰ θιάσων, ὀργίων καὶ μυστηρίων, ἀλλ' εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν ἐν Ἀττικῇ ἀσκουμένην λατρείαν τῆς θεᾶς ταύτης (Ρέας), ἧς ὁ Φειδίας ἢ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Ἀγοράκριτος εἶχε ποιήσει τὸ ἄγαλμα διὰ τὸ ἐν Ἀθήναις Μητρῶν. Γνωστὸν δὲ ὅτι δὲν ἦτο ἡ θεὰ αὕτη ἔλως ἑλληνικὴ ἀλλ' ἐλογίζετο ὡς Φρυγία θεὰ, καθ' ἃ δηλοῦται μάλιστα ἐκ τῶν παρὰ Πολυδεύκει, III, 11 «ἐλέγετο δὲ τι καὶ μητρῶν Ἀθήνησι, τὸ τῆς Φρυγίας θεοῦ ἱερόν» καὶ ἐκ τῶν παρὰ Ἀρριανῶ (Περὶ πλοῦς Εὐξ. Ποιτ., σ. 9) «καὶ γὰρ κύμβαλον μετὰ χεῖρας ἔχει (ἢ Ρέα) καὶ λέοντας ὑπὸ τῷ

θρόνῳ καὶ κάθηται ὡσπερ ἐν τῷ μητρῶν Ἀθήνησιν ἢ τοῦ Φειδίου»¹.

Δ'.

Γενικαὶ παρατηρήσεις

Ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας καὶ τῶν δύο ἀναγλύφων φαίνεται ὡν ὁ αὐτός, ἢ ἐκτέλεισις ὅμως εἶνε διάφορος. Τὸ ἀνάγλυφον Α εἶνε λεπτότερον καὶ ἐπιμελέστερον ἐξεργασμένον, ἐν ᾧ τὸ ἀνάγλυφον Β καὶ ἡμιτελὲς ἐνιαχοῦ εἶνε καὶ ἀμελῶς ἐξεργασμένον. Καὶ τὰ γράμματα δὲ τὰ ἐν ἀμφοτέροις ταῖς πλευραῖς ἔχουσι τὸ αὐτὸ σχῆμα καὶ δὴ εἶνε κεχαραγμένα ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρός. Ἐκ τούτων δηλοῦται ὅτι τὰ δύο ἀνάγλυφα εἶνε σύγχρονα· θὰ ἐποιήθησαν δὲ ταῦτα, ὡς φαίνεται, κατὰ τὴν Ε'. ἑκατονταετηρίδα, μετὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Παρθενῶνος.

Αἱ μορφαὶ καὶ τῶν δύο ἀναγλύφων, ὡσπερ ἐκ τοῦ περιγράμματος αὐτῶν, ἐκ τῆς στάσεως καὶ ἐκ τοῦ ἱματισμοῦ δηλοῦται, ἐποιήθησαν ὑπὸ τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐπίδρασιν τῆς ζωοφόρου τοῦ Παρθενῶνος. Ἰδίως ὅμως ἢ ἐπὶ τοῦ προκειμένου μνημείου ἐπίδρασις τῆς ζωοφόρου ταύτης καταφαίνεται ἐν τῷ ἀναγλύφῳ Α. Ἐκ τῆς στάσεως τοῦ Ἑρμοῦ ὡς πομπέως (ἴδ. σ. 131) φαίνεται ἀληθῶς ὅτι ἡ ἐν τῇ πλευρᾷ ταύτῃ παράστασις εἶνε εἰλημένη ἐκ τῶν ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ζωοφόρῳ ἄρματοδρομιῶν. Ἡ ἀπομίμησις δὲ τῶν ἐν τῇ ζωοφόρῳ ταύτῃ βαίνει καὶ μέχρι ἀπομιμήσεως τῶν μορφῶν τῶν ἵππων, ἐν τῇ παραστάσει ὅμως τοῦ τεθρίππου ἄρματος οὐσιώδης ὑπάρχει διαφορὰ μετὰ τῶν ἐν τῇ ζωοφόρῳ καὶ τῶν ἐν τῷ προκειμένῳ ἀναγλύφῳ. Ἐν τῇ ζωοφόρῳ τοῦ Παρθενῶνος, συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς πλαστικῆς τέχνης, τὰ τέθριππα ἄρματα εἰκονίζονται ἔλως κατ' ἐνώπιον· οὕτως οἱ ἵπποι εἰκονίζονται ὁ εἰς ὀπισθεν τοῦ ἄλλου καὶ μόνον δι' ἐλαχίστης προεξοχῆς τῶν σωματῶν ἢ διὰ διαφορῶν στάσεως τῶν ποδῶν διακρίνονται. Ἡ κατὰ τοὺς πλαστικούς κανόνας τοιαύτη παράστασις τεθρίππου καὶ δυσχερῆς ἀληθῶς εἶνε καὶ

¹ Σχετικῶς τῷ ταυτισμῷ τούτῳ τῆς Βασίλης πρὸς τὴν μεγάλην μητέρα (Ρέα), ἐνδιαφέρον ἵσως εἶνε νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι ἱερεῖς τοῦ Κρόνου ἐν Ὀλυμπίᾳ ἑκαλοῦντο βασιλεῖς (Πανσάριας VI, 20, 1).

¹ Περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς ἀρχαιοτέρας καὶ νεωτέρας λατρείας τῆς μεγάλης Μητρός ἴδε Petersen: Gr. Mythologie σ. 244 καὶ 293, καὶ πρὸς C. Curtius: Das Metroon in Athen. σ. 6 κ. ἔ.

μονότονος. Ἐν τῷ προκειμένῳ ὅμως ἀναγλύφῳ ἡ παράστασις τοῦ τεθρίππου διαφέρει τῶν ἐν τῇ ζωοφόρῳ τοῦ Παρθενῶνος. Ἐναντίον τῶν νόμων τῆς πλαστικῆς τέχνης, ἀλλὰ κατὰ τρόπον εὐνοϊκὸν ὑπὲρ τῆς παραστάσεως τοῦ τεθρίππου ὑπὸ ἔποψιν ὠραιότητος καὶ ποικιλίας ἐν τῇ διατάξει τῶν ἵππων, τὸ ἄρμα εἰκονίζεται οὐχὶ κατ' ἐνώπιον ἀλλὰ πλαγίως, εἰκονίζεται δηλαδὴ ἔχον διεύθυνσιν ἐκ τοῦ βάρους τοῦ ἀναγλύφου ὀλίγον πρὸς τὰ ἐμπρός· διὰ τοῦτο ὁ εἷς πλαστικῶς δεδηλωμένος τροχὸς τοῦ ἄρματος (ὁ ἕτερος τροχὸς θὰ ἦτο χρώματι δεδηλωμένος) δὲν ἔχει σχῆμα ἐντελῶς κυκλικὸν ἀλλ' ἠλλειψοειδὲς συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς προοπτικῆς· διὰ τοῦτο πρὸς τούτοις οἱ ἵπποι δὲν εἰκονίζονται ὁ εἷς ἀκριβῶς ὀπισθεν τοῦ ἄλλου, ἀλλ' ὁ εἷς ἐξέχων ἐν μέρει τοῦ ἐτέρου. Ἡ πλαγία διεύθυνσις τοῦ ἄρματος σχετικῶς πρὸς τὸν θεατὴν δικαιολογεῖ πληρέστατα τὸν τοιοῦτον τρόπον τῆς παραστάσεως αὐτοῦ, συνήθη ὄντα ἐν μνημείοις τῆς γραφικῆς ἀρχαιοτέραις τῆς ζωοφόρου τοῦ Παρθενῶνος, ὡς δεικνύουσιν αἱ παραστάσεις ἀρμάτων ἐπὶ μελανομόρφων ἀγγείων.

Ὁ τεχνίτης δὲν παρήγαγεν ἔργον ἰδιὸν τινα αὐτῷ τρόπῳ ἐργασίας ἐκδηλοῦν. Κοινὸς ὢν τεχνίτης τῶν χειρονακτικῶς πρὸς πλήρωσιν τῶν τοῦ βίου ἀναγκῶν ἐργαζομένων διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν τῆς τέχνης ἐπισήμων ἔργων καὶ ἔβαινε ἐν τῇ ἐργασίᾳ του ἐκλεκτικῶς. Θέλων νὰ παραστήσῃ ἀρπαγὴν ἐν τεθρίππῳ ἀπέβλεψεν εἰς τὰς ἐν τῇ ζωοφόρῳ τοῦ Παρθενῶνος ἀρματοδρομίας, ἀδιαφορῶν δ' ὅτι ἐν ἐκείναις ταῖς ἀρματοδρομίαις εἰκο-

νίζοντο ἀγῶνες ἀποβατῶν ἀπειμιμήθη ταύτας πρὸς παράστασιν τοῦ ἄλλως διαφόρου θέματός του καὶ οὕτως ἐν τῇ στάσει τοῦ ἐκεῖ πομπέως παρέστησε τὸν Ἑρμῆν. Καὶ ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς δὲ μορφὰς τοῦ ἔργου του ἀπειμιμήθη ἐκ τῆς ζωοφόρου, ὅ,τι συνέφερον αὐτῷ καὶ ὅ,τι ἠδύνατο. Ἡ ἀπεικόνισις ὅμως τοῦ τεθρίππου κατὰ τὸν ἐν τῇ ζωοφόρῳ τρόπον ἦτο αὐτῷ δυσχερὴς· ἐπειδὴ δὲ καὶ νὰ νεωτερίσῃ ἤθελεν, εἰς ἄλλα ἔργα ἀπέβλεψε καὶ οὕτω τὸ τέθριππον παρέστησε συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς γραφικῆς τέχνης. Ὁμολογουμένως δὲ ἐπέτυχεν ἐν τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ταύτῃ, διότι ἐν ᾧ τὸ ἔργον του οὐχὶ μικρὰς ἀτελείας ἐν τοῖς καθέκαστα τῶν μορφῶν καὶ δὴ ἀνατομικὰς ἀνακριβείας δεικνύει, ἡ παράστασις τοῦ τεθρίππου εἶνε ἀληθῶς ἀμεμπτος, καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐξαίρετος, ὡς πείθεται τις παραβάλλων αὐτὸ πρὸς ὁμοίας παραστάσεις, οἷον πρὸς τὰ ἐν σελ. 135 μνημονευόμενα ἀνάγλυφα τὰ ἐν Bulletin de corr. hellénique 1892 σ. 325 κ.έ. Ὁ κάλλιστος οὗτος τρόπος τῆς διατάξεως τῶν τεσσάρων τοῦ ἄρματος ἵππων, δι' οὗ ἐκποδῶν γίνεται πᾶσα μονοτονία, ἰδίως ἡ πρὸς τὰ ἐμπρὸς στροφή τῆς κεφαλῆς τοῦ τρίτου τῶν ἵππων τούτων, ἀναπολεῖ ἡμῖν τὸ ἐξ Ὀρωποῦ ἀνάγλυφον (τὸ ἐν σελ. 135 σημ. 1 μνημονευόμενον) καὶ μάλιστα τὸ τοῦ Ἡλίου ἀνάγλυφον (ἴδε Arch. Ztg. 1873, σ. 58 καὶ Baumeister: Denkmäler d. kl. Alterthums σ. 739 εἰκ. 710) τὸ ὑπὸ τοῦ Σχλίεμαν ἐν Τρωάδι εὑρεθέν.

Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ¹

Παρά τὰς κυρίας παραστάσεις ἤτοι τοὺς τύπους τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν νομισμάτων εὐρηγται συνηθέστατα, ὡς γνωστόν, ἕτεροι κατὰ πολὺ τὸ μέγεθος μικρότεροι παραστάσεις, σύμβολα καλούμεναι. Καὶ τῶν μὲν τύπων ἡ ἔννοια ὡς καὶ οἱ λόγοι τῆς παρὰ τῆς πόλεως ἐκλογῆς αὐτῶν ἐξηγοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εὐκόλως καὶ κατὰ τρόπον κοινῶς παραδεκτόν· τῶν συμβόλων ὅμως ἡ τε σημασία καὶ χρήσις παραμένει εἰσέτι δυστυχῶς τὸ πλεῖστον ἀμφίβολος καὶ δυσεξηγήτος, ἀν καὶ τὸ πρᾶγμα τυγχάνει μεγίστης σπουδαιότητος ὄχι μόνον διὰ τὴν νομισματικὴν ἐπιστήμην ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ ἀρχαιολογίαν ἐν γένει. Παράδειγμα δὲ τούτου ἔστωσαν τὰ ἐξῆς.

Ἐν ἔτει 1855 ὁ L. Müller, διευθυντὴς τοῦ Μουσείου τῆς Κοπενχάγης, ἐδημοσίευσεν ἐκτενὲς σύγγραμμα περὶ τῶν νομισμάτων τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας, Φιλίππου Β', Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, καὶ Φιλίππου Γ'². Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, προῖόν μακρᾶς ἐνδελεχοῦς καὶ πεφωτισμένης ἐργασίας, ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας καὶ θεωρεῖται μέχρι τοῦ νῦν, δικαίως, ὡς τὸ ἀριστον καὶ τὸ ἐκτενέστερον τῶν περὶ τοῦ θέματος τούτου γραφέντων. Ὡς γνωστόν τὰ νομίσματα τῶν ρηθέντων βασιλέων τῆς Μακεδονίας φέρουσι πάντοτε τοὺς αὐτοὺς κυρίους τύπους δι' ἕκαστον μέταλλον, διαφέρουσιν ὅμως τὰ μέγιστα κατὰ τὰ ἐν τῷ πεδίῳ σύμβολα καὶ μονογράμματα. Οὕτω μόνον τὰ νομίσματα Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἅτινα ὁ Müller διήρесе χρονολογικῶς εἰς ἑπτὰ κλάσεις (I-VII)³, παρέσχον καθ' ἡν ἐποχὴν ἐδημοσιεύθη τὸ βιβλίον αὐτοῦ, 1715 διαφορὰς, αὐξηθείσας ἕκτοτε οὐκ ὀλίγον διὰ δημοσιεύσεων μεταγενεστέρων, οἷα π.χ. ἡ τοῦ Prokesch-Osten.

Ὁ Müller ἐστήριξε τὴν κατάταξιν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γνώμης ὅτι τὰ ἐν τῷ πεδίῳ σύμβολα εἶνε τὰ

¹ Οἱ ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ ἀναφερόμενοι πίνακες εἶνε οἱ τοῦ βιβλίου ἡμῶν Numismatique de la Crète ancienne πίν. I-XXXV.

² L. Müller, Numismatique d'Alexandre le Grand etc. Copenhagen 1855.

³ Ἴδὲ καὶ Head, Historia Numorum p. 499.

σήματα τῶν πόλεων ἐν αἷς τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκόπησαν. Ἡ γνώμη αὕτη εἶνε ἀνεπίδεκτος οἷας-δήποτε ἀντιρρήσεως προκειμένου, πλὴν ἄλλων τινῶν, περὶ τῶν συμβόλων τῶν εὕρισκομένων ἐπὶ πολλῶν τῶν μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξάνδρου κοπέντων νομισμάτων, ἀνηκόντων χρονολογικῶς εἰς τὰς κλάσεις V-VII τοῦ Müller καὶ ἀποδιδόμενων εἰς Ὀδησσόν, Μεσημβρίαν καὶ Καλλατίαν τῆς Θράκης, καὶ εἰς πλείστας πόλεις τῆς Ἀσίας. Πολλὰ τῶν συμβόλων τούτων συνοδεύονται καὶ ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ τῶν πόλεων, ἐπομένως ἡ ἀπόδοσις αὐτῶν εἶνε βεβαία. Πόσον ὅμως ἠπατήθη ὁ Müller γενικεύσας τὸ σύστημα αὐτοῦ καὶ ἐφαρμόσας καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων κλάσεων, ἀποδεικνύει τὸ ἐξῆς παράδειγμα.

Ἐκλέγομεν ἐκ τῶν πινάκων τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ, ἐκ μὲν τῶν νομισμάτων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου τὰ ἐξῆς:

Ἀριθμὸς κατατάξεως Müller.	Σύμβολον.	Μονόγραμμα.	Ἀποδοσις Müller.
83	Λαμπάς	Ϝ	Ἀμφίπολις Μακεδονίας
142	Ρόπαλον	»	Ἡρακλεία Σιντικῆ
260	Μῆνη	»	Ἀβέβαια πόλεων Μακεδονίας
280	Ἀφλαστον	»	»
289	Γρύψ	»	Ἀβδηρα Θράκης
439	Περικεφαλαία	»	Μεσημβρία
542	Δελφίς	»	Ἀβέβαια Μακεδονίας Θράκης
549	Στέφανος	»	καὶ Θεσσαλίας
558	Πέτασος	»	»
561	Κλάδος	»	»
571	Στάχυς	»	»
575	Πέλεκος	»	»
603	Πήγασος	»	»
757	Ἀκροστόλιον	»	Χαλκίς Εὐβοίας
765	Μονόγραμμα	»	Ἀβέβαια Ἑλλάδος καὶ Εὐβοίας
845	Ἔτερον μονόγρ.	»	»

Ἐκ δὲ τῶν νομισμάτων Φιλίππου Β', τὰ ἐξῆς:

151	Μῆνη	Ϝ	Ἀβέβαια Μακεδονίας
155	Ἀκροστόλιον	»	»
214	Δελφίς	»	Ἀβέβαια
218	Στέφανος	»	»
242	Κλάδος	»	»
246	Στάχυς	»	»
251	Πέλεκος	»	»

Τί δ' ἐξάγεται ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ πίνακος τούτου, ὁμοίους τοῦ ὁποίου ἠδυνάμην οὐκ ὀλίγους νὰ συνθέσω ἐκ τῆς συγγραφῆς τοῦ Müller; Ὅτι οὐχὶ τὰ διάφορα σύμβολα ἀλλὰ τὸ μονόγραμμα Π τὸ κατ' ἰδιοτροπίαν τινα δι' ἀπλῆς στιγμῆς παριστῶν τὸ ὄ μικρόν, εἶνε τὸ συνδετικὸν σημεῖον καὶ κοινὸν γνώρισμα τῆς σειρᾶς ταύτης τῶν νομισμάτων. Τοῦτο δ' ἐπικυροῦται καὶ ὑπὸ τῆς ταυτότητος τῆς τέχνης αὐτῶν, ὀφθαλμοφανῶς εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ νομισματοκοπεῖον ἀνηκούσης. Ἐπομένως καὶ βεβαίως ἢ εἰς διαφόρους πόλεις κατάταξις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Müller εἶνε ἐντελῶς ἐσφαλμένη. Τίνα δὲ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκ παραγνωρίσεως τῆς σημασίας τῶν συμβόλων ἐσφαλμένης κατατάξεως τῶν νομισμάτων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Δυστυχῶς πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ οὐχὶ σμικρᾶς βλάβης διὰ τὴν ἱστορίαν ἐν γένει. Διότι οἱ νομισματικοὶ παραδεχθέντες τὴν κατάταξιν τοῦ Müller παρενέβαλον διὰ χρονικὸν διάστημα πενήκοντα καὶ ἐνίοτε μέχρις ἑκατὸν ἐτῶν εἰς τὰς ἄλλας σειρὰς τῶν νομισμάτων τῶν αὐτῶν πόλεων τὰ νομίσματα ταῦτα τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐπομένως τὰ μὲν κατὰ τέχνην προηγούμενα ἀνεβίβασαν, τὰ δὲ ἐπόμενα κατεβίβασαν ἐσφαλμένως κατ' ἴσον ἀριθμὸν ἐτῶν. Ἄν δὲ τις σκεφθῆ ὅτι τῶν πλείστων Ἑλληνικῶν πόλεων ἡ χρονολογία στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἐκ τῶν νομισμάτων δεδομένων, εὐκόλως φαντάζεται οἷας βλάβης διὰ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν καὶ χρονολογίαν ἐγένετο καὶ δύναται νὰ γείνη πρόξενος ἢ παραγνωρίσις τῆς σημασίας τῶν νομισματικῶν συμβόλων, ὅπως δὲ σπουδαιότητα ἔχει διὰ τὴν ἐπιστήμην ἢ μετ' ἐπιστασίας λεπτομερῆς ἐξέτασις αὐτῶν.

Δυστυχῶς ἢ μελέτη τῶν συμβόλων προσκρούει εἰς μεγάλας δυσκολίας, ὧν κυριωτέρα εἶνε ἡ ἔλλειψις γενικοῦ καὶ ἀκριβοῦς καταλόγου ἀπάντων τῶν Ἑλληνικῶν νομισμάτων. Καὶ ἐγένετο μὲν ἤδη ἀρχὴ συντάξεως τοιοῦτου ἔργου ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἂν θὰ ἴδῃ αὐτὸ συντετελεσμένον ἢ παροῦσα γενεά, ἔνεκα τοῦ πολυδαπάνου καὶ κολοσσιαίου τῆς ἐπιβολῆς.

Τὸ μόνον ὅπερ δύναται τις νὰ ἐπιχειρήσῃ μέχρις οὗ κατορθωθῆ ἢ δημοσιεύσις τοιοῦτου τινὸς ἔργου εἶνε ἡ μελέτη τῶν νομισματικῶν συμβόλων τμημάτων τινῶν μόνον τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἀφ' οὗ

πρότερον δι' ἐνδελεχῶν προσπαθειῶν κατορθωθῆ ἢ συγκέντρωσις εἰς κατάλογον ἀκριβῆ τῶν ἐν ἅπασιν τοῖς νομισματικοῖς Μουσείοις τῆς Εὐρώπης διασπαρμένων σχετικῶν νομισμάτων.

Δημοσιεύσαντες τὸ πρῶτον μέρος τοιοῦτου τινὸς ἔργου περὶ τῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Κρήτης ἐπιχειροῦμεν νῦν τὴν μελέτην τῶν ἐπ' αὐτῶν συμβόλων, εὐχόμενοι ὅπως καὶ ἕτεροι ἀναλάβωσι τὴν μελέτην τῶν νομισματικῶν συμβόλων ἑτέρων χωρῶν, ἵνα οὕτω ἐκ τῆς πρὸς ἄλληλα συγκρίσεως καὶ τῆς γενικεύσεως τῶν συμπερασμάτων, φθάσωμεν εἰς γνώσεις ἀσφαλεῖς περὶ τῆς χρήσεως καὶ σημασίας τῶν συμβόλων.—

Γενικῶς δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὰ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαίας Κρήτης σύμβολα εἶνε ὀλιγάριθμα, κυρίως ἐπὶ τῶν αὐτονόμων ἀπαντῶντα, καὶ ὅτι ἡ χρῆσις αὐτῶν εἶνε σύγχρονος πρὸς τὴν τῶν ἀρχαιοτέρων νομισματικῶν τύπων τῆς νήσου ἐξακολουθοῦσα μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν ῥωμαίων κατακτήσεως αὐτῆς, ὅποτε σχεδὸν ἐντελῶς καταπαύει ἐξαιρέσει μιᾶς κατηγορίας αὐτῶν (τῆς Β').

Δύναται τις δὲ νὰ διακρίνη αὐτὰ εἰς τὰς ἐξῆς κατηγορίας.

Α'. Τὰ ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως τοῦ νομίσματος, παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ θεοῦ τεθειμένα πρὸς χαρακτηρισμὸν αὐτῆς.

Τοιαῦτα δ' εἶνε· ὁ παρὰ τὰς κεφαλὰς τοῦ Διὸς ἐν Κνωσῷ (VII, 19-21) καὶ Πολυρηνίῳ (XXVI, 30) κεραυνός· ἢ παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Διονύσου ἐν Συβριτίᾳ (XXX, 15-17) σταφυλή· ἢ παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ποσειδῶνος τρίαινα ἐν Ραύκῳ (XXIX, 25)· ὁ ὡς πλαίσιον περιβάλλων τὴν κεφαλὴν τῆς Ἀριάδνης ἐν Κνωσῷ *labύρινθος* (IV, 33-34)· τὸ παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἑρμοῦ ἐν Συβριτίᾳ *κηρύκειον* (XXX, 16, 22)· τὸ *τόξον* τὸ παρὰ τὰς κεφαλὰς τοῦ Ἀπόλλωνος, τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Βριτομάρτιδος ἐν Κεραίᾳ (IV, 16-17), Γόρτυνι (XV, 19), Ὀλοῦντι (XXII, 23) καὶ Πολυρηνίῳ (XXVI, 19-22).

Β'. Τὰ ἐπὶ τοῦ ὀπισθεν μέρους τοῦ νομίσματος τεθειμένα καὶ ἀμέσως σχετιζόμενα πρὸς τὸν τύπον.

Τοιαῦτα εἶνε ἐπὶ μὲν τῶν αὐτονόμων νομισμάτων ὁ οἶστρος ὁ ἐνοχλῶν τὸν ταῦρον τοῦ διδράχμου τῆς Γόρτυνος (XIV, 17, XV, 1-2) καὶ Φαι-

στοῦ (XXIII, 24)· ὁ κεραυνὸς ὁ ἄνω τῆς τὸν Δία θηλαζούσης κυνὸς ἐν Κυδωνία (X, 2)· ὁ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ Ποσειδῶνος *δελφίν* ἐν Πριανσῶ (XXIX, 4)· ὁ περίφημος κρητικὸς κύων ὁ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἠφαιστοτεύκτου γίγαντος καὶ χαλκοῦ περιπόλου τῆς Κρήτης Τάλω ἐν Φαιστῶ (XXIII, 2-3)· τὸ πρὸ τοῦ τὰ πέδιλα προσαρμόζοντος Ἑρμοῦ ἐν Συβριτία (XXX, 16) *κυρύκειον*· τὸ πρὸ τοῦ ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ καθημένου Ἀπόλλωνος ἐν Χερσονήσῳ III, 24-26) *θυμιατήριον*· ὁ παρὰ τὴν Ἀρτέμιδα καὶ Ἀπόλλωνα ἐν Ἐλευθερναῖς (XI, 4) καὶ Κυδωνία (IX, 2-6) *τρέχων κύων*· ὁ παρὰ τὴν Ἀθηνᾶν ἐν Γόρτυνι (XVI, 14) *ῥοις*· ἡ *λεορτῆ*, τὸ *τόξον*, ἡ *φαρέτρα*, τὰ *βέλη* καὶ ὁ ἀνεστραμμένος ἐπομένως κενὸς *ἀμφορεύς οἶνον* παρὰ τὸν ἱστάμενον ἢ ἀναπαυόμενον Ἡρακλέα τῶν νομισμάτων τῆς Φαιστοῦ (XXIII, 6 XXIV, 1-6) καὶ τέλος ὁ παρὰ τοὺς πόδας τῆς Ὑγείας ἢ Δήμητρος *ῥοις* τῶν νομισμάτων τῆς Πριανσοῦ (XXVIII, 21-23). Ἐπὶ δὲ τῶν ἐπὶ ῥωμαίων κοπέντων οἱ ἐπτὰ ἀστέρες τῆς μεγάλης καὶ μικρᾶς ἄρκτου οἱ περὶ τὸν Κρηταγενῆ Δία, (XXXII, 21-22, XXXIII, 10 καὶ XXXV, 1) ἢ περὶ τὸν πρὸς τοῦτον ὑπὸ τῆς κολακείας τῶν Κρητῶν ἐξισωθέντα Αὐγουστον (XXXII, 2-4 καὶ 8, 21-22)· οἱ αὐτοὶ καὶ ὁ κύων παρὰ τὸν ἐπὶ σφαίρας καθήμενον νεαρὸν Δία (XXXV, 1)· πρὸς δὲ ὁ κύων καὶ ἡ ἔλαφος παρὰ τὴν Ἀρτέμιδα, οἱ *λέοντες* παρὰ τὴν Κυβέλην, ὁ *ἀετὸς* παρὰ τὸν Δία, τὸ *κέρας* τῆς ἀφθορίας καὶ ὁ *ἀετὸς* παρὰ τὴν τὸν Δία φέρουσαν Ἀμάθειαν, καὶ ὁ *πάνθηρ* παρὰ τὸν Διόνυσον ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ κοινοῦ τῶν Κρητῶν (ἰδ. Πίν. XXXII-XXXV).

Πολλὰ τῶν συμβόλων τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν δὲν ἀνήκουν κυρίως εἰς τὴν τάξιν τῶν αὐτοτελῶν συμβόλων ἀλλ' εἶνε μᾶλλον χαρακτηριστικὰ παραρτήματα (attributs) τῶν ἀπεικονιζομένων θεῶν.

Γ'. Τὰ πρὸς ἔνδειξιν τοῦ τόπου *ἐνθα* συμβαίνει ἢ ἀπεικονιζομένη *σκηγή*.

Οὕτω ἐν Φαιστῶ (XXIV, 6-7) εὐρίσκομεν παρὰ τὸν ἀναπαυόμενον Ἡρακλέα *ῥρον* ἢ *σῆλην*, πιθανῶς τῶν Ἡρακλείων, δεικνύουσιν τὸ πέρασ τῶν ἐκδρομῶν τοῦ ἥρωος. Ἐν Κνωσῶ (VIII, 8-13) Γόρτυνι (XII, 21-22, XV, 16 καὶ XV, 4-5) καὶ ἐπὶ νομισμάτων τινῶν τοῦ Κοινοῦ τῶν Κρητῶν (XXXIV,

14) εἷς ἢ δύο *δελφῖνες* ὑπὸ τὸν ἀπάγοντα ἢ ἀπαγαγόντα ἤδη τὴν Εὐρώπην ταῦρον, ἐνδεικνύουσι τὴν διαπλεομένην θάλασσαν. Ἄντι δελφίνος εὐρίσκομεν ὑπὸ τὸν ταῦρον ἑνὸς τῶν νομισμάτων τῆς Γόρτυνος ἰχθύν τινα, πιθανῶς τὸν *σκάρρον* καλούμενον περίφημον μὲν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὅπως δὲ ἰδιάζοντα εἰς τὴν Κρητικὴν θάλασσαν, ἔνθα κατὰ μέγαρα πλήθη ἀπαντᾷ, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ περίφημος γάλλος περιηγητὴς Belon¹, λέγει ὅτι «L'on n'a point accoustumé, d'en veoir en noz rivages non plus en l'Ocean qu'en la mer Méditerranée, et ose assurer qu'on ne le trouve point au Propontide en l'Hellesponte, n'au pont Euxine, n'aussi en l'Adriatique: car je l'y ay cherché. Et toutes fois il est si frequent en quelques endroits des rivages de Crète, qu'on n'y en peche aucun autre plus commun etc.». Ὁ αὐτὸς περιηγητὴς δημοσιεύει καὶ εἰκόνα αὐτοῦ. Ὁμοίος ἰχθύς μετὰ δύο δελφίνων εὐρηται καὶ κάτωθεν τοῦ ἀπάγοντος τὴν Εὐρώπην ταύρου ἐπὶ ληκύθου μελανομόρφου εὐρεθείσης ἐν Ἰταλίᾳ². Βεβαίως δὲ οἱ Γορτύνιοι ἠθέλησαν διὰ τοῦ ἰδιάζοντος τῆ Κρήτη ἰχθύος τούτου νὰ δηλώσωσιν οὐχὶ πλέον ὡς διὰ τῶν δελφίνων τὴν θάλασσαν ἐν γένει ἀλλ' αὐτὸ τὸ κρητικὸν πέλαγος.

Δ'. Τὰ χαρακτηρίζοντα τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως τῆς κοψάσης τὰ νομίσματα.

Τοιαῦτα εἶνε· τὸ ἀκροστόλιον πλοίου παρὰ τὸν φοίνικα ἐν Ἱεραπύτνῃ (XVII 9-10 καὶ 24-26)· τὸ *πηδάλιον* καὶ ὁ *δελφίς* παρὰ φοίνικα ἐν Πριανσῶ (XXVIII, 24-26 καὶ 28-29)· καὶ οἱ τὴν τρίαιναν τῆς Ραύκου (XXX, 19, 35-36), Ρεθύμνης (XXX, 7) καὶ Λάππας (XX, 1) περιβάλλοντες ἢ κοσμοῦντες *δελφῖνες* οἱ ἐνδεικνύοντες τὴν ὑπὸ τῶν κατοίκων λατρείαν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τὴν κατὰ θάλασσαν εὐδοκίμησιν αὐτῶν· τὰ *βέλη* ἢ αἱ *αἰχμαὶ βελῶν* αἱ εὐρισκόμεναι παρὰ τὴν προτομὴν αἰγάγρου ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Ἐλύρου (XII 9-10), Ὑρτάκου (XVIII, 8-9), Πολυρηνίου (XXV, 33-34), Πραισοῦ (XXVIII 3-4), Πριανσοῦ (XXVIII, 23), Συβριτίας (Ἀρχ. Ἐφημ.

¹ P. Belon du Mans. Les observations de plusieurs singulartités et choses memorables, trouvées en Grèce etc. Paris 1554 p. 9-10.

² Otto Jahn, Die Entführung der Europa auf antiken Kunstwerken πίν. V, α σελ. 21. Ἐκ παραδρομῆς βεβαίως καλεῖ ὁ Jahn ὅλους τοὺς ὑπὸ τὴν Εὐρώπην ἰχθύς, δελφίνας.

1889 πίν. 12, 11) και Τάρρας (XXX, 27) άτινα βεβαίως αναφέρονται εις τήν περίφημον δεξιότητα τών Κρητών περι τήν τοξικήν. Ός γνωστόν οί Κρητες διέπρεψαν καθ' όλους τούς πολέμους τής αρχαιοτήτος ως τοξόται, και έν τή νήσφ δε ήσχυλοϋντο από παιδικής ήλικίας εις τό κυνήγιον τών άπροσίτων και πολυπληθών αιγάγρων τών όρέων τής νήσου. Πλήν τών γνωστών πολυπληθών μαρτυριών τών αρχαίων παραθέσεως άξιον είνε τό έπιγραμμα LXIII τοϋ Καλλιμάχου:

Κυνθιάδες θαρσεΐτε· τὰ γὰρ τοῦ Κρητὸς Ἐχέμματα
καΐται έν Ὀρτυγίη τόξα παρ' Ἀρτέμιδι,
οἷς υμέων έκένωσεν ὄρος μέγα· νῦν δέ πέπαυνται
αἶγες, έπει σπονδάς ἡ θεὸς εἰργάσατο

και ή μαρτυρία τοϋ έν έτει 1546 έπισκεφθέντος τήν νήσον Belon ὅστις όμιλῶν περι τοϋ πρὸς τό τόξον έρωτος τών Κρητών και καθ' οϋς άκόμη χρόνους αϋτός έπεσκέφθη τήν νήσον λέγει (σελ. 7) «encore pour le jourd'hui suyvnt ceste antiquité, s'adonnent par un instinct naturel et de leur enfance à tirer de l'arc scythique et mesmement un petit enfant du berceau courroussé et pleurant se appaise luy montrant seulement un arc, ou luy baillant une fleische en la main etc. Νομισματά τινά τής Κρητικής πόλεως Λήτης φέροντα ως τύπον (XII, 14-17) προτομήν αιγάγρου υπό βέλους πεπληγμένης έπιθεβαιουσιν ότι τὰ περι ὧν ὁ λόγος σύμβολα αναφέρονται εις τό κυνήγιον τών αιγάγρων. Έτερα τινά νομισματά τής Έλύρου (XII 13) δεικνύουσιν αιγαγρον θάμνον τινά καταβιβρώσκουσαν ὅστις πιθανώτατα είνε τό περίφημον δίκταμνον περι οϋ ὁ μέν Θεόφραστος (Φυτῶν Ἱστορ. IX, 16, 1), λέγει ότι είνε «ἴδιον τής Κρήτης, θαυμαστόν δέ τή δυνάμει . . . Σπάνιον δέ έστι· και γὰρ ὀλίγος ὁ τόπος ὁ φέρων και τοϋτον αἰ αἶγες εκνέμονται δια τό φιληδεῖν. Ἀληθές δέ φασιν είναι και τό περι τῶν βελῶν ὅτι φαρούσας ὅταν τοξευθῶσιν εκβάλλει». Ὁ δέ Αἰλιανός, (Ποικ. Ἱστορ. Α. 10). «Οἱ δέ Κρητές εἰσι τοξεύειν άγαθοί, και ὄν και τὰς αἶγας βάλλουσιν έπ' άκροισ νεμομένας τοῖς ὄρεσιν· αἱ δέ βληθεῖσαι παραχρηΐμα τής δικτάμνον βοτάνης διέτραγον, και άμα τῷ γεύσασθαι ὅλα εκείναις τὰ βέλη εκ-

πίπτει»· και ὁ Πλούταρχος (Ζῶων ιδ. XX, 8) «Αἰ δέ Κρητικαὶ αἶγες, ὅταν τό δίκταμνον φάγῶσιν, εκβάλλουσι τὰ τοξεύματα . . . έπ' οϋδέν γὰρ άλλο τρωθεῖσαι φέρονται και ζητοῦσι και διώκουσιν ἢ τό δίκταμνον». Τό αϋτό δίκταμνον και βέλος εϋρίσκονται επί τών νομισμάτων τής Τυλισοϋ (XXX 29-32 και XXXI, 1-3) ως σύμβολα παρὰ τόν τύπον τοϋ Ἀπόλλωνος κυνηγοϋ τοϋ ισταμένου και κρατοϋντος τή μέν άριστερά τόξον τή δε δεξιᾶ κεφαλήν αιγάγρου, ήν πρὸ μικροϋ θά έθήρευσε. Και έν Κυδωνία δε επί τών ώραίων τής πόλεως διδράχμων εϋρηται ως σύμβολον αιχιμη βέλους παρὰ τόν τόξον κατασκευάζοντα Ἀπόλλωνα (IX, 2) περι οϋ έλέγετο έν Κρήτη ως γνωρίζομεν εκ τοϋ Διοδώρου (Βιβλ. Ε' κεφ. 47) «εϋρετην τοϋ τόξου γερόμενον διδάξει τούς ερχωρίους τὰ περι τήν τοξείαν, άφ' ής αιτίας μάλιστα παρὰ τοῖς Κρησίν εκηλῶσθαι τήν τοξικήν και τό τόξον Κρητικόν ὀνομασθῆναι». Έπί τών αϋτῶν νομισμάτων εϋρισκόμενον παρὰ τό βέλος κύνα κυνηγετικόν άλλόμενον εκ χαρᾶς επί τή θεᾶ τοϋ παρασκευαζομένου τόξου (IX 2, 4, 7-8). Ένίοτε δε άντι τοϋ βέλους εϋρίσκομεν επί τών αϋτῶν νομισμάτων λαμπάδα εις τήν φλόγα τής ὁποίας ὁ Ἀπόλλων προσεγγίζει και θερμαίνει τό τεινόμενον τόξον, ίνα εϋκαμπτότερον καταστήση αϋτό ως γνωρίζομεν εκ τών ὁμηρικῶν στοίχων (Όδυσ. Φ. 176 και έξ.)

Ἄγρει δη πῶρ κεῖτον ενὶ μεγάροισι, Μελαρθεῦ, . . .
ὄφρα νέοι θάλποντες, επιχρίοντες αλοιογῆ
τόξου πειρώμεσθα και εκτελέσωμεν ἄεθλον.

Τοϋτο ήτο άλλως τε τρόπος παρασκευής τών τόξων ιδιάζων τοῖς Κυδωνιάταις, ως φαίνεται εκ τών στίχων τοϋ Κλαυδιανοϋ (Histrix).

Quis labor humanus tantum ratione sagaci
Proficit? Eripiunt trucibus Gortynia capris
Cornua, subjectis eadem lentescere cogunt
Ignibus, intendunt taurino viscere nervos -
- - - morem hinc traxisse Cydonas
Bellandi . . .¹

¹ Φαίνεται ότι μεταξϋ τών περιφημοτέρων τοξοτῶν τής νήσου έλαγίζοντο οί Κυδωνες. Ἰδε Καλλιμαχ. III εκδ. Pat. «Κύκλωπες κή-
μοι τι Κυδώνιον ει δ' ἄγε τόξον» ένθα ὁ σχολιαστής σημειοῖ ότι οί

Καὶ τὸ παρὰ τὴν λαμπάδα βέλος νομισμάτων τινῶν τῶν γειτόνων τῆς Κυδωνίας Ἀπταραίων (I, 21-22) καὶ Κεραϊτῶν (IV, 20) βεβαίως ἀναφέρεται εἰς τὴν διὰ τοῦ πυρὸς προετοιμασίαν τῶν τόξων.

Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ὑπάγεται καὶ τὸ ἀρχαιότατον τῶν διδράχμων τῶν Ἐλευθερναίων (XI, 4) εἰκονίζον ἀφ' ἑνὸς τὴν ὑπὸ κυνὸς συνοδευόμενῃ κυνηγέτιδα Ἀρτέμιδα τρέχουσαν καὶ τοξέουσαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν Ἀπόλλωνα ὁμοίως ὑπὸ κυνὸς συνοδευόμενον, τόξον τῆ ἀριστερᾷ κρατοῦντα καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς ἀποκόπτοντα δενδρύλιόν τι, πιθανῶς τὸν στύρακα, πρὸς κατασκευὴν βελῶν¹. Τὸ διδράχμον τοῦτο σχολιάζων ὁ W. Wroth², δικαίως ἐμνήσθη τοῦ ἐκ τοῦ Κυνηγετικοῦ τοῦ (I, 4) Ξενοφῶντος χωρίου καθ' ὃ « Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος ἄγραι καὶ κύνες ».

Χαρακτηριστικὰ σύμβολα τῆς περὶ τὴν τόξουσιν δεινότητος τῶν Κρητῶν εἶνε βεβαίως καὶ αἱ αἰχμαὶ τῶν βελῶν αἱ καὶ παρ' ἑτέροισιν κρητικῶν τύπους εὐρισκόμεναι καὶ δὴ παρὰ τὸν Λαβύρινθον τῆς Κνωσοῦ (V, 22 καὶ VI, 6) τὸν ταῦρον τῆς Γόρτυνος (XV, 1) τὴν κεφαλὴν ταύρου τοῦ Πολυρηνίου (XXV, 29-30), ὡς βεβαίως εἰς τὸ αὐτὸ ἀναφέρονται καὶ τινες τῶν κυρίων τύπων τῆς Κεραϊας (IV, 16-20), Χερσονήσου (IV, 7) καὶ Πολυρηνίου (XXVI, 18).

E'. Τὰ χρησιμεύοντα ὡς σήματα διακριτικὰ τῶν πόλεων (Wappen).

Τοιαῦτα εἶνε τὰ ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῶν κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἀπτικῶν τετραδράχμων τῆς ἐποχῆς τῶν ἀρχόντων ὑπὸ διαφόρων κρητικῶν πόλεων κοπέντων νομισμάτων. Ὅπως δηλαδὴ πολλαὶ ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας πολὺ καὶ ἐπὶ μακρὸν μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ἀντέγραφον δι' ἐμπορικοῦς κυρίως λόγους τὸν σταθμὸν καὶ τοὺς τύπους τῶν τετραδράχμων αὐτοῦ, δηλοῦσαι ἑαυτὰς μόνον διὰ τῶν ἐν τῷ πεδίῳ συμβόλων καὶ ἐπιγραφῶν, οὕτω καὶ πολλαὶ τῶν κρητι-

Κύδωνες ἦσαν « ἔθνος Κρήτης ἀφ' οὗ Κρητικὸν τὸ τόξον ». Ἴδε καὶ Καλλιμ. Ἀποσπάσματα ἐκδ. Schneider ἀρ. 284 « τόξον σφίρων τις ἄριστος Κυδωνίων ». Παρὰ τῷ αὐτῷ Ἴμν. ε' ε' Ἀπόλλ. 32 εὐρισκόμεν « ἄεμμα τὸ Λύκειον » ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Λύκτου ἑτέρας Κρητικῆς πόλεως.

¹ Πρβ. Imhoof-Blumer, Monnaies grecques p. 342-344.

² Catal. of the coins of Crète etc. σελ. XXVII.

κῶν πόλεων, καθ' ἣν ἐποχὴν τὰ ἀθηναϊκὰ νομίσματα ἦσαν τῶν μᾶλλον ἐν τῷ ἐμπορίῳ εὐπροσδέκτων καὶ ἐπιζητουμένων, ἔκοψαν τετραδράχμα τοῦ αὐτοῦ τοῖς ἀθηναϊκοῖς σταθμοῦ, ἀντιγράψασαι καὶ ἀμφοτέρους τοὺς τύπους καὶ ἀντικαταστήσασαι τὸ μὲν Α-ΘΕ (ναίων) διὰ τοῦ ἰδίου ἑαυτῶν ἐθνικοῦ, τὰ δὲ ὀνόματα τῶν ἀρχόντων διὰ τῶν παρ' αὐταῖς καὶ τέλος ἐν τῇ θέσει, ἣν ἐπὶ τῶν ἀπτικῶν κατέχουσι πολυποικίλα καὶ πολυσήμαντα σήματα, θέσασαι ὡς σύμβολα σχήματα χρησιμεύσαντα ἐπὶ τῶν προγενεστέρων νομισμάτων αὐτῶν, ἀντὶ κυρίων τύπων. Οὕτω οἱ Κνώσιοι (VIII, 1) ἀπεικόνισαν ἐν τῇ θέσει τοῦ συμβόλου, *λαβύρινθον*: οἱ Κυδωνιᾶται τὸν *Κρηταγενῆ Δία* (X, 11) ἢ τὸν ὑπὸ κυνὸς *θηλαζόμενον παῖδα* (X, 10), οἱ Γορτύνιοι (XVI, 23-25) τὸν *κυρίττοτα ταῦρον*: οἱ Πολυρηνιοὶ τὴν *Ἀρτέμιδα Δίκτυνναν* (XXVI, 25), οἱ Λαππαῖοι τὴν *ἐλικοειδῆ τὰ κέρατα ἔχουσαν κεφαλὴν* βοός (Ἀρχ. Ἐφημ. 1889 πίν. 12, 14), οἱ Ἰεραπύτνιοι τὸν *ἀετὸν* (XVIII, 1) καὶ οἱ Πριάνσιοι τὸν *φοῖνικα* (XXIX, 5).

Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν συμβόλων ὑπάγεται ὁ παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Αὐγούστου *λαβύρινθος* νομισμάτων τινῶν τῆς Κνωσοῦ (VII, 11-12) ὅτε αὕτη ἦτο ρωμαϊκὴ ἀποικία.

Γ'. Τὰ σύμβολα τὰ χρησιμεύοντα ὡς κύριοι τύποι ἐπὶ τῶν μικροτέρων ὑποδιαίρέσεων τῶν συγχρόνων νομισμάτων τῆς αὐτῆς σειρᾶς.

Τοιαῦτα εἶνε ὁ ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν διδράχμων τῆς Ἀξοῦ παρὰ τὸν τρίποδα *κεραυνὸς* (III, 1), ὅστις χρησιμεύει ὡς κύριος τύπος ἐπὶ τῶν μικροτέρων χαλκίνων ὑποδιαίρέσεων τῆς αὐτῆς σειρᾶς (III, 5). Ὅμοίως καὶ ὁ ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων ἀργυρῶν τῆς αὐτῆς πόλεως (III, 10) εὐρηται ἐπὶ τῶν χαλκίνων τῆς δευτέρας σειρᾶς (III, 12-13). Ὁ *ἀστήρ* (VII, 5 καὶ 12-14) καὶ ἡ *κεφαλὴ Διονύσου* τοῦ Λυβικοῦ (VII, 4) οἱ παρὰ τὸν τύπον τοῦ Λαβυρίνθου τῶν νομισμάτων τῆς Κνωσοῦ, εὐρηται ὡς τύποι ἐπὶ τῶν συγχρόνων ἀλλὰ κατὰ πολὺ μικροτέρων νομισμάτων τῆς αὐτῆς πόλεως (VI, 26 καὶ VII, 15-17). Ἡ ἐπὶ τῶν διδράχμων τῆς Κυδωνίας ἀπλῆ (IX, 22) ἢ μετὰ φύλλων *σταφυλή* (IX, 18) χρησιμεύει ὡς τύπος ἐπὶ τῶν μικροτέρων χαλκίνων ὑποδιαίρέσεων τῆς αὐτῆς σειρᾶς (IX, 19-21). Ἐπίσης ἡ ἐπὶ τῶν διδράχμων τῆς Συβριτίας *σταφυλή*

(XXX 15-17) εὑρηται ἐπὶ μικρῶν ἀργυρῶν νομισμάτων τῆς αὐτῆς πόλεως (Ἀρχ. Ἐφημ. 1889 πίν. 13, 10-11)· καὶ ὁ παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα κούων τῶν διδράχμων τῆς αὐτῆς πόλεως (IX, 2-7) εὑρηται ὡς τύπος ἐπὶ τῶν σμικρῶν ἀργυρῶν καὶ χαλκίνων ὑποδιαίρέσεων αὐτῶν (IX, 9-12 καὶ 31-40). Ἡ παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα λύρα τῶν μεγάλων χαλκίνων νομισμάτων τῆς Ἐλευθέρας (XII, 3-5) ἀπαντᾷ ὡς τύπος ἐπὶ τῶν ὑποδιαίρέσεων αὐτῶν (XII, 6). Τὸ βούκρανον διδράχμων τινῶν τῆς Γόρτυνος (XV, 2) ἐπὶ χαλκίνων νομισμάτων τῆς αὐτῆς πόλεως (XV, 4). Τὸ βέλος (XXVI, 18) καὶ τὸ κηρύκειον (XXV 25-29 καὶ XXVI, 27) τοῦ Πολυρηνίου ἐπὶ συγχρόνων καὶ μεταγενεστέρων ἔτι νομισμάτων τῆς αὐτῆς πόλεως (XXVI, 18 καὶ 29). Τὸ κηρύκειον τῶν διδράχμων τῆς Συβριτίας (XXX, 15-18) ἐπὶ τῶν χαλκίνων τῆς αὐτῆς πόλεως (XXX, 20). Τέλος ὁ θάμνος τῶν διδράχμων τῆς Τυλισσοῦ (XXX, 29-32) ἐπὶ τῶν σμικρῶν χαλκῶν ὑποδιαίρέσεων (XXX, 33).

Z'. Σύμβολα εὐρισκόμενα ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων νομισμάτων τῆς αὐτῆς πόλεως ὡς τύποι κύριοι.

Τοιαῦτα εἰσὶν ὁ παρὰ τὸν ἀετὸν Τρίτων ἐν Ἰτάνω (XIX 17-24) ὁ χρησιμεύων ὡς τύπος ὄλων τῶν ἀρχαιοτέρων νομισμάτων τῆς πόλεως (XVIII, 21-37) καὶ ἡ παρὰ τὸν ἀετὸν κεφαλή ὑδρῶν (XXII, 10) τῶν νομισμάτων τῆς Λυττοῦ, ἡ ἀποτελοῦσα τὸν κύριον τύπον ὄλης τῆς ἀρχαιοτέρας σειρᾶς (XXI, 1-31 καὶ XXI, 1-7).

H'. Σύμβολα ἱστορικῆς σημασίας ἐνέχοντα.

Ἐπὶ ἐνίων τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων τῆς Ἐλύρου (XII, 10) Ὑρτακίνης (XVIII, 9) καὶ Πραισοῦ (XXVIII, 15-16) εὐρίσκομεν παρὰ τὸν τύπον τῆς μελίσσης ἄνθος ρόδου, τὸ ὁποῖον βεβαίως θὰ ἐσχετίζομεν πρὸς τὴν κατὰ προτίμησιν ἐκ τοῦ ἄνθους τούτου ἀποκομίζουσαν τὴν τροφήν μέλισσαν, ἂν δὲν εὐρίσκειτο τὸ αὐτὸ σύμβολον καὶ παρὰ τὴν κεφαλὴν τῆς Δήμητρος (XXVIII, 13) πρὸς δὲ παρὰ τὴν κεφαλὴν ταύρου (XXVIII, 14) καὶ ὑπεράνω ταύρου (XXVIII, 12) ἐπὶ ἐτέρων νομισμάτων τῆς Πραισοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἄνθος τοῦτο εἶνε παρόμοιον πρὸς τὸ βαλαύστιον τῶν νομισμάτων τῆς γείτονος νήσου Ρόδου, φρονοῦμεν ὅτι ἴσως ἀναφέρεται εἰς ἱστορικὴν τινα σχέσιν τῶν κρητικῶν τούτων πό-

λεων πρὸς τοὺς Ροδίους, οἵτινες ὡς γνωρίζομεν ἐξ ἐπιγραφῶν καὶ μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων¹ ἀνεμιγνύοντο συχνὰ εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν κρητικῶν πόλεων συμμαχίας ἢ πολέμου πρὸς αὐτὰς συνάπτοντες².

Ἐτερόν τι νόμισμα ἀργυροῦν τῆς Γόρτυνος τοῦ Γ' π. X. αἰῶνος (XVI, 9) ἔχει ὡς τύπον ὀπλίτην τινὰ ἀρειμανίως ἰστάμενον, ἀσπίδα καὶ δόρυ ἔχοντα καὶ περιβαλλόμενον ὑπὸ ἀκτίνων. Ὁ τύπος οὗτος δὲν ἐξηγήθη εἰσέτι, ἀλλ' αἱ περιβάλλουσαι αὐτὸν ἀκτῖνες ἐνδεικνύουσιν ὡς βέβαιον φρονῶ ὅτι εἶνε προσωποποίησις τοῦ ἀστέρος Ἄρεως. Παρ' αὐτὸν ἀπεικονίζεται ὡς σύμβολον στέφανος ὅστις πιθανῶς ἀναφέρεται, ὡς δύναται τις νὰ συμπεράνη ἐκ τῆς παρὰ τὸν Ἄρην θέσεως αὐτοῦ, εἰς νίκην τινὰ τῶν αἰετοτε ἐν πολέμοις διατελούντων Γορτυνίων.

Ἐπὶ δὲ νομισμάτων τινῶν χαλκῶν τῶν Ἀπταραίων εὑρηται ὡς σύμβολον στάχυς ὀπισθεν ὀπλίτου βαδίζοντος καὶ ἐκ μάχης ἐπιστρέφοντος (I, 27). Πιθανῶς τὸ σύμβολον τοῦτο σημαίνει τὴν μετὰ πόλεμόν τινα εἰρήνην, ἣς ἀπήλαυσαν οἱ Ἀπταραῖοι. Ἐπὶ ἐτέρου ὁμοίου νομίσματος τῶν Ἀπταραίων εὐρίσκομεν ἐν τῇ αὐτῇ θέσει δελφῖνα (II, 11), ὅπερ δύναται νὰ σημαίνῃ τὴν ἐκ ναυτικῆς νίκης ἐπιστροφὴν.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἱστορικὸν νόμισμα τῆς νήσου εἶνε τὸ ἐξῆς. Κατὰ τὸν πόλεμον, ὃν ἐπεχείρησαν οἱ Ρωμαῖοι ἐν ἔτεσι 63-64 π. X. πρὸς κατάκτησιν τῆς νήσου ἀρχηγὸν ἔχοντες τὸν Καϊκίλιον Μέτελλον τὸν ἔκτοτε Κρητικὸν κληθέντα, οἱ Γορτύνιοι φαίνεται ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἀντέστησαν πρὸς τοὺς κατακτητὰς, ἀλλὰ καὶ ὅτι εὐνοϊκῶς ἐδέχθησαν αὐτοὺς ἐκ μίσους πρὸς τοὺς γείτονας αὐτῶν Κνωσίους τοὺς ἐν τοῖς πρώτοις κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν πολεμήσαντας. Ἐνεκα δὲ τούτου ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ἐνῶ ἡ Κνωσὸς μετεβλήθη εἰς ἀπλήν ρωμαϊκὴν ἀποικίαν, ἡ Γόρτυς ἀπέβη ἢ ἐπίσημος πρωτεύουσα καὶ ἢ μᾶλλον ἀμάζουσα πόλις τῆς νήσου. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς κατακτήσεως ἐκόπησαν ἐν Γόρτυνι τὰ σπάνια μεγάλα ἀργυρᾶ νομίσματα τὰ φέροντα ἄφ'

¹ Naber Mnemosyne I, 81.—Πολυβ. IV, 53.—Svoronos Num. de la Crète ancienne σελ. 61 κτλ.

² Ὡς τύπος ἀπαντᾷ ὁμοιον ἄνθος ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Βιάννου (III, 15).

ένος τὴν κεφαλὴν τῆς Ρώμης μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΡΩΜΑΞ, ἀφ' ἐτέρου δὲ τύπον Ἀρτέμιδος Ἐφρσίας (XVI, 29-30)¹. Τὸ κράνος τῆς κεφαλῆς τῆς Ρώμης κοσμεῖ ὡς σύμβολον κεφαλὴ ἐλέφαντος, ἣτις καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας ὄψεως τοῦ νομίσματος κατέχει παρὰ τὸν τύπον τῆς Ἀρτέμιδος θέσιν συμβόλου. Ἡ κεφαλὴ αὕτη ἢ καὶ ὀλόσωμος ἐλέφας εἶνε τὸ σύμβολον τῆς οικογενείας τῶν Καικιλίων Μετέλλων συχνότατα εὐρισκόμενον ἐπὶ τῶν ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τῆς οικογενείας αὐτῶν κοπέντων νομισμάτων², ἀναφέρεται δὲ εἰς τοὺς 120 ἐλέφαντας οὓς ὁ ἐκ τῆς αὐτῆς οικογενείας Λ. Καικιλίος Μέτελλος ἐκυρίευσεν ἐν ἔτει 251 π. Χ. κατὰ τὴν περίφημον παρὰ τὸν Πάνορμον πρὸς τὸν Καρχηδόνιον Ἀσδρούβαν μάχην. Ἐκτὸς τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐλέφαντος εὐρίσκωμεν ὡς σύμβολον παρὰ τὸν αὐτὸν τύπον τῆς Ἐφρσίας Ἀρτέμιδος μέλισσαν βεβαίως πρὸς τὴν θεὰν σχετιζομένην καὶ προῶραν, ἣτις πιθανῶς ἀναφέρεται εἰς τὸν στόλον τοῦ Μετέλλου ἢ εἰς τὴν ρωμαϊκὴν προῶραν, ἣν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς οικογενείας τῶν Μετέλλων συχνότατα συνοδεύει ὁ ἐλέφας ἢ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ὡς σύμβολον³. —

Πλὴν τῶν συμβόλων τῶν ὑπαχθέντων εἰς τὰς ἀνωτέρω κατηγορίας ὑπάρχουσιν ἔτι ὀλίγα τινα δυσεξήγητα, ἐπομένως ἄγνωστον ἡμῖν ποῦ κατατακτέα. Τοιαῦτα δ' εἰσὶν.

α'.) Ἡ ἀκρίς [ἢ παρὰ τὸν κεραυνοφόρον ἄλιον γέροντα (Τρίτωνα ἢ Γλαῦκον) ἀρχαιοτάτου νομίσματος τῶν Ἰτανίων⁴. Ἡ ἀκρίς αὕτη εὐρηται ὡς τύπος μὲν νομισματικὸς ἐν Ἰμβρῷ, ὡς σύμβολον δὲ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν Μεταποντίων καὶ τῶν Ἰελητῶν τῆς Ἰταλίας, τῶν Ἀκραγαντίνων, Ἰμεραίων, Μεσσανίων καὶ Καινῶν τῆς Σικελίας, τῶν Ἀμβρακιωτῶν, τῆς Ἡπείρου κτλ.⁵. Τίς ὅμως ἢ ἐν τῇ συμβολικῇ σημασίᾳ αὐτοῦ ἄγνωστον ἡμῖν ἂν διευκρινίσθη μέχρι τοῦδε. Φαίνεται ὅμως βέβαιον ὅτι ἐθεωρεῖτο ζῶον μουσικόν (Μναςάλκ. 11, ἐν Ἀνθ. Παλ. 7, 190: «ἀκρίδι τᾶ κατ' ἄρουραν

ἀηδόνι». Ἀριστοδικ. 2. Ἀνθ. Παλ. 7, 189 «Λίγεια ἀκρί») καί, εἶδος τι τοῦλάχιστον αὐτῆς ἢ ἀρουραία ἢ καὶ μάντις καλουμένη, μαντικὸν καὶ πρὸς μαντείας ἐπιτήδειον¹. Τὴν τελευταίαν ταύτην σημασίαν ἴσως ἔχει ἐπὶ τοῦ περιφήμου δεκαδράχμου τῶν Ἀκραγαντίνων τοῦ ὡς γνωστὸν ἀπεικονίζοντος οἰωνὸν μαντικὸν ἀετῶν λαγῶν σπαρασσόντων², καὶ ἐπὶ τοῦ νομίσματος τῶν Ἰτανίων, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ὁ ἄλιος γέρον ἢ ὁ Γλαῦκος ἐμυθολογεῖτο καὶ μάντις.

β'.) Ἡ κεφαλὴ ταύρου (XV, 7) καὶ κεφαλὴ ἀετοῦ (XV, 8), αἱ ὑπὸ τὴν λεγομένην Εὐρώπην ἐπὶ τῆς πλατάνου καὶ ὡς συμφυεῖς τῷ κορμῷ τοῦ δένδρου ἐπὶ διδράχμων τῆς Γόρτυνος ἀπεικονιζόμεναι. Περὶ τῶν περιεργωτάτων συμβόλων τούτων θέλομεν πραγματευθῆ ἄλλοτε διὰ μακρῶν.

γ'.) Αἱ σιγμαι (points) αἱ παρὰ τὸν λαβύρινθον (VI, 23) καὶ τὸν ἀστέρα τῆς Κνωσοῦ (VIII, 17), τὴν ἐπὶ τῆς πλατάνου κόρην τῆς Γόρτυνος (XIII, 1, XIV, 1), τὸν Τρίτωνα καὶ ἀστέρα τῆς Ἰτάνου (XVIII, 24-26), τὸν Ἡρακλῆ τῆς Φαιστοῦ (XXIII, 17), τοὺς δελφῖνας τῆς Ριθύμνης (XXX, 9) τὰς ἡμισελήνους τῆς Τάνου (XXX, 23) καὶ Κυδωνίας (IX, 13, 28-29) καὶ τὴν αἰγαγρον τῆς Γάρρας (XXX, 27) πρὸς δὲ ὁ κεραυνὸς ὑπὸ τὴν Ἀρτέμιδα τοῦ Πολυρηνίου (XXVI, 19), τὸν τρίποδα τῆς Τάνου; (XXX, 26), τὸν λαβύρινθον τῆς Κνωσοῦ (VI, 6) καὶ τὸν Ἄρην τῆς Γόρτυνος (XVI, 8)· τὸ ξίφος καὶ ἡ ἡμισέληνος παρὰ τὸν λαβύρινθον τῆς Κνωσοῦ (V, 3-4, 7, 22, καὶ Ἀρχ. Ἐφημ. 1889 Πίν. 11, 17), τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας παρὰ τὸν φοίνικα τῆς Πριανσοῦ (XXIX, 1-2) καὶ τὸ παρὰ τοὺς δελφῖνας τῆς Ραύκου ἀνθήμια (XXIX, 9) τέλος οἱ κόκκοι κριθῆς ἢ σίτου παρὰ τὸν ἰστάμενον Ἡρακλέα τῆς Φαιστοῦ (XXIII, 17)³.

Ἐπισκοποῦντες νῦν τὰ νομ. σύμβολα τῶν κρητικῶν πόλεων βλέπομεν ὅτι παρὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσι πρὸς τοὺς ἀρχοντας τῆς πόλεως ὡς κοινῶς ἐνομιζέτο, ὅτι ἡ

¹ J. Friedlaender, Metellus Creticus in Gortyna. Zeits. f. Numism. X, 1883 σελ. 119 κ. ἔξ.

² Babelon, Descript. historique et chronolog. des monnaies de la republ. Romaine I, p. 257 καὶ ἔξ.

³ Ἴδε Babelon ἑ. ἀ.

⁴ Catalogue de la collect. Photiadés Pacha πίν. VII, 1293.

⁵ Imhoff-Blumer und O. Keller, Tier- und Pflanzenbilder auf Münzen und Gemmen σελ. 48 ἀρ. 37-40.

¹ Σχολ. Θεοφρ. Εἰδύλ. X, 18.

² Head Historia Numerum σελ. 106: Αἰσχύλου Ἀγαμέμνων 110-120.

³ Τὸ κρητικόν τὸ ἄνωθεν τοῦ ταύρου ἐν Γόρτυνι (XVI, 27-28) σχετίζεται πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως τοῦ νομίσματος κεφαλὴν τοῦ Ἐρμοῦ.

χρήσις αὐτῶν καὶ σημασία εἶνε πάνυ ποικίλη, δυναμένη νὰ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς ἀνακάλυψιν σχέσεων ἱστορικῶν ἄλλως ἀγνώστων, εἰς ἐρμηνείαν μυθολογικῶν τύπων δυσεξηγήτων, εἰς χρονολογικὴν κατάταξιν πολλῶν τῶν μᾶλλον ἀβεβαίων χρονολογικῶς νομισμάτων καὶ εἰς ἄλλα τοιαῦτα. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα τὰ συμπεράσματα τότε μόνον θελουσι

λάβει ἐπιστημονικὸν κύρος ἀκράδαντον, ὅταν ὡς εἴπομεν ἤδη καὶ ἄλλων χωρῶν τὰ νομισματικὰ σύμβολα λεπτομερῶς μελετηθῶσι καὶ συσχετισθῶσι πρὸς τὰ τῆς Κρήτης, ἕπερ καὶ εὐχόμεθα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Δεκεμβρίου 1892.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

ΠΤΥΚΤΟΝ ΕΚ ΚΟΡΙΝΘΟΥ ΚΑΤΟΠΤΡΟΝ

(Πίν. 11)

Ἡ ἐπὶ τοῦ ἑνδεκάτου πίνακος ἀπεικονιζομένη εἰς τὸ πραγματικὸν αὐτῆς μέγεθος ἔκτυπος γυναικεία κεφαλὴ κοσμεῖ τὸ πῶμα πτυκτοῦ χαλκίνου κατόπτρου, τὸ ὅποιον εὐρέθη ἐν Κορίνθῳ, καὶ προῆλθεν ἐκ κατασχέσεως γενομένης ὑπὸ τοῦ Δημοσίου εἰς χεῖρας τοῦ Παπαδάκη καὶ Ἀλμπανάκη ἀπόκειται δὲ τανῦν ἐν τῷ ἐθνικῷ Μουσείῳ¹.

Ἡ κόμη τῆς ὠραιότητος καὶ χαριεστάτης ταύτης γυναικείας μορφῆς, ἣτις φέρει περὶ μὲν τὸν λαιμὸν ὄρμον, εἰς δὲ τὸ οὖς ἐνώτιον ἐν σχήματι ῥόδακος², περιβάλλεται ὑπὸ στενοῦ διαδήματος· τὸ βραχὺ αὐτῆς μέτωπον, τὸ εὐθυτενὲς τῆς ῥινόσ, ἀποτελούσης εὐθείαν σχεδὸν γραμμὴν μετὰ τοῦ μετώπου, τὸ τοξοειδῶς ἐσχηματισμένον στόμα, τὰ μεστὰ χεῖλη, τὸ ἀμυγδαλόσχημον τοῦ ὀφθαλμοῦ, τὸ εὐθύγραμμον τῆς ὀφρύος, ἡ ὠραία τῆς κόμης διασκευή, ἣτις ἀνορθουμένη ἀφελῶς πρὸς τὰ ὀπίσω σχηματίζει διὰ τῶν φυσικῶν αὐτῆς κυματισμῶν οἰοῦναι ἐπίχαρι τοῦ προσώπου πλαίσιον, τὸ εὐπάρειον αὐτῆς, τὸ ὠσειδῆς τοῦ προσώπου σχῆμα, ἡ μεγαλοπρεπὴς ἔκφρασις, καὶ ἡ ἐπικεχυμένη ἐπὶ τῆς ὅλης μορφῆς θεία χάρις εἶνε πάντα χαρακτηρηστικά, δεικνύοντα ἡμῖν ὅτι ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔργον τῆς ἐντελοῦς τεχνοτροπίας, δυνάμενον νὰ συγκριθῇ πρὸς τὰ καλλίτερα τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶ-

νος πλαστικὰ καλλιτεχνήματα, καὶ δὴ πρὸς τὰ τοῦ νεωτέρου ἀττικοῦ ἐργαστηρίου.

Ἀλλὰ τί ἄρα γε παριστᾷ ἡ μοναδικὴ αὕτη κεφαλὴ; Εἶνε εἰκονιστικὴ (porträtartig) ἡ παριστᾷ κεφαλὴν θεᾶς τινος; Ἡ παντελής ἐξ ἑνὸς ἀπ' αὐτῆς ἔλλειψις καὶ τοῦ ἐλαχίστου ἀτομικοῦ χαρακτηριστικοῦ, τούναντίον δ' ἀφ' ἐτέρου τὸ ἐξιδανικευμένον τῆς ὅλης ἐκφράσεως τοῦ προσώπου πείθουσιν ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν ἀδιστάκτως ὅτι παριστάνεται ἐν αὐτῇ θεὰ τις, καὶ δὴ ἡ Ἀφροδίτη, ἣς ἡ μορφή εἴτε μόνη εἴτε μετ' ἄλλων θεοτήτων ἀποτελεῖ τὸ συνηθέστερον κόσμημα πολυαρίθμων ἐξ ὧν τῶν περιόδων κατόπτρων¹.

Εἰς ἐπιβεβαίωσιν τῆς γνώμης ἡμῶν ταύτης ἀπεικονίσασμεν ἐνταῦθα δύο ὠραιότατα καὶ καλλιτεχνικώτατα νομίσματα, φέροντα κεφαλὴν Ἀφροδίτης, ὧν τὸ μὲν μεγαλείτερον πολλὴν ἔχει τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν τύπον τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς, διαφέρον μόνον κατὰ τὴν τῆς κόμης διασκευὴν, τὸ δὲ μικρότερον ὁμοιάζει μὲν καθόλου πρὸς αὐτὴν, ἰδίᾳ δὲ μάλιστα κατὰ τὴν κόμην. Τὸ μεγα-

¹ Ἐκτυπος γυναικεία κεφαλὴ πρὸς τὰ ἀριστερὰ βλέπουσα, ἡ ὁποία δύναται κατὰ τὸν Stephani (ἐν Comptes rendu de la commission imperiale archéologique, 1865 σελ. 161) νὰ ἀναχθῇ εἰς τὴν Ἀφροδίτην, εὑρεταί ἐπὶ Μεγαρικοῦ χαλκίνου κατόπτρου ἀποκειμένου νῦν ἐν τῷ Ermitage τῆς Πετροπόλεως ὑπ' ἀριθ. 409^α. δυστυχῶς τὸ κατόπτρον τοῦτο δὲν ἀπεικονίσθη εἰσέτι, ὅπως παραβάλωμεν αὐτὸ πρὸς τὸ ἡμέτερον· ὅμως δὲ κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Stephani τὸ κατόπτρον εἶνε γνησίας καὶ καθαρᾶς ἑλληνικῆς τεχνοτροπίας τοῦ τρίτου ἢ τετάρτου π. Χ. αἰῶνος· ἰδίᾳ δὲ ζωηρότατα καὶ ἐπιμελέστατα εἶνε ἐξαιρεσμένοι ἐν αὐτῷ οἱ τῆς κεφαλῆς βόστρυχοι.

¹ Τὸ ἀνάγλυφον συνίσταται ἐκ λεπτοτάτου χαλκίνου ἐλάσματος ἐπιεκολλημένου ἐπὶ τοῦ δίσκου τοῦ κατόπτρου, ἐκτός δὲ μικρᾶς κατιώσεως διατηρεῖται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καλῶς.

² Ὁ ῥόδαξ ὡς καὶ τὸ καλλίτερον μικρὸν οὖς τῆς μορφῆς δὲν διακρίνονται καθαρὰ ἐπὶ τῆς φωτοτυπίας.

λείτερον νόμισμα εἶνε τετράδραχμον ἀργυροῦν τῆς Κνίδου, ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς νομισματολόγου Imhoof-Blumer ἐν ταῖς Abhandlungen der k. bayr. Akademie der Viss. I. Cl. XVIII. Bd. III. Abth. σελ. 146, ἀρ. 432, πίν. X, ἀρ. 4. τῷ 1890 ἐν Μονάχῳ, καὶ ὑπὸ τοῦ Weber κατόπιν ἐν τῷ Numismat. Chronicle Ser. III. vol. XII πίν. 16, ἀρ. 15. τελειότερον ἔτι ἀπεικονισμένον, ἐξ οὗ ἐλάβομεν τὸ παρατεθὲν ἐνταῦθα ἐν ζιγγογραφίᾳ ἀντίγραφον· τὸ δὲ μικρότερον εἶνε δραχμὴ ἀργυρᾶ τῆς Κορίνθου, ἐκδομένον καλλιτεχνικώτατα ἐν Catalogue of Greek Coins. Corinth, Colonies of Corinth τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου, πίν. X, ἀρ. 19, ἐξ οὗ ἐλήφθη καὶ τὸ ἐνταῦθα ἐκτυπωθὲν ἀπεικόνισμα¹.

Καὶ ἄλλα νομίσματα τῆς Κορίνθου καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς οἷον τῆς Λευκάδος καὶ τοῦ Ἀνακτορίου μὲ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἀφροδίτης ἔχουσι τὴν μορφήν τῆς θεᾶς παρεμπερῆ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον πρὸς τὸν ἐν τῷ ἡμετέρῳ κατόπτρῳ παραστανόμενον τύπον αὐτῆς· πρὸς Catalogue of Greek Coins, ἐνθα ἀνωτέρω Πίν. V, ἀρ. 8 καὶ 9. Πίν. IX ἀριθ. 11 καὶ 12. Πίν. X, ἀρ. 16, 17 καὶ 18. Πίν. XXXVII, ἀρ. 3, 5, 7 καὶ 8.

Τὸ τῆς Κνίδου νόμισμα ἐθεωρήθη ὑπὸ τοῦ Weber (ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 205) ὡς ἀπομίμησις τῆς κεφαλῆς τῆς περιφήμου Κνιδίας Ἀφροδίτης τοῦ Πραξιτέλους· ἐὰν ἡ εἰκασία αὕτη τοῦ Weber ἀληθεύῃ, τὸ κατόπτρον ἡμῶν, οὕτινος ὁ τύπος πολλὴν ἔχει τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ Κνίδιον νόμισμα,

¹ Ἡ ἀπεικόνισις ἀμφοτέρων τῶν νομισμάτων εἰς τὸ διπλάσιον τοῦ πραγματικοῦ αὐτῶν μεγέθους ἐγένετο μὲν ἐπιτυχῆς λίαν ὑπὸ τοῦ Gilhieron, δὲν ἀπεδόθη ὅμως διὰ τῆς ζιγγογραφίας ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ χάριτι καὶ τῷ κάλλει, ὑστεροῦσα τῶν πρωτοτύπων ἐν πολλοῖς.

ἀποκτᾶ σπουδαιοτέραν ἔτι σημασίαν, ὡς παρέχον ἡμῖν ἰδέαν τινὰ τοῦ τύπου καὶ τῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου τοῦ καλλίστου τῶν ποιημάτων τοῦ Πραξιτέλους.

Ὡς ἐν ἀρχῇ εἶπομεν ἡ τέχνη τῆς ἐπὶ τοῦ κατόπτρου μας ὠραιότητος κεφαλῆς ἀνάγεται ὡς ἐκ τῆς τεχντροπίας αὐτῆς εἰς τὰ ἔργα τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος· πρὸς τοὺς χρόνους δὲ τούτους συμφωνεῖ καὶ ἡ χρονολογία τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων Κορινθιακῶν νομισμάτων, πρὸς τὰ ὅποια, ὡς εἶδομεν, ὁ τύπος τῆς κεφαλῆς τοῦ κατόπτρου μας ἔχει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ὁμοιότητος· πάντα δηλονότι τὰ Κορινθιακὰ ταῦτα νομίσματα εἶνε ἐκ τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος· καὶ τὸ Κνίδιον δὲ νόμισμα, οὕτινος ὁ τύπος τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀφροδίτης τοσαύτην ἔχει τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν ἡμετέραν, δύναται πιθανῶς νὰ ἀναχθῆ εἰς τὸν 2^{ον} ἢ 3^{ον} π. Χ. αἰῶνα¹, ὥστε δὲν ἀπέχει πολὺ τῶν χρόνων τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων Κορινθιακῶν νομισμάτων².

Ἄξιον ἰδιαίτερας μελέτης καὶ ἐρεύνης εἶνε ἡ παραβολὴ καὶ ἡ σύγκρισις τῆς ἐπὶ τοῦ κατόπτρου

¹ Πρὸς Imhoof-Blumer αὐτ. σελ. 144. Weber, Numismat. Chronicle. Ser. III, vol. XII σελ. 205.

² Ἡ ἀντίθετος ὄψις τοῦ Κνιδίου νομίσματος, ἐφ' ἧς εἰκονίζεται τὸ ἔμπροσθεν μέρος σώματος κατακειμένου λέοντος, ὑστερεῖ πολὺ κατὰ τὴν τέχνην ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν κυρίαν ὄψιν αὐτοῦ, ἐφ' ἧς ἡ καλλιτεχνικωτάτη τῆς Ἀφροδίτης κεφαλὴ· ἡ διαφορὰ αὕτη τῆς τεχντροπίας, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τῆς λέξεως ΤΕΛΕΣΙΦΡΩΝ, τῆς ἀναγινωσκόμενης ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου ταύτης ὄψεως τοῦ νομίσματος, φαίνονται ὅτι συνηγοροῦσι μᾶλλον ὑπὲρ τῆς χρονολογίας τοῦ 2^{ου} π. Χ. αἰῶνος· οὐχ ἦττον ὅμως καὶ τούτου ἀληθεύοντος, οὐδὲν κωλύει ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ χαρακτὴς τοῦ νομίσματος εἶχεν ἐξ ἄπαντος πρὸ ὀφθαλμῶν ἔργον παλαιότερον τῶν χρόνων τοῦ 2^{ου} π. Χ. αἰῶνος κατὰ τὸ ὅποιον καὶ ἐξεργάσθη τὴν κεφαλὴν τῆς Ἀφροδίτης· οὕτω δὲ ἐξηγεῖται κάλλιστα καὶ ἡ μεγάλη διαφορὰ τῆς τεχντροπίας, ἡ ὑπάρχουσα μεταξύ τῶν δύο τοῦ νομίσματος ὄψεων.

ἡμῶν ὠραιότητος κεφαλῆς πρὸς τὸν τύπον τῆς Κνιδίας Ἀφροδίτης, καθόσον γνωρίζομεν αὐτὸν ἐκ τῶν ἐγγράφων μαρτυριῶν τῶν παλαιῶν, καὶ ἐκ τῶν διασωθέντων ἔργων τῶν ἀναφερομένων εἰς αὐτήν· ὅμως δὲ ἐπειδὴ τοιαύτη ἔρευνα ἀπαιτεῖ χρόνον μακρὸν, ἀρκοῦμεθα νῦν νὰ ὑποδηλώσωμεν μόνον ἐνταῦθα τὴν σπουδαιότητα τοῦ ζητήματος ἐπιφυλασσόμενοι νὰ πραγματευθῶμεν ἄλλοτε ἄλλαχού τὰ περὶ αὐτοῦ.

Ἐν ἐπιμέτρῳ μνημονεύομεν ἐνταῦθα τῶν Ἑλληνικῶν ἐκείνων πτυκτῶν κατόπτρων, τὰ ὅποια ὡς τὸ ἡμέτερον ἔχουσι ἐπὶ τοῦ πώματος αὐτῶν μοναδικὰς ἐκτύπους κεφαλὰς· εἶνε δὲ ταῦτα καθόσον ἡμεῖς γνωρίζομεν τὰ ἀκόλουθα:

1. Κεφαλὴ νεαροῦ Βάχχου κατ' ἐνώπιον ἐπὶ κατόπτρου εὑρεθέντος ἐν Σάμῃ τῆς Κεφαλληνίας ἀπεικονισμένη ἐν Staekelberg Gräber der Hellenen πιν. VII, ἀρ. 9. 10. ὅρα καὶ ἡμετέραν περὶ Ἑλληνικῶν κατόπτρων πραγματείαν σελ. 30, ἀρ. 25.

2. Ἀφροδίτης (;) κεφαλὴ ἐπὶ Μεγαρικῶν κατόπτρου· ὅρα ἡμετέραν πραγματείαν περὶ Ἑλληνικῶν κατόπτρων σελ. 32, ἀρ. 34 καὶ τὴν ἐν σελ. 162 τοῦ παρόντος ἄρθρου ὑποσημείωσιν.

3. Γυναικεία εἰκονιστικὴ κεφαλὴ ἐν κατατομῇ ἐπὶ Κορινθιακοῦ κατόπτρου τῶν Ἀλεξανδρινῶν

χρόνων, ἐκδοθέντος ὑπὸ Furtwängler ἐν συλλογῇ Sabouroff. Τόμ. 2, πίν. 149.

4. Γυναικεία εἰκονιστικὴ κεφαλὴ ἀνέκδοτος ἐν κατατομῇ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐπὶ Κορινθιακοῦ κατόπτρου τῆς συλλογῆς τῆς ἡμετέρας Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας ὑπ' ἀριθ. 976.

5. Ὅμοια ἀνέκδοτος ἐν τῷ ἔθνικῳ Μουσείῳ ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 637 ἐξ Ἀχαΐας κατόπτρου.

Καὶ ἐπὶ Τυρρηνικῶν δὲ κατόπτρων ἀπαντῶσι μοναδικαὶ κεφαλαὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν ἐγγράρακτοι, σπανιώτερον δὲ καὶ ἀνάγλυπτοι ἀναφερόμεναι εἰς Ἀπολλωνεῖους καὶ Βακχικὰς θεότητας· ὅρα Gerhard Etruskische Spiegel τόμ. 1, πίν. 71, ἀριθ. 1-7. Τόμ. 3, πίν. 243. Τόμ. 4, πίν. 287, ἀρ. 1-4. καὶ πίν. 335· πρβλ. καὶ Bulletino 162 σελ. 50, Arch. Anz. 1862, σελ. 29*. Friedrichs Berlin's Antike Bildwerke II, σελ. 40. ἀρ. 26, σελ. 57, ἀρ. 58, σελ. 83, ἀριθ. 160, 161, 162, καὶ Comptes rendus de la Comm. Imp. 1865 σελ. 161, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τινος Τυρρηνο-Ῥωμαϊκοῦ κατόπτρου ἀποκειμένου ἐν τῷ Ermitage τῆς Πετροπόλεως ὑπ' ἀριθ. 409, ἔχοντος καὶ τούτου ἔκτυπον μοναδικὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ πώματος.

Κ. Δ. ΜΥΛΩΝΑΣ

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΑ ΦΡΟΝΤΙΣΜΑΤΑ

Bull. de Corresp. Hellénique, XVI (1892)
Inscriptions d'Énoanda. Σελίδες 1-70.

Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται, αἵτινες ἴσως ἦσαν ἄξια δημοσιεύσεως ἐν πανομοιότυπῳ, ἐπισταμένης δέονται ἀναθεωρήσεως. Συμβάλλουσι δὲ κατὰ τι εἰς τὸ ἔργον καὶ αἱ κατωτέρω παρατηρήσεις.

Σελ. 2 καὶ 33, ἀρ. 2, 42, στίχ. 9-10. Ταῦτ' εἰ δέ σοι νῦν ἀπὸ Ῥόδου γράφω

Ἄναγινώσκω ταυτεῖ δὲ κλπ.

Ἀπόθι Β, στίχ. 4-5· ὄσω [δ'] οὕτως ὥστε [μοι] νῦν τὴν τοῦ ζῆν ἔτι ἢ μηκέτ[ι] ὑπάρχειν κρίσιν

Διορθωτέον· [ν]οσῶ [δ'] οὕτως ὥστε κλπ.

Σελ. 3 καὶ 34, ἀριθ. 3 Β 1, στίχ. 9-12. Διὰ τὸ γῆρας . . . . . σον οὕπω μελ . . . . . αν ἂ λύειν . . . . . ου ζῆν ἀπετα . . . . .

Ἰσως· Διὰ τὸ γῆρας [οὖν ε]σον οὕπω μέλ[λωντες] ἀναλύειν (= ἀποθνήσκειν) [τοῖς τ]οῦ ζῆν ἀπετα[ξάμεθα]

Σελ. 4 καὶ 35, Β 3, στίχ. 13-14. Δίκαι[ον οὖν . .] μ . .

Ἄναγνωστέον· Δίκαι[ον ἡγήσάμην]

Αὐτόθι, Β 4, στίχ. 14, Β 5, στίχ. 1-2. [ἐ]ν κοινωτάτης σωτηρίας προ[σ] . . . . . κα

Πιθανῶς τὸ χωρίον ἔχει οὕτω· [ἐ]ν κοινῷ τὰ τῆς σωτηρίας προ[γράψας φάρμα]κα

Αὐτόθι, Β 5, στίχ. 8. τὰς μὲν γεσ . . .

Ἴσως· τὰς μὲν γε[νικίας]. Ἡ ἔννοια ἀπαιτεῖ ἠθικὰς, ψυχικὰς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ κατωτέρω (στίχ. 10) τὰς δὲ φρυσικὰς.

Σελ. 5 καὶ 36, ἀρ. 4, Α, στήλη 2, στίχ. 12-14, Β, στήλη 1, στίχ. 1-10. Διὰ τοῦτο οὖν, Ἀντίπατρε, τὴν διάλεξι[ν] ἐκείνην ἀπέστειλά σοι, ἵ[να] δὴ τὸ ἴσον γένηται τῷ κἂν παρῶν αὐτός. — »Ὁμοίως, Θεοδωρίδα, τὰ μὲν ὠμολόγεις· οἷς δ' ἐπηπόρεις καὶ προσ(ε)πυθάνου». — «Ἔστιν δὲ αὐτὴ τοιαύτην εἶ τινα τὴν ἀρχὴν ἔχουσα, ὧ Διόγενες» ὁ Θεοδωρίδας εἶπεν, «ὅτι κλπ.»

Ἄλλη ἀνάγνωσις· Διὰ τοῦτο οὖν, Ἀντίπατρε, τὴν διάλεξιν ἐκείνην ἀπέστειλά σοι, ἵνα δὴ (?) τὸ ἴσον γένηται τῷ κἂν (?) παρῶν αὐτός, ὁμοίως Θεοδωρίδα, τὰ μὲν ὠμολόγεις, οἷς δ' ἐπηπόρεις καὶ προσεπυθάνου. Ἔστιν δὲ αὕτη (ἢ διάλεξις δηλονότι) τοιαύτην εἶ τινα τὴν ἀρχὴν ἔχουσα· «ὧ Διόγενες,» ὁ Θεοδωρίδας εἶπεν, «ὅτι κλπ.»

Σελ. 6 καὶ 37, ἀρ. 5, στήλη 2, στίχ. 13. ὅσον ἔστεφ' ἡμεῖν(?)

Ἄναγνωστέον· ὅσον ἔστ' ἐφ' ἡμεῖν

Σελ. 6 καὶ 38, ἀρ. 6, στήλη 1, στίχ. 14, στήλ. 2, στίχ. 1. οἱ τὸν αὐτὸν Ἄρισ[τοτ]ελε[ί]ει[κόν] . λέ]γοντες περίπατον

Ἴσως μᾶλλον· οἱ τὸν αὐτὸν Ἄρισ[τοτ]ελε[ί]ει [καταλέ]γοντες περίπατον. Περίπατος ἐνταῦθα ἢ δόξα· οἱ τὴν αὐτὴν Ἀριστοτέλει αἰρούμενοι δόξαν, ἢ, ἄλλως, οἱ τὸν αὐτὸν Ἀριστοτέλει λέγοντες λόγον.

Σελ. 9 καὶ 40, ἀρ. 8, στήλη 2, στίχ. 7-8. τὰ δὲ λοιπὰ [τ]ομιστεῖα(?) πάντα. Σελ. 66: [τ]ομιστεῖα (n° 8, col. 2) est douteux.

Ἄναγινώσκω ἀσφαλῶς· τὰ δὲ λοιπὰ [ν]ομιστεῖα ἅπαντα. Νομιστί, ἐπίρρημα, σημαῖνον νομιζομένως, κατὰ συνθήκην, «κατὰ τὴν ἀνέκαθεν συνθήθειαν» (λεξικὸν Σακελλαρίου). Ἡ ἔννοια ἐνταῦθα σαφής· ἀναξίως ἑαυτοῦ ἐσφάλῃ ὁ Δημόκριτος, εἰπὼν ὅτι μόναι αἱ ἄτομοι κατ' ἀλήθειαν ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς οὖσι, τὰ δὲ λοιπὰ νομίζονται.

Σελ. 10 καὶ 41, ἀρ. 10, στήλη 1, στίχ. 14, στήλη 2, στίχ. 1. αἱ ἄτομοι φύ[σ] . . .] ιδίας Συμπληρωτέα· φύ[σεις ἀ]ιδίας

Σελ. 12 καὶ 43, ἀρ. 13, στήλη 1, στίχ. 11-12. Ἄντι ἐσθητῶν γραπτέον ἐσθητῶν. Τῆς δὲ φράσεως· στρεπτῶν μὲν οὐπω, κασωτῶν δ' ἴσως, ἢ ἔννοια ὅτι αἱ τότε ἐσθητεὶς ὑφαινοῦνται μὲν οὐπω ἦσαν, πωληταὶ δ' ἴσως. (Ἴδε Ἑσυχ. κασσῶς· ἀμφιτάτης καὶ πωλωτά. Πολυδεύκου, Ζ, 68. Κάσσας δὲ ἰππικὸς Ἐενοφῶν εἴρηκεν ἐν τῇ Παιδείᾳ· οἱ δ' εἰσὶν ἐσθητεὶς πωληταί).

Σελ. 17 καὶ 46, ἀρ. 17, στήλη 2, στίχ. 13-14. Ἡ λέξις ἢ ἀναγινωσκομένη ἀνεπισκέπτει(?) ὑπὸ τοῦ κ. Cousin, λέγοντος ἐν σελ. 66 « nous ne prouvons rien tirer de: ἀνεπισκέπτει », ἔχει ἔννοιαν ἀρτίαν ἀναγινωσκομένη ἀνεπισκεπτει = ἀνεπισκέπτως, ἐπιπολαίως, sans réflexion.

Σελ. 20 καὶ 49, ἀρ. 21, στήλη 1. Τὸ ἐν στίχῳ· ἡμέρους αὐτῆς (τῆς ψυχῆς), ἀναγνωστέον ὠρθογραφημένον ἡμέρους, ὅπως ἔχη τὴν ματαίως ὑπὸ τοῦ κ. Cousin ἐν σελ. 66 ζητουμένην ἔννοιαν.

Αὐτόθι, στίχ. 10-12. ἀντέδρασε δεξμοῦ μὲν ἢ ὡσπερ τῶν ὀπῶν ὁ βραχυτάτος ἄπλατον γάλα.

Ὁρθῶς μὲν ὁ κ. T. Homolle ἐν ὑποσημειώσει ἐπηνώρθωσε δεσμουμένην, διορθωτέον δὲ καὶ τὸ ἄνευ ἔννοιας, ἐκ κακῆς δ' ἀναγνώσεως ἢ κακοῦ χαράγματος ΑΠΛΑΤΟΝ εἰς ΑΠΗΚΤΟΝ = ἄπηκτον, διότι ὁ βραχυτάτος τῶν ὀπῶν, περὶ οὗ ἐνταῦθα ὁ λόγος, εἶναι ἢ καὶ σήμερον χρησιμοποιοῦμένη εἰς πῆξιν τοῦ γάλακτος πτυία, ἢ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος βαρυτόνως ἐκφερομένη πτυία. (Ἑσυχ. πτυία . . . ἐν ἣ τὸ γάλα πήγνυται ἢ κνή-

κος ὁ τὸν τυρὸν πηγνύων. — Ὁ Σουίδακ κακῶς γράφει *πητύα*).

Σελ. 23 καὶ 51, ἀρ. 24, στήλη 2, στίχ. 11-12. ὅταν πρὸς ἄλλ. . . . νι τῆς διανοίας ὑ[παρ]-χούσης

Ἀναγινώσκω συμπληρωῶν πρὸς ἄλλ[ω τι]νι κλπ.

Σελ. 24 καὶ 52, ἀρ. 26, Α 2, στίχ. 4-6. Ἄν γὰρ τῷ Δημοκρίτου τι ὀχλήσῃται λόγῳ μηδεμίαν μὲν ἐλευθέραν φάσκων = φάσκοντος κλπ.

Ἐὰν τὸ ἐν στίχῳ 4 τοῦ μεγαλογραμμάτου κειμένου ΤΙΟ διορθωθῇ ΤΙC καὶ ἀναγνωσθῇ τις, τὰ δὲ λοιπὰ γράμματα ΧΗCΗΤΑΙ, τῇ παρεμβολῇ τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ κενῷ παραβλεφθέντος Ρ, ἀναγνωσθῶσι *χρήσηται*, καλῶς κεῖται ἐν ὀνομαστικῇ ἢ μετοχῇ *φάσκων*, ἣν δυσκολεύεται νὰ ἐξηγήσῃ ὁ κ. Cousin (σελ. 66).

Σελίδες 25 καὶ 53, ἀρ. 28, στήλη 2, στίχ. 3-6. Καίπερ γὰρ ἡδομένων ἤδη τῶν ἀνθρώπων διότι ἔσται τις αὐτῶν μετ' αὐτοὺς ἐπ' ἀγαθῷ μνήμης, ὁμ[ω]ς τὸ ποιητικὸν τῆς ἡδονῆς αὐθις γέινεται τὰς . . ν διαφοράς ταύτας [λύ]ειν ὑμεῖς μὴ δυνάμενοι κλπ.

Ἀναγινώσκω. Καίπερ γὰρ ἡδομένων ἤδη τῶν ἀνθρώπων, διότι ἔσται τις αὐτῶν — ἐπ' ἀγαθῷ μνήμη [νόμοι]ς τὸ ποιητικὸν τῆς ἡδονῆς αὐθις γέινεται τὰς [οὔ]ν διαφοράς ταύτας *τεμεῖν* ὑμεῖς μὴ δυνάμενοι κλπ. Τὸ ΤΕΜΕΙΝ ἀναγινώσκειται πλήρες ἐν τῷ μεγαλογραμμάτῳ κειμένῳ. Τὸ δὲ νόμοις ἐξήγαγον ἐκ τοῦ CΟΜΟΙC τοῦ μεγαλογραμμάτου κειμένου, ὅπερ ὁ κ. Cousin μετέγραψεν «ὁμῶς», ἀφείκ τὸ προηγούμενον C προσκεκολλημένον εἰς τὴν λέξιν *μνήμης*. Τὸ ἐνταῦθα ἀμφίβολον νόμοις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἀνωτέρω θετικὸν *ρομιστεῖ*, ἐκ τούτου δὲ καὶ ἐνισχύεται ἡ τοιαύτη ἀνάγνωσις. *Νόμος*: opinion établie (Planche), ἔθος, τάξις, νόμισμα = νομιζόμενον, πιστευόμενον.

Ἐν Ἀθήναις, τῆ 8 Ἰουλίου 1893.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΙ

Δημοσιεύομεν ἐνταῦθα 41 ἀνεκδότους ἐπιτυμβίους ἐπιγραφὰς προερχομένας ἐκ τῶν παρὰ τὸ Δίπυλον ἀνασκαφῶν, τῶν γενομένων τῷ 1890 δαπάναις τῆς ἡμετέρας ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας ὑπὸ τὴν ἐμὴν διεύθυνσιν. (ὄρα τὰ ἀρτίως ἐκδοθέντα πρακτικὰ Ἀρχ. Ἑταιρ. τοῦ ἔτους 1890 σελ. 19 καὶ ἐξ.).

Πᾶσαι αἱ ἐπιτύμβιοι αὗται ἐπιγραφαὶ εἶνε ἐγκεχαραγμέναι ἐπὶ συνήθων μαρμαρίνων κιονίσκων πλὴν τεσσάρων, τῆς ὑπ' ἀρ. 27 ἐπὶ πλακός, τῆς ὑπ' ἀριθ. 28 ἐπὶ πυραμοειδοῦς μονολίθου στήλης, ἥτις ἀπολήγει εἰς μήκωνα κατὰ τὴν κορυφήν, καὶ τῶν ὑπ' ἀρ. 14 καὶ 36 ἐπὶ πλακῶν ἐχουσῶν ἀνάγλυπτον παράστασιν, ἐγκεκολαμμένων ἀνήκουσι δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τοὺς Ῥωμαίκοις χρόνους, τινὲς μάλιστα εἰς τοὺς τελευταίους, πλὴν ὀλίγων δυνάμενων νὰ ἀναχθῶσι καὶ εἰς παλαιότερους χρόνους, οἷον τῶν ὑπ' ἀριθ. 1, 4, 5, 7, 21, 22. Κατὰ χώραν ἐξ αὐτῶν εὐρέθησαν κείμεναι εἴκοσιν, αἱ ὑπ' ἀριθ. 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 12, 20, 21, 23, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 34, 35, αἱ δὲ λοιπαὶ εἴκοσι καὶ μία, αἱ ὑπ' ἀριθ. 1, 2, 6, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22, 24, 29, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 41 εὐρέθησαν εἴτε ἐντετειχισμέναι εἴτε ἀτάκτως διεσπαρμέναι ἐπὶ τοῦ ἀνασκαφέντος χώρου.

Σημειοῦμεν προσέτι ὅτι ἐν εἴκοσι καὶ τρισί, ταῖς ὑπ' ἀριθ. 1, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 28, 33, 34, 35, 38 ἀπαντῶσιν ὀνόματα δημοτικὰ τῆς Ἀττικῆς, ἐν δώδεκα δέ, ταῖς ὑπ' ἀριθ. 2, 3, 13, 14, 23, 27, 29, 30, 31, 37, 39, 41 ξένα, καὶ εἷς Σαλαμίνιος ὑπ' ἀριθ. 40. Τρεῖς δέ, αἱ ὑπ' ἀριθ. 6, 15, 36 εἶνε ἄνευ δημοτικοῦ ἢ τοπικοῦ ὀνόματος· δύο δὲ αἱ ὑπ' ἀριθ. 4 καὶ 32 ἔχουσι δῆμοτικά Ἀττικῆς ὀνόματα καὶ ξένα. Ὄνόματα μὴ ἀναγραφόμενα ἐν τῷ λεξικῷ τῶν κυρίων ὀνομάτων τοῦ Pape ἀπαντῶσι τὰ γυναικεῖα ὀνόματα *Μεθύλλιον* ἐν ἀριθ. 4, *Νάρδιον* ἐν ἀριθ. 29, καὶ *Χαρίτα* ἐν ἀριθ. 35, καὶ τὰ ἀνδρική *Ἰθμόνικος* καὶ *Ἀντισθερείδης* ἐν ἀρ. 12.

Ταῦτα μόνον τὰ ἀναγκαῖοτάτα πρόεταξαμεν τοῦ ἐπιγραφικοῦ κειμένου καὶ τῆς μεταγραφῆς τῶν ἐπιτυμβίων τούτων ἐπιγραφῶν.

1. ΕΥΘΥΔΙΩΣ ΕΥΔΙΚΟΥ ΑΜΦΙΤΡΟΠΗΘΕΝ	Ευθύδι[κ]ος Ευδίκου Ἀμφιτροπήθεν.	13. ΓΛΑΥΚΗ ΚΛΕΑΝΔΡΟΥ ΜΕΙΛΗΣΙΑ	Γλαύκη Κλεάνδρου Μειλησία.
2. ΕΙΡΗΝΗ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΜΙΛΗΣΙΑ	Ειρήνη Νικηφόρου Μιλησία.	14. ΚΟΡΝΗΛΙΑΜΕΙΛΗΣΙΑ ΓΛΥΚΩΝΟΣΓΥΝΗ	Κορνηλία Μειλησία Γλύκωνος γυνή.
3. ΓΑΙΟΣ ΑΠΟΛΛΟΦΑ ΝΟΥΜΙΛΗΣΙΟΣ	Γάιος Ἀπολλοφά- νου Μιλήσιος.	15. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΓΟΡΓΙΟΥ ΓΥΝΗ	Κλεοπάτρα Γοργίου γυνή.
4. ΜΕΘΥΛΛΙΟΝ ΘΕΣΤΙΟΥ ΜΥΡΙΝΑΙΑ ΗΓΕΜΑΧΟΥ ΛΕΥΚΟΝΟΕΩΣ ΓΥΝΗ	Μεθύλλιον Θεστίου Μυριναία Ἡγεμάχου Λευκονοέως γυνή.	16. ΑΠΟΛΛΟΔΟΤΟΣ ΖΟΙΛΟΥ ΔΕΚΕΛΕΕΥΣ	Ἀπολλόδοτος Ζοίλου Δεκελεεύς.
5. ΗΓΕΜΑΧΟΣ ΣΑΤΥΡΟΥ ΛΕΥΚΟΝΟΕΥΣ	Ἡ[γ]εμάχος Σατύρου Λευκονοεύς.	17. ΜΟΝΙΜΗ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΕΚΦΥΛΛΑΣΙΩΝ ΔΙΟΔΩΡΟΥ ΓΥΝΗ	Μονίμη Διονυσίου ἐκ Φυλασίων Διοδώρου γυνή.
6. ΛΕΥΚΙΟΣ ΟΥΑΛΕΡΙΟΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ	Λεύκιος Ουαλέριος Νικηφόρος.	18. ΝΙΚΟΜΑΧΟΣ ΑΦΙΔΝΑΙΟΣ	Νικόμαχος Ἀφιδναίος.
7. ΛΥΣΙΜΑΧΙΔΗΣ ΠΑΤΡΟΚΛΕΙΔΟΥ ΦΡΕΑΡΡΙΟΞ	Λυσιμαχίδης Πατροκλείδου Φρεάρριος.	19. ΑΡΙΣΤΑΓΟΡΑ ΦΙΛΙΣΚΟΥ ΦΡΕΑΡΡΙΟΥ ΘΥΓΑΤΗΡ ΖΩΠΥΡΟΥ ΚΥΔΑΝΤΙΔΟΥ ΓΥΝΗ	Ἀρισταγόρα Φιλίσκου Φρεαρρίου θυγάτηρ Ζωπύρου Κυδαντίδου γυνή.
8. ΖΩΣΙΜΗ ΔΩΡΙΩΝΟΣΕΞΑΛΛΑΙ ΕΩΝΕΙΣΙΔΩΡΟΥ ΑΛΛΑΙΕΩΣΓΥΝΗ	Ζωσίμη Δωρίωνος ἐξ Ἀλαί- έων Εἰσιδώρου Ἀλαίεως γυνή.	20. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ	Δημήτριος Δημητρίου Πειραιεύς.
9. ΙΣΙΔΩΡΟΣ ΦΙΛΩΝΟΣ ΑΛΑΙΕΥΣ	Ἰσίδωρος Φίλωνος Ἀλαιεύς.	21. ΑΣΚΛΗΠΙΟΔΩΡΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΔΟΥ ΑΛΩΠΕΚΗΘΕΝ	Ἀσκληπιόδωρος Ἡρακλείδου Ἀλωπεκῆθεν.
10. ΦΙΛΩΝΙΔ ΩΡΟΥΑΛΑΙΕΥΣ	Φίλων Ἰσιδ- ώρου Ἀλαιεύς.	22. ΠΡΩΤΟΜΑΧΟΣ ΑΡΠΑΛΟΥ ΑΛΑΙΕΥΣ	Πρωτόμαχος Ἀρπάλου Ἀλαιεύς.
11. ΤΕΡΤΙΑΚΛΩ ΔΙΑΝΕΜΕΡΙΟΥ ΑΦΙΔΝΑΙΟΥΘΥΓΑΤΗΡ	Τερτία Κλω- διά Νεμερίου Ἀφιδναίου θυγάτηρ.	23. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΡΥΣΤΙΟΣ	Δημήτριος Δημητρίου Καρύστιος.
12. ΙΘΜΟΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΣΘΕΝΕΙΔΟΥ ΒΕΡΕΝΙΚΙΔΗΣ	Ἰθμόνικος Ἀντισθενείδου Βερενικίδης.	24. ΧΑΡΟΠΙΝΟΣ ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΚΑΡΙΕΥΣ	Χαροπίνος Ἡροδότου Ἰκαριεύς.

25. ΛΙΒΑΝΟΣ ΔΙΟΔΟΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩ ΝΙΟΣ	Λίβανος Διοδότου Μαραθώ- νιος.	35. ΧΑΡΙΤΑ ΣΤΡΑΤΩΝΟΣ ΕΙΤΕΑΙΟΥ ΘΥΓΑΤΗΡ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΦΑΛΗΡΕΩΣ ΓΥΝΗ	Χαρίτα Στράτωνος Είτεαίου θυγάτηρ Δημητρίου Φαληρέως γυνή.
26. ΙΩΠΥΡΑ ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣ ΑΧΑΡΝΕΩΣ ΘΥΓΑΤΗΡ ΔΙΚΑΙΙΔΟΥ ΡΑΜΝΟΥΣΙΟΥ ΓΥΝΗ	Ζωπύρα Ἀγαθοκλέους Ἀχαρνέως θυγάτηρ Δικαίιδου Ῥαμνουσίου γυνή.	36. ΖΩΣΙΜΗ ΓΑΙΟΥΘΥΓΑΤΗΡ	Ζωσίμη Γαίου θυγάτηρ.
27. ΔΑΦΝΟΣ ΠΑΝΝΟΝΙΟΣ ΤΟΙΣΠΑΡΑΓΟΥ ΣΙΧΑΙΡΕΙΝ	Δάφνος Παννόνιος τοῖς παράγου- σι χαίρειν.	37. ΔΗΜΕΑΣ ΘΕΟΔΟΤΟΥ ΜΕΣΣΗΝΙΟΣ	Δημέας Θεοδότου Μεσσήνιος.
28. ΣΩΣΙΒΙΟΣ ΣΩΣΙΒΙΟΥ ΣΟΥΝΙΕΥΣ	Σωσίβιος Σωσιβίου Σουνιεύς.	38. ΟΡΦΕΥΣ ΜΑΡΩΝΟΣ ΚΥΔΑΘΗΝΑΙΕΥΣ	Ὅρφεύς Μάρωνος Κυδαθηναίεύς.
29. ΝΑΡΔΙΟΝ ΚΑΡΠΟΥ ΜΙΛΗΣΙΑ	Νάρδιον Κάρπου Μιλησία.	39. ΦΙΛΙΝΟΣ ΦΙΛΙΝΟΥ ΜΑΓΝΗΣ	Φιλίνος Φιλίνου Μάγνης.
30. ΚΑΡΠΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΥΣ	Κάρπος Δημητρίου Ἀντιοχεύς.	40. ΕΥΚΑΡΠΙΑ ΧΑΡΙΤΩΝΟΣ ΣΑΛΑΜΙΝΙΟΥ ΘΥΓΑΤΗΡ	Εὐκαρπία Χαρίτωνος Σαλαμινίου θυγάτηρ.
31. ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΕΠΙΔΑΜΝΙΑ	Κασσάνδρα Διονυσίου Ἐπιδαμνία.	41. ΕΠΙΤΥΝΧΑΝΩΝ ΕΠΙΤΥΝΧΑΝΟΝΤΟΣ ΜΙΛΗΣΙΟΣ	Ἐπιτυγχάνων Ἐπιτυγχάνοντος Μιλήσιος.
32. ΕΥΤΥΧΙΑ ΕΥΤΥΧΟΥ ΕΠΙΔΑΜΝΙΑ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥ ΦΛΥΕΩΣ ΓΥΝΗ	Εὐτυχία Εὐτύχου Ἐπιδαμνία Ἐπικράτου Φλυέως γυνή.		
33. ΕΠΙΚΡΑΤΗΣ ΠΑΤΡΟΚΛΕΟΥΣ ΠΟΤΑΜΙΟΣ	Ἐπικράτης Πατροκλέους Ποτάμιος.		
34. ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟΣ ΛΥΣΙΟΥ ΚΟΡΥΔΑΛΛΕΥΣ	Ποσειδώνιος Λυσίου Κορυδαλλεύς.		

Κ. Δ. Μ.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΑΙ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Ἀθῆναι, Ἐλευσίς, Ἐπίδαυρος. Ἐληξαν πρὸ μικροῦ αἰ κατὰ τὸν μῆνα Ἰούνιον ἀρξάμεναι παρὰ τὸν Ἴλισσὸν ἀνασκαφαὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς εταιρίας· τὰ περὶ αὐτῶν θέλει δημοσιεύσει ἐν λεπτομερείᾳ, ὁ ἐπιστατῆσας ἔφορος κ. Α. Σκιαῆς. Ἐν Ἐλευσίνι ἐξακολουθοῦσιν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Δ. Φιλίου, καὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Π. Καμβαδία ἐνεργούμεναι ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς εταιρίας ἀνασκαφαί.

Μυκῆναι. Ἐπανελήφθησαν πρὸ ὀλίγου καὶ αἰ

ἐν Μυκῆναις τῆς Ἀρχ. Ἐταιρίας ἀνασκαφαὶ ἐν τε τῇ Ἀκροπόλει καὶ ἔξω αὐτῆς ἐν τοῖς τάφοις. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπὸ 30 7/6ρίου πρὸς τὴν Ἀρχ. Ἐταιρίαν ἀποσταλεῖσαν ἔχθεσιν τοῦ διευθύνοντος αὐτὰς ἐφόρου Χρ. Τσουντα ἤρχισεν ἐσχάτως ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ μόνου ὑπολειπομένου ἀσκάπτου ἐκ τῶν πρὸ πολλοῦ γνωστῶν θολωτῶν τάφων, ἐν τοῖς πέριξ τοῦ ὁποῦ ἀνεκαλύφθησαν τρεῖς νέοι θαλαμοειδεῖς τάφοι, ὧν οἱ δύο πολὺ μικροί. Ἀπαριθμοῦμεν ἐνταῦθα περιληπτικῶς κατὰ τὴν αὐτὴν ἔχθεσιν τὰ ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς ταύταις εὐρήματα. Ἐν μὲν τῇ Ἀκροπόλει εἰς τὰ περὶ τὴν βορείαν αὐτῆς πύλην μέρη εὐρέθησαν τὰ ἀκόλουθα:

Α' Πήλινα. 1) τεμάχια πολλὰ ἀγγείων, ἐν οἷς καὶ φιάλη ἔχουσα τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς ἐπιφανειαν κεκοσμημένην διὰ γνωστῶν μυκηναίων κοσμημάτων. 2) Μικρὸν εἰδῶλιον ζώου, πιθανῶς πιθήκου.

Β' Λίθινα. Κεφαλὴ βοδὸς ἐκ λίθου κυανοῦ.

Ἐν δὲ τοῖς τάφοις εὐρέθησαν τὰ ἑξῆς:

1) Πήλινα ἀγγεῖα πολλὰ, ὧν τὰ μὲν ἄρτια, τὰ δὲ εἰς τεμάχια. 2) Πλείονα κοσμήματα ἐξ ὑελώδους μάζης. 3) Κοσμήματα χαλκᾶ, ἐν οἷς καὶ τεμάχια ζώνης. 4) Βελόναι χαλκαῖ δύο. 5) Λαβίδες δύο ἐκ χαλκοῦ καὶ αὐται.

Χρυσᾶ. 1) Κοσμήματα οὐκ ὀλίγα καὶ φύλλα χρυσοῦ. 2) Εἰδῶλιον λέοντος καθημένου. 3) Ἄλλο βοδὸς μήκους 0,037, ἀπὸ τοῦ ἐνὸς κέρατος τοῦ ὁποῦ κρέμανται δισκάρια ἐκ χρυσοῦ καὶ ταῦτα. 4) Εἰδῶλιον γυναικὸς ὕψ. 0,025, καλῶς σωζόμενον μετὰ πολλῶν λεπτομερειῶν τῆς κόμης καὶ τῆς ἐσθῆτος. 5) Δακτύλιος χρυσοῦς εὐμεγέθης, ἐφ' οὗ εἰκονίζονται δύο γρῦπες ἐπιμελέστατα ἐξειργασμένοι. 6) Σφενδόνη ἐπίχρυσος ἀργυροῦ δακτυλίου ἐφ'

ἧς διακρίνονται τὰ ἄνω σώματα τριῶν γυναικῶν προσερχομένων εἰς ναόν.

Λίθινα. 1) Πλάξ ἐπιτυμβία οὐ κατὰ χώραν εὐρεθεῖσα ἐκ πάρου λίθου ὕψους 0,90 καὶ πλάτους 0,42, κεκονιαμένη δὲ καὶ φέρουσα γραφὰς πολυχρώμους, διατεταγμένας πιθανῶς εἰς δύο ζώνας. 2) Λίθοι ἐγγεγλυμμένοι πέντε, ἐξ ὧν εἷς ἔχει σχῆμα κυλίνδρου ἢ μᾶλλον πρίσματος ἐξαέδρου καὶ φέρει ἐπι μιᾶς τῶν ἐδρῶν γλυφὴν ἀνδρός, ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν κίονας.

Θορικὸς. Καὶ ἐν Θορικῷ ἤρξατο ἡ Ἀρχ. Ἐταιρία οὐχὶ πρὸ πολλοῦ ἀνασκάπτουσα ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ ἐφόρου Β. Στάη· δυστυχῶς δὲν εἴμεθα εἰσέτι εἰς θέσιν νὰ δώσωμεν ὠρισμένας καὶ θετικὰς πληροφορίας περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων πρὶν ἢ ἡ σκαπάνη προχωρήσασα ἀκόμη διαλευκάνῃ τὰ περιεργα μὲν ἄλλως, ἀλλὰ λίαν ἀσαφῆ καὶ σκοτεινὰ κτίσματα, τὰ ἀνακαλυφθέντα ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς ταύταις· ὅμως δὲ τὰ διάφορα εὐρεθέντα πήλινα ἀγγεῖα εἴτε εἰς τεμάχια εἴτε ἄρτια, τῶν ὁποῦ ὁ ρυθμὸς ὁμοιάζει πρὸς τὰ ἐν Τροίᾳ καὶ ἐν Μυκῆναις ἀνακαλυφθέντα, μαρτυροῦσι χρόνους ἀρχαιοτάτους, καὶ δὴ τοὺς προϊστορικοὺς καλουμένους.

Κ. Δ. Μ.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ

Ἐν τῇ ὑπ' ἐμοῦ ἀνωτέρω σελ. 31-32 ἐκδεδομένη ἀκαρνανικῇ ἐπιγραφῇ Β. 2 ἔκειτο ἴσως τὸ συγκεκομμένον κύριον ὄνομα Ἐτεόμα[ς] ἀντὶ Ἐτεόμαχος καὶ ἐν στ. 6 κεῖται Ἀρίστας ἀντὶ Ἀρίσταρχος.

Α. Ν. Σ.

ΠΕΡΙ ΚΑΛΛΙΠΡΟΗΣ ΤΗΣ ΚΑΙ ΕΝΝΕΑΚΡΟΥΝΟΥ

Ἀπό τινων ἐτῶν πολλοὶ τῶν περὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιολογίαν ἀσχολουμένων, ἢ δι' ἀγνοίαν τῶν τῆς Ἑλλάδος, ἢ διὰ φειδῶ χρόνου καὶ πόνων, ἢ καὶ πίστιν ἀμέριστον ἀπονέμοντες τῇ σκαπάνῃ καὶ τοῖς μεταχειριζομένοις αὐτὴν, οὗσι πολλάκις ἀμοίροις τελείας Ἑλληνικῆς παιδείας, καὶ διὰ τοῦτο ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ τοὺς τε ποιητὰς καὶ λογογράφους τιθεμένοις, παραδέχονται, ἢ καὶ αὐτοὶ ἐκφέρουσι γνώμας ἐσφαλμένας, τὴν ἱστορίαν διαστρεφούσας, βραδέως δὲ καὶ μετὰ κόπου ἐκρίζουμένας ἐκ τῆς κεφαλῆς τῶν ἀνευ ἐλέγχου ἀναγινωσκόντων αὐτάς.

Οὕτω καίτοι πολλοὶ παρῆλθον ἐνιαυτοὶ ἀφ' ὅτου ὁ Σλήμαν, διελθὼν μόνον διὰ τῶν λόφων Βουνάρβασι, ἐνθα ἦν τὸ Ὀμηρικὸν Ἴλιον, καὶ ὡς ὑπὸ δαιμονίου τινὸς ἀγόμενος εὐθὺ εἰς Ἰσαρλήκ, ἀνέσκαπτε τὸ Νέον Ἴλιον, ὑποσχόμενος διὰ τοῦ Ὀμήρου εὑρεῖν ἐκεῖ τὴν Τροίαν, ἀλλὰ παρακολουθούμενος καὶ ἐλεγχόμενος διὰ τῆς Ἰλιάδος αὐτῆς ὡς ματαιοπονῶν, ἠναγκάσθη ἐν προφανεῖ ἀγανακτῆσαι εἰπεῖν ὅτι τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθὲν ἐπὶ Ἰσαρλήκ Ἴλιον οὐκ ἦν τὸ τῆς Ἰλιάδος ἐν ἧ ὁ Ὀμηρος ἐξ ἀγνοίας ἢ συμφέροντος, μὴ ποιήσας μὲν σκαφὰς χαριζόμενος δὲ τῷ Ἀγαμέμνονι, περιγράφει τὸ Ἴλιον ὡς μέγα καὶ ἔχον ἀκρόπολιν, ἐνῶ ἀληθῶς ἦν μικρὸν καὶ ἀνευ Περγάμου¹. Καίτοι, λέγω, οὐκ ὀλίγα ἔκτοτε παρῆλθον ἔτη, πολλοὶ μὴ ἀναγνόντες, ὡς εἰκάζω, τὰ περὶ Ἰλίου ὑπὸ Σλήμαν γραφέντα, νομίζουσιν ἔτι καὶ νῦν ὅτι τὸ τῆς Ἰλιάδος Ἴλιον ἀνευρέθη ἐπὶ τῶν λόφων Ἰσαρλήκ.

Καὶ αὐτὸς ὁ G. Perrot ἐπιλαθόμενος καὶ τῆς Ἰλιάδος καὶ τοῦ Στράβωνος καὶ αὐτῶν τῶν ἐντυπώσεων ἃς παρέσχεν αὐτῷ ἡ Τρωϊκὴ χώρα ἐν ἔτει 1856 ὅτε τὸ πρῶτον εἶδεν αὐτὴν², καὶ τῶν ἐπι-

¹ Ὁρα Ἑλλ. Φιλολογ. Σύλλογον Κωνσταντινουπ. Τόμ. I' ἔτους 1875 - 1876. Antiquités Troyennes page XII. Ilios Κεφ. VII σελ. 326 καὶ 517. Ἐκδόσις Ἀγγλική.

² Excursion à Troie et aux sources du Menderé par Georges Perrot. Annuaire de l'Assoc. pour l'encouragement des Études Grecques en France. Année 1874.

χειρημάτων δι' ὧν ἀπεδείκνυε μὲν τὸ Ὀμηρικὸν Ἴλιον εἶναι ἐπὶ τῶν λόφων Βουνάρβασι, κατέκρινε δὲ τοὺς τιθεμένους αὐτὸ ἐπὶ Ἰσαρλήκ, τὰ ἐξῆς γράφει ἐν τῇ Ἐπιθεωρήσει τῶν δύο Κόσμων μηνὶ Φεβρ. 1893. «Ἐπὶ τοῦ σημείου τῆς νοτιοδυτικῆς παραλίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐφ' οὗ κάλλιον ἐφαρμόζονται αἱ ἐν Ἰλιάδι τοπογραφικαὶ ἐνδείξεις, ἀνεκαλύφθησαν, ὑπὸ τὰ ἐρείπια Ἑλληνορωμαϊκῆς πόλεως, τὰ πλατέα τεῖχη κόμης ὠχυρομένης, τὰ θεμέλια τῶν οἰκιῶν, τὰ ὄργανα καὶ τὰ ὅπλα τῶν κατοίκων αὐτῆς. Καίτοι δ' ἔχουσα στενὸν περίβολον, ἐκέκτητο βεβαίως ἀπ' ἀρχῆς ἐπισημότητα ὡς κειμένη ὑπεράνω εὐφόρου πεδιάδος καὶ ἐπὶ τῆς εἰσόδου τοῦ Ἑλλησπόντου. Μαντεύομεν δ' ὅτι ἐνταῦθα ὑπῆρξεν ἕδρα ἐμπορίου ζωηροῦ, μητρόπολις φυλῆς πλουτησάσης συγχρόνως διὰ τῆς γεωργίας, ἐμπορίου καὶ πειρατείας, καὶ φρούριον ἐν ᾧ ἔζων οἱ κατὰ διαδοχὴν ἄρχοντες, ἐξασφαλίζοντες τὴν λείαν καὶ ἑαυτοὺς κατὰ προκαλουμένων ἐπιδρομῶν. Εὐλόγως ὅθεν ἀναγνωριστέα ἐστὶν ἐνταῦθα ἢ τοῦ Ὀμήρου Τροία».

Ἄλλ' οὐδὲν τῶν λεχθέντων ὑπὸ τοῦ G. Perrot συμφωνεῖ τῇ Ἰλιάδι περιγραφούσῃ τὴν Τροίαν αἰπεινήν, ἄστου μέγα, εὐρυάγειαν, ἔχουσαν ἀκρόπολιν, ἐφ' ἧς ἦσαν ναοὶ καὶ τὰ πολυθάλαμα ἀνάκτορα τοῦ Πριάμου, τὰ τοῦ Ἐκτορος καὶ τὰ τοῦ Πάριδος (Ἰλ. Ζ. 242-317), ἐκ λίθων ξεστῶν ὡς τὰ τῆς Τίρυνθος καὶ Μυκηνῶν, πρὸ αὐτῆς δὲ λόφον Βατίειαν καλούμενον καὶ πηγὰς ὕδατος ἀφθόνου καὶ ἐρινεοῦς· μεταξύ δὲ αὐτῆς καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου ποταμὸν μέγαν τὸν Σκάμανδρον. Τὰ πλεῖστα ὑπάρχουσιν ἔτι καὶ νῦν πρὸ τῶν λόφων Βουνάρβασι οὐδὲν δὲ ἐπὶ Ἰσαρλήκ. Οὔτε δὲ ἡ σκοπιὰ τῶν Τρώων ἐκτὸς τῆς πόλεως (Ἰλ. Β. 786-801), οὔτε ἡ δεκαετῆς πολιορκία ἐξηγούνται, τοῦ Ἰσαρλήκ ὄντος πλησίον τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου καὶ βραδίως περικυκλουμένου ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων θαλασσοκρατούντων· οὐδαμοῦ δὲ ἐν τῇ Ἰλιάδι περιγράφονται ὡς ἔμποροι, ναῦται ἢ πειραταὶ οἱ Τρῶες, ἀλλ' ὡς γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι μόνον· οὐδεμίᾳ ἄρα τῶν ἐν Ἰλιάδι

τοπογραφικῶν ἐνδείξεων ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν λόφων Ἰσαρλήκ.

Μεῖζονα δὲ θαυμασμόν ἅμα δὲ καὶ λύπην ἐνεποίησέ μοι ἡ ἀσύγνωστος πρᾶξις τοῦ Ε. Κίπερτ. Οὗτος καίτοι, ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντι «*Ατλαντικὴ Ἑλλάδος καὶ Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, ἐν Βερολίῳ 1872*» σημειῶν μεγάλῳις γράμμασι τὴν λέξιν «*Τροία*» ἐπὶ τῶν λόφων Βουνάρβασι, ἀναγνωρίζει, ἐκεῖ οὖσαν τὴν Ὀμηρικὴν Τροίαν. Καίτοι γινώσκων ὅτι ἐν Γερμανίᾳ ἡ Ἰλιάς ἀναγινώσκεται (ὡς καὶ ἐν Γαλλίᾳ) ἐπὶ πίνακος ἐξηγουῦντος τὴν ἐπὶ Βουνάρβασι θέσιν τοῦ Ὀμηρικοῦ Ἰλίου (Ὅρα Ὀμ. λεξικὸν Georg. Autenrieth), αἴφνης συντάττων τοὺς ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐκδοθέντας δαπάνῃ Ζαφειροπούλου Πίνακας τῶν Ἑλληνικῶν Χωρῶν, οὐ μόνον παρέλειψεν ἐπιγράψαι τὴν λέξιν «*Τροία*» ἐπὶ τῶν λόφων τοῦ Βουνάρβασι, ἀλλ' οὔτε τὴν κώμην Βουνάρβασι ἐσημείωσεν, οὔτε τὰς πηγὰς τοῦ Σκαμάνδρου τοῖς πᾶσι γνωστὰς, παραχαράττων τὴν ἱστορίαν καὶ ἀναιρῶν τὸ ἀναμφισβήτητον κῦρος τοῦ τε Ὀμήρου, τοῦ μόνου τῆς Τροίας ἀξιόπιστου ἱστορικοῦ καὶ Γεωγράφου, καὶ τῶν μετὰ τὸν Ὀμηρον σπουδαιοτέρων ποιητῶν καὶ λογογράφων μαρτυρούντων ἐπὶ τῶν λόφων ἐκείνων εἶναι τὴν περίπυστον Τροίαν τῆς Ἰλιάδος. Μόνον δὲ «*Ἰλιον*» ἔγραψεν ἐπὶ τοῦ Ἰσαρλήκ, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ Ἄτλαντος οὐ πρὸ μικροῦ ἐμνήσθη γέγραπται¹.

Ἄλλ' ἐπὶ μὲν τοῦ Ἄτλαντος δικαιολογεῖται ἡ λέξις «*Ἰλιον*» μόνῃ ἀντὶ τῶν δύο «*Νέον Ἰλιον*», ἃς συνήθως οἱ Γεωγράφοι σημειοῦσιν ἐπὶ τῶν λόφων Ἰσαρλήκ· δικαιολογεῖται, λέγω, ἕνεκα τῆς ἐκεῖ μὲν σημειουμένης κώμης Βουνάρβασι καὶ παρ' αὐτῇ, μεγάλῳις γράμμασι, τῆς λέξεως «*Τροία*» ἐξηγούσης ἰκανῶς ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ Ἰσαρλήκ μόνῃ λέξις «*Ἰλιον*» τὸ νέον Ἰλιον ἐννοεῖ· τὰ δὲ ἐπὶ τῶν πινάκων τοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων Συλλόγου διαπραχθέντα, εἰσὶν ἀδικαιολόγητα, αὐτοβούλως καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἐκδοτῶν, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, τολμηθέντα.

Ὅμοίως πολλοὶ ἔτι νομίζουσι, πιστεύσαντες τῷ Σιλῆμαν (μὴ εὐρόντι σίδηρον ἐν Ἰσαρλήκ καὶ εἰπόντι ἀγνωστον εἶναι τὴν χρῆσιν τοῦ μετάλλου

¹ Ὅρα τοὺς ἄνω μνημονευθέντας Πίνακας τῶν Ἑλλ. χωρῶν τῶν ἐτῶν 1884 καὶ 1891.

τούτου κατὰ τοὺς ἡρωικοὺς χρόνους) ὅτι κατὰ τὴν Ἰλιάδα τὰ ἔπλα Ἑλλήνων τε καὶ Τρώων ἦσαν ἐκ χαλκοῦ, καίτοι καὶ ἐκ σιδήρου λέγονται πάντα εἶναι· καὶ οὐχὶ μόνον τὰ ἔπλα, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν γεωργῶν ὄργανα καὶ οἱ ἄξονες τῶν ἀμαξῶν¹.

Ἀνασκαπτομένου τοῦ Ἰσαρλήκ ὁ τε Σιλῆμαν καὶ ὁ Δαῖρπελδ ἔγραψαν ὅτι τὰ τεῖχη τῆς ὑπ' αὐτῶν ἀνακαλυφθείσης Τροίας ἦσαν ὠκοδομημένα ἐξ ὠμῶν πλίνθων τὸ πρῶτον, εἶτα δὲ πρὸς ἐνίσχυσιν μετεβλήθησαν τεχνητῶς εἰς ὀπτάς διὰ μεγάλων σωρῶν ξύλων ἀνυψωθέντων κατὰ τε τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν πλευρὰν τῶν τειχῶν καὶ συγχρόνως καέντων². Μετὰ τινὰ δὲ ἔτη ὁ Δαῖρπελδ ὠμολόγησεν ὅτι ἡ γνώμη του αὕτη ἦν ἐσφαλμένη³, καὶ ὅμως πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἤκουσα ἀνδρα ἀρχαιολόγον τὸ ἐπάγγελμα διηγούμενον ἀφελῶς τὸν ἀλλόκοτον ἐκείνον τρόπον τῆς κατασκευῆς τῶν τειχῶν τὸν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δαῖρπελδ καταδικασθέντα.

Ὁ προῶρος ἀποθανὼν Ἀλέξιος Πιερρών ὁ σοφὸς τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας ἐκδότης, ὄρων μὲν τὰ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ποιμνία δῖων (προβάτων) μὴ ὀδηγούμενα ποτὲ εἰς πηγὰς πρὸς πόσιν μετὰ τὴν βοσκὴν, ὡς εὐρίσκοντα χλωρὰν τροφήν καὶ πόαν καθ' ἅπαν τὸ ἔτος, ἀγνοῶν δὲ ὅτι ἐν Ἑλλάδι σπερουμένη κατὰ τὸ θέρος πόας, τὰ ποιμνία τῶν προβάτων δις τῆς ἡμέρας ἄγονται εἰς πηγὰς καὶ εἰς ποταμούς· ἵνα πίωσι, κατακρίνει τὸν Ὀμηρον λέγοντα ἐν Ἰλιάδι τοὺς ποιμένας ἀγάλλεσθαι ὄρωντας τὰ πρόβατα ἐπόμενα κτίλῳ (ἀρχικριῶ) πορεύεσθαι μετὰ τὴν βοσκὴν εἰς τὰς πηγὰς

«..... αὐτὰρ ἔπειτα

«*λαοὶ ἔπονθ'* ὡσεὶ τε μετὰ κτίλῳ ἔσπετο μῆλα

«*πίομεν' ἐκ βοτάνης, γάνυται δ' ἄρα τε φρένα ποιμὴν*».

Ἄν ὁ Ὀμηρος, λέγει ὁ Πιερρών, ἐξωγράφησε τὴν φύσιν, ὁ κτίλος αὐτοῦ, τράγος ἐστὶ καὶ οὐχὶ κριός. «*Ceci semblerait qu'il s'agit de chèvres et non de brebis. . . Les brebis n'ont pas besoin de boire ce qui ne veut pas dire qu'elles ne boivent jamais. Seulement les bergers ne se donnent*

¹ Ἰλιάδ. Στρατηγ. διασκευὴ καὶ Τοπογραφία σελ. 43-45.

² Troja by Dr Henry Schliemann London. John Murray Albemarle Street. Chap. III. page 52.

³ Tiryns by Henry Schliemann London 1886 page 257.

jamais la peine de les mener boire . . . Si Homère a peint la nature son génie est un bouc et non un belier». Ἰλ. N. 491 Ἐκ. Alexis Pierron. Ἄλλὰ περὶ τούτων καὶ ὁμοίων ἐσφαλμένων ἐξηγήσεων ἄλλοτε ἐκτενεστέως λαλήσομεν, ἐπὶ τὴν Καλλιρρόην σήμερον πορευθέντες.

Ἡ δεσποινὶς Harrisson πρὸ τεσσάρων περιήπου ἐτῶν, παραμείνασα ἐν Ἀθήναις χρόνον ἰκανόν, ἐξέδοτο βιβλίον ἀγγλιστὶ ἐν ἧ ἰδέσθαι περὶ Τοπογραφίας τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ἐπομένη ταῖς γνώμας τοῦ Δαῖρπεφελδ, ὡς ἐπανειλημμένως ἀγγέλλει λαβοῦσα παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν ἄδειαν τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν. Ἐν σελίδι 88 λαλοῦσα περὶ τῆς Ἐννεακρούνου, συναιεῖ μὲν ὅτι ὑπῆρχε πηγὴ παρὰ τὸν Ἰλισσὸν ὀνομαζομένη Καλλιρρόη προστίθησι δὲ ὅτι αὕτη οὐδὲν εἶχε τὸ κοινὸν τῇ Καλλιρρόῃ ἣν εἶδεν ὁ Παυσανίας καὶ ἣν ὁ Πεισίστρατος μετέβαλεν εἰς κρήνην ἔχουσαν ἑννέα κρουνοὺς καὶ διὰ τοῦτο ἔκτοτε Ἐννεάκρουνον κληθεῖσαν. Ἡ Ἐννεάκρουνος, κατὰ Δαῖρπεφελδ, ἦν πρὸς τῇ εἰσόδῳ τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηναίων μετὰξὺ αὐτῆς καὶ Ἀρείου Πάγου· ὡς δὲ πᾶσαι αἱ πηγαὶ καὶ αὕτη ὀνομαζέτο ἐπίσης Καλλιρρόη¹ μέχρις οὗ μετασκευασθεῖσα εἰς κρήνην ἔχουσαν ἑννέα κρουνοὺς αὕτη μὲν μετωνομάσθη ὀριστικῶς Ἐννεάκρουνος ἢ δὲ παρὰ τὸν Ἰλισσὸν πηγὴ ἐξαιρετικῶς Καλλιρρόη. Ἐναντίον ἔθεν τῶν μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὡς μετ' οὐ πολὺ γενήσεται δῆλον, ὁ Δαῖρπεφελδ ἐνόμιζεν ἀλλαγῶν μὲν εἶναι τὴν Καλλιρρόην ἀλλαγῶν δὲ τὴν Ἐννεάκρουνον.

Τὰς περὶ ἀρχαίων Ἀθηναίων τοπογραφικὰς ταύτας γνώμας ἢ μὲν σοφὴ δεσποινὶς ὡς ἀλανθάστους μετέδιδεν εἰς πάσας τὰς χώρας τῆς γῆς ἐν αἷς ἢ ἀγγλικῇ λαλεῖται διάλεκτος. Ὁ δὲ Δαῖρπεφελδ μετὰ τὴν ἀτυχῆ σκαφὴν ἣν πρὸ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐποιήσατο τὴν οὐδὲν ἔχουσαν πηγῆς ἀναδείξασαν, ἐπεχείρησεν ἑτέραν σκαφὴν πολὺ κατωτέρω τῆς πρώτης, πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἀρείου Πάγου, παρὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ λόφου τῆς Πνυκός. Εὔρε δὲ τῷ ὄντι ἐκεῖ πρὸς ἀνατολὰς τῆς ὁδοῦ τῆς εἰς Δίπυλον ἀγοῦσης πολλὰ ὑδραγωγεῖα κεχωσμένα καὶ καλοὺς καὶ μεγάλους σωλῆνας πηλίνους πλήρεις χλωμάτων καὶ φρέαρ καὶ παρ'

αὐτὸ δεξαμενὴν καὶ ἐρείπια οἰκοδομῶν εὐτελῶν καί, ἅμ' ἔργον ἅμ' ἔπος, τῶν οἰκοδομῶν μίαν ναὸν Διὸς ἀπεκάλεσε¹, τοὺς δὲ σωλῆνας τῷ Πεισίστρατῳ εἶναι συγχρόνους εἶπεν, δι' αὐτῶν δὲ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ Ὑμηττοῦ ἀγόμενον ἢ καὶ ἀπὸ τῆς παρὰ τὸν Ἰλισσὸν Καλλιρρόης, ἐπλήρου τὴν ἐκεῖ που ἐν τοῖς ἐρείπιοις ἰδρυθεῖσαν ποτὲ ὑπὸ Πεισίστρατου Ἐννεάκρουνον.

Μετ' ὀλίγας ὁμοῦς ἡμέρας ἀνακαλυφθέντων ἐτέρων ὑδραγωγείων καὶ φρεάτων κατὰ τὴν δυτικὴν τῆς ὁδοῦ πλευρὰν παρὰ τοὺς λόφους τῆς Πνυκός, ὁ Δαῖρπεφελδ μετέβαλεν ἐκ νέου γνώμην λέγων ὅτι οὐχὶ ἀπὸ τοῦ Ὑμηττοῦ ἐπληροῦτο ἡ Ἐννεάκρουνος αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπὸ ὑδάτων ἐκ τῶν λόφων τῆς Πνυκός καταρρέοντων. Αὗται, αἱ μέχρι τοῦδε γνώμαι τοῦ Δαῖρπεφελδ, ἐλέγχονται ὡς ἐσφαλμέναι οὔσαι ἐκ τῶν ἐξῆς ἂν μὴ ἀπατώμεθα.

Ἀπὸ αἰῶνων οἱ τῶν Ἀθηναίων κάτοικοι Καλλιρρόην ὀνομαζέουσι τὸ πρὸς νότον τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς² καὶ παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἰλισσοῦ ῥέον διαυγὲς καὶ ψυχρὸν κατὰ τὸ θέρος ὕδωρ ἀπὸ τῆς ῥίζης κρημνώδους πέτρας μεγάλης, ἐκτεινομένης πρὸς τὰ ἄνω ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ ποταμοῦ, τὴν μόνην ἀξίαν λόγου πηγὴν ἐν Ἀθήναις (ὡς καὶ Παυσανίας λέγει) ἀενάως καθ' ὄλον τὸ ἔτος ῥέουσαν. Καὶ τῶν συγγραφέων δὲ αἱ μαρτυρίαι ὁμολογοῦσι ταύτην εἶναι τὴν πρότερον μὲν Καλλιρρόην καλουμένην, εἶτα δὲ Ἐννεάκρουνον, τοῦ Πεισίστρατου διασκευάσαντος αὐτὴν εἰς κρήνην ἑννέα κρουνοὺς ἔχουσαν.

Ὁ Ἡρόδοτος (Βιβλ. VI. 137) διηγεῖται ὅτι οἱ Πελασγοὶ κατοικοῦντες καὶ καλλιεργοῦντες τοὺς ὑπὸ τὸν Ὑμηττὸν ἀγρούς, οὓς ἔλαβον παρὰ τῶν Ἀθηναίων ὡς μισθὸν τοῦ τείχους τοῦ περὶ τὴν Ἀκρόπολιν ποτὲ ἐληλαμένου, καιροφυλακτοῦντες ἠνώχλουν καὶ ὕβριζον τὰς τῶν Ἀθηναίων θυγατέρας τὰς τότε ἐπὶ ὕδωρ αἰεὶ εἰς τὴν Ἐννεάκρουνον φοιτώσας ἐφ' ᾧ καὶ ἐξελάθησαν τῆς Ἀττικῆς. Ἐκ τούτων φαίνεται ἐναργῶς πρῶτον μὲν ὅτι ὁ Ἡρόδοτος τὴν παρὰ τὸν Ἰλισσὸν Καλλιρρόην λέγει

¹ Τοῦτο βεβαίως ἔπραξεν ὁ Δαῖρπεφελδ ὅπως συμφωνήσῃ τῷ Παυσανίᾳ λέγοντι «Ναοὶ μὲν ὑπὲρ τὴν κρήνην ὁ μὲν Διὸς πεποιήται καὶ κόρης». Ἄλλ' ἡ οἰκοδομὴ ἦν ὀνόμασε ναὸν Διὸς καὶ καίτοι μᾶλλον ὑπὸ καὶ οὐχὶ ὑπὲρ τὸν λόφον ἐν ᾧ τίθηται τὴν αὐτοῦ Ἐννεάκρουνον.

² «Ταραντίνος δὲ ἱστορεῖ, τὸν τοῦ Διὸς νεὼν κατασκευάζοντα Ἀθηναίους Ἐννεακρούνου πλησίον κτλ. «Hierocles Hippiatr. praeft.

¹ Σφάλλει, νομίζω, καὶ κατὰ τοῦτο ὁ Δαῖρπεφελδ, οὐ γὰρ πᾶσαι αἱ πηγαὶ εἰσὶ καλλιρρόαι, ὡς οὐδὲ πᾶσαι αἱ γυναῖκες καλλιπάρειοι.

Ἐννεάκρουνον, οὕτως ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ ὀνομαζομένην, κειμένην δὲ πρὸς τοῖς ἀγροῖς οἷς ἐχρῶντο οἱ Πελασγοὶ ὀρηκτηρίῳ ἀσφαλεῖ κατὰ τῶν ὑδρευομένων γυναικῶν· εἶτα δὲ τὸ ἄτοπον τῆς γνώμης Δαῖρπελδ'· Πῶς γὰρ ἦν ποτε δυνατὸν τοὺς Πελασγοὺς τολμᾶν διαβαίνειν τὸν Ἰλισσὸν καὶ διὰ τῆς πόλεως πάσης (οὔσης τότε πρὸς νότον τῆς Ἀκροπόλεως) ἀφικνεῖσθαι πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτῆς τῆς Ἀκροπόλεως, ἢ καὶ παρὰ τοὺς λόφους τῆς Πνυκός, καὶ ἐκεῖ ἀτιμωρητὴ ὑβρίζειν καὶ προπηλακίζειν τὰς Ἀττικὰς παρθένους;

Ἐναργέστατα εἰσὶ καὶ τὰ ὑπὸ Θουκυδίδου (Βιβλ. II. Κεφ. 15) λεγόμενα. «Τὸ δὲ πρὸ τούτου ἡ ἀκρόπολις ἢ νῦν οὔσα πόλις ἦν καὶ τὸ ὑπ' αὐτὴν πρὸς νότον μάλιστα τετραμμένον· τὰ γὰρ ἱερὰ ἐν αὐτῇ τῇ ἀκροπόλει καὶ ἄλλων θεῶν ἐστὶ καὶ τὰ ἐξω πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τῆς πόλεως μᾶλλον ἴδρυται, τὸ τε τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου καὶ τὸ Πύθιον καὶ τὸ τῆς Γῆς καὶ τὸ ἐν λίμναις Διονύσου . . . ἴδρυται δὲ καὶ ἄλλα ἱερὰ ἀρχαῖα ταύτη καὶ τῇ κρήνῃ τῇ νῦν μὲν, τῶν τυράννων οὕτω σκευασάντων Ἐννεακρούνη καλουμένη, τὸ δὲ πάλαι φανερῶν τῶν πηγῶν οὔσων, Καλλιρρόη ὀνομασμένη ἐκείνη τ' ἐγγυὲς οὔση τὰ πλείστου ἄξια ἐχρῶντο». Τοῦ μὲν οὖν Ἡροδότου ἡ περιγραφή ὀρίζει τὴν θέσιν τῆς Καλλιρρόης τῆς καὶ Ἐννεακρούνου διὰ τῶν πρὸς νότον αὐτῆς ἀγρῶν τῶν ὑπὸ τὸν Ὑμηττόν, ἢ δὲ τοῦ Θουκυδίδου διὰ τῶν πρὸς βορρᾶν τῆς πηγῆς ἱερῶν Ὀλυμπίου Διός, Πυθίου, Διονύσου τοῦ ἐν λίμναις καὶ τελευταῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἐξηγοῦσα πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι ἡ Καλλιρρόη εἰς Ἐννεάκρουνον διάσκευασθεῖσα ὑπὸ Πεισιστρατιδῶν, ἦν μία καὶ ἡ αὐτὴ πηγὴ ἐν τῇ αὐτῇ θέσει παρὰ τὸν Εἰλισσὸν κειμένη.

Τὸ αὐτὸ ἀποδεικνύουσι καὶ τὰ ἐν τῷ περὶ τῆς Ἀντιδόσεως λόγῳ τοῦ Ἰσοκράτους δι' ὧν κατακρίνεται ἡ ἀκολασία τῶν τότε νεανίσκων. «Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν, λέγει, ἐπὶ τῆς Ἐννεακρούνου ψύχουσιν οἶνον, οἱ δ' ἐν τοῖς καπηλείοις πίνουσιν». Εἰπομεν ἀνωτέρω ὅτι καὶ νῦν τὸ τῆς Καλλιρρόης ὕδωρ (καίτοι οὐχὶ ἐκ τῶν ἀρίστων πρὸς πόσιν) ἐστὶ ψυχρὸν κατὰ τὸ θέρος ἐν τῇ πηγῇ διὸ καὶ ἐπιζήτητον ὑπὸ τῶν περιουκούντων· πιθανῶς δὲ καὶ ψυχρότερον ἦν τὸ πάλαι ὡς ὃν ἀφθονώτερον, ἀλλ' ἢ ψυχρότης αὐτοῦ ἀναμφιβόλως ἠλαττοῦτο καὶ ὁ

οἶνος οὐκ ἂν ἐψύχετο, ἂν ἐντεῦθεν ἀλλαχόσε μετωχευέτο· ἄρα καὶ κατὰ Ἰσοκράτην παρὰ τὸν Εἰλισσὸν ἐπὶ τῆς πηγῆς Καλλιρρόης ἦν ἡ Ἐννεάκρουνος, πηγῆς μόνης ἀξιολόγου ἐν Ἀθήναις καὶ ψυχρὸν ὡς καὶ νῦν ἐχούσης κατὰ τὸ θέρος τὸ ὕδωρ.

Καὶ ἐν Ἀξιόχῳ τοῦ Πλάτωνος ἀξιοπίστως λέγεται παρὰ τὸν Εἰλισσὸν εἶναι τὴν Καλλιρρόην τὴν καὶ Ἐννεάκρουνον. «Ἐξιώντι μοι ἐς Κυνόσαργες καὶ γενομένω μοι (οὕτως ἄρχεται λέγων ὁ Σωκράτης) κατὰ τὸν Εἰλισσόν . . . Κλεινίαν ἑρῶ τὸν Ἀξιόχου θεόντα ἐπὶ τὴν Καλλιρρόην». Πιθανῶς ὁ Σωκράτης ἀπὸ τῶν Ἰτωνιῶν ἐξῆλθε πυλῶν, κειμένων πρὸς Ἀνατολὰς καὶ Νότον τοῦ νῦν στρατιωτικοῦ Νοσοκομείου, ἔνθα πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια πύλης ἐφαίνοντο. Πρὸς ἀνατολὰς δὲ βαδίζων ὡς πορευόμενος εἰς Κυνόσαργες, καὶ ἔχων ἐπ' ἀριστερὰ τὸν ἐντὸς τοῦ τείχους ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ἦν προκεχωρηκῶς πέραν τοῦ ναοῦ καὶ τῆς Καλλιρρόης ὅτε ἀκούσας τινος βοῶντος Σώκρατες, Σώκρατες, καὶ περιστραφεὶς εἶδε τὸν Κλεινίαν ἐπ' αὐτὴν θεόντα.

Καὶ ὁ Στράβων (Γεωγρ. Θ. 104) συμφωνῶν τῷ Θουκυδίδῃ τίθησι τὸ Πύθιον πρὸς νότον τῆς Ἀκροπόλεως λέγων τὴν ἐσχάραν τοῦ ἀστραπαίου Διὸς εἶναι ἐν τῷ τείχει, μεταξὺ τοῦ Πυθίου καὶ τοῦ Ὀλυμπίου. Ἀλλ' ὁ Δαῖρπελδ' Ἐννεακρούνου τε καὶ Στράβωνος τὰς μαρτυρίας ἀποκρούων καὶ οὔτε τῇ νοτιοδυτικῶς τοῦ Ὀλυμπίου εὐρεθείσῃ ἐπιγραφῇ τοῦ βωμοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Πυθίου προσέχων¹, θέλει τὸ Πύθιον κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν τῆς Ἀκροπόλεως ἄκραν, λέγων ὅτι ἐκεῖθεν μὲν εἰσὶν ὁραταὶ ἢ τε Φυλὴ καὶ αἱ διὰ τῆς περὶ τὴν Φυλὴν κώμης Ἄρματος ἀστραπαί, οὐχὶ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ Ὀλυμπίου. Ἀλλ' ἔχουσιν ἄραγε οἱ τοῦ Στράβωνος λόγοι τὴν ἀποδιδόμενην αὐτοῖς ὑπὸ Δαῖρπελδ' ἔννοιαν; οὐχὶ βεβαίως κατὰ γὰρ τὴν ἐμὴν γνώμην. Ὡς δ' αὐτῶς, λέγει ὁ Γεωγράφος, καὶ τὸ Ἄρμα τῆς Ταναγραϊκῆς κώμης ἔρημος περὶ τὴν Μυκαλησσόν, ἐτέρα οὔσα τοῦ Ἄρματος τοῦ κατὰ τὴν Ἀττικὴν ὅ ἐστι περὶ Φυλὴν, δῆμον τῆς Ἀττικῆς ἕμορον τῇ Τανάγρα, ἐντεῦθεν δὲ ἡ παροιμία τὴν ἀρχὴν ἔσχεν ἢ λέγουσα «ὀπτόταν δι' Ἄρματος ἀστράφη» ἀστραπήν τινα σημειουμένων κατὰ χρησμὸν τῶν λεγομένων Πυθαϊστῶν βλεπόντων ὡς πρὸς τὸ Ἄρμα

¹ Ἀθηναίων Τόμος 6ος σελ. 169. Θουκυδ. Βιβλ. ε'. 54.

καὶ τότε πεμπόντων τὴν θυσίαν εἰς Δελφοὺς ὅταν ἀστράψαντα ἰδῶσιν· ἐτήρουν δ' ἐπὶ τρεῖς μῆνας, καθ' ἕκαστον μῆνα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας ἀπὸ τῆς ἐσχάρας τοῦ ἀστραπαίου Διός· ἔστι δ' αὕτη ἐν τῷ τείχει μεταξὺ τοῦ Πυθίου καὶ τοῦ Ὀλυμπίου». Τὸ ἐπίρρημα ὡς, ἐν τῇ φράσει, «βλεπόντων ὡς ἐπὶ τὸ Ἄρμα», οὐχὶ ἀκριβείαν τοπογραφικοῦ σημείου ἐκφράζει ἀλλὰ τούναντίον ἀοριστίαν. Οἱ Πυθαίσται δὴλαδὴ ἔβλεπον περίπου πρὸς τὸ Ἄρμα, πρὸς τὸ μέρος τοῦ οὐρανοῦ τὸ ὑπὲρ τὴν κώμην, ἵνα ἰδῶσι καὶ σημειώσωσιν ἀστραπήν τινα ἐκεῖθεν που λάμπουσαν· ἠδύναντο ὅθεν κάλλιστα ἰδεῖν αὐτὴν ἀπὸ τῆς Δυτικῆς ἐσχατιᾶς τοῦ περιβάλλου τοῦ Ὀλυμπίου ἀφ' ἧς ἢ πρὸς τὴν Πάρνηθα θέα ἦν ἐλευθέρα, μὴ ὑπαρχουσῶν τότε τῶν ὑφορέων οἰκιῶν τῶν παρὰ τὰς λεωφόρους Ἀμαλίας καὶ Πανεπιστημίου.

Παραλείποντες λεξικογράφων καὶ ἄλλων νεωτέρων μαρτυρίας ἐρχόμεθα εἰς τὴν τοῦ Παυσανίου (Βιβλ. Α'. Κεφ. XIV) λέγοντος «Ἐς δὲ τὸ Ἀθηνησιν εἰσελθοῦσιν Ὀδεῖον, ἄλλα τε καὶ Διόνυσος κεῖται θεᾶς ἄξιος· πλησίον δὲ ἐστὶ κρήνη, καλοῦσι δὲ αὐτὴν Ἐννεάκρουνον οὕτω κοσμηθεῖσαν ὑπὸ Πεισιστράτου· φρέατα μὲν καὶ διὰ πάσης τῆς πόλεως ἐστί, πηγὴ δὲ αὕτη μόνη. Ναὶ δὲ ὑπὲρ τὴν κρήνην ὁ μὲν Δήμητρος πεποιήται καὶ Κόρης, ἐν δὲ τῷ Τριπτολέμου κείμενον ἐστὶν ἄγαλμα». Ταῦτα ἔγραφεν ὁ περιηγητὴς ἔχων ἐν τῇ μνήμῃ τὰ ὑπὸ Ἡροδότου καὶ Θουκυδίδου γεγραμμένα περὶ τῆς πηγῆς ταύτης καὶ ἐννοῶν ὡς ἐκεῖνοι τὴν παρὰ τὸν Ἰλισσὸν Καλλιρρόην. Προστίθησι δὲ καὶ αὐτὸς ἀξίας λόγου πληροφορίας, λέγων πρῶτον μὲν εἶναι μόνην ταύτην ἐν Ἀθήναις πηγὴν, δεύτερον δὲ μνημονεύων τῶν ναῶν Δήμητρος καὶ Τριπτολέμου ὡς ὑπὲρ τὴν κρήνην (δηλὸν δὴ τὴν Ἐννεάκρουνον) κειμένων. Ἀκριβῶς δὲ ἐκεῖ, οὐχὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν πρὸ τῆς διασκευῆς τοῦ χριστιανικοῦ ναοῦ καὶ τοῦ τοίχου τοῦ πρὸς συγκράτησιν τῶν χωμάτων καὶ σχηματισμὸν τῆς περὶ τὸν ναὸν αὐλῆς κτισθέντος, πολλὰ ἐρείπια καὶ εἰργασμένα μάρμαρα ἔκειντο μάρτυρες ἀρχαίας οἰκοδομῆς· ἔτι δὲ καὶ νῦν πρὸς νότον τῆς ἐκκλησίας φαίνεται ἐν τῇ πέτρᾳ καλῶς λελαξευμένον δάπεδον οἰκοδομῆς. Ποῖον δὲ Ὀδεῖον αἰνιττεται ὁ Παυσανίας πλησίον κείμενον τῇ κρήνῃ μένει ἄδηλον ἢ ἀβέβαιον ἕνεκα τῶν κατὰ τὸ μέρος

τοῦτο τῆς συγγραφῆς χασμάτων ἢ μετατοπίσεων. Καὶ νομίζουσι μὲν τινες τῶν νεωτέρων εἶναι τοῦτο τὸ ἀρχαιότερον τῶν ἐν Ἀθήναις Ὀδείων· ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὸ Περικλέους μὲν κατασκευασθὲν ἐμπροσθεν δὲ ὑπὸ Σύλλα καὶ ὑπὸ Ἀριοβαρζάνου ἀνιδροθὲν, τὸ ἐπ' ἀριστερὰ τῷ ἐξερχομένῳ ἐκ τοῦ θεάτρου τοῦ Βάκχου, κείμενον μεταξὺ Ὀλυμπίου καὶ τῆς ἐνώσεως τῶν ὁδῶν Φαλήρου καὶ Ἀκροπόλεως ὀλίγον ἀπέχετο τῆς Ἐννεακρούνου.

Αἱ ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολ. Ἐταιρίας ἐσχάτως ἐκτελεσθεῖσαι σκαφαὶ ὅπως γίνωσι φανεραὶ αἱ τῆς Καλλιρρόης πηγαί, πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη οἰκοδομῶν ἀνεκάλυψαν πῶρινά τε καὶ μαρμάρινα, καὶ ἀνάγλυφα καλῆς τέχνης καὶ ἄλλως πολλοῦ ἄξια. Περὶ τούτων λεπτομερῆς ἔκθεσις δημοσιευθήσεται προσεχῶς ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι ὑπὸ τοῦ ἐφορεύσαντος τὴν σκαφὴν Α. Σκιᾶ. Ἡ μὲν οὖν κυρία πηγὴ εὐρέθη οὔσα κατὰ τὴν πρὸς Βορρᾶν ἐσχατιᾶν τῆς κρημνώδους πέτρας καὶ τοῦ χάσματος ἑπερυμφοῦν καὶ Ἀχελώου ἦν ποτε ἀσπαστὸν ἐνδιαίτημα¹. Ἐρρεε δὲ ἀπ' αὐτῆς, κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον τοῦ ξηροῦ τούτου καὶ ἀνύδρου ἔτους, περὶ τὰ ἑκατὸν κυβικὰ μέτρα ὕδατος ἐν ἐκάστῳ ἡμερονυκτίῳ καὶ ἐπλήρου τὴν πρὸ αὐτῆς ἀνακαλυφθεῖσαν μεγάλην καὶ βαθεῖαν ἐν ἀδιαβρόχῳ λίθῳ (σχίστῃ) ἀνωμάλως λατομηθεῖσαν δεξαμενὴν. Ὅτι δὲ καὶ ἕτεραι πηγαὶ μικρότεραι κατὰ τὸ μῆκος τῆς πέτρας ὑπῆρχον (ὡς καὶ ὁ Θουκυδ. ἴσως ἐννοεῖ λέγων «τῶν πηγῶν οὐσῶν φανερωῶν») ἔκ τε τῆς σκαφῆς ἐγένετο δηλὸν καὶ ἐκ τῆς πρὸς Νότον ἀνακαλυφθείσης δεξαμενῆς κατὰ πολλὰ ὁμοίως τῇ πρὸς Βορρᾶν².

¹ Ἐν Ἀθήναις τῇ α' Ὀκτωβρίου 1893.

Γ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

¹ Τοῦτο τεκμηριῶσι καὶ τινε τῶν εὐρεθέντων μαρμάρων καὶ ἀναγλύφων. Καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν δὲ τῆς Ἐννεακρούνου ὑπῆρχε κρήνη ἐνταῦθα, ὡς φαίνεται ἐκ τε τῶν διατρήσεων τῶν ἐν τῇ πέτρᾳ καὶ τοῦ πλίνθους ὀπταῖς καὶ ἀσθέστῳ τοίχῳ τοῦ πρὸ τῆς κυρίας πηγῆς, μάλιστα δὲ ἐκ τῆς μόνης διασωθείσης, ἐν τῷ μετόπῳ τῆς πέτρας, κυκλοτεροῦς ὅπως ἐν ἧ ἔτι σώζεται τὸ ἐσωτερικῶς περιστεγάζον αὐτὴν ἐκ μέλανος πηλοῦ ὀπίσθιον μέρος σωλῆνος ἀποτελοῦντος ποτὲ κρουόν.

² Χρήσις τοῦ ὕδατος τῆς κυρίας πηγῆς γενήσεται προσεχῶς ὑπὸ τοῦ Δημάρχου Ἀθηναίων ἐπ' ἀγαθῇ τῆς πόλεως. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ ὁμῶς Ἐταιρία πρὸς ἀποφυγὴν μiasμάτων καὶ κινδύνων τοῖς ὑδρευομένοις ἐπλήρωσε πάλιν τὰς ἐκατέρωθεν δεξαμενάς, ἐκάλυψε δὲ καὶ τὴν πηγὴν ἧς τὸ ὕδωρ βέον ὑπὸ τὸ χεράδος τοῦ ποταμοῦ οὐδῶλως ἐνοχλεῖ τοὺς περιόικους.

ΖΕΥΣ ΑΜΜΩΝ ΕΞ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

(πιν. 12 και 13)

Τὸ ἐν τοῖς πίναξιν 12 και 13 εἰκονιζόμενον χαλκοῦν ἀγαλμάτιον ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἡμῶν Μουσεῖῳ συλλογῆς αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Ἰωάννου Δημητρίου τοῦ ἐκ Λήμνου. Τὴν συλλογὴν ταύτην κατήρτισεν ὁ φιλογενὴς δωρητὴς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὥστε τόπος εὐρέσεως τῶν αὐτὴν ἀποτελούντων ἀρχαίων δέον νὰ ἐκληφθῇ ἡ Αἴγυπτος. Τὰ καθέκαστα τῆς εὐρέσεως τοῦ ἀγαλματίου τούτου δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξακριβώσωμεν διότι ἐστάλη τοῦτο εἰς τὸ Μουσεῖον πρὸ βραχέος χρόνου, μετὰ τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ θάνατον τοῦ δωρητοῦ (ἴδε σ. 109).

Τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο εἶνε συγκεκολλημένον τῇ βάσει αὐτοῦ. Ὑψος ἔχει, σὺν τῇ βάσει, 0,36. Τὸ ἔλγον δ' αὐτοῦ μῆκος, ἄνευ τῆς βάσεως, σὺν τῷ ὄφει, εἶνε ἐνὸς περίπου μέτρου.

Παριστάνει δὲ τοῦτο πωγωνοφόρον ἄνδρα, ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὁποίου ἐκφύονται κέρατα κριοῦ, μακρὰν ἔχοντα τὴν κόμην και κατὰ τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ σώματος μανδύαν περιβεβλημένον. Τὸ ἀμέσως ὑπὸ τὸν μανδύαν μέρος τοῦ σώματος στρογγυλοῦται και λαμβάνει σχῆμα σώματος φολιδωτοῦ ὄφεως· συσπειροῦται δὲ τοῦτο και στενοῦται βαθμηδόν, ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, μέχρις οὗ ἀπολήγει εἰς τὴν τοῦ ὄφεως κεφαλὴν. Ὑφ' ἐκάτερον δὲ τῶν ὄμων, ὑπὸ τὸν μανδύαν, ὑπάρχει περιφερικὴ ὀπή (ἴδε πιν. 12), ἣτις ἐχρησίμειεν, ὡς φαίνεται, πρὸς ἔνθεσιν χειρῶν τοῦ ἀγάλματος. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς θὰ ἔφερε κάλαθον, ὡς δῆλον ἐκ τῆς ὑπαρχούσης ἐκεῖ ὀπῆς (ἴδε πιν. 13). Φέρει δὲ κατὰ τὸ στῆθος ταινίαν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἐξηρητημένον ναῖσκόμορφον φυλακτήριον (amulette) ὑπὸ τὸ ὁποῖον εἰκονίζεται τετράκις, κατὰ μῆκος τοῦ σώματος τοῦ ὄφεως και εἰς ἴσας ἀποστάσεις, ὁ καλούμενος συμβολικὸς ὀφθαλμός, ἔνθετος και οὗτος. Σημειωτέον δ' ὅτι και οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀγαλματίου εἶνε ἔνθετοι.

Τὰ κέρατα κριοῦ, ἃ φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ

ἀγαλμάτιον, εἶνε, ὡς γνωστόν, διακριτικὸν γνώρισμα τοῦ παρὰ τοῖς Ἑλλησι Διὸς Ἀμμωνος, θεοῦ ἐξ Αἰγύπτου ἔλκοντος τὴν καταγωγὴν¹. Ὁ κριοπρόσωπος θεὸς Ἀμμοῦς (Num ἢ Chnum), ἑτέρα μορφή τοῦ Ἀμμωνος, ἐλατρεύετο ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τῷ κατ' ἐξοχὴν θεῷ τῶν Θηβῶν, τῷ ἀνθρωποκεφαλομόρφῳ Ἀμμωνι. Ἐξ Αἰγύπτου δὲ ἡ λατρεία τοῦ θεοῦ τούτου διεδόθη εἰς τὴν Λιβυκὴν Ὀασιν, ἔνθα ἰδρύθη τὸ περίφημον Ἀμμώνιον. Τὸ ἱερὸν τοῦτο τοῦ Ἀμμωνος ἐγνώρισαν οἱ Ἕλληνες τὸ πρῶτον περὶ τὸ 630 π.Χ. δι' ὧν ἰδρύσαν ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ ἀποικιῶν (πρβ. τὸ ἐν τοῖς ἐπομένοις, ἐν σελ. 190 παρατιθέμενον χωρίον τοῦ Ἡροδότου). Ἀλλὰ τὰ κέρατα δὲν εἶνε τὸ μόνον κύριον γνώρισμα τοῦ ἀγαλματίου τούτου· ἐξ ἴσου κύριον αὐτοῦ γνώρισμα εἶνε ὁ ὄφισ εἰς ὃν ἀπολήγει τὸ κάτω σῶμα τοῦ θεοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τοιαύτη παράστασις τοῦ Ἀμμωνος δὲν εἶνε ἡμῖν ἐν τοῖς σωζομένοις μνημείοις γνωστὴ, ἐξεταστέον τυγχάνει τὸ ζήτημα, τίς ὁ ἐν τῷ προκειμένῳ ἀγαλματίῳ εἰκονιζόμενος θεός. Μνημεῖα τινὰ και ἰδίως μαρτυρίαι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων δύνανται νὰ ὀδηγήσωσιν ἡμᾶς ἀσφαλῶς εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου.

Ἐν τῇ Revue archéologique, 1879, σ. 37, πιν. IX, εἶνε δημοσιευμένον ὑπὸ A. Mordtmann σύμπλεγμα χαλκοῦν εἰκονίζον ἄνδρα πωγωνοφόρον φέροντα κάλαθον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, οὗ τὸ ἀπὸ τοῦ ἄνω θώρακος κάτω μέρος τοῦ σώματος λήγει εἰς σῶμα ὄφεως (στενοῦμενον βαθμηδόν και ἀπολήγον εἰς κεφαλὴν ὄφεως, ἀκριβῶς ὡσπερ και ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀγαλματίῳ), και γυναῖκα (φέρουσαν ἐπὶ κεφαλῆς κέρατα βοῶς και ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν τὸν σε-

¹ Τὰ ὑπὸ τοῦ Parthey « das Orakel und die Oase des Ammon » (Abh. d. berl. Akad., 1862, σ. 131 κ.έ.) ὑποστηριχθέντα κατὰ τῆς αἰγυπτιακῆς καταγωγῆς τοῦ Διὸς Ἀμμωνος, ἀνηρέθησαν ὑπὸ τοῦ Lepsius ἐν Zeitschrift für äg. Sprache, 1887, σ. 8 κ.έ. Μάτην ἐπομένως ὁ Overbeck (Kunstmythologie, I, σ. 278-305) προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Ζεὺς Ἀμμων, ὁ τοῦ Ὀλύμπου δεσπότας, κατὰ Πίνδαρον, ἑλληνικὴν ἔχει τὴν καταγωγὴν.

ληνιακὸν δίσκον), ἀπολήγουσαν ὡσαύτως τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματος εἰς ὄφιν. Παρεμφερῆς παράστασις εἶνε δημοσιευμένη ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Creuzer, «*les religions de l'antiquité*», τῷ μεταπεφρασμένῳ ὑπὸ τοῦ D. Guignaut, ἐν ᾧ δημοσιεύεται ἀνάγλυφον (ὑπ' ἀρ. 180) περιγραφόμενον οὕτως: Jupiter Sarapis et Isis Myrionyme, son épouse, représentées sous la forme de deux grands serpents, l'un mâle et la tête coiffée du modius, l'autre femelle avec une coiffure de feuilles et de plumes¹. Τὴν πωγωνοφόρον δὲ ταύτην μορφήν τὴν εἰς σῶμα ὄφειος καταλήγουσαν, τὴν παρεμφερῆ τῷ ἡμετέρῳ ἀγαλματίῳ, ὅ τε Mordtmann καὶ ὁ Creuzer ὀνομάζουσι Σέραπιν, διότι, ὡς φαίνεται, δὲν εἶνε αὕτη κερασφόρος· ἐννοεῖται ὅμως ὅτι δὲν ἐξήτασαν τὸ ζήτημα ἂν δύναται καὶ τίνος ἕνεκα λόγου δύναται ὁ Σέραπιν νὰ εἰκονίζηται ὑπὸ μορφήν ὄφειος.

Ἐν τισὶ δὲ δακτυλιολίθοις μεταγενεστέρων χρόνων καὶ ἐπὶ νομισμάτων Ἀντωνίου τοῦ Εὐσεβοῦς κοπέντων ἐν Αἰγύπτῳ² εἰκονίζεται πωγωνοφόρος μορφή, κερασφόρος, (φέρουσα πρὸς τούτοις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κάλαθον καὶ διάδημα ἀκτινωτόν), ἥτις κρατεῖ τὸ μὲν ῥάβδον, τὸ δὲ τρίαιναν, τὸ δὲ τρίαιναν καὶ κέρας Ἀμαλθείας· περὶ τε τὴν ῥάβδον καὶ τὴν τρίαιναν ἐλίσσεται ὄφιν. Τὴν μορφήν ταύτην οἱ μὲν ἐκλαμβάνουσιν ὡς Ἄμμωνα, οἱ δὲ ὡς Σέραπιν³. Ὁ Stephani (Compte-rendu de la comm. imp. de St-Petersbourg, 1866, σ. 94) ὀνομάζει αὐτὴν «*das Brustbild des pantheistisch aufgefassten Sarapis*», δυνατόν ὅμως κάλλιστα νὰ ὀνομάσῃ τις αὐτὴν «*das Brustbild des pantheistisch aufgefassten Ammon*». Τὸ ζήτημα δύναται νὰ λύσῃ μόνον ἡ ἐξακριβωσις τῆς σχέσεως τοῦ Ἄμμωνος ἢ τοῦ Σεράπιδος πρὸς τὸν ὄφιν.

Ὅτι ὁ Σέραπιν διατελεῖ ἐν σχέσει τινὶ πρὸς τὸν ὄφιν, οὐδαμῶθεν εἶνε γνωστόν, ἐν ᾧ τούναντιον κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων μεγίστη εἶνε ἡ σχέσις τοῦ ὄφειος πρὸς τὸν Ἄμμωνα· τοιαύτη ἀληθῶς, οἷα ἢ τοῦ κριοῦ πρὸς τὸν θεὸν τοῦτον.

Ἐν Θηβαίῳ τῆς Αἰγύπτου, καθ' Ἡρόδοτον, ἦσαν ἱερά τῷ Ἄμμωνι ζῶα οὐ μόνον ὁ κριὸς ἀλλὰ

καὶ ὁ ὄφιν, «...ἀπὸ τούτου κριοπρόσωπον τῷγαλμα τοῦ Διὸς ποιεῦσι Αἰγύπτιοι, ἀπὸ δὲ Αἰγυπτίων Ἄμμώνιοι, ἐόντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιοπῶν ἀποικοὶ καὶ φωνὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζοντες, δοκέειν δ' ἐμοὶ καὶ τοῦνομα Ἄμμώνιοι ἀπὸ τοῦδε σφίσι τὴν ἐπωνυμίην ἐποιήσαντο. Ἄμμουν γὰρ Αἰγύπτιοι καλέουσι τὸν Δία, τοὺς δὲ κριοὺς οὐ θύουσι Θηβαῖοι, ἀλλ' εἰσὶ σφί ἱεροὶ διὰ τοῦτο». (Ἡροδ. Β, 42). «πρῶτοι μὲν ἀπὸ Θηβαίων διὰ δέκα ἡμερῶν ὁδοῦ Ἄμμώνιοι, ἔχοντες τὸ ἱρὸν ἀπὸ τοῦ Θηβαίεος Διὸς· καὶ γὰρ τὸ ἐν Θήβῃσι, ὡσπερ καὶ πρότερον εἴρηται μοι, κριοπρόσωπον τοῦ Διὸς τῷγαλμά ἐστι» (Ἡροδ. Δ, 181). «εἰσὶ δὲ περὶ Θήβας ἱροὶ ὄφειες, ἀνθρώπων οὐδαμῶς δηλήμονες, οἱ μεγέθει ἐόντες μικροὶ δύο κέρα φορέουσι πεφυκότα ἐξ ἄκρης τῆς κεφαλῆς, τοὺς ἀποθανόντας θάπτουσιν ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Διὸς· τούτου γὰρ σφραγῆς τοῦ θεοῦ φασὶ εἶναι ἱεροῦς». (Ἡροδ. Β, 74).

Ἐξ ἴσου μεγάλην σχέσιν τοῦ Ἄμμωνος πρὸς τὸν ὄφιν δηλοῦσι τὰ περὶ τῆς καταγωγῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου παραδιδόμενα.

Ἐπιστεύετο ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἄμμωνος, συγκοιμηθέντος τοῦ θεοῦ τούτου τῇ Ὀλυμπιάδι ὑπὸ μορφήν ὄφειος. Τὰ τῆς παραδόσεως ταύτης ἀφηγεῖται ὁ Πλούταρχος ὡς ἐξῆς: «...Ὄφθη δὲ ποτε καὶ δράκων κοιμωμένης τῆς Ὀλυμπιάδος παρεκτεταμένος τῷ σώματι· καὶ τοῦτο μάλιστα τοῦ Φιλίππου τὸν ἔρωτα καὶ τὰς φιλοφροσύνας ἀμαυρῶσαι λέγουσιν, ὡς μηδὲ φοιτᾶν ἔτι πολλάκις παρ' αὐτὴν ἀναπαυσόμενον, εἴτε δείσαντά τινας μαγείας ἐπ' αὐτῷ καὶ φάρμακα τῆς γυναικός, εἴτε τὴν ὁμιλίαν ὡς κρείττονι συνούσης ἀφοσιούμενον... Οὐ μὴν ἀλλὰ Φιλίππῳ μὲν μετὰ τὸ φάσμα πέμψαντι Χαίρωνα τὸν Μεγαλοπολίτην εἰς Δελφοὺς χρησμὸν κομισθῆναι λέγουσι παρὰ τοῦ θεοῦ κελύοντος Ἄμμωνι θύειν καὶ σέβεσθαι μάλιστα τοῦτον τὸν θεόν· ἀποβαλεῖν δὲ τῶν ὄψεων αὐτὸν τὴν ἑτέραν, ἣν τῷ τῆς θύρας ἀρμῷ προσβαλὼν κατώπτειυσεν ἐν μορφῇ δράκοντος συνευαζόμενον τῇ γυναικὶ τὸν θεόν. Ἡ δὲ Ὀλυμπιάς, ὡς Ἐρατοσθένης φησί, προπέμπουσα τὸν Ἀλέξανδρον ἐπὶ τὴν στρατείαν καὶ φράσασα μόνῳ τὸ περὶ τὴν τέκνωσιν ἀπόρρητον, ἐκέλευεν ἄξια φρονεῖν τῆς γενέσεως». (Πλούταρχος ἐν β. Ἀλεξάνδρου κεφ. II καὶ III).

¹ Πρβ. τὸ μνημονεῦθὲν ἄρθρον τοῦ Mordtmann. Τὸ βιβλίον τοῦ Creuzer δὲν εἶδον.

² Ἴδε *Zæga*: Numi Aegyptii imperatorii, πίν. X ἀρ. 18 καὶ 17 καὶ πίν. XII, ἀρ. 19.

³ Ἴδε *Overbeck*: Kunstmythologie, I, σ. 273 κ.έ.

Τῆς παραδόσεως ταύτης ἕνεκα, ἐφ' ἣ ἐσεμνύετο ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπεσκέφθη οὗτος τὸ ἐν Λιβύῃ περιφημον Μαντεῖον τοῦ Ἄμμωνος, ἔνθα ἐπεκλήθη ὑπὸ τοῦ ἱερέως υἱὸς τοῦ θεοῦ τούτου. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐπὶ νομισμάτων ἀλεξανδρινῶν εἰκονίζεται, ὡς γνωστόν, ὁ Ἀλέξανδρος κερασφόρος, καὶ ἐν τῷ παρὰ τὸ θέατρον τῆς Μεγαλοπόλεως καλουμένῳ οἴκῳ Ἀλεξάνδρου ὑπῆρχεν ἐρμῆς (στήλη τετραγώνου σχήματος) Ἄμμωνος κερασφόρου (Παυσανίας, VIII, 32, 1).

Τοιαύτης οὔσης τῆς σχέσεως τοῦ Ἄμμωνος πρὸς τὸν ὄφιν, δῆλον εἶνε ὅτι τὸ προκείμενον ἀγαλμάτιον εἰκονίζει τὸν θεὸν τοῦτον. Ὑπὸ τεχνικὴν δ' ἔποψιν ἐξεταζόμενον τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο φαίνεται ὄν ἔργον ἀξιολόγου ἀληθῶς καὶ λίαν ἐπιμεμηλεμένης τέχνης τῶν ἀλεξανδρινῶν πιθανῶς χρόνων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Ἰουλίου 1893.

Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ.

ΕΝΑΕΤΙΑ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑΤΑ ΑΓΑΛΜΑΤΩΝ ΕΝ ΕΛΕΥΣΙΝΙ

(πιν. 14)

Τὸ ἐν Ἐλευσίνι ἱερόν ἐξαιρέτως ἀφθόγου πλουτισμοῦ τυχόν κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους ἔσχε διακόσμησιν λαμπροτέραν ἢ πώποτε ἐν ἑλληνικοῖς χρόνοις· τὰ πλεῖστα δὲ τῶν περὶ τὸ Τελεστήριον οἰκοδομημάτων προέρχονται ἐξ ἐκείνων τῶν χρόνων. Τοιαῦτα εἶνε ὁ παρ' αὐτὴν τὴν εἴσοδον μικρὸς ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἢ, ὡς σήμερον ὀρθότερον ἴσως λέγεται, τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Ποσειδῶνος¹, ἀμφότερα τὰ θριαμβευτικὰ τόξα, τὰ Μεγάλα Προπύλαια καὶ τὰ τοῦ Ἀππίου Κλαυδίου Πούλχερος, τὸ ἀνακαινισθὲν Πλουτώνειον, ὁ ἐπὶ τοῦ λόφου ναὸς, ἔνθα νῦν ἡ μικρὰ ἐκκλησία, ὁ ὑπὸ τὸν λόφον ναὸς μετὰξὺ τοῦ Θησαυροῦ καὶ τοῦ Τελεστηρίου, καὶ τέλος ἡ ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ Βουλευτηρίου οἰκοδομηθεῖσα στοά, παραλειπομένων μικροτέρων ἔξω τοῦ Περιβόλου εὐρεθέντων κτιρίων. Ὁ θέλων νὰ ἀναπαραστήσῃ τὴν ὄψιν τοῦ ἱεροῦ κατὰ τούτους τοὺς χρόνους δὲν πρέπει νὰ παραβλέψῃ τὴν διὰ γλυπτῶν ἔργων διακόσμησιν τῶν κτιρίων τούτων· διότι ἐν τοῖς θριαμβευτικοῖς τόξοις οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἦσαν

συνήθως τόσον φειδῶλοι τοῦ τοιοῦτου κόσμου, καὶ τὰ πολλὰ καίπερ μικρὰ ἀετώματα δὲν ἀφέθησαν βεβαίως πάντα κενά.

Διὰ τῆς φιλόφρονος προθυμίας, μεθ' ἧς ὁ κ. Φίλιος παρέσχε μοι δυνατὴν τὴν μελέτην τῶν αὐτέθι εὐρεθέντων γλυπτῶν ἔργων ἤδη πρὸ τῆς ἐν τῷ μουσεῖῳ τοποθετήσεως αὐτῶν, εἶμαι εἰς θέσιν ὥστε νὰ δύναμαι νὰ καταδείξω λείψανά τινα διαφόρων ἐναετίων συμπλεγμάτων.

1.

Ἡ εἰκὼν 1 καὶ 2 παριστᾷ δύο ἀνακεκλιμένας μορφάς, ὧν ἡ μία σήμερον ἔχει ἀκόμη μῆκος 0,295,

1

2

ἢ δὲ πληρέστερον διατηρηθεῖσα 0,44. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τεμάχιον εἶνε τὸ δι' ἱματίου κεκαλυμμένον κατώτερον μέρος τοῦ σώματος κατακειμένου προσώ

¹ Πρὸς Otto Rubensohn, die Mysterienheilighümer in Eleusis u. Samothrake 1892 σελ. 34 καὶ 211, 35. Ὅτι τὸ παραδεδομένον τοῦ Ποσειδῶνος τούτου ἐπίθετον Πατήρ δηλοῖ αὐτὸν ὡς πατέρα τῆς μετ' αὐτοῦ λατρευομένης θεᾶς, δὲν δύναμαι νὰ θεωρήσω ὡς ἀποδεδειγμένον, οὐδ' ἀπλῶς ὡς πιθανόν. Πρὶν δια τῆς Δήμητρος παραβάλλῃ τις τὸν Ἀρκαδικὸν Ποσειδῶνα, πρέπει βεβαίως νὰ ἐξετασθῇ μήπως δὲν πρόκειται ἀπλούστατα περὶ τοῦ Πατρῶου. Ἀρτεμῖς Πατρῶα π. χ. ἐν Τροιζήνι.

που μετ' ἐπαλλήλων τῶν σκελῶν· οἱ πόδες ἐλλείπουσιν. Ἡ ἑτέρα μορφή ἦν ἠδυνήθη νὰ ἀποτελέσω ἐκ δύο τεμαχίων, ἀνδρική οὔσα εἶνε πως ὑψηλότερον κατακεκλιμένη καὶ ἀνορθοῦται προσέτι μᾶλλον, ἢ τὸ ἀπολεσθὲν ἀνώτερον μέρος τοῦ σώματος τῆς πρώτης κατὰ πᾶσαν πιθανότητα. Ὁ ἀνὴρ στρέφεται ὀπίσω δι' ἐνεργοῦ στροφῆς πρὸς δεξιάν, οὕτως ὥστε δεικνύει εἰς τὸν θεατὴν ἅπαν τὸ πλάτος τοῦ στήθους. Καὶ τούτου τὰ σκέλη, ἅτινα καὶ ὀλιγώτερον διασταυροῦνται, περιβάλλει ἰμάτιόν τι, ὅπερ καλύπτει λαγόνας καὶ γλουτούς· οἱ πόδες εἶνε καὶ παρ' αὐτῶ ἀποκεκομμένοι. Ὡσαύτως ἐλλείπει καὶ ἡ κεφαλή. Περὶ τὸν λαιμὸν συγκομβοῦται ἰμάτιον ἢ διφθέρα ἐπιβεβλημένη ἐξ ἅπαντος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅπερ πρὸς τὰ ὀπίσω ἐρριμένον δὲν δύναται νὰ διακριθῆ ὡς ἐκ τῆς μικρᾶς κατεργασίας τῶν ὀπισθίων μερῶν τοῦ ἀγάλματος, ἀλλαχοῦ ὅμως ἀναφαίνεται καὶ πάλιν καμπτόμενον περὶ τὸν ἀριστερόν βραχίονα, ὅστις ἐν τῇ μασχάλῃ στηρίζεται ἐπὶ βράβδου, ἴσως¹ ὑπερμέτρως παχείας. Ὁ δεξιὸς βραχίων ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς λαγόνος οὕτως ὥστε νὰ εἶνε καταφανῆς ἢ παλάμη.

Ἀμφότεραι αἱ μορφαὶ εἶνε τῆς αὐτῆς ὕλης καὶ ἐργασίας. Ὅτι δὲ προέρχονται ἐκ τινος μικροῦ ἀετώματος, θὰ ἦτο ἄνευ δυσκολίας καταφανές, καὶ ἐὰν ἡ ὀπισθία πλευρὰ ἦτο κάλλιον ἐξεργασμένη καὶ ἐὰν ὁ ἀνὴρ δὲν εἶχεν ὀπισθεν δύο ὀπάς πρὸς καθήλωσιν.

2.

Ἐτερον παράδειγμα εἶνε ἤδη ἀπὸ τινος γνωστόν. Ὁ κ. Φίλιος ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ τόμῳ τῆς ἐφημερίδος ταύτης ἐπὶ τοῦ πίνακος 12 τοῦ ἔτους 1890 μικρὸν σύμπλεγμα, ὅπερ μετὰ ταῦτα μετεκομίσθη εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν μουσεῖον². Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο εἶνε, ὡς γνωστόν, ἀντίτυπον τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος τοῦ Παρθενῶνος ἐν σμικρύνσει· προχειρότατα δύναται τις νὰ συγκρίνη αὐτὸ πρὸς τὸ πρωτότυπον παραβάλλων τὴν φωτογραφίαν τοῦ γυψίνου ἐκτύπου ἐν Arch. Zeit. 1870 πίν. 35. Ἡ γνώμη λοιπὸν ὅτι καὶ τὸ ὠραῖον τοῦτο ἔργον πρέπει

¹ Ἄλλως ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ αὐτὸν ὡς Ἡρακλέα.

² Ἀριθ. 200 τῆς σημερινῆς διατάξεως. Πρὸς τὸν ὑπὸ Καρθαδία κατάλογον τόμ. 1.

νὰ ἐκλάβωμεν ὡς λείψανον ἐναετίου συμπλέγματος καὶ ὄχι ὡς αὐτοτελὲς ἀνάθημα δύναται ἤδη μόνον νὰ καταστῆ πιθανωτέρα. Ἄλλ' ὅμως δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ γνωρίζωμεν, ἂν ὀλόκληρον τὸ ἀέτωμα τοῦ Παρθενῶνος ἐπανελαμβάνετο ἢ ἐν τίνι ἴσως νῆα τάξει ἦσαν τεθειμένοι αὗται αἱ δύο μορφαί. Ὡσαύτως οὐδὲ τὸ μέγεθος τῆς γωνίας τοῦ ἀετώματος τοῦ μεγάλου Παρθενῶνος δύναται νὰ εἶνε τεκμηρίον διὰ τὸ πολὺ μικρότερον Ἐλευσίνιον ἀέτωμα, ὅπερ, ἂν μάλιστα τὸ οἰκοδόμημα ἦτο ῥωμαϊκόν, ἐξ ἅπαντος ἦτο κατὰ τι ὑψηλότερον καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀναλόγως βραχυτέρας ἐκτάσεως· θὰ ἦτο ἀνάγκη λοιπὸν ἐκ τῶν ὑπολελογισμένων 9 1/2 μέτρων νὰ ἀφαιρηθῆ τι.

3.

Ὅταν τις ὁμιλῆ περὶ συμπλεγματικῶν παραστάσεων ἐν Ἐλευσίῃ, δὲν δύναται νὰ μὴ ἀποβλέψῃ κατὰ πρῶτον εἰς τινὰ ὅλως ὠρισμένον μῦθον, ἢτοι τὴν ἀρπαγὴν τῆς Περσεφόνης. Εὐτυχῶς δὲ δυνάμεθα μίαν τοῦλάχιστον παράστασιν τοῦ μύθου τούτου νὰ ἐπιδείξωμεν ἐξ Ἐλευσίνος, καὶ ταύτην πιθανώτατα ἐν ἐναετίῳ συμπλέγματι.

Μεταξὺ τῶν παντοίων τεμαχίων ἐφείλκυσε τὴν προσοχήν μου ἤδη κατὰ τὴν πρώτην μου ἐπίσκεψιν πρὸ διετίας ὁ εἰς 1/3 τοῦ πραγματικοῦ μεγέθους κορμὸς Ἀρτέμιδος, ἣτις παρίσταται ἐν ζωηρᾷ κινήσει πρὸς δεξιάν (Πίν. 14, ἀριθ. 4). Τὸ νῦν ὕψος αὐτοῦ φθάνει εἰς 0,50 καὶ δύναται νὰ ἀναφερθῆ εἰς μορφήν ὕψους περίπου 0,80. Φέρει χιτῶνα ὄχι βραχύτατον, ὡς φαίνεται, ὅστις ἔχει κατολισθήσει ὀλίγον ἐκ τοῦ δεξιοῦ ὤμου καὶ μαστοῦ, καὶ περιζωννύμενος ἐκ δευτέρου εὐθὺς ὑπὸ τὸν ζωστήρα σχηματίζει στενὸν κόλπον. Διὰ τὸν ἀνώτερον καταφανῆ ζωστήρα ὑπάρχει ἐνεσκαλευμένη αὐλαξ, ὡς εἰ οὗτος ἦτο ἐνθετος ἐκ μετάλλου. Ἡ κεφαλή ἐλλείπει, ἀλλ' ὅμως ἡ κατασκευὴ τοῦ λαιμοῦ ἐπιτρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι αὕτη ἦτο ἐσπραμμένη πρὸς τὰ ὀπίσω. Ὁ δεξιὸς βραχίων, οὗ ἡ κίνησις ἀπεικονίζει σαφῶς τὴν γενικήν διέγερσιν τοῦ σώματος, ἐκράτει ἴσως τὸ τόξον· περὶ δὲ τῆς στάσεως τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος δὲν ἀποτολμῶ οὐδεμίαν εἰκασίαν.

Δὲν ἠδύναμην νὰ πιστεύσω ὅτι τὸ παρὸν ἄγαλμα

ἴστατο μεμονωμένον. Ἡ ὄλη κίνησις εἶνε ἰσχυροτέρα καὶ ἐμπαθεστέρα ἢ θηρευούσης Ἀρτέμιδος. Ὡσαύτως μοι φαίνεται ἐλλείπει πᾶν ἴχνος ὑποστηρίγματος, ὅποιον συνήθως ἔχουσι τὰ τόσον πολὺ ἀποκλίνοντα μαρμάρινα ἀγάλματα πρὸς προφύλαξιν κατὰ πάσης ὠθήσεως, θὰ προσεδόκα δέ τις καὶ ἐν τούτῳ τῷ ἀγάλματι ἐν τῷ μεταξὺ τῶν σκελῶν. Τέλος δὲ ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια εἶνε κάκιστα, ἢ μᾶλλον ἐκτὸς τῆς φαρέτρας σχεδὸν οὐδαμῶς ἐξειργασμένη. Ἐν τούτοις τότε δὲν ἐξήτασα τὸ πρᾶγμα περαιτέρω.

Μόλις τώρα ἔστρεψα εἰς τοῦτο ἐπὶ μᾶλλον τὴν προσοχὴν μου, ἀνεῦρον δὲ πρὸς τούτοις ἀριθμὸν τινα ὁμοίων τεμαχίων, ἅτινα βεβαίως ἀπετέλουν σύμπλεγμά τι. Εὐρέθη κατὰ πρῶτον κορμὸς Ἀθηνᾶς (βραδύτερον δὲ καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτῆς)¹, ἔχων τὰς αὐτὰς χαρακτηριστικὰς ἀναλογίας τοῦ μεγέθους (πλάτος τοῦ στήθους 0,16 ἐν ἀμφοτέροις). Καὶ αὕτη (Πίν. 14, ἀρ. 3) παρίσταται ἐν ζωρᾷ ἐνεργείᾳ, ὡς δύναται τις νὰ κρίνῃ ἐκ τῶν ὑψωμένων βραχιόνων: καὶ αὕτη ἔχει τὴν ἰσχυρὰν πρὸς ἀριστερὰν στροφὴν τῆς κεφαλῆς, ἣν ποιεῖ ἐκδηλὸν ὁ ἐντεταμένος δεξιὸς μῦς τοῦ λαιμοῦ, ἐνῶ τὸ σῶμα ὀφθαλμοφανῶς ἔτεινε πρὸς δεξιάν, ὡς βλέπει τις ἐκ τῆς θέσεως τῶν ἰσχυῶν καὶ ἔτι σαφέστερον ἄνω ἐκ τοῦ χωρίσματος τοῦ χιτῶνος, ὅπερ δὲν κεῖται ἐν τῷ μέσῳ, ἀλλ' εἶνε ἐκτετοπισμένον πρὸς δεξιάν. Ἡ διπλῆ ζῶσις καὶ ὁ στενὸς κόλπος τοῦ ἱματίου, ἅτινα καὶ ἐν τούτῳ ἐπαναλαμβάνονται, σχηματίζει τοὺς αὐτοὺς βοστροχισμοὺς μετὰ πτυχῶν σκληροτέρων κατὰ τι ἢ παρὰ τῇ Ἀρτέμιδι, ἐν ἣ ἄς παραβλήθῃ² ἰδίως ἢ ἀριστερὰ πλευρὰ ὑπὸ τὸν διατετηρημένον βραχίονα. Αἱ διαφοραὶ τῆς ἐργασίας δὲν εἶνε σημαντικαί. Τὸ σχῆμα τῶν μαστῶν τῆς Ἀθηνᾶς εἶνε ἐπίτηδες κατὰ τι πληρέστερον ἢ παρὰ τῇ νεανικῇ Ἀρτέμιδι. Ἡ ῥίνη ἐν τῷ γυμνῷ μέρει εἰργάσθη καὶ ἐν τούτῳ. Αἱ δυσειδεῖς διὰ τοῦ τρυπάνου κατεσκευασμέναι πτυχαὶ τοῦ ἐνδύματος αἰ φαινόμεναι ὡς διὰ ῥάβδου διὰ μιᾶς ἐν μαλακῷ πηλῷ ἐντετυπωμέναι δὲν λείπουσι, ὡς π.χ. ὑπὲρ τὴν αἰγίδα παρὰ τὸν ἀριστερόν μαστόν καὶ κατὰ τὴν κοιλίαν, καίτοι ἐν γένει ὁ ἱματισμὸς εἶνε κάλλιον ἐξειργασμένος.

¹ Ὁ λαιμὸς λείπει, ἀλλ' ἡ κεφαλὴ, ὡς πιστεύω, ἀνῆκε βεβαίως εἰς τὸ ἄγαλμα τοῦτο, καίτοι εὐρέθη μακρὰν τοῦ κορμοῦ. Ὡσαύτως καὶ τοῦ ἐν τῷ πρώτῳ δωματίῳ τοῦ ἐν Ἐλευσίνι μουσείου ἀρχαϊκοῦ Ἀπόλλωνος ἡ κεφαλὴ εὐρέθη μακρὰν τοῦ κορμοῦ.

² Ἐν τῷ πρωτοτύπῳ.

Ἀκολούθως διετηρήθησαν τὰ ἀνώτερα σκέλη ἐν δεδωμένης γυναικείας μορφῆς (Πίν. 14, ἀρ. 1) τρεχούσης πρὸς ἀριστερὰν μεγέθους ἀκριβῶς ἀναλογούσης, ἔτι μᾶλλον σφριγανώτερα πεποιημένα ἢ ὁ ἀρτίως μνημονευθεὶς κορμὸς. Εὐκόλως δύναται τις νὰ θελήσῃ νὰ ἐκλάβῃ ἀμφοτέρα ὡς ἐπ' ἀλλήλων ἰστάμενα, τὰ δὲ ρήγματα φαίνονται σχεδὸν ἐφαρμοζόντα. Ἐάν τις ὅμως κάμῃ τὴν δοκιμὴν, βλέπει ὅτι αἱ πτυχαὶ δὲν συναντῶνται, προσέτι δὲ καὶ ἐκινεῖτο ἡ Ἀθηνᾶ πρὸς τὴν ἐτέραν πλευρὰν.

Τί γεγονός ἐῴηκε τὰς θεὰς εἰς ποιαύτην παραχρῆν, δὲν δύναται ἐν Ἐλευσίνι νὰ εἶνε ἄπορον. Ἡ Ἀθηνᾶ, ἢ Ἀρτεμις καὶ ἡ Ἀφροδίτη σχεδὸν αἰεποτε ἀπὸ τοῦ Εὐριπίδου (Ἐλέν. 1315 ἔξ.) παρευρίσκονται ὡς συμπαίτριαι κατὰ τὴν ἀρπαγὴν τῆς Κόρης, οὕτω δὲ συχνότατα παρίστανται ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν ἐπὶ σαρκοφάγων ἀναγλύφων.

Τύχης δ' ἔργον εἶνε πάλιν ὅτι διεσώθη τὸ σύμπλεγμα τῆς ἀρπαγῆς (Πίν. 14, ἀρ. 2). Ἀνὴρ μετὰ μακροῦ ἐξωσμένου χιτῶνος τρέχων πρὸς ἀριστερὰν φέρει ὑψηλὰ κοράσιον περιβάλλων αὐτὸ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, ἢ δὲ χεῖρ αὕτη κρατεῖ τὴν δεξιάν τοῦ κορασίου. Ἐν τῷ ἠκρωτηριασμένῳ συμπλέγματι τούτῳ ἀνεγνώρισεν ἤδη ὁ κ. Φίλιος ἀρπαγὴν τινα. Ἀλλ' ὅμως τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ δεξιοῦ σκέλους τοῦ ἀνδρὸς κρύπτεται ὀπισθεν ἀντικειμένου τινὸς τεθραυσμένου ἐν μέρει, ὅπερ ὡς ἐναργῶς φαίνεται ἐκ τοῦ πλαγίου ὁρώμενον (εἰκὼν 3)¹, οὐδὲν ἕτερον ἦτο ἢ τὸ κἀναθρον τοῦ ἄρματος, ὅπερ κατὰ τὸν τυπικὸν τοῦτον τρόπον ὁ Πλούτων ἐπιβαίνει συνήθως μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς λίαν πρὸς τὰ ὀπίσω βαίνοντος². Κατὰ τὰ ῥωμαϊκὰ ἀνάγλυφα δύναται τις εὐκόλως νὰ συμπληρῶσθαι τὴν μορφήν τῆς Κόρης μετὰ ὀπισθεν κλινούσης κεφαλῆς καὶ ἴσως μετ' ἀνεμιζομένων τριχῶν καὶ ἐκτείνουσαν τὴν χεῖρα ὡς ἐπικαλουμένην βοήθειαν. Ἴσως ἐκ τοῦ ἄρματος προέρχονται δύο τεμάχια κεφαλῶν ἵππων εἰς τὸ τρίτον τοῦ πραγματικοῦ με-

3

¹ Ἡ ἄντις εἶνε ἀμελῶς ἐξειργασμένη, διότι ἠνωμένη οὔσα πρὸς τὰ ἄνω, μετὰ τοῦ ὀπισθεν τῆς μορφῆς καταλειμμένου μαρμάρου δὲν διεκρίθη ἐπ' αὐτοῦ, ὅσον πρέπει.

² Πρὸς. ἰδίως Overbeck Kunstmythol. Atlas πίναξ XVII Claepl. 214, 33 Visconti Museo Pio - Clem. V, 5, Müller-Wieseler II πίν. 9.

γέθους, ἤτοι τὸ ἀνώτερον μέρος ῥύγχους ἵππου καὶ ἰσομεγέθης κάτω σιαγῶν μὴ προσαρμοζούσα πρὸς ἐκεῖνο.

Τὸ διασωθὲν τεμάχιον τοῦ συμπλέγματος (πλάτ. 0,43, ὑψ. 0,45), ὅπερ παραβαλλόμενον μετὰ τῶν τριῶν Θεαινῶν δεικνύει τὸν μὲν ἄνδρα μεγαλύτερον, τὴν δὲ Κόρην μικροτέραν ἐκείνων, φαίνεται μόνον κατὰ τὴν πρώτην ἄνευ ἐπιστάσιος παρατήρησιν διάφορον πῶς κατὰ τὴν τέχνην. Ἡ παραλλάσσουσα ὄψις τοῦ ἀνδρὸς ἐξηγεῖται ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς ἀνδρικής ἐνδυμασίας, ἀλλὰ τὸ κοράσιον δεικνύει ἀκριβῶς τὰς αὐτὰς ιδιότητας τῆς κατασκευῆς τοῦ ἱματισμοῦ, ἃς παρετηρήσαμεν ἐν τῇ Ἀρτέμιδι. Ὅτι δὲ αἱ δύο αὗται συμπεπλεγμένοι μορφαὶ δὲν εἶνε κατεσκευασμένοι αὐτοτελεῖς, ἀλλ' ὁ λίθος ἐξ οὗ ἦτο κατεσκευασμένον καὶ τὸ ἄρμα, ὅπισθεν μόνον ἐπιπολαίως εἶνε ὠμαλισμένος, ἵνα μὴ ἐλαττωθῆ ἢ συνοχῆ τοῦ ὄλου, οὐδεμιᾶς ἐξηγήσεως χρήζει ἐν ἔργῳ καθόλου χειρωνακτικῷ. Ἐπειτα ὁ κορμὸς τοῦ Πλούτωνος ἔχει πᾶχος 0,16-17, ὡς ὁ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, τὸ δ' ὅπισθεν ὑπάρχον μάρμαρον παραμένει μόνον ὡς πλεονάζων ὄγκος 0,13 μ., ὁ δ' ὄλος λίθος δὲν εἶνε παχύτερος τῶν 0,30.

Πρὸς δὲ τούτοις ἤδη πρέπει νὰ ἐξαρθῆ καὶ ἕτερον γεγονός ἀφορῶν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ μέσου τούτου συμπλέγματος. Ὡς εἶνε δηλαδὴ τοῦτο ἐκ τοῦ λίθου κατεργασμένον (εἴτε εἰς ἀδεξιότητα ἀποδώσωμεν τοῦτο εἴτε εἰς πρόνοιαν) δὲν εἶνε δυνατόν κάτῳθι οὔτε τῆς ἀμάξης ὁ τροχὸς οὔτε ὁ παρ' αὐτὸν πούς τοῦ Πλούτωνος, αὐτοτελεῶς ἐξεργασμένος, νὰ ἤγγιζε τὴν βᾶσιν. Διότι τὸ βᾶρος τοῦ λίθου ἀπαιτεῖ ὥστε καὶ κάτῳθι νὰ ἀπομένῃ μεγαλύτερον μέρος ἢ μόνον τὸ ὅπισθεν τοῦ ποδὸς καὶ τοῦ τροχοῦ ἐπίπεδον. Δὲν ἀμφιβάλλω λοιπὸν ὅτι τὸ σύνολον εὐρίσκετο ἐπὶ μικροῦ τοῦ ἐδάφους ἐξυψώματος, ὅπερ ὑπὸ τῆς τεχνικῆς ἀνάγκης κυρίως ἐπιβαλλόμενον παρῆγεν ὅμως τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἐξαίρειν τὸ σύμπλεγμα ὑψηλότερον τῶν ἄλλων μορφῶν ἢ ὅσον θὰ ἦτο ἄνευ αὐτοῦ.

Καίτοι δὲ καὶ τοῦτο μόνον πολὺ ὑποδεικνύει ἐναέτιον σύμπλεγμα, ὅμως προστίθεται καὶ ἕτερόν τι προσεγγίζον τὴν πιθανότητα πρὸς τὴν βεβαιότητα. Κατὰ τὴν ἄνω ῥωγμὴν δηλαδὴ τοῦ συμπλέγματος τοῦ Πλούτωνος ὑπάρχει ὀρθογώνιον πῶς ἐλλάξου-

μα ἐντὸς τοῦ ὤμου τοῦ ἀνδρὸς ἔχον μῆκος 0,12-0,13, πλάτος δὲ τὸ ἥμισυ, ὅπερ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἦτο σημαντικῶς βαθύτερον ἢ νῦν, ἐξ οὗ καὶ ἀπεκόπη ὁ ὤμος τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἕτερόν τι τεμάχιον ἐκ τοῦ λίθου πρὸς τὰ ὅπισθεν¹. Πρὸς προσήλωσιν τίνος πράγματος ἄραγε ἐχρησίμευε τὸ ἐλλάξευμα τοῦτο, ἀφοῦ πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν φαίνεται χρησιμεῦσαν; Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ ἀναμνησθῆ τις ὅτι τὰ μνημονευθέντα ἀνάγλυφα, ἔτι δὲ καὶ αὐτὰ τὰ ἀγγεῖα, παρουσιάζουσι κατὰ κανόνα ὑπὲρ τὸν Πλούτωνα ἱπτάμενον Ἐρωτα κρατοῦντα ἐν τῇ χειρὶ τὰς ἡνίας τῶν ἵππων. Δὲν δύναμαι λοιπὸν νὰ ὑποθέσω ἄλλο τι ἢ ὅτι τοιοῦτον τι εἰδῶλιον ἐξ ἰδιαίτερου τεμαχίου λίθου εἰργασμένον ἦτο προσηλωμένον εἰς τὸ ἐλλάξευμα τοῦτο εἰσχωροῦν εἰς αὐτὸ διὰ πλατέος τινὸς ἐμβόλου, εἰς ὃ ἀπέληγεν. Ἴσως δὲ καὶ γόμφος τις πρὸς τὰ ὅπισθεν παρεῖχε τὴν ἀπαιτουμένην στερεότητα.

Εἰς τὸ ἐναέτιον τοῦτο σύμπλεγμα, ὡς δυνάμεθα ἤδη ἀδιστακτικῶς νὰ ὀνομάζωμεν αὐτό, κατεῖχε τὴν πρώτην πρὸς δεξιὰν θέσιν ἢ κρανοφοροῦσα Ἀθηνᾶ, ἣτις ἴσως προσεπάθει, ὅπως καὶ ἐν τοῖς ἀναγλύφοις νὰ κρατήσῃ τὴν ἀρπαχθεῖσαν ἢ τὸν ἀρπάξαντα, καίτοι τὸ σῶμα αὐτῆς αὐτομάτως κλίνει πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἡ στάσις αὐτῆς δὲν μοι εἶνε ὅλως σαφής· βέβαιον εἶνε μόνον ὅτι ἡ ἀριστερὰ χεὶρ ἐκράτει τὴν ἀσπίδα, ἢ δὲ δεξιὰ ἦτο ὑψωμένη καὶ μᾶλλον ἢ ἦττον ἐκτεταμένη ἴσως κρατοῦσα καὶ δόρυ. Μετ' αὐτὴν εἶπετο ἐξ ἄπαντος ἢ Ἀρτεμις καὶ τρίτη ἢ Ἀφροδίτη κύπτουσα ἴσως ἐκ φόβου, προσέτι δὲ καὶ συλλέγουσα ἄνθη. Τὸ διασωθὲν τεμάχιον τῆς πρὸς ἀριστερὰν τρεχούσης θεᾶς, ὡς πείθεται τις μετὰ ἐπιμελεστέραν ἐπισκόπησιν, δὲν δύναται νὰ ἀνήκῃ τῇ Ἀφροδίτῃ, διότι πρὸς τοῦτο οὐδ' αὐτὸς ὁ κλειστός ἱματισμὸς ἀρμόζει εἰς τούτους τοὺς χρόνους καὶ παρὰ καλλιτέχνη κατέχοντι ἀναμφισβητήτως καὶ δεξιότητα καὶ ἀγάπην πρὸς παράστασιν τοῦ γυμνοῦ σώματος. Πρὸς τούτοις δὲ εἴτε μετὰ τῶν δύο ἄλλων Θεαινῶν εἴτε παρ' αὐτὰς τεθειμένη θὰ συνεκρούετο καὶ πρὸς τὴν μίαν καὶ πρὸς τὴν ἄλλην

¹ Τὰ ἔνδον τῆς ὀπῆς ταύτης ἀληθῶς εἶνε τόσον ἀνώμαλον, ὥστε κατὰ πρῶτον ἐλαμβάνει τις αὐτὴν ὡς ἐκ τυχαίας βλάβης προελθούσαν. Ἀλλὰ καὶ ἐν γένει τὸ ἔργον ἔχει τὰ δευτερεύοντα μέρη ὅλως ἀδεξίως πεποιημένα· λ. χ. ἡ κρατοῦσα τὴν Περσεφόνην ἀριστερὰ χεὶρ τοῦ Πλούτωνος κρύπτεται ὅλως ἀνεπεξέργαστος ἐν τῷ λίθῳ. Πρὸς καὶ τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν ἄντυγα τοῦ ἄρματος.

τρέχουσα. Ἡ μορφή λοιπὸν μόνον ἐν τῷ ἀριστερῷ μέρει τοῦ ἀετώματος δύναται νὰ τοποθετηθῆ, ἀφοῦ οὐδὲν λείψανον ἐτέρου ἀετώματος ὑπάρχει. Τότε ὅμως πρέπει νὰ ἀνήκη πρὸς τὸ μέρος τοῦ Πλούτωνος, ὡς δὲν εἶνε χρεία νὰ ἐξηγηθῆ ἐπὶ πλέον, ὡς νομίζω· οὕτω δὲ μόνον ἡ Ἐκάτη δύναται νὰ εἶνε, ἥτις ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἀγγείων τρέχουσα πρὸ τῶν ἵππων φέγγει διὰ τῶν δάδων αὐτῆς. Ἐν τῷ σχεδιάσματι τῆς συμπληρώσεως (Πίν. 4) συνεπλήρωσα τὸ τεμάχιον τοῦτο κατὰ τι ἀγγεῖον¹. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι οὐδ' ὁ Ἑρμῆς δύναται νὰ λείπῃ ἐν τούτῳ τῷ μέρει. Τὰ λοιπὰ πρόσωπα δύναται τις νὰ συμπληρώσῃ κατὰ βούλησιν· ὁ μῦθος λ. γ. παριστᾷ ὡς μάρτυρα τῆς ἀπαγωγῆς τὸν συβώτην Εὐδουλέα, ἐνῶ τὸ ἐν τῶν ἀναγλύφων παρέχει ἀροτριῶντά τινα ἀγρότην. Ἐτέρας δὲ παραπληρωματικὰς μορφὰς παρέχει εὐκόλως ὅτε μῦθος καὶ ὁ τόπος.

Ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι ἡ ἡμετέρα ἀναπαράστασις τοῦ ἐναετίου τούτου συμπλέγματος εἶνε ὀρθή, ἔπρεπε νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἐπειδὴ ἡ μορφή τῆς Ἀθηνᾶς ἦτο βεβαίως περίπου 0,86 ὕψους, τὸ ἀέτωμα θὰ εἶχεν ὕψος κατὰ τι ὑπὲρ τὸ 1 μέτρον. Ἐν τούτοις ἐπειδὴ, ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἐν ῥωμαϊκοῖς οἰκοδομήμασι τὰ γλυπτὰ συνήθως δὲν πληροῦσι ἐν στενῇ συναφείᾳ τὸ ἀέτωμα, δυνατόν τὸ ὕψος τοῦ ἀετώματος νὰ ἦτο μεγαλύτερον, μικρότερον δ' ὡς ἐκ τούτου τὸ μῆκος, ὅπερ ἄλλως θὰ ἔφθανε τὰ 10 μ. περίπου.

Εὐρέθησαν δὲ τὸ μὲν σύμπλεγμα τοῦ Πλούτωνος καὶ ἡ Ἀρτεμις πρὸ τοῦ διασωθέντος θριαμβευ-

τικοῦ τόξου, ἤτοι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς κυρίας προσόψεως τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν κορμὸν τῆς Ἀθηνᾶς, δύναται τις εὐκόλως νὰ δεχθῆ ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους, ἐπειδὴ οὗτος εἶνε ἐκ τῶν εὐρημάτων τοῦ Lenormant, καὶ ὡς τὰ προσκεκολλημένα αὐτῷ λείψανα ἀμμοκονίας δεικνύουσιν, ἦτο ἐνφοκοδομημένος ἐν τινι οἰκίᾳ, ἤτοι πιθανώτατα ἐν τινι τῶν παλαιότερων οἰκιῶν, αἵτινες τότε ἐξετείνοντο ἐγκαρσίως πρὸ τῆς εισόδου τοῦ ἱεροῦ περιβόλου. Τὸ αὐτὸ δύναται τις ὡς ἐκ τῶν ἰχνῶν τῆς ἀμμοκονίας νὰ ὑποθέσῃ καὶ περὶ τῆς Ἐκάτης (;), ἥτις δὲν εἶνε γνωστὸν ποῦ εὐρέθη.

Ἐν τέλει πρέπει νὰ μνημονευθῆ ἀριθμὸς τις πηλίνων εἰδωλίων τοῦ ἐν Βερολίῳ μουσείου², ἅτινα παριστῶσι τὴν ἀρπαγὴν τῆς Περσεφόνης, συνετάχθησαν δὲ ὡς μικρὰ ἐναετίος παράστασις³. Ἦδη εἶνε γενικῶς ἀνεγνωρισμένον⁴ ὅτι ἡ τοποθέτησις αὕτη δὲν εἶνε ὀρθή, ἀλλ' ὅτι μᾶλλον αἱ μορφαὶ αὗται ὡς καὶ αἱ ἀντιστοίχως αὐταῖς ἐν τῷ μουσεῖῳ τεθειμέναι ἐκόσμουν ἄλλοτε ἀγγεῖα, οἷα εὐρέθησαν ἔπειτα ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ. Ἀλλ' ὅμως οὔτε τὰ μικρὰ ταῦτα ἔργα, οὔτε τὰ ὅλως διάφορα τῆς Ἐλευσίνος παρέχουσι τι τεκμήριον πρὸς συζήτησιν τῆς σχέσεως, εἰς ἣν δυνατόν νὰ εὐρίσκοντο πρὸς τὰ δύο συμπλέγματα τοῦ Πραξιτέλους, ἅτινα ὁ Πλίνιος δικαίως ἢ ἀδίκως μνημονεύει μετὰ τῶν χαλκῶν ἔργων⁵.

MAXIMILIAN MAYER

¹ Πρβλ. σελ. 196 σημ. 2.

² Ἀπεικονίσθησαν μετὰ τοῦ ἀντιστοίχου συμπλέγματος ἐν *Abhandlungen d. Berl. Akad.* 1878 (Curtius).

³ Πρβλ. *Treu* ἐν *Philologus*, Suppl. IV σελ. 664 ἐξ.

⁴ Περὶ τούτου δύναται νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Furtwängler, τοῦ Winnefeld καὶ τοῦ Winter.

⁵ N. H. 34, 69 Proserpinae raptum item catagusam. Ὡς πρὸς τὸ ὕλικόν ἐτέρου τινὸς Πραξιτελείου συμπλέγματος τῶν *θεσπιάδων* ὁ Πλίνιος ὡς γνωστὸν ὑπέπεσεν εἰς πλάνην, διότι ἀναφέρει αὐτὰς ἅπαξ μὲν μετὰ τῶν χαλκῶν καὶ ἅπαξ μετὰ τῶν μαρμαρίνων ἔργων. Πρβλ. *Mittheil. d. d. a. Inst. Athen.* XVII 1893, 265.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ ΠΡΥΤΑΝΕΩΝ

Τὸ ἐκδιδόμενον ἐνταῦθα ἀπόσπασμα ἐπιγραφῆς ἀντέγραψα ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ δικηγόρου κ. Γ. Α. Πετούση ἐπιτρέψαντός μοι μετὰ πολλῆς τῆς εὐγενείας νὰ τὸ δημοσιεύσω· ὡς μοὶ εἶπεν ἡ κ. Πετούση τὸ εἰρημένον ἀπόσπασμα εἶχεν ποτε ἀγοράσει παρά τινος χωρικοῦ¹. Ἡ προέλευσίς του εἶνε λοιπὸν παντελῶς ἄγνωστος. Ἰχνη ἀσθέστου ἐπὶ τοῦ λίθου ἀποδεικνύουσιν, ὅτι οὗτος θὰ ἦτο βεβαίως ἐντετοιχισμένος εἰς τοῖχόν τινα. Ὁ λίθος εἶνε ἀποκεκρουσμένος καὶ κατὰ τὰ τέσσαρα αὐτοῦ κράσπεδα, ἐπίσης καὶ κατὰ τὴν ὀπισθεν αὐτοῦ πλευράν. Ἀλλ' εὐτυχῶς ἡ κυρία τῆς πλακῶς πλευρά, ἐφ' ἧς ἡ ἐπιγραφή, διετηρήθη κάλλιστα καὶ (πλὴν ἀσημάντου βρωγμῆς) φαίνεται ἀκόμη ὡς νέα, ὥστε ἔλα τὰ γράμματα καὶ τὰ τεμάχια ἀκόμη αὐτῶν μέχρι τῆς ἄκρας γραμμῆς τῆς κυρίας πλευρᾶς ἀναγινώσκονται ἀναμφισβητήτως. Τὸ μέγιστον μῆκος τῆς πλακῶς εἶνε 29,5^{cm}, τὸ δὲ μέγιστον πλάτος 13^{cm}, τὸ μέγιστον πᾶχος 5^{cm}. — Μέγεθος τῶν γραμμάτων· τῶν μὲν Β, Γ, Ε, Η, Ι, Κ, Μ, Ν, Ξ, Π, Ρ, Σ, Τ, Χ — 5 1/2^{mm}, τῶν δὲ Α, Δ, Λ, Ο, Ω — 4 1/2^{mm}, τοῦ Υ — 6^{mm}, τοῦ Φ — 7^{mm}. μεταξύ των ὅμως τὰ αὐτὰ γράμματα ἔχουσι πάντοτε τὸ αὐτὸ πρὸς ἄλληλα μέγεθος. Ἡ ἀπόστασις τῶν γραμμάτων εἶνε περίπου 2^{mm}, ἐν δὲ τοῖς ὀνόμασι τῶν δήμων 7^{mm}. ἡ ἐπιγραφή εἶνε γεγραμμένη στοιχηδὸν (πλὴν τῶν ὀνομάτων τῶν δήμων), ἀλλ' ὄχι ἄνευ μερικῶν ἐκκλίσεων, ὡς καὶ φυσικὸν εἶνε εἰς μικρᾶς ἀποστάσεως γράμματα. Ἀπόστασις στίχων 6^{mm}. Ἐν συνόλῳ ἡ γραφή εἶνε κανονικωτάτη καὶ ὠραία, καὶ δεικνύει κατ' ἐμὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ τετάρτου, ἢ τὸ τέλος τοῦ πέμπτου π. Χ. αἰῶνος· ἰδίως ἐφάνη μοι ὁμοία πρὸς αὐτὴν ἡ γραφή τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Α. Λόλλιγγ ἐν τῷ Δελτίῳ τ. ε. 1888 σ. 206 ἀρ. 2 δημοσιευθέντος ψηφίσματος τοῦ ἔτους 408/7.

Τῆς εἰρημένης ἐπιγραφῆς διασφύζονται τὰ ἀκόλουθα γράμματα.

¹ Τὴν ἐπιγραφὴν ἀνέφερα ἤδη καὶ ἐχρησιμοποίησα διὰ τοπογραφικὰ προβλήματα ἐν Athen. Mitth. XVII σ. 407-409.

	ΕΙΘΟΥ	Λ
	ΑΡΧΟΥ	ΕΥΒ
	ΙΜΟΝΟ	ΛΥΣΙΣ
	ΜΟΥ	ΑΝΑΞΙΜ
5	ΟΣ	ΑΡΙΣΤΟΦΩΝ
		ΠΕΡΙΘ
	ΙΟΣ	ΕΥΚΛΗΣ Α' <
	Ι	ΓΛΑΥΚΩ
	ΜΑΧΟ	ΚΑΛΛΙΚ
10	ΡΟΥ	ΒΟΥ
	ΔΟΥ	ΚΗΦΙΣΟΔΟ
	Σ	ΛΑΚΙ
	'	ΔΙΟΠΕΙΘΗΣ
	ΡΑ	ΧΑΡΙΚΛΗΣ Σ
15	Σ	ΣΤΡΑΤΩΝΚΛΕ
		ΛΟΥΣΙ
		ΧΑΡΙΑΣΕΥΚΤΗ
		ΠΤΕΛΕΑ
20		ΛΗΜΗΤΡΙΟΣΦΙΛ
		ΤΥΡΜΕΙ
		ΤΡΑΤΟΣΚΑ,
		ΗΦΙΣ
		ΑΗΣΕ
	[Ἀχαρνῆς]	[Ὀθηεν]
	[—]	[—]
1	Διοπ]είθου(ς)	Ε-
	-άρχου	Εὐβ[οιος?]
	-ή]μονο(ς)	Λυσί[τρατος
	-μου	Ἀναξιμ-
5	-ος	Ἀριστοφῶν
	— —	Περιθ[οῖδαι]
	-ν]ος	Εὐκλῆς [Αἰσχύλου]
	-ου]	Γλαύκω[ν
	-μάχο(υ)	Καλλικ-
10	-ρου	Βου[τάδαι]
	-ί]δου	Κηφισόδο[τος
	-ο]ς	Λακί[άδαι]
	-ου]	Διοπείθης
	-κ]ρά(τους) ἢ -στ]ρά(του)	Χαρικλῆς Σι-
15	-ο]ς	Στράτων Κλε-
		Λουσι[ῆς

20

Χαρίας Εὐκτῆ[μονος]
 Πτελεᾶ[σιοι]
 Δημήτριος Φιλ-
 Τυρμεῖ[δαι]
 . . . στρατος Κκ[λ-
 'Επικ]ηφίς[ιοι]
 . . . . . κ]λῆς 'Ε-

Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται, ὅτι ἡ ἐπιγραφή εἶνε ἀττική καὶ ὅτι παριστάνει κατάλογον Ἀθηναίων, ἀνηκόντων εἰς τὴν Οἰνηίδα φυλὴν, συνταχθέντα κατὰ δήμους. Ἐὰν παραβάλλῃ τις αὐτὴν πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν C. J. A. II, 868, δὲν δύναται νὰ ἀμφιβάλῃ, ὅτι καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιγραφῇ ἔχομεν ἀπόσπασμα καταλόγου πρυτάνεων, στεφανωθέντων ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου. Φανερόν δὲ εἶνε τοῦτο ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προσώπων ἐξ ἐκάστου τῶν δήμων, ὧν τὰ ὀνόματα ἀναγινώσκονται ἀκόμη ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ· ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶνε πάντοτε περίπου ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν τῆς ἐπιγραφῆς C. J. A. II, 868. Καὶ πράγματι ἔχομεν

C. J. A. II 868. ἡ νέα ἐπιγραφή.

Περιθοῖδαι	— 3	Περιθοῖδαι	— 3
Βουτάδαι	— 1	Βουτάδαι	— 1
Λακιάδαι	— 2	Λακιάδαι	— 3
Λουσιεῖς	— 1	Λουσιεῖς	— 1
Πτελεᾶσιοι	— 1	Πτελεᾶσιοι	— 1

Οἱ κατάλογοι τῶν πρυτάνεων ἐν Ἀθήναις διηροῦντο κατὰ τοὺς προρωμαϊκοὺς χρόνους ἀνεξαιρέτως, καθὼς ἤξεύρομεν, εἰς τρεῖς σειρὰς ὀνομάτων, καὶ συνήθως οὕτως, ὥστε ἐκάστη σειρὰ περιεῖχε 17 ἢ 16 ὀνόματα¹. Ἐν τῇ παρούσῃ ἐπιγραφῇ ἔχομεν φανερὰ ἔχνη δύο σειρῶν, καὶ ἐν μιᾷ ἐξ αὐτῶν, τῇ δευτέρᾳ, τῆς ὁποίας μόνον δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν καλὰ τὰς λέξεις, διακρίνομεν 16 ὀνόματα πρυτάνεων. Ἐλλείπει ἐνταῦθα ἀκόμη ἀναμφιβόλως ἐν δημοτικὸν διὰ τὰ πέντε πρῶτα ὀνόματα καὶ ἴσως ἐν ἀκόμῃ ὄνομα πρυτάνεως, τὸ ὁποῖον θὰ ἀνῆκε τότε ἢ εἰς τὸν πρῶτον ἢ εἰς τὸν

¹ Οὕτως ἐν C. J. A. II, 864, (865), 869, Δελτ. 1889 σελ. 18 (= Bull. d. C. H. XIII σ. 347); ἐκ τῶν δύο ἄλλων διατετηρημένων ἐντελῶς ἢ C. J. A. II, 872 ἔχει 17, 15 καὶ 18, ἢ C. J. A. II, 868—13, 17, 20.

τελευταῖον τῶν παρόντων δήμων, ἢ, ἤττον πιθανόν, εἰς ἓνα ἄλλον, οὐτινος τὸ ὄνομα δυνατόν νὰ ὑπῆρχε καὶ αὐτὸ ἐν τῷ μὴ ὑπάρχοντι πλέον κάτω μέρει τῆς ἐπιγραφῆς. Ἀπὸ τῆς πρώτης σειρᾶς τοῦ ἀποσπάσματος ἡμῶν διασφύζονται μόνον ὀλίγα τελευταῖα στοιχεῖα τῶν πρώτων δεκαπέντε στίχων πλὴν τοῦ 6. Ἡ τρίτη σειρὰ, ἣτις δὲν γνωρίζομεν ἂν ἦτο πρώτη ἢ τρίτη τῆς ὀλοκλήρου ἐπιγραφῆς, ἀπωλέσθη ἐντελῶς.

Τὰ σπουδαιότερα ζητήματα, τὰ ὁποῖα γεννῶνται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν εἶνε· α') πῶς ἀντιπροσωπεύονται ἐν αὐτῇ οἱ διάφοροι δῆμοι τῆς φυλῆς καὶ β') πῶς συνδέονται αὐτοὶ μεταξὺ τῶν. Τώρα εἶνε γνωστὸς ἡμῖν ὁ λόγος τῆς διαιρέσεως τῶν καταλόγων τῶν πρυτάνεων εἰς τρεῖς σειρὰς καὶ συνάμα αὐξάνεται δι' ἡμᾶς τὸ ἐνδιαφέρον τοιούτων ἐπιγραφῶν, καὶ μάλιστα τῶν ἀρχαιοτέρων ἐξ αὐτῶν. Πράγματι, ἀφ' οὗ γνωρίζομεν τώρα ἐκ τῆς Ἀθηναίων Πολιτείας K. 21, ὅτι ἐκάστη φυλὴ ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν διαμερισμάτων τῆς Ἀττικῆς, δηλαδὴ τριῶν ομάδων συνεχῶν ἀναμεταξὺ τῶν δήμων—τῶν καλουμένων τριττύων,—προσέτι ἀφ' οὗ εἶνε γνωστὸν, ὅτι καὶ οἱ βουλευταὶ διηροῦντο ὄχι μόνον κατὰ φυλάς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τριττύς (Ἀθην. Πολ. K. 44) — δὲν εἶνε δυνατόν, νὰ μὴ θεωρῆται ὡς βέβαιον, ὅτι αἱ τρεῖς σειραὶ τῶν καταλόγων τῶν πρυτάνεων ἀνταποκρίνονται εἰς ταύτας τὰς τριττύς. Καὶ ἀληθῶς ἐν μιᾷ τῶν τοιούτου εἶδους ἐπιγραφῶν (C. I. A. II, 871) ἦτο μάλιστα ἐπὶ κεφαλῆς ἐκάστης σειρᾶς ἐπιγεγραμμένον τὸ ὄνομα τῆς τριττύς. Φυσικὸν εἶνε λοιπὸν νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς τοῦλάχιστον δῆμοι ἀναφερόμενοι ἐν ἐκάστη σειρᾷ ἀνήκον εἰς τὴν αὐτὴν τριττύν, καὶ ὅτι ἐξ ἐκάστης τριττύς προήρχετο ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν (ἦτοι ἐκ τῶν δύο ἀνὰ 17, ἐκ δὲ τῆς τρίτης 16). Ὑστερον ὅμως, ἀφ' οὗ μετὰ τόσα ἔτη ἀπὸ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ πολιτεύματος ὑπὸ τοῦ Κλεισθένου ὁ πληθυσμὸς τῶν διαφόρων τριττύων ἐγένεν ἄνιστος, ἐπῆλθε διαφορὰ καὶ εἰς τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τριττύων ἐν τῇ βουλῇ. Καὶ οὕτως εὐρίσκομεν ὅτι ἐν πλείστοις τῶν σωζομένων καταλόγων τῶν πρυτάνεων δὲν ὑπάρχει ἀκριβῆς διαίρεσις τῶν δήμων μεταξὺ τῶν τριῶν σειρῶν ἀναλόγως πρὸς τὰς τριττύς. Τοιαύτη παρέκκλισις βεβαίως ἀπὸ τοῦ πα-

λαιοτέρου συστήματος παρατηρείται και ἐν ἐκείνῳ τῷ καταλόγῳ τῶν πρυτάνεων τῆς Οἰνηίδος τοῦ ἔτους 360/59, περὶ οὗ εἶπομεν ἥδη. Καὶ πράγματι ἔχομεν ἐν αὐτῷ εἴκοσι δύο πρυτάνεις ἐξ ἑνὸς δήμου τοῦ τῶν Ἀχαρνῶν (ὅστις ὅμως ἀπετέλει, ὡς φαίνεται μόνος, ὀλόκληρον τριττὸν μεσογείου)· τὰ ὀνόματα τῶν Ἀχαρνῶν κατέχουν περισσότερον τῆς μιᾶς σειρᾶς, οἱ δὲ ἀναμφίβολοι δήμοι τῶν ἄλλων δύο τριττύων εἶνε ἀναμειγμένοι ἀναμεταξύ των ἐν ταῖς δύο πρώταις σειραῖς.

Ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ εἶνε, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῆς γραφῆς, καθὰ εἶπομεν ἀνωτέρω, παλαιότερα τῆς C. J. A. II, 868. Φυσικὸν εἶνε λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμεν, ἂν τυχαίως διατηρῆται ἐν αὐτῇ καθαρώτερα ἢ διαίρεσις τῶν δήμων κατὰ τριττύς. Καὶ πράγματι δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τοῦλάχιστον ὡς βέβαιον, ὅτι ἡ δευτέρα σειρά τοῦ ἀποσπάσματος ἡμῶν, ἦντινα μόνην δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, περιεῖχε μόνον δήμους μιᾶς τριττύος. Ἐκ τῶν ἐπτὰ δήμων, ὧν τὰ ὀνόματα ἀναγινώσκονται ἀκόμη, διὰ τοὺς 6· Περιβοῖδας, Βουτάδας, Λακιάδας, Λουσιεῖς, Πτελεασίους, Ἐπικηφισίους, ἔχομεν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀσφαλεῖς ἀποδείξεις, ὅτι αὐτοὶ ἀνήκον εἰς τὴν τριττὴν τῶν Λακιάδων¹, ὡς ὀνομάζεται αὕτη ἐν C. J. A. I, 505. Μεταξὺ τούτων λείπει ἀκόμη εἰς ἀναμφίβολος δήμος τῆς ἰδίας τριττύος, ὁ μέγιστος ἐξ ὧν τῶν δήμων αὐτῆς, ὁ δήμος Ὅη ἢ Οἶη. Ἀλλὰ δὲν δισταζόμεν νὰ παραδεχθῶμεν ὡς πρυτάνεις ἐξ αὐτοῦ ἐκεῖνα τὰ πέντε πρόσωπα, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἔχομεν ἐν τοῖς πρώτοις πέντε στίχοις καὶ τῶν ὁποίων τὸ δημοτικὸν δὲν διεσώθη. Ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ ἔτους 360/59 ἔχομεν ἐξ πρυτάνεις Ὅηθεν· λοιπὸν δυνατόν εἶνε, ὡς εἶπομεν, νὰ ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ ἡμετέρῃ ἐπιγραφῇ ἀκόμη ἐν ὀνομα ἄλλου πρυτάνεως Ὅηθεν, ἀλλὰ πιθανὸν εἶνε, ὅτι ὑπῆρξε καὶ τοιαύτη μικρὰ διαφορὰ ἐν ταῖς ἐποχαῖς τῶν δύο τούτων ἐπιγραφῶν. Ὅπως δὴποτε ἐάν τις ἀμφιβάλλῃ, ἂν πράγματι εἶνε ἐκ τοῦ δήμου Ὅη οἱ πέντε ἐκεῖνοι βουλευταί, δύναται νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν ἀκόμη μόνον τοὺς Θριασίους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ κατάλογος ἐν C. J. A. II, 868 ἔχει 7 βουλευτάς. Ἀλλὰ τότε ἔπρεπε νὰ ἐλαττώσωμεν καὶ ἄνευ τούτου μικρὸν ἥδη —

¹ Περὶ τούτου βλ. τὴν πραγματείαν μου ἐν Athen Mitth. XVII, σ. 402 ἐπ.

(κατὰ τὸν κατάλογον τοῦ ἔτους 360/59) — ἀριθμὸν βουλευτῶν ἐκ τῆς τριττύος τῆς παραλίας, ἔπρεπε νὰ ὑποθέσωμεν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης ἕνα δήμον τῆς τριττύος Παραλίας μεταξὺ τῶν δήμων ἀστικῆς (ἢ μᾶλλον προαστείου) τριττύος καὶ ἐπομένως τὸν δήμον Ὅην μόνον ἐκ τῶν προαστείων μεταξὺ τῶν δήμων Παραλίας. Πρέπει δὲ νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὁ συντάκτης τοῦ καταλόγου C. J. A. II, 868 ἀνέμιξε τοὺς δήμους τῶν δύο τριττύων, ἀποβλέπων εἰς τοῦτο, νὰ ἐξισωθοῦν αἱ σειραὶ πρὸς ἀλλήλας. Ἐν τῇ ἡμετέρῃ ἐπιγραφῇ ὅμως αὕτη ἢ δευτέρα σειρά εἶνε πολὺ μεγαλητέρα τῶν δύο ἄλλων, ἕνεκα τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν δημοτικῶν· ἔχει δηλ. 24 ἢ 25 στίχους, ἐνῶ διὰ τὰς ἄλλας δύο σειρὰς μένουσιν ἐν ὧν 38 ἢ 39. Ἡ ἀνισότης τῶν σειρῶν εἶνε τεκμήριον, ὅτι ὁ συντάκτης ἐνταῦθα δὲν ἤθελεν, ἢ μᾶλλον δὲν ἠδύνατο, νὰ χωρίσῃ δήμους ἐκ φύσεως συνδεδεμένους.

Πλὴν ὧν τούτων γινώσκωμεν ἐξ ἄλλων ἐπιγραφῶν τῆς αὐτῆς περίου ἐποχῆς τρία πρόσωπα, τὰ ὁποῖα δύναται νὰ συνταυτισθῶσι πρὸς ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἔχομεν ἐν τοῖς πρώτοις στίχοις τῆς δευτέρας σειρᾶς τοῦ ἀποσπάσματος ἡμῶν, ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι εἶνε ἐκ τοῦ δήμου Ὅη.

Εὐβοί(ο) Ὅη[θεν] — (παραβ. Εὐβ. σ. 2 ἡμετ. ἐπιγρ.) ἀναγινώσκειται ἐπὶ τινος λίθου ἐκ Λαυρίου — C. J. A. II, 1114.

Λ[υσιστρ]ατος Ἐμπέδου Ὅηθεν — (παραβ. Λυσις. σ. 3 ἡμετ. ἐπιγρ.) — ἦτο στρατηγὸς τοῦ ἔτους 417/6 — C. J. A. I, 180, b. 15.

Ἀριστοφῶν Λεωκρί[του Ὅηθεν]¹ — (παραβ. Ἀριστοφῶν σ. 5 ἡμετ. ἐπιγρ.) — εἶνε γραμματεὺς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ — C. J. A. II, 301. Ἀληθὲς εἶνε, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Fr. Lemormant θεωρεῖται ὡς κίβδηλος, ἀλλὰ τεκμήρια κίβδηλίας ἔχομεν μόνον ἐν τῷ δευτέρῳ ἡμίσει τῆς ἐπιγραφῆς, καὶ ἀφ' οὗ νῦν ἀνευρέθη, ὡς φαίνεται, ὄνομα, τὸ ὁποῖον παρέχει ὁ Lemormant, δὲν μοι φαίνεται ἀπίθανον νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι αὐτὸς ἐνόθευσε μόνον ἐν μέρος τῆς ἐπιγραφῆς, λαθῶν ἀφορμὴν ἐκ τινος μικροῦ ἀποσπάσματος, τὸ ὁποῖον ἐνδεχόμενον εἶνε νὰ ὑπῆρξε πράγματι.

Ὅπως δὴποτε ἂν καὶ δὲν δυνάμεθα βεβαίως νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τό, ὅτι ὅλα ταῦτα τὰ τρία πρόσωπα

¹ Τὸ δημοτικὸν πρέπει νὰ ἀποτελῆται ἐκ πέντε γραμμάτων.

εἶνε τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς, ὅμως δὲ πιθανὸν εἶνε τοῦτο δι' ἐν ἐξ αὐτῶν τοῦλάχιστον, ἐξ οὗ θὰ προέκυπτεν ὅτι καὶ τὰ ἄλλα τέσσαρα εἶνε ἐκ τοῦ αὐτοῦ δήμου Ὀης.

Ἐχομεν προσέτι ἐν τῇ δευτέρᾳ σειρᾷ ἡμῶν ἓνα μικρὸν δῆμον, περὶ οὗ ἄλλως οὐδὲν ἠξεύρομεν· οὗτος εἶνε ὁ δῆμος Τυρμεῖδαι μὲ ἓνα βουλευτήν. Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν νᾶ ἀμφιβάλλωμεν πλέον, ὅτι καὶ οὗτος ἀνήκει εἰς τὴν τριττὴν τῶν Λακιάδων, διότι ἄλλως διὰ τῆς προσθέσεώς του εἰς τὸ τέλος τῆς δευτέρας σειρᾶς θὰ ἠϋξάνετο μόνον ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης ἢ δευτέρα αὐτοῦ σειρά.

Καὶ οὕτω φρονοῦμεν, ὅτι ἔχομεν ἐν τῇ δευτέρᾳ σειρᾷ ἡμῶν δῆμους τῆς προαστείου μόνον τριττύος, οἵτινες καὶ μόνοι δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀποκλειστικῶς εἰς αὐτὴν ἀνήκοντες, διότι οἱ ἄλλοι πέντε δῆμοι τῆς Οἰνηίδος ἦσαν διανενημένοι μεταξὺ τῶν τριττύων τῆς μοσογείου (Ἀχαρνεῖς) καὶ τῆς παραλίας (Θριάσιοι, Φυλάσιοι, Κοθωκίδαι, πολὺ πιθανῶς καὶ Ἰπποταμάδαι)¹. Μετὰ τὸν χωρισμὸν τῶν δῆμων τῆς προαστείου τριττύος δὲν εἶνε ἀμφίβολον, ὅτι καὶ οἱ δῆμοι τῶν ἄλλων δύο τριττύων ἦσαν κεχωρισμένοι εἰς διαφόρους σειρᾶς, ἐπειδὴ πολὺ εὐκόλον ἦτο τοῦτο, ἂφ' οὗ ἢ μεσόγειος τριττὺς περιεῖχεν ἓνα μόνον δῆμον, τοὺς Ἀχαρνεῖς. Τὰ ἐπιλοιπα τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἔχομεν ἐν τῇ πρώτῃ σειρᾷ τοῦ ἀποσπάσματος ἡμῶν. Ὅτι δὲ οὗτοι εἶνε οἱ Ἀχαρνεῖς, γίνεται δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι ἐν ὄλφ τῷ διαστήματι τῶν 15 στίχων, ἐφ' ὅσον ἔχομεν ἴχνη γραμμάτων, μόνον ἐν τῷ 6 στίχῳ, ἔνθα δὲν ὑπάρχει κανὲν ἴχνος, ἠδυνήθημεν νὰ εἰκάζωμεν ἐν ἄλλο δημοτικὸν πλὴν τοῦ Ἀχαρνῆς², τὸ δημοτικὸν δὲ Ἀχαρνῆς ἔπρεπε νὰ εἶνε γεγραμμένον βεβαίως ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς σειρᾶς. Ἄλλ' ἂν ὑποθέσωμεν ἐν σ. 6 ἐν δημοτικόν, τὰ ὀνόματα τῶν πρυτάνεων διαμοιράζονται οὕτως, ὥστε οἱ ἀριθμοὶ αὐτῶν κατὰ δῆμους δὲν εἶνε παντελῶς ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς τῆς ἐν C. J. A. II, 868 ἐπιγραφῆς. Ἐπομένως ἔχομεν ἐν τῇ πρώτῃ σειρᾷ ἡμῶν συνεχῇ σειρὰν ὀνομάτων, τόσον δὲ μέγας ἀριθμὸς, ὅχι δηλ. ὀλιγότεροι τῶν 15, δύνανται νὰ ἀνήκῃ μόνον εἰς τοὺς Ἀχαρνέας.

Οὕτως ἐξηκριβώσαμεν, ὡς νομίζομεν, ὅτι ἐν τῇ

¹ Βλ. Athen. Mitth. XVII, 406 ἐπ.

² Τὰ ἄλλα τέσσαρα τελειοῦν εἰς -οι ἢ -αι.

ἡμετέρα ἐπιγραφῇ οἱ δῆμοι ἦσαν διηρημένοι εἰς τρεῖς σειρᾶς κατὰ τὰς τριττύς. Ἄλλὰ δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξακριβώσωμεν καὶ τὸ ἐξῆς, ἂν ἐκάστη τριττὺς εἶχεν ἀκόμη ἴσον (περίπου· ἀνὰ 17 αἰ δύο καὶ 16 ἢ τρίτῃ) ἀριθμὸν πρυτάνεων. Ἐν τοῖς ἀριθμοῖς τῶν πρυτάνεων τῆς δευτέρας σειρᾶς ὁ κατάλογος ἡμῶν συμφωνεῖ περίπου μὲ τὸν κατάλογον τοῦ ἔτους 360/59· οἱ δῆμοι Περιθοῖδαι, Βουτάδαι, Λουσιεῖς, Πτελεάσιοι ἔχουν καὶ ἐν τοῖς δύο καταλόγοις ἴσον ἀριθμὸν πρυτάνεων. Καὶ ἐκ τῶν δῆμων Ὀη καὶ Ἐπικηρσία εἰς δύνανται νὰ ἔχη τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν μὲ τὸν τοῦ ἔτους 360/59, ἄλλος ἓνα πρυτάνιν ὀλιγώτερον, ἢ καὶ ἀμφοτέροι καθ' ἓνα ὀλιγώτερον (5 ἢ 6 Ὀῆθεν, 1 ἢ 2 Ἐπικηρῖσιοι)· οἱ Λακιάδαι ἔχουν ἓνα περισσότερον τοῦ ἔτους 360/59 καὶ οἱ Τυρμεῖδαι κατέχουν μίαν ἔδραν ἐν τῇ βουλῇ, τὴν ὁποίαν δὲν ἔχουν πλέον ἐν ἔτει 360/59. Ἐν ὄλφ ἔχομεν 16 (ἢ 17) βουλευτὰς τῆς τριττύος τῶν Λακιάδων, τὸ ὅποῖον ὅμως δὲν σημαίνει ἀκόμη τίποτε, διότι καὶ ἐν ἔτει 360/59 αὕτη διατηρεῖ τὸν ἀρχικὸν τοῦτον ἀριθμὸν. Μεγάλῃ ἐκκλισις ἀπὸ τούτου τοῦ ἀριθμοῦ (17 ἢ 16) ὑπάρχει ἐκεῖ ἐν ταῖς τριττύσι τῆς παραλίας καὶ τῆς μεσογείου, ἐκ τῶν ὁποίων ἢ μία παρέχει 12, ἢ ἄλλη 22 βουλευτὰς. Ἄν δ' ὑπῆρχεν ἢ ὁμοία ἐκκλισις ἐν τῷ ἡμετέρῳ καταλόγῳ, ἢ ὄχι, τοῦτο ἀγνοοῦμεν. Ἐκ τοῦ τρόπου ὅμως τῆς συντάξεως τοῦ καταλόγου ὑποθέτομεν, ὅτι αὐτὸς ἂν δὲν ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν αἱ διάφοροι τριττύες ἀντεπροσωπεύοντο ἐν τῇ βουλῇ μὲ ἴσον ἀριθμὸν βουλευτῶν, δὲν ἀπέχει καὶ πολὺ ἀπ' αὐτῆς. Διότι οὗτος ὁ τρόπος δῆλον ὅτι πηγάζει ἐκ τοῦ συστήματος τῆς ἴσης ἀντιπροσωπεύσεως τῶν τριττύων ἐν τῇ βουλῇ, καὶ καταργεῖται, ὡς ἀκατάλληλος ἴσως καὶ περιττός, καθ' ὃν χρόνον οἱ ἀριθμοὶ τῶν βουλευτῶν κατὰ τριττύς εἶνε ἄνιστοι.

Ἐκ τῶν γνωστῶν ἡμῖν μέχρι τοῦδε καταλόγων τῶν πρυτάνεων μόνον εἰς διατηρεῖ ἀκριβῆ κατὰ τρεῖς σειρᾶς διαίρεσιν τῶν δῆμων συμφώνως πρὸς τὰς τριττύς (ὡς τὸ ἀπέδειξα ἐν Athen. Mitth. XVII, σ. 389)· καὶ συνάμα ἐν τῷ αὐτῷ καταλόγῳ αἱ τριττύες ἔχουν ἴσον ἀριθμὸν πρυτάνεων. Δὲν θεωροῦμεν δὲ ὡς τυχαῖον, ὅτι καὶ κατὰ τὴν γραφὴν καὶ καθ' ὄλον τὸ ἐξωτερικὸν τῆς ἢ ἐπιγραφῆς αὕτη εἶνε πάλιν μία τῶν παλαιότερων τοιοῦτου εἶδους

καὶ δυνατὸν νὰ εἶνε καὶ ἡ παλαισιότη. Ἀληθές, ὅτι γενικῶς ἀναφέρεται ὡς τοιαύτη ἡ ἐπιγραφὴ τῶν πρυτάνεων τῆς Ἐρεχθίδος C. J. A. I, 338, ἀνήκουσα εἰς τὸ ἔτος τοῦ ἄρχοντος Εὐκλήμονος 408/7. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε ἤδη γεγραμμένη μὲ ἰωνικὰ στοιχεῖα καὶ καθ' ἕλον τὸ ἐξωτερικὸν τῆς δὲν φαίνεται παλαιότερα τῆς ἐν C. J. A. II, 864, καὶ τῆς ἡμετέρας. Ἀλλ' ὅτι ἀφορᾷ εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ καταλόγου, εἰς τὰς θέσεις τῶν δήμων καὶ εἰς τοὺς ἀριθμοὺς τῶν πρυτάνεων κατὰ τριτῆς, δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀσφαλῶς ἕνεκα τῆς ἀποσπασματικῆς καταστάσεως τοῦ λίθου καὶ τῆς ἀμελοῦς συντάξεως τῆς ἐπιγραφῆς. Φανερόν ὅμως εἶνε, ὅτι ἐδῶ δὲν ὑπῆρχεν οὔτε διαίρεσις τῶν δήμων κατὰ τριτῆς εἰς τρεῖς σειράς, οὔτε ἴση ἀντιπροσώπευσις τῶν τριτῶν. Δυνατὸν εἶνε λοιπὸν νὰ ὑπεθέσῃ τις ὅτι ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, ἐκλεγομένων ἐξ ἐκάστης τριτῆς συνέβη διὰ διαφόρους φυλάς ἐν διαφόροις χρόνοις. Ἀλλὰ μᾶλλον πιθανὸν φαίνεται, ὅτι τοιαύτην τινὰ μεταρρυθμίσιν ἔπρεπε νὰ ἀναλάβῃ καὶ διεξαγάγῃ ἅπαξ διὰ παντὸς δι' ἕλας τὰς φυλάς τὸ νομοθετικὸν σῶμα τῆς πολιτείας, δηλ. ἡ ἐκκλησία.

Φυσικὸν εἶνε, ὅτι ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Κλεισθένους καὶ μάλιστα μετὰ τὰς καταστροφὰς καὶ τὰ δεινοπαθήματα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ τοῦ λοιμοῦ, ὁ πληθυσμὸς τῶν διαφόρων τριτῶν πολὺ μετεβλήθη, καὶ ὑπὸ ταύτην τὴν ἔποψιν δὲν ἦσαν αὐταὶ παντελῶς πλέον ἴσαι πρὸς ἀλλήλας. Διὰ τοῦτο καὶ ἦτο ὅλως ἀνόητον νὰ ἀντιπροσωπεύωνται ἴσως ἐν τῇ βουλῇ. Ἀλλ' ἀφ' οὗ αἱ τριτῆς δὲν εἶχον πλέον τοιαύτην πραγματικὴν σημασίαν, ὡς εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Κλεισθένους, ὅστις ἐσύστησεν αὐτὰς πρὸς ἀνάμειξιν εἰς ἐκάστην φυλὴν διαφόρων στασιασάντων τότε μερῶν τῆς Ἀττικῆς, διὰ τοῦτο οἱ πολιτευόμενοι τοῦ τέλους τοῦ πέμπτου αἰῶνος δὲν ἐπεχείρησαν νὰ διοργανώσωσιν ἐκ νέου τὰς τριτῆς, ἀλλὰ ἠρκέσθησαν, φαίνεται, νὰ προσαρμώσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐξ ἐκάστης τριτῆς ἐκλεγομένων βουλευτῶν πρὸς τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς. Τότε δὲ ὁ κατάλογος τῆς Ἐρεχθίδος τοῦ ἔτους 408/7 ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν τὴν μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς τοιαύτης μεταρρυθμίσεως, ἐξ ἐναντίας ὁ ἐν C. J. A. II, 864 κατάλογος ὀλίγον καιρὸν πρὸ αὐτῆς· τὸν ἡμέτερον δυνάμεθα νὰ θέ-

σωμεν καθ' ὑπόθεσιν μετὰ τῶν δύο τούτων.

Οὕτω καὶ τοὺς δύο καταλόγους προτεινομένον νὰ θέσωμεν μέχρι 5-10 ἐτῶν πρὸ τοῦ Εὐκλείδου ἄρχοντος, ἂν καὶ ὁ τύπος τῆς γραφῆς τῶν εἶνε τοιοῦτος, ὅποιος ἐντελῶς καὶ ἐπισήμως εἰσῆχθη εἰς τὰς Ἀθήνας μόνον κατὰ τὸ ἔτος 40 3/4. Ἀλλὰ βεβαίως καὶ πρὸ αὐτοῦ ἔχομεν ἄρκετὰ παραδείγματα ἰωνικῆς γραφῆς ἐν Ἀθήναις, καὶ ὄχι μόνον ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς ἐπιγραφαῖς. Οὕτω καὶ ὁ κατάλογος τῶν πρυτάνεων τοῦ ἔτους 408/7 εἶνε γεγραμμένος μὲ τούτους τοὺς χαρακτῆρας, οὕτω καὶ δύο ψηφίσματα τοῦ αὐτοῦ ἔτους (Δελτ. ἀρχ. 1888 σ. 206, ἀρ. 2), ὁμοιώτατα κατὰ τὴν γραφὴν μὲ τὸ ἀπόσπασμα ἡμῶν, τὰ ὅποια ὅμως ὁ ἐκδῶσας αὐτὰ κ. Α. Δόλλιγγ ἐξ ἐπιφυλακτικότητος θεωρεῖ ὡς ἐγγεγραμμένα ἐξ ἀγνώστων λόγων ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἐκδόσιν¹. Ἀλλὰ τῶρα πρέπει καὶ δύο ἄλλων ψηφισμάτων ἀποσπάσματα, ὁμοίως ἰωνικῆς γραφῆς, νὰ μεταφέρωμεν ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ τετάρτου αἰῶνος, εἰς τὸν ὅριον αὐτὰ ὁ σοφὸς ἐκδότης τοῦ C. J. A. v. II, εἰς τοὺς πρὸ Εὐκλείδου χρόνους. Ταῦτα εἶνε τὰ ἐν C. J. A. II, 21 καὶ 22, χρονολογούμενα καὶ τὰ δύο ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Καλλίου. Ὁ Koehler θεωρεῖ αὐτὸν ὡς ἴδιον μὲ τὸν ἄρχοντα τοῦ ἔτους 377/6, ὅστις ὅμως καὶ ἐν τοῖς Παρίοις Χρονικοῖς (C. J. G. 2374, σ. 83) καὶ ἐν C. J. A. II, 74 a. v. 10, 671, 814 Καλλέας λέγεται. Ἀλλ' ἐν τῷ C. J. A. II, 22 ἔχομεν ἄρχοντα Καλλίαν Ἀγγελῆθεν, ὅστις, ὡς τὸ λέγει τῶρα ἀκριβῶς ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθην. Πολ. K. 34, ἀνήκει εἰς τὸ ἔτος 406/5. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιγραφῇ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος Καλλίου δὲν εἶνε προσθεμιμένον τὸ δημοτικόν, ἀφ' οὗ δήλον εἶνε, ὅτι εἶνε εἷς ἄλλος Καλλίας, δηλ. ὁ ἄρχων τοῦ ἔτους 412/1· ὁ δὲ γραμματεὺς ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς [Αἰ]σχύλο[ς] θὰ εἶνε ὁ αὐτὸς μὲ τὸν γραμματέα τῆς ἐπιγραφῆς C. J. A. I, 69, γεγραμμένης μὲ τὰ ἀρχαῖα Ἀττικὰ στοιχεῖα.

Ἐκ τῶν ἰδίων περιόδου χρόνων, δηλαδὴ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου θὰ εἶνε καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ C. J. A. II, 864 καὶ ἡ ἡμετέρα. Ἀλλ' ἴσως ἓνα ἐκ τῶν πρυτάνεων ἡμῶν τὸν Χαρίαν Λουσιέα βλέπομεν ἐπιστατοῦντα τῆς Οἰ-

¹ Ἐνεγράφησαν, λέγει ὁ κ. Α. Δόλλιγγ, ἡ μετεγράφησαν ἐν τῇ νῦν εὑρεθείσῃ στήλῃ κατὰ τοὺς ἀμέσως ἢ ὀλίγον μετ' Εὐκλείδου χρόνους. Πρὸβλ. καὶ Μυλωνᾶν ἐν Bull. Corr. Hell. 1889 σελ. 152 κξξ.

νηίδος ἐν ἔτει τοῦ Γλαυκίππου ἄρχοντος 410/9¹· δὲν εἶνε τότε ἀπίθανον ὅτι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἡμῶν ἔχομεν κατάλογον πρυτάνεων τοῦ ἔτους τούτου 410/9². Ἀλλὰ τοῦτο τὸ ἔτος ἢ τὸ προηγούμενον αὐτοῦ εἶνε καὶ πολὺ κατάλληλα πρὸς τοῦτο, νὰ ὑποθέσωμεν ἐν ἐνὶ ἐξ αὐτῶν τὴν μεταρρυθμίσιν, περὶ ἧς εἶπομεν, τοῦ βουλευτικοῦ συστήματος τῶν ἐκλογῶν. Μετὰ κυβέρνησιν τετράμηνον τῶν 400 καὶ μεγάλα σχέδια περὶ ριζικῆς διοργανώσεως τῆς πολιτείας, καὶ μετὰ πόλιτείαν τῶν πεντακισχιλίων διαρκέσασαν ὀλίγον καιρὸν, ἀποκατεστάθη τέλος πάντων, ὡς φαίνεται, ἐν ἔτει 410/9 ἡ πλήρης δημοκρατία. Ἐν τῷ προηγούμενῳ ἔτει, ὡς λέγει ὁ Θουκυδίδης VIII, 97, 2, «ἐγίνοντο — πυκναὶ ἐκκλησίαι, ἀφ' ὧν καὶ νομοθέτας καὶ τᾶλλα ἐψηφίσαντο ἐς τὴν πόλιτείαν». Δῆλον εἶνε, ὅτι ἐκεῖνος ἦτο ὁ καιρὸς τῆς μεγάλης νομοθετικῆς ἐργασίας· ἠσθάνοντο μεγάλας ἐλλείψεις τῆς ὑπαρχούσης πολιτείας καὶ προσεπάθησαν νὰ διορθώσωσιν αὐτάς. Μεταξὺ τοιούτων μεταρρυθμίσεων ἦτο, φαίνεται, καὶ ἡ τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν. Ἐν ἔχνος εἰδήσεων περὶ τούτου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσιν ἔχομεν, φαίνεται, παρὰ τῷ Σχολιαστῇ εἰς Ἀριστοφάνους Πλοῦτον, στ. 973, ὅστις τὸ μεταδίδει ἐκ τοῦ Φιλοχόρου· «ἐπὶ Γλαυκίππου καὶ ἡ βουλή κατὰ γράμμα τότε πρῶτον ἐκαθέζετο καὶ ἔτι νῦν ὄμνυσιν ἀπ' ἐκείνου καθεδεῖσθαι ἐν τῷ γράμματι, ᾧ ἂν λάχωσιν».

Ἄν καὶ δὲν εἶνε ὅλως σαφῆς ἡ ἔννοια τῆς μεταρρυθμίσεως, περὶ ἧς λέγει ὁ Σχολιαστῆς, οὐχ ἦτον θεωρῶ ὡς πολὺ πιθανόν, ὅτι αὕτη ἔχει σχέσηιν πρὸς ἐκείνην, περὶ ἧς εἶπομεν, καὶ μάλιστα ἀπετέλει ἐν μέρος αὐτῆς. Εἴτε διὰ γραμμᾶτων, ὡς ἐνὸς εἶδους κλήρου διωρίζοντο ἕκτοτε αἱ ἕδραι τῶν βουλευτῶν ἐντὸς ὠρισμένων διαμερισμάτων τῶν φύλων³, εἴτε τοιοῦτοτρόπως διενέμοντο οἱ βουλευταὶ εἰς νέα τινὰ διαμερίσματα, ἀντικαταστήσαντα τὰ πρότερα φυσικὰ διαμερίσματα κατὰ φυ-

λὰς καὶ τριττῆς¹, — ὁπωσδήποτε φαίνεται, ὅτι αἱ τριττῆς (ἴσως καὶ αἱ φυλαὶ) εἶχον τότε ἀπολαύει τὴν σημασίαν, ἣν εἶχον βεβαίως πρῶτον ἐν ταῖς συνεδριάσεσι τῆς βουλῆς, ὅπερ καὶ εἶνε φυσικόν, ἀφ' οὗ αἱ τριττῆς οὔτε ἀντεπροσωπεύοντο πλέον ἐξ ἴσου ἐν αὐτῇ. Οὕτως οἱ πρυτάνεις τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς εἶνε ἴσως ἐν μέρος τῆς βουλῆς, ἧτις πρώτη ἐξελέχθη μὲ ἀνισὸν ἀριθμὸν κατὰ τριττῆς, καὶ πρώτη, «ἐκαθέζετο κατὰ γράμμα»· ὡς λέγει ὁ Σχολιαστῆς· ἀλλὰ ἐπὶ τῇ συντάξει τοῦ καταλόγου αὐτῆς διετηρήθη ἀκόμη ὁ παλαιότερος τρόπος. Ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὅσα εἶπομεν περὶ τούτων, εἶνε μόνον εἰκασίαι, τὰς ὁποίας δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ὑποστηρίξωμεν ἄλλως ἢ μόνον μὲ πιθανότητος. Μόνον ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς ἐπιγραφικῆς ὕλης τῆς ἐποχῆς ταύτης δύναται νὰ ἀποδειχθῇ, ἂν αἱ εἰκασίαι ἡμῶν εἶνε ὀρθαὶ ἢ ὄχι.

Τελειώνομεν μὲ ὀλίγας παρατηρήσεις εἰς τινὰς λέξεις τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν.

Ἐκ τῆς πρώτης σειρᾶς ἔχομεν, ὡς εἶπομεν, μόνον τὰ τελευταῖα γράμματα ἐξ ὀνομάτων πατρῶθεν τῶν πρυτάνεων. Μερικὰ ἐξ αὐτῶν εἶνε συντεταγμένα ὁσάκις δὲν ὑπῆρξε ὁσῶς ἐντὸς τοῦ προσδιωρισμένου διαστήματος· οὕτως ἔχομεν σ. 1 -πέιθου ἴσως ἐκ [Διο]πέιθου(ς), σ. 3 πρὸ τοῦ -μόνο φαίνεται μία κατακόρυφος γραμμὴ ἴσως ἀπὸ Η, λοιπὸν φαίνεται ὅτι καὶ ἐδῶ λείπει ἐν Ξ, δηλαδὴ ἔχομεν νὰ ἀναγινώσκωμεν [Εὐκῆ]μονο(ς) ἢ [Ἡ-γῆ]μονο(ς) ἢ ἄλλο τι τοιοῦτο, διότι ὄνομα εἰς -ἡμονος (ὀνομαστικῆ) ἢ -ίμονος (ὡς Παράμονος) δὲν μοι εἶνε γνωστόν. Σ. 9 -μαχο ἀντὶ -μάχο(υ), ἐν ᾧ ἀλλαχοῦ δὲν ἔχομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ ο ἀντι ου. Σ. 14 -ΡΑ. Ἐνόμισα ὅτι ἔχομεν ἐνταῦθα ὀνομαστικὴν γενικὴν ὀνόματος εἰς -ρας, ὡς Ἀναξαγόρας, Εὐαγόρας κ. τ. λ. Τοιοῦτοι ξένοι τύποι ἐν τοῖς κυρίοις ὀνόμασι παρατηροῦνται σποραδικῶς, ὡς Ἀγιάδας Γαργήτιος C. J. A. II, 953, Φιλέα (γενικὴ) C. J. A. IV, b, 373¹²¹, ἴσως καὶ Μνασίλοχος, ὡς τὸ ἔχομεν ἐν Ἀθην. Πολ. Κ. 33. Ἄλλην γνώμην ἐξέφρασεν ὁ κ. Λόλλιγγ, δηλαδὴ ὅτι ἔχομεν ἐδῶ πάλιν, ἀποκοπὴν ὄχι ὁμοῦς ἐνὸς στοιχείου, ἀλλὰ ὀλοκλήρου συλλαβῆς ἐκ -στ[ρά(του) ἢ -κ[ρά(τους)]. Τὴν γνώμην ταύτην παραδέχομαι καὶ ἐγώ, ἀφ' οὗ

¹ Ἐν C. J. A. I, 58 σ. 4 ἐπ. ἀναγινώσκωμεν· Οἰνέες ἐ[πρυτάνεου] | ε· Φίλιππος ἐγρα[μμάτευε] | ν], Χαρίτας ἐπεστά[τει], Γλαύ[κ]ίππος ἡρχεν.

² Κάλιστα θὰ ἐσυμφῶναι μὲ αὐτό, ὅτι καὶ ἐν ἄλλο πρόσωπον τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς, Λυσί[στρατος] Ὀθηεν, δύναται νὰ εἶνε τὸ αὐτό, ὡς εἶπομεν, μὲ τὸν στρατηγὸν τοῦ ἔτους 418/7.

³ Τοῦτο ὑποθέτουσιν ὁ Petitus leg. Att. σ. 196 καὶ ὁ Wachsmuth Die Stadt Athen II, 1 σ. 323, σημ. 1.

¹ Οὕτω φρονεῖ ὁ Gilbert. Beiträge zur Geschichte Athens σ. 350 ἐξ ἀναλογίας τοῦ διορισμοῦ τῶν ἡλιαστῶν.

παρατηρῶ τὸ αὐτὸ καὶ ἐν ἄλλαις ὁμοίαις ἐπιγραφαῖς τῶν αὐτῶν χρόνων. ἐν C. J. A. I, 338 σ. 4 [Τ]ιμοκ(λέους) ἢ -κ(ράτους), ἐν C. J. A. II, 864 σ. 9. Ἐπιγραφὴ (Ἰδίου) καὶ σ. 28 Πολυκρά(τους).

Ἐκ τῆς δευτέρας σειρᾶς περὶ Εὐβ[οίου?] σ. 2, Λυσισ[τράτου], σ. 3, καὶ Ἀριστοφῶντος, σ. 5, εἴπομεν ἤδη.

σ. 7 Εὐκλῆς [Αἰσχύλου], ὁ αὐτὸς μὲ ἐκεῖνον, οὐτινος ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή κοινῇ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Φιλιστίδου Αἰσχύλου Περιθοίδου ἐν C. J. A. II, 2471 εὐρέθη ἐν τῇ θέσει Περιστερί, ὅπου φαίνεται, ἦτο ὁ δῆμος τῶν ἢ πάππος αὐτοῦ.

σ. 11 Κηφισόδο[τος], — ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας

θα εἶνε ὁ Δεινίας Κηφ[ισο]δότου Βουτάδης θεσμοθετήσας ἐπὶ (ἄγνωστου) Φειδοστράτου ἄρχοντος ἐν C. J. A. II, 1199,

σ. 15 Στράτων Κλε[οφῶντος?] — παράβαλ. ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας C. J. A. II, 1563: [Στράτων Στ]ρατοκλέους Λακιά[δης] καὶ ὁ υἱὸς (;) αὐτοῦ Κλεοφῶν Στράτωνος.

σ. 19 Δημήτριος Φιλ. — ἴσως θα εἶνε ὁ αὐτὸς μὲ τὸν Δημήτριον Πτελεάσιον δικαστήν — C. J. A. II, 913, καὶ πάππος τοῦ δικαίτη τοῦ ἔτους 325/4. C. J. A. II, 943.

P. LEHER

ΠΤΥΚΤΟΝ ΕΞ ΕΡΕΤΡΙΑΣ ΚΑΤΟΠΤΡΟΝ

(πιν. 15)

Τὸ ἐν τῷ δεκάτῳ πέμπτῳ διπλῷ πίνακι ἀπεικονιζόμενον εἰς μέγεθος ὀλίγον τι μικρότερον τοῦ πραγματικοῦ¹ χαλκοῦν πτυκτόν κάτοπτρον εὐρέθη ἐν Ἐρετρῖα, ἐνεργουμένων ἀνασκαφῶν τάφων ἰδιωτικοῦ ἀγροῦ, τὰς ὁποίας ἀδεία τῆς Κυβερνήσεως ἐπεχείρησαν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1891 οἱ ἰδιοκτῆται αὐτοῦ, ἀπόκειται δὲ νῦν ἀγορασθὲν ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ἐν τῷ ἐθνικῷ Μουσεῖῳ².

Ἡ ἐργασία τοῦ κρατίστου τούτου πάντων τῶν ἐν ταῖς συλλογαῖς ἡμῶν ἀποκειμένων κατόπτρων εἶνε λεπτοτάτη καὶ λιαν ἐπιμελεμένη, ἀνήκουσα πιθανώτατα εἰς τὸ τέλος τῆς 5^{ης} ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς 4^{ης} πρὸ Χρ. ἑκατονταετηρίδος, ἢ δὲ διατήρησις ἀρίστη³.

Ὁ δίσκος ἐξ οὗ σχηματίζεται τὸ κύριον κάτοπτρον εἶνε ἰκανῶς παχύς, ἔχει λείας καὶ στιλπνάς

ἀμφοτέρας αὐτοῦ τὰς ἐπιφανείας, καὶ κοσμεῖται κύκλω κατὰ τὴν περιφέρειαν καὶ τῶν δύο αὐτοῦ ἐπιφανειῶν ὑπὸ ὠραίου ἀναγλύπτου κυματίου καὶ ἀστραγάλου λεσβίου. Ἀμφότεραι αἱ τοῦ δίσκου ἐπιφανεῖαι καλύπτονται ὑπὸ πετάλων στρογγύλων, ἐκτεινομένων μέχρι τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν κυματίου, καὶ προσηρμοσμένων ἐπ' αὐτοῦ διὰ γιγγλύμων, οὓς στολιζέτωρα ἄνθεμοειδῆς κόσμημα εἰς τὸ ἀντιστοιχόν ἀκριβῶς μέρος τῶν γιγγλύμων ὑπάρχουσι μικροὶ μάνδαλοι ἐν σχήματι περιστρεφῶς, στερεοῦμενοι ἐπὶ τῆς ἄντυγος τοῦ δίσκου δι' ἡλων, περὶ οὓς στρέφονται, ἵνα δι' αὐτῶν κλειώνται ἀσφαλῶς τὰ ἐπικαλύπτοντα τὸν δίσκον πέταλα καὶ προφυλάσσονται ἢ στιλπνότης αὐτοῦ· ἐπὶ τῶν στρογγύλων πετάλων τούτων, τῶν καλυπτόντων τὸ στιλπνὸν τοῦ δίσκου μέρος, εἶνε ἐπικεκολλημένα ἄλλα μικρότερα καὶ λεπτότερα στρογγύλα ἐπίσης πέταλα, τὰ φέροντα τὰς ὠραιότατας καὶ καλλιτεχνικωτάτας παραστάσεις, ὧν τὴν ἐξήγησιν ἐπιχειροῦμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις.

Ἄριθ. 1. Μορφή γυναικεῖα ἐνδεδυμένη ποδῆρη

¹ Ἡ διάμετρος τοῦ δίσκου ἐπὶ τοῦ πρωτοτύπου ἔχει μῆκος 18 1/2 ἑκατοστῶν, ἐνῶ ἐπὶ τῆς εἰκόνας 17 μόνον. Γ. Μ.

² Πρὸς Ἄρχ. Δελτ. 1891, σελ. 68, ἀρ. 6 καὶ 1892, σελ. 89, ἀρ. 20, 21

³ Ἐν τῇ λιθογραφίᾳ ἐλάχιστα ἀπεδόθη δυστυχῶς ἡ λεπτότης αὐτῆ, καίτοι ἀπεικονίσθη πιστότατα ὑπὸ τοῦ Gillieron.

χιτώνα, ἔχοντα τὰς χειρίδας βραχείας φέρεται ἐπὶ ὠραίου κύκνου, ἀνεωγμέναις τὰς πτέρυγας ἔχοντος, καὶ ἐτοιμοῦ ὄντος πρὸς πτήσιν· τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ κρατεῖ ἢ γυνὴ τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐρριμμένον πέπλον ἐξογκούμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἐνῶ τῇ δεξιᾷ ὑποβάλλει ἐπιχαρίτως ὑπὸ τὸ ῥύγχος τοῦ πτηνοῦ φιάλην ποτίζουσα ἢ σιτίζουσα αὐτό· εἶνε προσέτι ἢ γυνὴ ὑποδεδεμένη τοὺς πόδας, φέρει ἐνώτια, καὶ ἔχει τὴν διασκευὴν τῆς κόμης κανονικὴν καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω συνδεδεμένην, ἀτενίζει δὲ τὸ βλέμμα πρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ πτηνοῦ, δεικνύουσα οἰονεὶ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ φροντίδα, ἣν καταβάλλει νὰ σιτίσῃ ἢ ποτίσῃ τὸν μέλλοντα νὰ φέρῃ αὐτὴν διὰ τοῦ ἀέρος κύκνον. Ὑπὸ τὸν κύκνον καὶ τὴν γυναῖκα φαίνονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀντικείμενά τινα στρογγύλα τὸ σχῆμα ἄλλα μὲν μεγαλειότερα, ἄλλα δὲ μικρότερα, μὴ διακρινόμενα καλῶς ἐπὶ τῆς εἰκόνης, πιθανῶς ἄνθη ἢ φυτὰ, δηλοῦντα τὸ ἔδαφος.

Ἄριθ. 2. Καὶ ἐνταῦθα παριστάνεται γυναικεία μορφή μετὰ τὴν αὐτὴν σχεδὸν τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 γυναικὸς περιβολῆν καὶ μετὰ τὴν αὐτὴν τῆς κόμης διασκευὴν· εἶνε καὶ αὕτη ὑποδεδεμένη τοὺς πόδας, φέρει ἐνώτια, καὶ ἔχει τὸν ποδῆρη αὐτῆς χιτώνα μετὰ τὰς χειρίδας βραχείας· ὁ πέπλος μόνον αὐτῆς διαφέρει, ὅστις ἐρριμμένος ὢν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καταπίπτει ὀπισθεν μὴ ἐξογκούμενος ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ὡς τῆς ὑπ' ἀριθ. 1, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δὲν κρατεῖ αὐτὸν διὰ τῆς χειρός· τὸ δεξιὸν τοῦ πέπλου κράσπεδον στρεφόμενον ἐκ τῶν ὀπισθεν ἐξαπλοῦται πτυχοειδῶς ἐπὶ τοῦ ὑπογαστρίου. Ἡ γυνὴ κάθηται ἐπὶ ἵππου καλπάζοντος καὶ ἔχοντος τὴν οὐρὰν ἀνατεταμένην, συγκρατεῖται δὲ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ αὐτοῦ, ὃν περιβάλλει διὰ τῆς δεξιᾶς, ἐνῶ τὴν ἀριστερὰν ἀνέχει μετὰ τὴν παλάμην ἀνοικτὴν· ὁ ἵππος, ὅστις εἶνε ἄνευ ἡνίων, ἔχει τὴν κίνησιν ζωηρὰν καὶ γοργήν, διακρίνεται δὲ μάλιστα διὰ τὴν θαυμασίαν καὶ ἐντελῆ ἀνάπτυξιν τῶν μυῶν καὶ τὴν ἐξαιρετικὴν τῆς ὠραίας αὐτοῦ κεφαλῆς στάσιν, δι' ἣς ἐκδηλοῦται ἔτι μᾶλλον τὸ θυμοειδὲς αὐτοῦ· ἢ χαίτη εἶνε ὀρθία καὶ βραχεῖα κατὰ τὴν συνήθη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τέχνῃ τεχνοτροπίαν· ὑπὸ τὸν ἵππον παρατηροῦνται δελφίν καὶ κύματα, δηλοῦντα τὴν θάλασσαν ὑπὲρ τὴν ὁποίαν ἢ ἔφιππος γυνὴ φέρεται διὰ τοῦ ἀέρος.

Ἀμφότεραι αἱ γυναῖκες αὗται ἔχουσι καθόλου

εἰπεῖν ὁμοιότητά τινα κατὰ τὴν μορφήν, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν διασκευὴν τῆς κόμης καὶ τὴν ἐνδυμασίαν· ὅμως δὲ ἢ ἐπὶ τοῦ κύκνου φερομένη ἔχει τὸ μὲν πρόσωπον ὠσειδές, τὸ δὲ ἀνάστημα ῥαδινὸν καὶ λεπτόν, ἐνῶ τούναντίον ἢ ἔφιππος ἔχει στρογγυλώτερον μὲν καὶ πληρέστερον τὸ πρόσωπον, ἤττον δὲ ῥαδινὸν καὶ λεπτόν τὸ ἀνάστημα.

Ἄλλὰ τί ἄρα γε παριστάνουσιν αἱ γυναικεῖαι αὗται μορφαί;

Ἡ ἐξήγησις δὲν εἶνε βεβαίως εὐκόλος, διότι οὐδὲν σαφὲς σύμβολον ὑπάρχει, δυνάμενον νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς ἀσφαλῆ λύσιν, τοῦτο δὲ μόνον εἶνε δυνατόν νὰ εἴπωμεν μετὰ τινος βεβαιότητος, ὅτι δὲν παριστάνονται ἐν αὐταῖς σκηναὶ ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν εἰλημμένοι βίου, ἀλλ' ὅτι ἀνήκουσιν ἀμφοτέραι εἰς τὸν θρησκευτικὸν κύκλον καὶ παριστάνουσι θεάς.

Ἡ ἐπὶ τοῦ κύκνου φερομένη γυναικεία μορφή ἀπαντᾷ συγνάκεις καὶ ἐπὶ ἄλλων μνημείων τῆς τέχνης, οἷον ἐπὶ μαρμαρίνων καὶ χαλκίνων ἀγαλματίων¹, ἐπὶ πηλίνων εἰδωλίων καὶ ἀναγλύφων², ἐπὶ νομισμάτων³, ἐπὶ ἐγγεγλυμμένων λίθων (geschnittene Steine)⁴, ἐπὶ χαλκῶν κατόπτρων⁵, ἰδίᾳ δὲ ἀπαντᾷ ἢ παράστασις αὕτη συνηθέστατα ἐπὶ ἀγγείων, ἀνηκόντων εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἐλευθέρου τεχνοτροπίας, καὶ ἐχόντων καὶ ἄλλας πλειόνας μορφὰς ἔτι μᾶλλον ἐν ταῖς μερικότησιν ἐξεργασμένας⁶.

Ἐν τισὶ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων μνημείων δυνάμεθα μετὰ μεγαλειτέρας πιθανότητος νὰ ἀναγάγωμεν τὰς ἐπὶ κύκνων φερομένας ταύτας γυναικείας μορφὰς εἰς τὴν Ἀφροδίτην, καθόσον ὑπάρχουσιν ἐν αὐταῖς χαρακτηριστικὰ σύμβολα τῆς θεᾶς ταύτης, ὡς π. χ. ὁ ἔρωσ παρ' αὐτῇ ἢ ἐπ' αὐ-

¹ Arch. Zeit., 1853, πίν. 119, 1. Mus. Gregor., τόμ. 1, πίν. 40.

² Walz, Polychromie der antiken Sculptur πίν. 2, 4. De Witte Coll. Durant ἀρ. 1627. Panofea Terracotten, πίν. 50. Arch. Zeit., 1858 πίν. 119, 3. Terracott of the Brit. Mus., πίν. 35. Panofea, αὐτόθι πίν. 15, 16.

³ Jahn Sitz. Ber. der Kön. Säch. Gesell. der Wiss. 1852, 59. Stephani, Ant. du Bosph. Cimm. τόμ. 2, σελ. 155.

⁴ Stoseh Gemm. Cael. πίν. 43. Brunn, Gesch. der Gr. Kunst. 2, σελ. 570.

⁵ Gerhard, El. Spiegel., πίν. 110.

⁶ Stephani, Ant. du Bosph. Cimm. τόμ. 2, σελ. 161. Elite Ceramogr., τόμ. 4 πίν. 3, 4 καὶ 5. Arch. Zeit. 1858 πίν. 120, 1. Πρβλ. καὶ Wieseler D. A. K.³ μέρος 2. τεύχος 2, σελ. 433, μάλιστα δὲ Stephani C. R. 1863, σελ. 67.

τῆς ὑπάρχων¹, τὸ κάτοπτρον, τὸ ὁποῖον κρατεῖ τῇ χειρὶ² δυσκολωτέρα ὅμως ἀποβαίνει ἢ ἀναγωγὴ τῆς παραστάσεως ταύτης εἰς τὴν Ἀφροδίτην ἐν τοῖς μνημείοις ἐκείνοις, ἐν οἷς οὐδὲν ὑπάρχει σύμβολον χαρακτηριστικὸν τῆς θεᾶς ταύτης· ὅμως δὲ καὶ ἐν τούτοις πιθανὸν εἶναι ὅτι παριστάνεται ἡ Ἀφροδίτη, διότι εὐρέθησαν ἐπὶ μνημείων τῆς τέχνης ὅμοιαι παραστάσεις γυναικείων μορφῶν φερομένων ἐπὶ κύκνων, αἵτινες δὲν ἔχουσι μὲν σύμβολόν τι χαρακτηριστικὸν τῆς θεᾶς, ἔχουσιν ὅμως τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐπιγεγραμμένον ἢ ἐγκεχαραγμένον. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἐκ Καμείρου καλῶν χρόνων καὶ ἐξαιρέτου τέχνης ἀγγεῖον τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου³ καὶ ἐπὶ τινος δὲ Τυρρηνικοῦ κατόπτρου μὲ τὴν αὐτὴν παράστασιν εἶναι ἐγκεχαραγμένον τυρρηνιστὶ τὸ ὄνομα τῆς θεᾶς Turan⁴. Ἄλλως δὲ γνωστότατον εἶναι ὅτι ὁ κύκνος εἶναι πτηνὸν ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης, ὡς δὲ ὀρθῶς παρετηρήθη ἢ ἐκ τῆς θαλάσσης γεννηθεῖσα θεά, ἥτις πανταχοῦ ὅπου γῆς πατήσῃ τὸν πόδα αὐτῆς προκαλεῖ τὴν φυτικὴν δύναμιν τῆς ἀνοιξέως, καὶ συντελεῖ εἰς τὴν βλάστησιν τῶν ἀνθέων, ἐδύνατο καταλληλότατα νὰ παρασταθῇ φερομένη ὑπὸ τοῦ κύκνου, τοῦ πτηνοῦ τῆς ἀνοιξέως⁵. Ἐκ τῶν εἰρημένων φαίνεται ὅτι ἢ ἐπὶ τοῦ κατόπτρου ἡμῶν ἐπὶ κύκνου φερομένη γυναικεία μορφή εἶναι πιθανώτατα ἢ Ἀφροδίτη· ἀλλ' ὅμως δὲν ἀξιοῦμεν ὅτι ἢ ἐξήγησις αὕτη εἶναι κατ' ἀνάγκην ἢ μόνη, καὶ ὅτι εἶναι δυνατὸν δι' αὐτῆς νὰ ἐξηγηθῶσι πᾶσαι αἱ μεμονωμέναι τοιοῦτου εἶδους μορφαί⁶.

Ἰκανὰ ταῦτα περὶ τῆς παραστάσεως ταύτης,

ἀς μεταβῶμεν τῶρα εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς ἐφίππου γυναικός.

Μεταξὺ τῶν θεαινῶν τῶν ἐπὶ ἵππου φερομένων ἀπαντᾷ συχνάκις ἢ *Σελήνη*· γνωστὸν εἶναι ὅτι αὐτὸς ὁ Φειδίας παρέστησεν τὴν Σελήνην ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ θρόνου τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς ἐλαύνουσαν ἵππον¹, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλων τῆς τέχνης μνημείων δὲν ὑστερεῖ, οἷον ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἐν Περγάμῳ βωμοῦ² συνηθέστατα δὲ ἐπὶ ἀγγείων³.

Τινὲς στηριζόμενοι εἰς τὸ ἀκόλουθον χωρίον τοῦ Εὐριπίδου⁴.

Ὅθεν ἔρις τό τε πτερωτὸν
Ἄλιου μετέβαλεν ἄρμα,
τὴν πρὸς ἐσπέραν κέλευθον
οὐρανοῦ προσαρμόσασα
μονόπωλον εἰς Ἄω.

Ἐν τῷ ὁποίῳ ἢ Ἡὼς ὡς *μονόπωλος* ἀναφέρεται, παραδέχονται καὶ τὴν θεὰν ταύτην ἔφιππον, ἀλλ' ἢ γνησιότης τοῦ χωρίου τούτου εἶναι ὑποπτος⁵ πρὸς δὲ τούτοις ἐν οὐδεμιᾷ τῶν πολυαριθμῶν αὐτῆς ἐν τῇ τέχνῃ παραστάσεων ἀπαντᾷ ἢ θεά αὕτη ἔφιππος· τὸ δὲ ἀναφερόμενον ἐν τοῖς εἰς Ὀμηρον σχολίοις⁶ «ὅτι ὁ Ζεὺς ἔδωκε τῇ Ἡοῖ δεηθείσῃ αὐτοῦ τὸν Πήγασον δῶρον πρὸς τὸ ἀκόπως περιϋεῖναι τὰς τοῦ κόσμου περιόδους» εἶναι ἀμφίβολον, διότι δὲν ἐξάγεται ἐξ αὐτοῦ, ἂν ἢ θεά μετεχειρίσθη τὸν Πήγασον διὰ νὰ ἱππεύῃ ἢ διὰ νὰ ζευγνύῃ αὐτὸν ὑπὸ τὸ ἄρμα τῆς. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν δὲ ἀμφίβολον ἔννοιαν δύνανται νὰ ὑπαχθῶσι καὶ οἱ ἐξῆς στίχοι τοῦ Λυκόφρονος⁷.

Ἡὼς μὲν αἰπὺν ἄρτι Φηγίου πάγον
κραιπνοῖς ὑπερποτᾶτο Πηγᾶσου πτεροῖς,
Τιθωνὸν ἐν κοίτησι τῆς Κέρνης πέλας
λιποῦσα.

¹ Πaus. 5, 2, 8.

² Vorl. Bericht. I. σελ. 54. H.

³ Mon del Inst 2, πίν. 31 πρβλ. καὶ πίν. 55. Minervini Bull. Napol. N. S. τόμ. 1 σελ. 143 πρβλ. καὶ Stephani C.R. 1860 σελ. 44. Bull. del. Inst. arch. 1851. σελ. 44 πρβλ. καὶ Stephani ἐνθα ἀνωτέρω. Bull. Napol. N. S. τόμ. 2 σελ. 60, 64. Stephani Nimbus und Stralenkranz σελ. 58. Cecil Smith ἐν Journal. of Hellenic Studies Τομ. 9. 1888 σελ. 10.

⁴ Ὀρεστ. στ. 1001.

⁵ Stephani C. R. 1860, σελ. 48.

⁶ Ἰλ. 6. 155 πρβλ. καὶ E. M. ἐν λ. Ἄλγητον.

⁷ Κασσ. 16.

¹ Arch. Zeit. 1858, πίν. 120, 3, Elite Ceramogr. τόμ. 4, πίν. 3, 4, 5.

² Gerhard Etr. Spiegel. πίν. 110.

³ H. Brunn, Suppl. z. d. Stud. von Carl. Strube, σελ. 14.

⁴ Gerhard Etr. Spiegel. πίν. 324, 1 πρβλ. καὶ 110.

⁵ Jahn. ἐν Arch. Zeit. 1858 σελ. 236 πρβλ. καὶ Berichte d. Kön. Säch. Gesell. d. Wiss. 1852 σελ. 6¹, καὶ 1853 σελ. 18 κ. ἐξ.

⁶ Ἐν πολυαριθμοῖς τῆς τέχνης μνημείοις εὕρηται ὁ κύκνος μετὰ τῆς Λήδας, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς ἢ παραστάσις εἶναι ὅλως διάφορος, ὁρμωμένη ἐξ ἄλλου μύθου, καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν συνταυτίζεται πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐνταῦθα. (Πρβλ. Jahn Archäol. Beiträge σελ. 1-11)· ὅμως δὲ καὶ ἰδιαίτεροι τοπικαὶ περιστάσεις συντελοῦσι πολλάκις εἰς ὀρθότεραν τῶν τοιούτων παραστάσεων ἐξήγησιν· οὕτω π. χ. ἢ ἐπὶ Καμαριναίων νομισμάτων ἐπὶ κύκνου φερομένη γυναικεία μορφή ὀρθῶς ἐξηγήθη ὡς ἢ νύμφη *Kamarina*, ἐξ ἧς ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα ἢ λίμνη παρὰ τὴν ὁποίαν ἐκτίσθη ἢ ὁμώνυμος αὐτῇ πόλις (πρβλ. Jahn Berichte ἐνθα ἀνωτέρω, καὶ Arch. Zeit. 1858 σελ. 233-235).

Ἀναφέρουσι μὲν ῥητῶς ὁ σχολιαστὴς τοῦ Εὐριπίδου¹ καὶ ὁ Εὐστάθιος² τὴν Ἥω ἔφιππον, ἀλλ' ἢ παράστασις αὕτη ἀνήκει εἰς πολὺ μεταγενεστέρους χρόνους κατὰ τὴν ῥητὴν τοῦ Τζέτζου μαρτυρίαν³. Ἐφιππος παρίσταται καὶ ἡ Ἄρτεμις ἐπὶ τινῶν νομισμάτων τῶν Φερρών⁴. Ἄλλη θεὰ ἔφιππος μνημονεύεται ἢ Ἀφροδίτῃ⁵.

Ἄς ἐξετάσωμεν τῶρα ποίαν τῶν τεσσάρων τούτων θεαινῶν, τῶν ἐπὶ ἵππων φερομένων δύναται μετὰ περισσοτέρας πιθανότητος νὰ παριστάνῃ ἢ ἐπὶ τοῦ κατόπτρου μας ἔφιππος γυναικεία μορφή. Τὴν Ἥω βεβαίως ἀδύνατον εἶνε νὰ παριστάνῃ, διότι ἡ Ἥως οὐδέποτε μεταξὺ τῶν πολυαριθμῶν αὐτῆς ἐν τῇ τέχνῃ παραστάσεων ἀπαντᾷ ἔφιππος· τὸ δὲ ἀνωτέρω μνημονευσθὲν χωρίον τοῦ Εὐριπίδου, ἐφ' οὗ στηριζόμενοι τινες παραδέχονται τὴν ἔφιππον αὐτῆς παράστασιν, εἶνε, ὡς εἶδομεν ὑποπτον καὶ ἀμφίβολον, καὶ τῶν σχολιαστῶν δὲ ἢ μαρτυρία καθ' ἣν ἡ Ἥως μνημονεύεται ἔφιππος δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, διότι ἢ παράστασις ἐκείνη ἀνήκει εἰς πολὺ μεταγενεστέρους χρόνους, ἐνῶ τὸ κάτοπτρον ἡμῶν τοῦλάχιστον εἰς τὸν 4^{ον} π. Χ. αἰῶνα.

Μήπως λοιπὸν ἢ ἐπὶ τοῦ κατόπτρου μας ἔφιππος γυναικεία μορφή εἶνε ἢ Ἀφροδίτῃ; Δυστυχῶς οὐδὲν οὐδαμοῦ ἔχομεν νὰ ἀναφέρωμεν μνημεῖον ἐν τῇ τέχνῃ ἐφ' οὗ ἢ θεὰ αὕτη παριστάνεται ἔφιππος⁶· ἐκ τῶν ὁμηρικῶν δὲ σχολίων μόνον καὶ ἐκ τοῦ Σερβίου γνωρίζομεν τὴν παράστασιν ταύτην⁷. Ἐπὶ τῶν δύο τούτων μαρτυριῶν στηριχθεὶς ἐξήγησα ἄλλοτε ἀλλαγῶ⁸ παρεμφερῆ παράστασιν ἐπὶ χαλκοῦ κατόπτρου ὡς Ἀφροδίτῃν ἔφιππον (Venus Equestris)· μολονότι δὲ ἢ ἐξήγησις ἐκείνη δὲν φαίνεται ὅλως ἀπίθανος, διότι τὸ κάτοπτρον ἐκεῖνο, ὡς ἢ τεχνοτροπία αὐτοῦ δεικνύει, εἶνε κατὰ μίαν τοῦλάχιστον ἑκατονταετηρίδα τοῦ περὶ οὗ ὁ

¹ Ὅρεστ. στ. 1004.

² Ὁμ. Ἰλ. σελ. 1430, 12.

³ Τζέτζης εἰς Λυκοφρ. Ἀλεξ. 17.

⁴ Müller-Wieseler Denkmäler d. A. K.³ 16. 173. Stephani C. R. 1860 σελ. 16.

⁵ Ἦσυχ. ἐν Α. Ἰπποδάμεια. Σχολία Βενετικά εἰς Ὁμήρου Ἰλιάδα 2, 820 Σέρβιος εἰς Βεργ. Α. 1. 720.

⁶ Πρβλ. καὶ Bernoulli Aphrodite σελ. 412.

⁷ Σχολία Βενετικά εἰς Ὁμ. Ἰλ. Β. 280 καὶ Servius εἰς Βεργ. Α. 1. 720.

⁸ Ἐν τῇ περὶ Ἑλληνικῶν κατόπτρων πραγματεία μου σελ. 28, ἀριθ. 20, καὶ ἐν Παρνασσῶ 1877. σελ. 39, πιν. Α.

λόγος ἐνταῦθα νεώτερον· ἔμως δὲ κατ' ἀναλογίαν μάλιστα πρὸς τὰς δύο μεγάλας ἀγγειογραφίας, ὧν ἢ μὲν μία ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Stephani¹ ἢ δὲ ἄλλη ὑπὸ Braun² ἐδύνατο ἴσως νὰ ἐξηγηθῇ ἢ ἐπὶ τοῦ κατόπτρου ἐκεῖνου ἔφιππος γυναικεία μορφή μᾶλλον ὡς Σελήνη.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἄρτεμιν φρονοῦμεν, ὅτι δὲν δύναμεθα ν' ἀναγάγωμεν τὴν ἐπὶ τοῦ κατόπτρου ἡμῶν ἔφιππον γυναικεία μορφήν, ὁρμώμενοι ἐκ τῶν νομισμάτων τῶν Φερρών ἐφ' ὧν ἀπαντᾷ ἢ Ἄρτεμις ἔφιππος, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν· διότι ἢ ἐπὶ τῶν εἰρημένων νομισμάτων παράστασις αὕτη τῆς θεᾶς φαίνεται σχετιζομένη μᾶλλον πρὸς λατρείαν τοπικὴν τῆς εὐίππου Θεσσαλικῆς χώρας, πρὸς δὲ τούτοις δὲν εἶνε αὕτη ὅλως ὁμοία πρὸς τὴν περὶ ἣς ὁ λόγος ἐνταῦθα παράστασιν· ἢ ἐπὶ τοῦ Φερραίου νομίσματος π. χ. ἔφιππος γυναικεία μορφή παρὰ τὴν διάφορον αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἵππου στάσιν, φέρει καὶ δᾶδα, γνωστὸν τῆς Ἀρτέμιδος σύμβολον³.

Ἄφου ἐν τῶν εἰρημένων κατεδείχθη ὅτι ἢ ἔφιππος ἐπὶ τοῦ κατόπτρου ἡμῶν γυναικεία μορφή δὲν δύναται μετὰ τινος πιθανότητος νὰ ἀναχθῇ εἰς τὴν Ἥω ἢ εἰς τὴν Ἀφροδίτην ἢ εἰς τὴν Ἄρτεμιν, ὑπολείπεται ἡμῖν ἢ πρώτη μνημονευσθεῖσα θεὰ Σελήνη. Τὸ στρογγύλον καὶ πλῆρες τοῦ προσώπου τῆς ἐφίππου ἡμῶν γυναικός, ὁ ὀπίσω τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐρριμμένος πέπλος, τὸ ὅλως ἐνδεδυμένον σῶμά της, ἢ ὑπὸ τὸν ἵππον διὰ τῶν κυμάτων καὶ τοῦ δελφίνος ὑποδηλουμένη θάλασσα⁴ εἶνε πάντα χαρακτηριστικὰ καθιστῶντα πιθανωτέραν τὴν ἐξήγησιν τῆς ἐν λόγῳ γυναικείας μορφῆς

¹ C. R. 1860 σελ. 43 πιν. 2.

² Mon. dell. Inst. τόμ. 2. πιν. 31.

³ Ἐν τισὶ νομίμασι τῶν χρόνων τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων (Mediobarbarus Imp. Rom. Num. σελ. 149 στ. 30. Mionnet, Suppl. τόμ. 6 σελ. 241 ἀρ. 1052 καὶ Descrip. τόμ. 3 σελ. 154 ἀρ. 680) ἐν οἷς ἀπαντῶσι μορφαὶ ἔφιπποι δὲν ἐξηγγήσαν ὀρθῶς ὡς Ἀρτέμιδες (πρβλ. Stephani ἐν C. R. 1860 σελ. 46 σημ. 4)· καὶ ἄλλος δὲ τις νομισματικὸς τύπος τῶν Πατρῶν, (Müller-Wieseler Denk. d. A. K² 16 174) ἐφ' οὗ γυναικεία μορφή ἔφιππος, πολὺ ἀμφιβάλλομεν, ἂν πρέπει νὰ ἀναχθῇ εἰς τὴν Ἄρτεμιν, ἐνῶ ὁ τοξοειδὴς ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τῆς γυναικὸς κυματίζων πέπλος ὑποδηλοῖ μᾶλλον τὴν Σελήνην (πρβλ. καὶ Dillthey ἐν Arch. Zeit. 1873 σελ. 74)· δὲν πρέπει δὲ νὰ μείνῃ ἀπαρητήρητον, ὅτι πάντα τὰ μνημονευσθέντα ἐνταῦθα νομίματα εἶνε χρόνων πολὺ μεταγενεστέρων.

⁴ Διὰ τῆς ὑποδηλουμένης θαλάσσης παριστάνεται ἢ Σελήνη ὅπως ἐκάστοτε τὸ ἑσπέρας ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ ἀνερχομένη ἀφοῦ διανύσῃ τὸν μέγαν αὐτῆς δρόμον. Πρβλ. Ὁμηρ. Ἰγν. 32, 11.

ὡς Σελήνης· τὴν παραδοχὴν δὲ τῆς ἐξηγήσεως ταύτης ἐνισχύουσιν ἔτι μᾶλλον ἄλλα ἀνάλογα καὶ σχετικὰ μνημεῖα μὲ τὴν παράστασιν τῆς Σελήνης ἐφίππου, ὧν πλείονα ἀπηριθμήσαμεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ¹, μάλιστα δὲ ἐν ἐκείνοις τοῖς μνημείοις, ἐν

οἷς ἡ Σελήνη μὴ οὔσα μεμονωμένη, ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς ἄλλας μορφάς, ὡς π.χ. ἐν ταῖς δύο προμνημονευθείσαις ἀγγειογραφίαις¹, ἐξηγεῖται ἀσφαλέςτερον.

Κ. Δ. ΜΓΑΩΝΑΣ

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

Ἐκ τῶν παρὰ τὸ Δίπυλον ἀνασκαφῶν τοῦ 1890 (ὄρα τεύχος Γ' σελ. 170-174) δημοσιεύομεν καὶ τὰς ἀκολουθοῦσας 33 ἀνεκδότους ἐπιτυμβίους ἐπιγραφάς, ἀνηκούσας καὶ ταύτας κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τοὺς τελευταίους ῥωμαϊκοὺς χρόνους, καὶ οὐ κατὰ χώραν εὐρεθείσας. Αἱ πλείονες τούτων ἀναφέρονται εἰς ξένους, ὀλίγιστα δὲ εἰς δημότας τῆς Ἀττικῆς· ὑπάρχουσι καὶ τινες ἄνευ τοπικοῦ ὀνόματος. Αἱ μὲν 23 ὑπ' ἀριθ. 1, 2, 3, 5, 10, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 29, 30, 31, 32 καὶ 33, εἶνε ἐγκεχαραγμέναι ἐπὶ κιονίσκων· αἱ δὲ λοιπαὶ 10 ὑπ' ἀριθ. 4, 6, 7, 8, 9, 11, 14, 20, 26 καὶ 28 ἐπὶ στηλῶν.

1. ΔΩΡΙΣ
ΝΟΥΜΗΝΙΟΥ
ΑΝΤΙΟΧΙΣΣΑ

Δωρίς
Νουμηνίου
Ἀντιόχισσα.

2. ΘΕΟΔΟΤΗ
ΣΩΚΛΕΟΥΣ
ΚΡΑΤΙΠΠΟΥ
ΜΑΝΔΡΙΟΥ
ΓΥΝΗ

Θεοδότη
Σωκλέους
Κρατίππου
Ἀνδρίου
γυνή.

3. ΣΩΤΗΡΙΣ
ΣΩΤΗΡΙΧΟΥ
ΚΑΡΥΣΤΙΑ

Σωτηρίς
Σωτηρίχου
Καρυστία.

4. ΘΕΣΠΙΣ
ΝΙΚΗΤΟΥ
ΔΑΡΔΑΝΙΕΥΣ

Θέσπις
Νικήτου
Δαρδανιεύς.

5. ΤΙΜΩΝ
ΙΩΙΛΟΥ
ΑΛΩΠΕΚΗΘΕΝ

Τίμων
Ζωίλου
Ἀλωπεκῆθεν.

¹ Σελ. 218.

6. ΑΠΟΛΛΩΝΙΑ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΟΥ
ΑΙΓΙΝΗΤΟΥ
ΘΥΓΑΤΗΡ
ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΟΥ
ΓΥΝΗ

Ἀπολλωνία
Ἀπολλωνίδου
Αἰγινήτου
θυγάτηρ
Ἀσκληπιάδου
γυνή.

7. ΔΑΦΝΙΣΕΠΙΚΕΡΔΟΥ
ΓΥΝΗ

Δάφνης Ἐπικέρδου
γυνή.

8. ΔΗΜΗΤΡΙΑ

Δημητρία.

9. ΕΥΦΡΟΣΥΝΗΑΝΔΡΟ
ΣΘΕΝΟΥΣΣΑΛΑΜΙΝΙΑ

Εὐφροσύνη Ἀνδροσθέου Σαλαμινία.

10. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΕΥΝΙΚΟΥ
ΜΙΛΗΣΙΟΣ

Δημήτριος
Εὐνίκου
Μιλήσιος.

Μετ' ἀναγλύφου ὑδρίας.

Ε
11. ΧΑΡΙΞΕΝΟΣΧΑΡΙΞΕΝΟΥ
ΜΙΛΗΣΙΟΣ

Χαριξένος Χαριξένου
Μιλήσιος.

Στήλη μετ' αετωματίου καὶ ἀναγλύπτου παραστάσεως τῆς ἀκολουθοῦσας ἀνὴρ ποδῆρη ἐνδεδυμένος χιτῶνα καὶ παρ' αὐτῷ κύων· ἄνω δὲ δύο χεῖρες μὲ ἀνοικτὴν ὄλως τὴν παλάμην, πρβλ. Ο. Jahn. Leipz. Ber 1855 σελ. 54 καὶ Δελτ. Ἀρχ. 1890 σελ. 83, ἀριθμ. 11. Τὸ Ε ἐν τῇ γενικῇ Χαριξένου εἶνε ἐγκεχαραγμένον ἄνωθεν κατόπιν, ὡς παραλειφθέν.

12. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ
ΣΩΙΟΝΤΟΣ
ΚΑΡΥΣΤΙΟΣ

Πτολεμαῖος
Σώζοντος
Καρυστίος.

¹ Σελ. 220.

13. Σ Ω Φ Ρ Ο Ν Ο Σ	Σώφρονος.
14. Ε Π Ι Κ Τ Ω Σ Ω Κ Ρ Α Τ Ο Υ Σ Μ Ι Λ Η Σ Ι Α	Ἐπικτῶ Σωκράτους Μιλησία.

Στήλη μετ' αὐτωματίου· τὸ ὄνομα Ἐπικτῶ δὲν ἀναγράφεται ἐν τῷ λεξικῷ τῶν κυρίων ὀνομάτων τοῦ Pape.

15. Ε Υ Τ Ε Π Η Ν Ο Υ Μ Η Ν Ι Ο Υ Α Μ Ι Σ Η Ν Ι Α	Εὐτέπη Νουμηνίου Ἀμισηνία.
16. Ε Υ Τ Ε Ρ Π Η Ν Ο Υ Μ Η Ν Ι Ο Υ Α Μ Ι Σ Η Ν Η	Εὐτέρπη Νουμηνίου Ἀμισηνή.

Οἱ δύο οὗτοι κιονίσκοι ἀναφέρονται εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον· ἡ πρώτη ἐγκαταλείψασα ἐσφαλμένως *Εὐτέπη* ἀντὶ *Εὐτέρπη* ἐγκατελείφθη, καὶ ἐγένετο ἡ ὑπ' ἀριθ. 16· περίεργος καὶ ὁ τύπος Ἀμισηνία ἐν τῇ 15, ἐνῶ τὸ εὐχρηστον εἶνε Ἀμισηνή, ἀλλ' ἴσως καὶ ὁ τύπος οὗτος Ἀμισηνία εἶνε ἐσφαλμένος.

17. Ν Α Ν Α Σ Υ Ν Τ Ρ Ο Φ Ο Υ Γ Υ Ν Η	Νάνα Συντρόφου γυνή.
18. Α Γ Α Θ Ο Π Ο Υ Σ Κ Λ Ι Τ Ο Υ Μ Ι Λ Η Σ Ι Ο Σ	Ἀγαθόπους Κλίτου Μιλήσιος.
19. Α Λ Κ Α Ι Ο Σ Α Φ Ρ Ο Δ Ι Σ Ι Ο Υ Μ Υ Ρ Η Ν Α Ι Ο Σ	Ἀλκαῖος Ἀφροδισίου Μυρηνάϊος.

20. Α Σ Κ Λ Η Π Ι Α Σ Κ Α Σ Τ Ρ Ι Κ Ι Α	Ἀσκληπιὰς Καστρικία.
--	-------------------------

Στήλη μετ' αὐτωματίου, ἐφ' ἧς ἀνάγλυπτος καθήμενη γυνή ἐπὶ δίφρου καὶ ἀνέχουσα τὰς χεῖρας.

21. Α Σ Κ Λ Η Π Ι Α Δ Η Σ Α Ν Κ Υ Ρ Α Ν Ο Σ	Ἀσκληπιάδης Ἀνκυρανός.
22. Ε Υ Θ Υ Μ Ε Ν Η Σ Ε Υ Θ Υ Κ Ρ Α Τ Ο Υ Μ Υ Ρ Ρ Ι Ν Ο Υ Σ Ι Ο Σ	Εὐθυμένης Εὐθυκράτου Μυρρινούσιος.

23. Α Ν Τ Ι Κ Λ Ε Ι Α Ε Ρ Μ Α Φ Ι Λ Ο Υ Α Μ Α Ξ Α Ν Τ Ε Ω Σ Θ Υ Γ Α Τ Η Ρ Α Λ Ε Ξ Α Ν Δ Ρ Ο Υ Κ Η Τ Τ Ι Ο Υ Γ Υ Ν Η	Ἀντίκλεια Ἐρμαφίλου Ἀμαξαντέως θυγάτηρ Ἀλεξάνδρου Κηττίου γυνή.
---	---

24. Α Λ Ε Ξ Α Ν Δ Ρ Ο Σ Α Λ Ε Ξ Α Ν Δ Ρ Ο Υ Κ Η Τ Τ Ι Ο Σ	Ἀλέξανδρος Ἀλεξάνδρου Κήττιος.
---	--------------------------------------

25. Ι Α Τ Ρ Ο Κ Λ Η Σ Α Ρ Ι Σ Τ Ο Κ Ρ Ι Τ Ο Υ Α Ν Α Κ Α Ι Ε Υ Σ	Ἰατροκλῆς Ἀριστοκρίτου Ἀνακαιεύς.
---	---

26. Μ Ε Ν Ω Ν Χ Ρ Η Σ Τ Ο Σ	Μένων χρηστός.
--------------------------------	-------------------

27. Μ Ε Ν Ε Κ Λ Η Σ Η Ρ Ο Γ Ε Ι Τ Ο Ν Ο Σ Λ Α Ο Δ Ι Κ Ε Υ Σ	Μενεκλῆς Ἡρογείτονος Λαοδικεύς.
---	---------------------------------------

28. Α Μ Μ Ι Α Α Π Ο Λ Λ Ο Φ Α Ν Ο Υ Μ Ι Λ Η Σ Ι Α	Ἀμμία Ἀπολλοφάνου Μιλησία.
--	-------------------------------

Μετ' ἀναγλύπτου παραστάσεως κοινοτάτης.

29. Φ Ι Λ Ο Κ Λ Ε Ι Α Μ Ε Ν Ε Μ Α Χ Ο Υ Ν Ι Κ Ο Μ Η Δ Ι Σ Σ Α	Φιλόκλεια Μενεμάχου Νικομήδισσα.
---	--

Τὰ γράμματα εἶνε ἐπιχειρισμένα μετ' χρωμα μέλαν σωζόμενον.

30. Ε Π Ι Φ Α Ν Ε Ι Α Δ Ο Ρ Υ Φ Ο Ρ Ο Υ Μ Ι Λ Η Σ Ι Α	Ἐπιφάνεια Δορυφόρου Μιλησία.
---	------------------------------------

31. Δ Ι Ο Ν Υ Σ Ι Α Α Λ Ε Ξ Α Ν Δ Ρ Α Χ Ρ Η Σ Τ Η Χ Α Ι Ρ Ε	Διονυσία Ἀλεξάνδρα χρηστή χαίρε.
--	---

32. Ι Σ Ι Δ Ω Ρ Α Α Ρ Ι Σ Τ Ω Ν Ο Σ Μ Ι Λ Η Σ Ι Α	Ἰσιδώρα Ἀρίστωνος Μιλησία.
---	----------------------------------

33. Ε Υ Φ Ρ Ο Σ Υ Ν Η Ε Υ Τ Υ Χ Ο Υ Π Α Φ Ι Α	Εὐφροσύνη Εὐτύχου Παφία.
---	--------------------------------

Κ. Δ. Μ.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΔΙΟΣ ΤΟΥ ΚΡΗΤΑΓΕΝΟΥΣ

13. ΣΩΦΡΟΝΟΣ	Σώφρονος.
14. ΕΠΙΚΤΩ	Ἐπικτῶ
ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ	Σωκράτους
ΜΙΛΗΣΙΑ	Μιλήσια.

Στήλη μετ' αετωματίου· τὸ ὄνομα Ἐπικτῶ δὲν ἀναγράφεται ἐν τῷ λεξικῷ τῶν κυρίων ὀνομάτων τοῦ Pape.

15. ΕΥΤΕΠΗ	Ευτέπη
ΝΟΥΜΗΝΙΟΥ	Νουμηνίου
ΑΜΙΣΗΝΙΑ	Ἀμισηνία.
16. ΕΥΤΕΡΠΗ	Ευτέρπη
ΝΟΥΜΗΝΙΟΥ	Νουμηνίου
ΑΜΙΣΗΝΗ	Ἀμισηνή.

Οἱ δύο οὗτοι κιονίσκοι ἀναφέρονται εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἢ πρώτη ἐγχαραχθεῖσα ἐσφαλμένως *Ευτέπη* ἀντὶ *Ευτέρπη* ἐγκατελείφθη, καὶ ἐγένετο ἢ ὑπ' ἀριθ. 16· περίεργος καὶ ὁ τύπος Ἀμισηνία ἐν τῇ 15, ἐνῶ τὸ εὐχρηστον εἶνε Ἀμισηνή, ἀλλ' ἴσως καὶ ὁ τύπος οὗτος Ἀμισηνία εἶνε ἐσφαλμένος.

17. ΝΑΝΑ	Νάνα
ΣΥΝΤΡΟΦΟΥ	Συντρόφου
ΓΥΝΗ	γυνή.
18. ΑΓΑΘΟΠΟΥΣ	Ἀγαθόπους
ΚΛΙΤΟΥ	Κλίτου
ΜΙΛΗΣΙΟΣ	Μιλήσιος.

19. ΑΛΚΑΙΟΣ	Ἀλκαῖος
ΑΦΡΟΔΙΣΙΟΥ	Ἀφροδισίου
ΜΥΡΗΝΑΙΟΣ	Μυρρηναῖος.

20. ΑΣΚΛΗΠΙΑΣ	Ἀσκληπιάς
ΚΑΣΤΡΙΚΙΑ	Καστρικία.

Στήλη μετ' αετωματίου, ἐφ' ἧς ἀνάγλυπτος καθήμενη γυνή ἐπὶ δίφρου καὶ ἀνέχουσα τὰς χεῖρας.

21. ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΗΣ	Ἀσκληπιάδης
ΑΝΚΥΡΑΝΟΣ	Ἀγκυρανός.

22. ΕΥΘΥΜΕΝΗΣ	Εὐθυμένης
ΕΥΘΥΚΡΑΤΟΥ	Εὐθυκράτου
ΜΥΡΡΙΝΟΥΣΙΟΣ	Μυρρινούσιος.

23. ΑΝΤΙΚΛΕΙΑ	Ἀντίκλεια
ΕΡΜΑΦΙΛΟΥ	Ἐρμαφίλου
ΑΜΑΞΑΝΤΕΩΣ	Ἀμαξαντέως
ΘΥΓΑΤΗΡ	Θυγάτηρ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ	Ἀλεξάνδρου
ΚΗΤΤΙΟΥ	Κηττίου
ΓΥΝΗ	γυνή.

24. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	Ἀλέξανδρος
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ	Ἀλεξάνδρου
ΚΗΤΤΙΟΣ	Κηττίος.

25. ΙΑΤΡΟΚΛΗΣ	Ἰατροκλῆς
ΑΡΙΣΤΟΚΡΙΤΟΥ	Ἀριστοκρίτου
ΑΝΑΚΑΙΕΥΣ	Ἀνακαίευσ.

26. ΜΕΝΩΝ	Μένων
ΧΡΗΣΤΟΣ	χρηστός.

27. ΜΕΝΕΚΛΗΣ	Μενεκλῆς
ΗΡΟΓΕΙΤΟΝΟΣ	Ἡρογεϊτόνος
ΛΑΟΔΙΚΕΥΣ	Λαοδικεύς.

28. ΑΜΜΙΑΔΑΠΟΛΛΟΦΑΝΟΥ	Ἀμμιάδα Ἀπολλοφάνου
ΜΙΛΗΣΙΑ	Μιλήσια.

Μετ' ἀναγλύπτου παραστάσεως κοινοτάτης.

29. ΦΙΛΟΚΛΕΙΑ	Φιλόκλεια
ΜΕΝΕΜΑΧΟΥ	Μενιμάχου
ΝΙΚΟΜΗΔΙΣΣΑ	Νικουήδισσα.

Τὰ γράμματα εἶνε ἐπιτεχρισμένα με χρῶμα μέλαν σωζόμενον.

30. ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ	Ἐπιφάνεια
ΔΟΥΡΥΦΟΡΟΥ	Δουρυφόρου
ΜΙΛΗΣΙΑ	Μιλήσια.

31. ΔΙΟΝΥΣΙΑ	Διονυσία
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ	Ἀλεξάνδρα
ΧΡΗΣΤΗ	χρηστή
ΧΑΙΡΕ	χαῖρε.

32. ΙΣΙΔΩΡΑ	Ἰσιδώρα
ΑΡΙΣΤΩΝΟΣ	Ἀρίστωνος
ΜΙΛΗΣΙΑ	Μιλήσια.

33. ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ	Εὐφροσύνη
ΕΥΤΥΧΟΥ	Εὐτύχου
ΠΑΦΙΑ	Παφία.

K. Δ. Μ.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΔΙΟΣ ΤΟΥ ΚΡΗΤΑΓΕΝΟΥΣ

ΠΙΝΑΞ 2.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ 1893

ΤΕΜΑΧΙΑ ΑΓΓΕΙΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ

ΛΗΚΥΘΟΣ ΕΞ ΕΡΕΤΡΙΑΣ

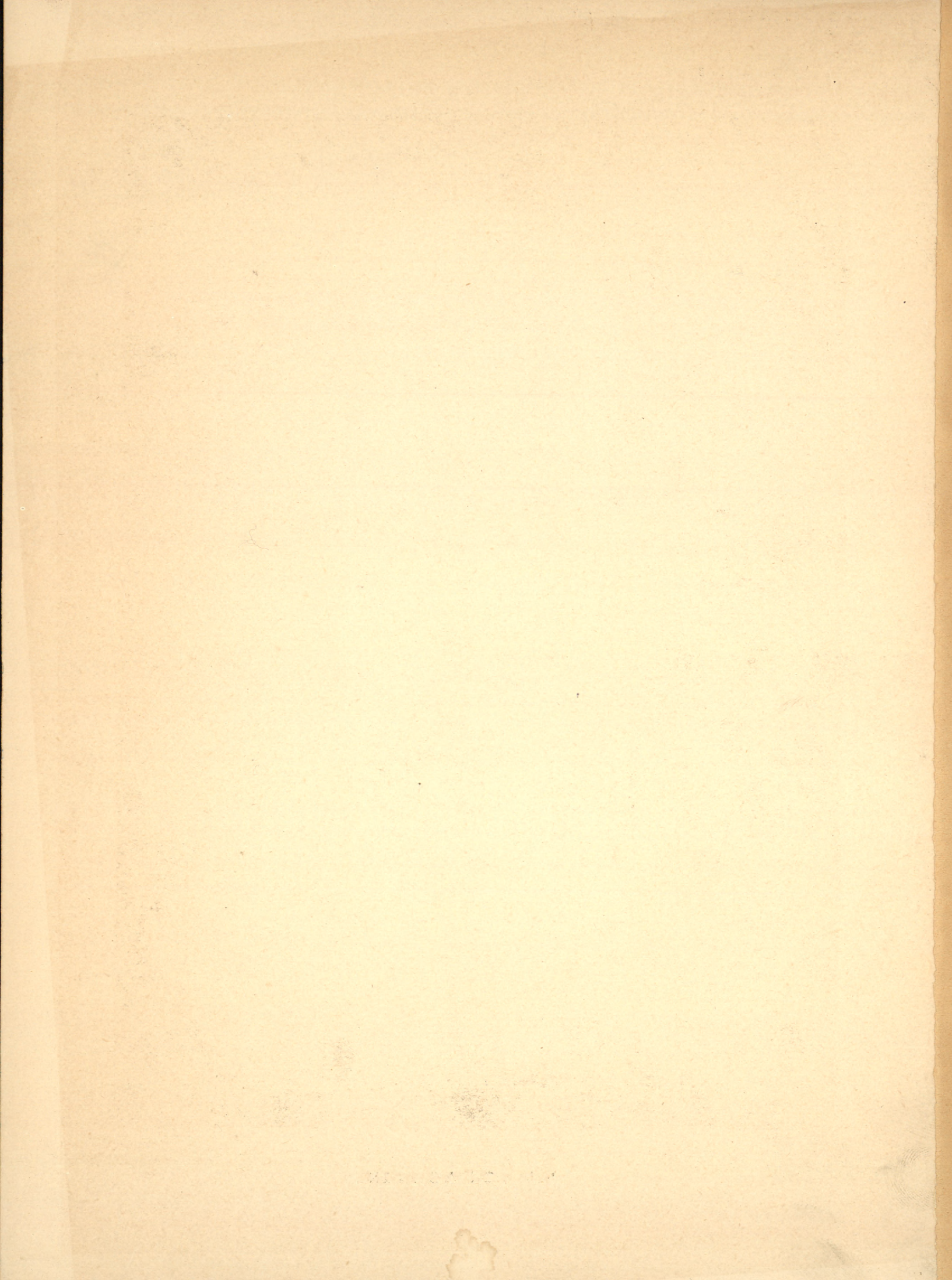

ΝΙΚΗ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ

ΝΙΚΗ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ

A

B

ΒΑΘΡΟΝ ΤΟΥ ΒΡΥΑΞΙΔΟΣ

ΒΑΘΡΟΝ ΤΟΥ ΒΡΥΑΞΙΔΟΣ

ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΕΚ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

ВНЕШНЯЯ СТОРОНА ЛИСТА

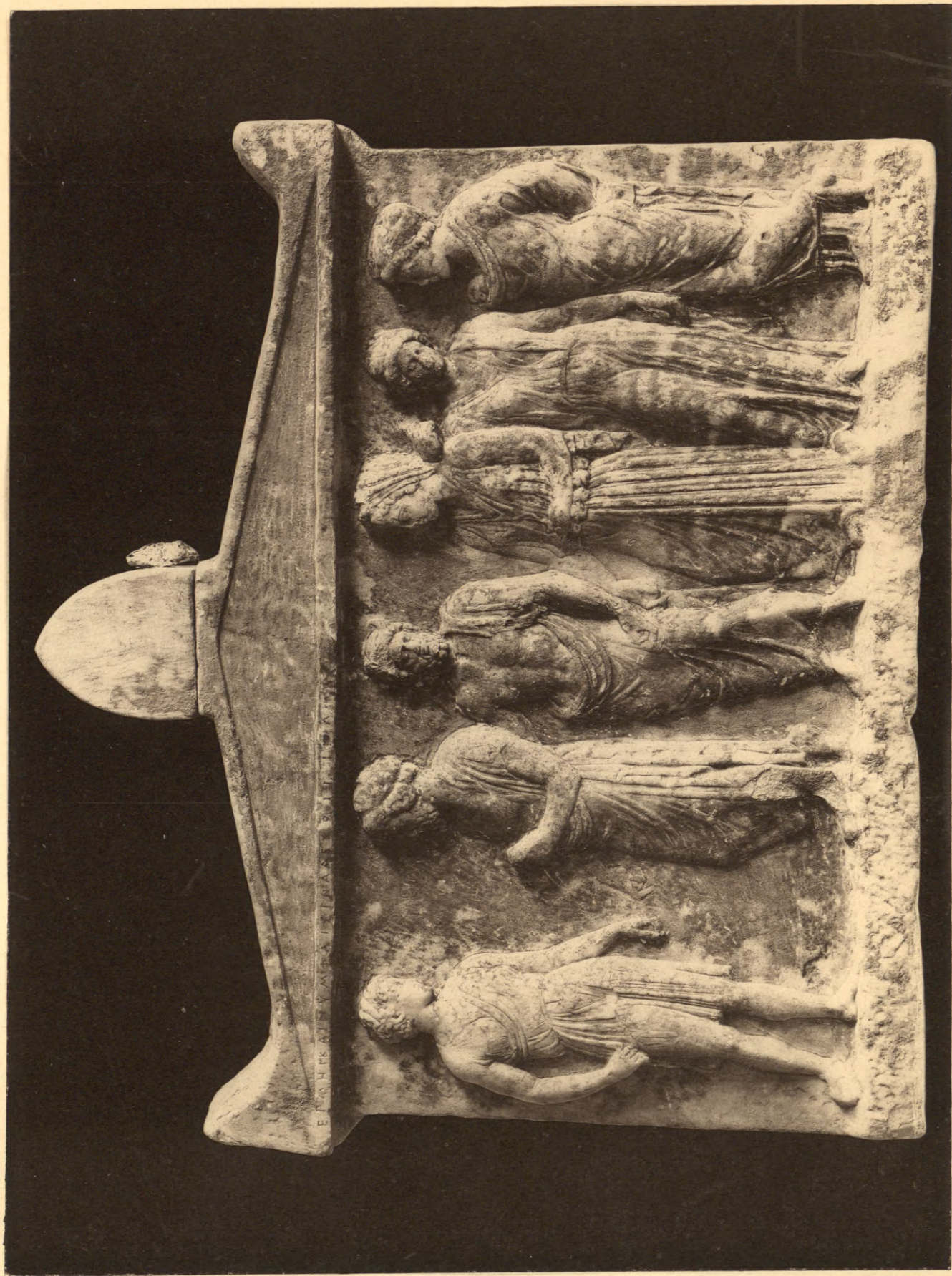

ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΑΝΑΘΗΜΑΤΙΚΟΝ ΕΡΜΗΙ ΚΑΙ ΝΥΜΦΑΙΣ (Πλευρά Α)

ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΑΝΑΘΗΜΑΤΙΚΟΝ ΕΡΜΗ ΚΑΙ ΝΥΜΦΑΙΣ (Πλευρά Β)

ΚΑΤΟΠΤΡΟΝ ΕΚ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

ΖΕΥΣ ΑΜΜΩΝ

ΖΕΥΣ ΑΜΜΩΝ

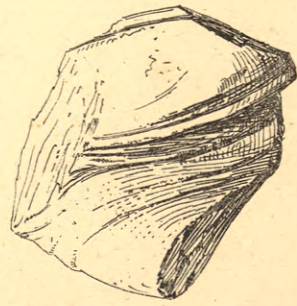

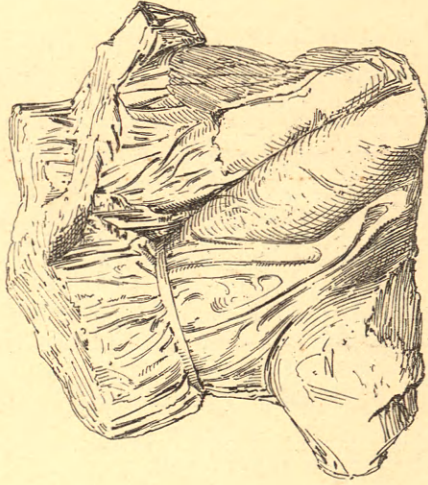

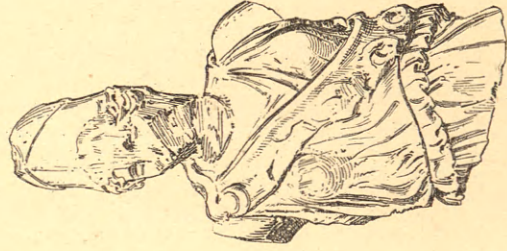
Ἀναπαράστασις

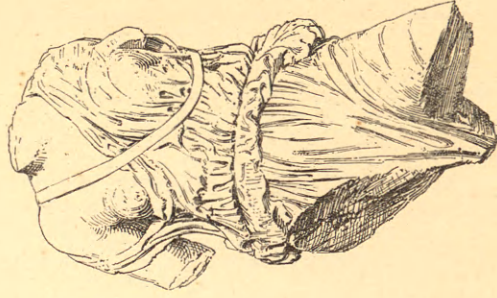
1

2

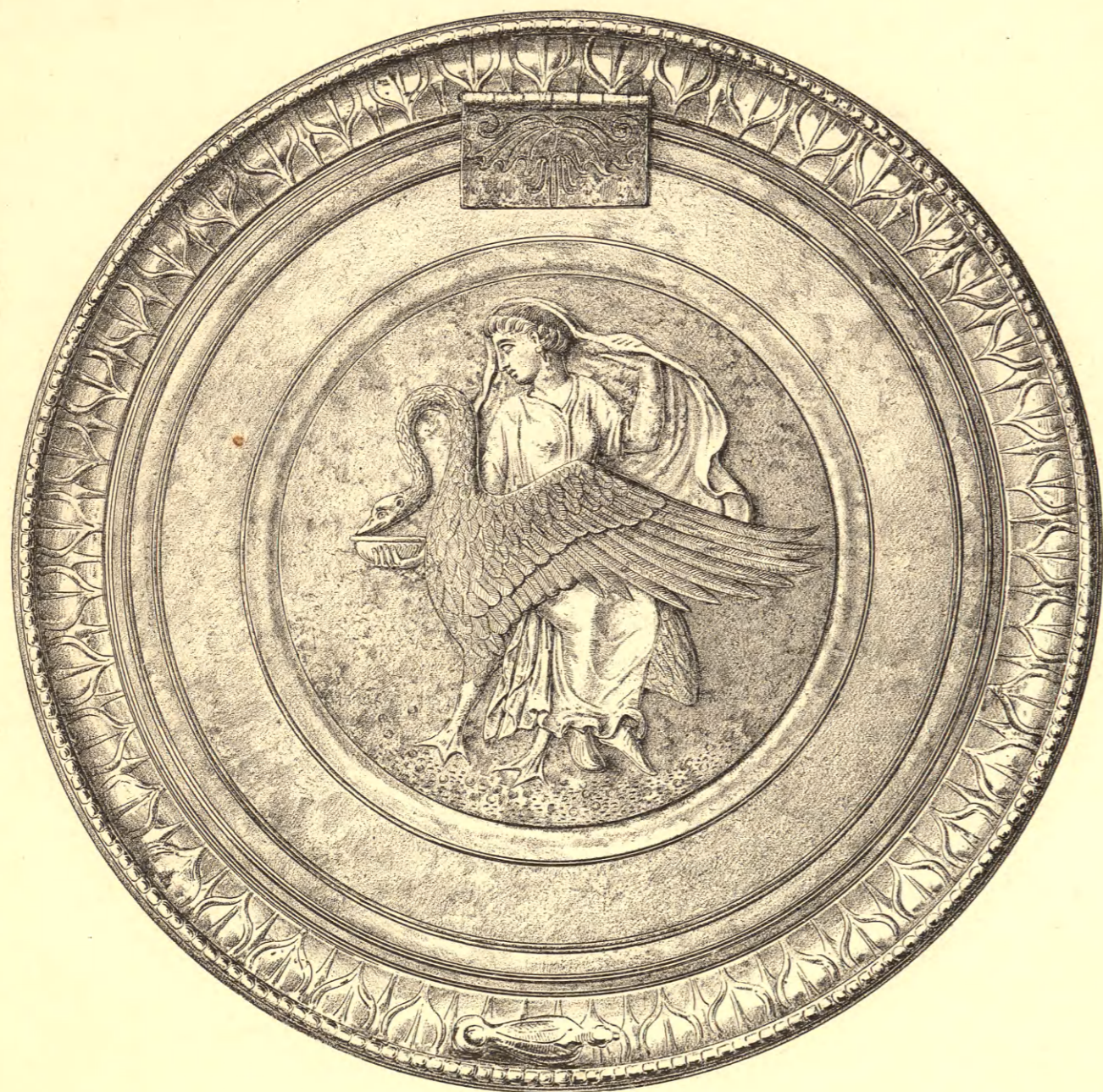

3

4

1.

2.

ΚΑΤΟΠΤΡΟΝ ΕΞ ΕΡΕΤΡΙΑΣ.

